

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI • 6100
BİLİM VE KÜLTÜR ESERLERİ DİZİSİ • 1585

PAGANLAR

FERENC HERCZEG

Mütercim *Sadrettin Karatay*

Yayın Yönetmeni *Ercan Şen*

Yayın Koordinatörü *Hakkı Uslu*

Yayın Sorumlusu *Sergül Erkene Madencioğlu*

Son Okuma *Huri Dursun*

Kapak Tasarımı *Yusuf Kot*

Dizgi - Baskı *Semih Ofset*

Büyük Sanayi Çilingir Sok. No.: 26/47 İskitler/Ankara

Sertifika No. 12613

Türkçe yayın hakları MEB, 2016

Tüm yayın hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında,
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz ve kullanılamaz.

1. Baskı 1945

3. Baskı 2016 (3000 Adet)

ISBN 978-975-11-0296-0

İdare Yeri *MEB Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğü*

Eğitim Araçları ve Yayınlar Dairesi, Kültür Yayınları Koordinatörlüğü

MEB Beşevler Kampüsü I Blok, 06560 Yenimahalle/ANKARA

Tel. 0312 413 36 48 • Belgegeçer 0312 222 40 85

Satış Yeri *MEB Döner Sermaye İşletmesi Müdürlüğü*

Atatürk Bulvarı Milli Müdafaa Cad. No.: 6 Kat: 6 Kızılay/ANKARA

Tel. 0312 413 42 03 • Belgegeçer 0 312 419 20 14

kulturyayinlari.meb.gov.tr • kulturyayinlari@meb.gov.tr

Bu kitap, eserin 1945 nüshasının basımıdır. Maddi hatalar düzeltilmiştir.

Herczeg, Ferenc, (1863-1954)

Paganlar / Ferenc Herczeg ; çeviren: Sadrettin Karatay. --
3. bsk. -- Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı, 2016.

270 s. ; 19 cm. -- (Millî Eğitim Bakanlığı yayınları ; 6100 .

Bilim ve kültür eserleri dizisi ; 1585 . Dünya klasikleri)

ISBN 978-975-11-0296-0

1. Macar romanı. I. Karatay, Sadrettin. II. Seriler: .

894.51133

DÜNYA
KLASİKLERİ

Paganlar Ferenc Herczeg

Mütercim
Sadrettin KARATAY

Ankara, 2016

Sunuş

İnsanoğlunun gemişı ile geleceği arasındaki bağı kuran, bu bağı anlamlandıran, tarihten bugüne tüm birikimlerini aktaran ve geliştiren en kıymetli varlığı kitaptır.

Dünyanın Şartları nereye giderse gitsin bilgi ve insan arasındaki bu sırlı bağ bozulmayacak, kopmayacak ve daraltılamayacaktır. Tarih boyunca bu gerçek, defalarca sınanmış ve nice ağır imtihanlara rağmen değişmeden varlığını sürdürmüştür. Kitabın bize sunduklarına duyduğumuz ihtiyaç, insanlığımızın varoluşunda saklıdır.

Milli Eğitim Bakanlığı, kitabı ve okumayı eğitimin destekleyici bir parçası değil; asli unsuru olarak gören bir anlayışı ve bu anlayışa uygun politikayı yıllardır uygulamakta ve savunmaktadır. Bu sebeple Bakanlığımız, kitap yayıncılığında köklü ve zengin bir geleneğe sahiptir.

Milli Eğitim Bakanlığının farklı dnemelerde izlediği yayın politikasına yakından bakıldığında yeryüzünün büyük birikiminin esas alındığı, dar erveli düşünülmediği görülecektir. Batı klasiklerinin yanı sıra Őark klasiklerinin de yayımlanması, meselenin büyük düşünülerek ele alındığını göstermektedir.

Yıllar içinde Bakanlığımızın mkteseabatında biriken eserlerin sahip olduğu kimi özellikler, bu yayınları daha mühim hle getirmiştir. Dil zenginliği, tercmelerdeki nitelik, kitap seçimlerindeki isabet Milli Eğitim Bakanlığının yayımladığı eserleri pek çok bakımdan değerli kılmaktadır.

Cumhuriyetimizin yüzüncü kuruluş yıl dönümünü kutlayacağımız 2023 tarihi, sembolik anlamlarının yanında, stratejik değer taşıyan ve Devletimizin temel motivasyonunu teşkil eden bir hedefin adıdır.

Milli Eğitim Bakanlığı olarak bu hedefe uygun kitapları yayımlayarak milletimizin büyük yürüyüşünü eğitim alanlarında oluşturacağımız okuma iklimi ile desteklemek arzusundayız.

2023 Yayın Dizisi geçmişimizi geleceğimize bağlayan bir muhteva çalışmasıdır ve rencilerimize, gençlerimize yerli, milli ve evrensel insanı değerleri kazandırmak gayesine matuftur.

Bu büyük birikime katkıda bulunan, aramızdan ayrılmış Maarif Vekillerimizi, Maarif mensuplarımızı, muharrirlerimizi, mtercimlerimizi rahmetle; onların bıraktıkları eserleri daha da zenginleştirerek bugünlere ulaştıran Millî Eğitim Bakanlarımızı ve mesai arkadaşlarını saygıyla anıyorum. 2023 Yayın Dizisi'nin hayırlara ve iyiliklere vesile olması temennisiyle, başta Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğümüz olmak üzere, emeği geçen bütün mesai arkadaşlarıma teşekkür ediyorum.

Nabi AVCI
Milli Eğitim Bakanı

Bu eser, üslup ve imla olarak 1945 nüshasının aynısıdır.

ÖNSÖZ

“Paganlar”ın yazarı F.Herczeg Macar klâsisizminin şekil ve düşünce geleneklerini XIX-XX. yüzyılın, dönemindeki değişmiş dünyada da muhafaza etmek isteyen edipler zümresinin en seçkin şahsiyeti, bugünkü Macaristan’ın poeta laureatus’u (çelenkli şairi) dur.

F. Herczeg 1863 eylülünün 22 sinde Versec’te (Torontal ilinde) doğmuştur. Babası bu kasabanın belediye reisi idi. Yazarlık hayatı 1890 yıllarında başlamış, o gün bugündür, konu bakımından olsun, nevi bakımından olsun, büyük bir zenginlikle sürüp gelmiştir. Hikâyeler, romanlar, dramlar yazmış ve her üç edebi nevide mümtaz bir yer alınmıştır.

Yazarlık hayatının başlangıcında Herczeg’i hemen yalnız Macar topluluğunun, derebeylik dünyasından kalma modern bir sürgünü olan “gentry”nin hayatı, o hayatın bendine mahsus sevimli veya salak tipleri ilgilendirmiştir. Macar topluluğunun bu sınıfından aldığı tipler çok canlıdır ve Herczeg bunlara karşı hiçbir zaman tenkitçi bir tavır takınmaz; romanlarındaki şahısları tenkid etmemek onda şuurlu bir prensip ve sanatının başlıca karakterlerinden biridir. Zaten onun içtimaî romanlarına ve umumiyetle edebî çalışmalarına hususiyet veren şey yazılarındaki disiplin, sözlerindeki ölçülülük ve inşa tarzında Macar klâsisizminin şekil geleneğiyle Fransız roman edebiyatındaki şuurlu tarafsızlığın (impassibilité) birleşmesidir.

İçtimaî romanlarının uzun serisi bugüne kadar en sevilen romanlarından olan “Gyurkovics kızları” adlı eseriy-le başlamış olup Herczeg bunda Gyurkovics-annenin, en kurnaz diplomatların zekâsını bile geride bırakarak yedi kızına çeyizsiz olarak, Macaristan’ın zahire ambarı olan Bacska’nın en zengin ailelerinden nasıl koca bulduğunu pek çekici bir ifadeyle anlatır.

İlk içtimaî romanları henüz okurların elinde dolaşırken Herczeg aynı büyük başarı ile sahne edebiyatını denemeye başlamıştır. Netekim sahne dilinin ince nüktelerle dolu zengin çeşitliliğini o sağlamış, Macar sahne edebiyatını Avrupa seviyesine o yükseltmiştir. Yabancı memleketlerde de sevilmiş olan daha sonraki Macar dram müellifleri (F. Molnar ve daha başkaları) hep onun şakirtleridir.

Böyle olmakla beraber, roman olsun, tiyatro eseri olsun, yazıları içinde asıl yaşayacak olanlar içtimai meseleleri deşenler değil, tarihî vakaları canlandıranlardır. Büyük Macar edebiyat tarihçisi J. Horvath’la birlikte diyebiliriz ki: “Tarihî romanları konuları ve şahısları bakımından en ziyade Macarlığı ilgilendirse de yine yazarımızın tarih görüşüyle herkesin ilgisini çekecek nitelik kazanmaktadırlar. Mazinin malzeme yığınınından eski çağlardaki kavimlerin, medeniyetlerin ve dünya görüşlerinin çarpışmalarını, buhranlarını, gelişmelerini ele alarak bunlarla -hâdiselerin geçtiği çağa sadık kalmak suretiyle- o devirlerin iç ve dış yüzlerini aksettirdiği gibi, bunu zamana ve mekâna bağlı kalmaksızın beşeriyeti ilgilendiren ve derin psikolojik kıymetler taşıyan konular çerçevesinde gözümüzün önünde canlandırmaktadır.” Tarihî romanlarının en değerli vasfı şiiriyeti vakalarla gayet sanatlı bir şekilde birleştir-

bilmesindedir. Herczeg bu çeşit eserlerinde ne romantizmin coşkunu, fakat sadakatsiz tarih anlayışına, ne de tarihçi realizminin kuru, öğretici tarzına katılmaz.

Herczeg'in tarihî eserlerinden birçoğu konu bakımından da Türk okuyucusunu ilgilendirir. Sade misal olarak burada "Bizanc" adlı trajedisini hatırlatabiliriz (1904). Tenkidin ve umumî telâkkinin Herczeg'in en yüksek başarısı saymakta birleştiği bu eser 1453 yılı mayısının 29 unda geçen vakalar çerçevesinde koca Bizans imparatorluğunun zillet içindeki çöküşünü anlatır. Romancımızın Nobel mükâfatına da namzet gösterilmiş olan nefis bir tarihî minyatürü, Türk-Macar münasebetlerini Mohaç meydan muharebesi arifesindeki hâdiselerle gözlerimizin önüne seren "Hayat kapısı" adlı eseri de bu nevidendir.

Macar klâsiklerinden seçmeler yapılırken bazı düşüncelerle en ziyade, Herczeg'in tarihî romanları arasında ilki ve en güzellerinden biri olan "Paganlar" üzerinde durulmuştur. Sadrettin Karatay'ın tercümesiyle sunulan bu romanda Türk okurunun tarihî Türk kavimleriyle de ilgili yepyeni bir konu bulacağını sanıyoruz.

"Paganlar" da temel düşünce Batı'nın "barbar", "Asyalı" diye tanıdığı Macar'ın Batı-Avrupa dünyasına katılışı meselesidir. Bu roman Macarlığın bin yıllık Avrupa tarihi boyunca her zaman başta gelen sorularından olan bu meseleyi ta kökünden kavramaktadır. Eserde Macarların ilk kralı Aziz İstvan'ın pagan Macarlığa hıristiyanlığı kabul ettirmek ve böylece milletini Avrupa medeniyetine yöneltmek yolunda büyük bir iş başarmış olduğunu görmekteyiz. Fakat pagan Macarların bir kısmı ve memlekette sınır

gözcülüğüyle vazifelendirilmiş olan Peçenekler cetlerinin göçebe dininden ayrılmak istemiyorlar, yeni cereyana karşı koyarlar. Silâha sarılıyorlar, fakat savaşları kısır kalıyor. Memleketin ezici çoğunluğu Batıya bağlanmıştı. Eski, şen “atlı tanrı” dünyasını yeniden canlandırmağa imkân yok. Zafer kederli “piyade tanrı” da kalmıştır ve paganlık büsbütün dağılmağa mahkûmdur. Bu sönüşten artakalan pagan döküntüleri yine doğuya çekiliyor ve, sonra birçok göçebe kavmin uğradığı akıbete uğruyor, Bizans önünde yokolup gidiyorlar.

Herczeg bu romanında şiiriyetle zamana uygunluğu başından sonuna kadar birlikte yürütmüş, bu iki unsur birbirini gayet ustalıkla bir şekilde tamamlamıştır. Paganlar’a bu bakımdan her halde en ziyade Macar tarihinin XI. yüzyılını ve XI. yüzyıl Türk kavimlerinin tarihini bilenler değer vereceklerdir. Böyle bir okur Herczeg’in, romanındaki bütün şiiriyete rağmen, tarihî hakikati en küçük ayrıntılarına kadar gözönünde tuttuğunu ve Macaristan’daki Peçenekler hakkında bildiklerimizi ne kadar sadakatle ve yerinde kullandığını tamamiyle kavriyacaktır.

Bununla beraber “Paganlar” tercümesini sade “tarihçi” okurların değil, bütün okur kitesinin seve seve okuyacağını ummaktayız.

T. Halasi Kun*

* Tibor Halasi-Kun, (1914 - 1991) Kıpçak dili araştırmaları ile ünlü Macar asıllı Türkolog ve Hungarolog.

PAGANLAR

BİRİNCİ KİTAP

I

Yeni dinlilerin takvimi İsa'nın doğumundan sonra bin kırk altıncı yılı gösterdiği zamanlardı.

.....

Erguvan renkli bir günbatısının ardından, esmer, ılık bir gece başlamıştı.

Maros vâdisi üzerine henüz ay doğmamıştı; gökyüzü ovayı aydınlatmıyor, sade kendiliğinden parılıyordu.

Şaşılacak kadar lekesiz gecede yıldız öbekleri çoğalmıştı. Gök ovasında yer yer sessizce yayılan, bozkır adanına bildik sürücükler arasına yabancı yıldızlar karışmıştı. Bu mini mini, pırıltılı yaratıklar, yüksek kayalıklardan inerek düzlükte otlayan koyun sürüsü arasına karışmış dağ keçileri gibi, bilinmiyen karlı dağların elmas doruklarından inip gelmişlerdi.

Gök, yalnız bir yerinde, nehirden yana karanlıktı. Orada Csanad toprak kalesinin kocaman yığını, arzın karnına açılan geniş bir delik gibi, korkunç bir karaltı halinde esniyordu.

Üstlerine palanka çekilmiş hantal toprak tabyalarının ve kalın direklerle tutturulmuş nöbetçi kulelerinin gölge-

si, başıboş bozkır gırtlaklayıp yatırmış biçimsiz bir yumruğu, yahut da, içine Güney - Macaristan soylarının hürriyeti yatırılmış kara bir tabutu andırıyor. Ovanın göğsünde yükselmiş kara bir yasak işareti! Çadırılı paganlara haykıran sonsuz bir tehdit ve zâlim bir emir!

Bu kara yapı yığınının ovanın göğsüne yaptığı bunalıcı baskı Ajtony Beyin eski ülkesinin en ücra köşesinde bile duyulur. Başıboş bozkır insanları, onun altında, vaşak pençesine düşmüş yaralı bir karaca gibi hırıltı çıkarıyor, bocalıyorlar; fakat artık bir türlü doğrulup kalkamıyorlar.

Gün batarken, kalenin kapıları kapandıktan sonra, bazan ova ufuklarında hayali andıran gölgeler peyda olur. Sergüzeştçi kılıklı gece atlıları, ses çıkarmadan bu toprak tabyalar etrafında dolaşırlar ve kıvılcım saçan kinci bakışlarla kuleleri süzerler.

Tabyaların ve tahta kulelerin üzerinde, çalımlı duruşuyla kaleye hâkim olan azametli bir taş saray yükselmektedir. Dört köşesindeki kuleler, uçan bulutlara sıkılmış birer yumruk serkeşliğiyle göklere uzanırlar.

Bozkır insanları onu: "Tanrı'nın kalesi!" diye fısıltı ile anarlar. Kırıl İstvan'¹ın getirdiği yeni tanrı orada oturmaktadır. Sarayını görenler, duvarlarının gümüş ve kadife ile kaplı olduğunu söylerler. İçinde kanlı putlar, yarıya kadar yüzülmüş ve çarmıha çekilmiş küçük tanrılar... Tanrı'nın kalesini kara papazlar gözetir. Onlar perhiz yaparlar, vücutlarını kamçılarlar ve ölüm ilâhisi çağırşırlar. Çünkü bu yeni tanrı hüznü bir tanrıdır ve hep yaştan, gözyaşından hoşlanır. Yeni tanrı öfkeli bir tanrıdır ve kendisine zekât vermiyenleri ebedî ateşe atar.

¹ Macarların hıristiyanlığı ilk defa kabul eden kıralları olup azizler sırasına geçmiştir.

II

Uyuyan gecede, kale duvarlarından bir insan sesi yükseldi. Başka bir ses de ona cevap verdi. Karanlıkta insan görünmüyordu ve kuledeki gözcü bu madenî sesle konuşanları gece ruhları sanabilirdi.

— Kanonok² Marton sen misin?

— Benim efendim, Valter.

— Gece yarısı tek başına surun üstünde ne işlersin?

— Bozkırda yanan ateşi seyrediyorum.

— Onda seyredecek ne var ki?

— Etrafına birtakım karaltılar çömelmiş, acep kimler ola?

— Serseri paganlardır, Marton, Bozkır hatununun uşakları.

— İçlerinden biri, ateşe kuru kamış atmak için arasına kalkıp oturuyor... Alev bir an için kararıyor, sonra kıvılcımlar saçarak yeniden canlanıyor... Nasıl yanıyor, görüyor musun? Alevin nasıl yükseldiğini görüyor musun? Kızıl duman yüzüyor üstünde...

— Marton, senin ruhun da bozkırda yanan o ateşin alevleri gibi huzursuz.

— Bozkır yeli çarpıyor da ondan.

— Dinle beni, Marton! Beni sana Piskopos Gellert³ yolladı. Dedi ki: Kanonok Marton'a ne oluyor? Onu perhizden affediyorum, yine de yemiyor, uykusuz sabahlamaktan menediyorum, yine de dinlemiyor. Yüzü, tükenen ay

² Lâtince Canonicus sözünün Macarca karşılığı bir papazlık rütbesidir.

³ Macarların hıristiyanlığa geçmesinde Kızıl İstvan'a büyük yardımda bulunmuş olan Venedikli din adamı. Csanad piskoposluğunu o kurmuştur.

gibi solgun, bakışları da hasta kurdunki gibi ateşli. Kanonok kendi başına dolaşiyor ve arkadaşları ona seslenmeye korkuyorlar. Ne iştir bu?

– Piskopos mu soruyor?

– Piskopos hepimizin babamızdır, hele senden çok hoşlanır. Sana büyük ve mukaddes bir vazife, pagan kardeşlerinin, Peçeneklerin dine çevrilmesi vazifesini veriyor.

– Piskopos iyi bir babadır. Beni hiçbir zaman kamçılattı ve çok kere, oğlum, dedi bana.

– Sorusuna cevabın nedir?

– Piskopos babamıza söyle ki, oğlu iki haftaya kadar ölecektir.

– Hasta mısın Marton?

– Hastalık nedir bilmiyorum.

– Öyleyse iki hafta içinde seni öldürecek olan nedir?

– Bozkırdan esen yel öldürecek beni.

– Dediğini anlamıyorum, Marton.

– Anlamazsın, efendim, çünkü sen Alamansın. Ama ben bu bozkırda doğdum.

– Günahlarını dök, oğlum, Piskopos böyle istiyor.

– Günahım var mı bilmiyorum, fakat günaha batacağımı sanıyorum. Bu bozkır yeli beni baştan çıkaracak. *Confiteor, pater*.⁴ Bakony papazlarının yanında yetiştiğim sırada, rutubetli ormanın koynunda, bozkırı aklıma getirmezdim. Hiçbir şey düşünmez, ötekiler gibi kendimi eziyete alıştırmır ve sabahtan akşama kadar selâmetim için dua ederdim...

⁴ İtiraf ediyorum, pederim! anlamınadır.

— Dindar kardeşlerin o zaman sana, gayretinin mükâfatı olarak, din uğrunda öleceğini haber vermişlerdi...

— Gellert babamızın isteği üzerine buraya gelmem gerekti. Buraya geleli hep bu yelin, bir zamanlar babamın çadır-sarayının bezini kabartan ve cenk atımın yelesiyle oynayan bu başıboş bozkır yelinin fısıltısını duyuyorum ve bu sesi duyalıdan beri artık bana, başımın üstündeki göklerin kapıları kapandı...

— İbadette kuvvet ara!

— *Confiteor pater!* Haçın önünde diz çökerken hep sazlıkların hışırtısını duyuyorum. İlâhi okurken, aklımdan hep Peçenek savaş türküleri geçiyor, çoktan unuttuğumu sandığım türküler. Ve ruhum boş yere göklere tırmanmağa yelteniyor, her defasında geri düşüyor; bulanık havada uçan bir kırlangıç gibi, hep ova üzerinde, boşlukların derinliklerinde dolaşıyor.

— Dinliyorum, evlâdım.

— Biliyorsun ki, efendim, acıya iyi dayanırım. Çocukken de tek bir kere ağlamıştım: büyük kıral İstvan benim pagan soyumu yok ettiği ve ben Tisza kıyısında öksüz kaldığım zaman. O vakitten beri gözlerim kurumuştu. Fakat bir aydır, içime kızgın damlalar yuvarlanıyor gibi olduğunu duyuyorum. İnsan kalbi ağlamasını bilir mi, Valter?

— Devam et, oğlum.

— Bozkırdan bir at kişnemesi duyunca, her yanımı bir titreme alıyor. Kulağıma uzaktan bir boru sesi çalınca, yüreğimin çarpması duruyor. Hele o kıyıda uçuşan küçük martıları, ah, hele onları ne kadar kıskanıyorum! Onlar

sazlıkta serbestçe dolaşabilirler ve ebedî selâmeti akıllarından bile geçirmezler...

– Tüylerim ürperiyor, Marton! Bizim bahtsız kardeşimiz Jeremy'yi hatırlar mısın? Tanrı'nın gayretli bir kulu olmuştu, sonra nasılsa o Macar hastalığı aklını aldı ve bozkıra kaçtı, şimdi lânetleme paganlarla orada cümbüş ediyor. Hangi şirret cindir sizi böyle ıssız ovalara çeken?

– Haftalardan beri hep aynı düş beni rahatsız edip duruyor. Düşümde bozkırda geziyorum. Etrafımda hiçbir insan! Koştukça koşuyorum, hep uzaklara! Bazan sevin-cimden, bir yırtıcı kuş gibi haykırıyorum. Bazan kendimi yere atıyor ve kavruk otlarla kucaklaşıyorum. Sonra yine hızla ilerlere atılıyorum, hep ilerlere; nefesim kesilinceye, kuvvetim tükeninceye kadar. Derken yıkılıyorum, o ölgün halimde o kadar mesudum ki, pederim, uyanırken hiçbir zaman olamadığım kadar mesudum.

– Şeytan uzatıyor pençesini sana; pagan bozkırlarında kurt kılığında dolaşan şeytan... Sözünü dinleme onun, Marton!

– Piskopos babamıza söz veriyorum, onun itaatli evladı olacağım. Ama bu beni öldürecek.

– Dünyadaki hayatını kim arar? Sade ölümümüz bahtlı olsun!

– Ölümüm lânetli olacak, pederim. Çünkü kilisenin ıslak cenaze odasında yatacağım ve açıkta, rüzgârların uçtuğu bozkırda dinlenemeyeceğim düşüncesi, ölürlen bile beni rahat bırakmıyacak.

— Seni ancak İsa'nın affı kurtarabilir. Şimdi düş arkama kanonok, ilâhi vakti geldi.

İki papaz katedrale doğru ilerledi. Surlar üzerinde yavaş adımlarla yürürken, cüppelerinin geniş kolları rüzgârdan kabarıyor, kanatlarını açmış yarasalara benziyorlardı. Aydınlatılmış kiliseden kanonokların Lâtince ilâhileri duyuluyordu:

“Tanrı, kudretli oğ tanrısı, öcalıcı kudretli Tanrı, görün!”

III

Kale surlarında duran adamların gözlerine demin ufakcık ışık noktaları işliyen bozkır ateşi, Maros suyu üzerindeki çalı-bent tarafından parıldıyordu.

Yeni dinden olan biri gece vakti oralarda pek istekle dolaşmazdı. Sırtı otlanmış toprak yığınının eteğinde, eski dinlilerin mukaddes diye saygı gösterdikleri yaşlı bir batıklık meşesi vardı. Onlar, dolunay gecelerinde ay kızlarının oraya toplasıklarına inanırlardı. İçlerinden bazıları, o tatlı yüzlü, mavi urbalı bakireleri, gece balıkçıları gibi süzüle süzüle gökten inerken gördüklerini iddia ederlerdi. Bunlar güya o koca meşenin iki yana uzanan dallarına konup şarkılar söyleyerek gümüş iğlerini çevirirlermiş. Sazlık perileri de suyun içinden onlara cevap verirlermiş.

O zamanlar Maros boyu halkını vaftiz suyu altına mızrak sapiyle süren Csanad beyi, eyaletindeki bütün taş putları yıktırtmış, mukaddes ağaçların hepsini kestirtmişti. Fakat bu bir tek ağaca yine de ilişmemişti.

Gizli ellerin, kurbanlık hayvanların kafataslarıyla ve hasta insanların urbalariyle süsledikleri bu ağacın gölge-

sine hıristiyanlar pek uğramasalar da, piskoposluk balıkçıların Maros boyunda en çok hoşlandıkları barınma yeri orasıydı. Zaten bu adamlar pek gayretli hıristiyan olarak ün almış değillerdi. Gerçi bütün balıkçı tayfası, papazın değneğinden korkularından, mübarek günlerde Marosvar'daki Meryem-Ana kilisesine toplanırlardı, fakat başpapaz onları yine de yufka dinli sayardı. Noel yortusunda onlara kürsüden, ağ gererken kaba Macar türküleri çağdırmaktan çekinmelerini, onun yerine Tanrı'nın hoşuna gidecek Meryem ilâhisini söylemelerini ihtar ederdi.

Alevli ateşin etrafına, otuz kadar adam halka olup oturmuşlardı. Bunların hepsi de cemaattan değildi, yarısı atlarına gece havası aldırmağa gelmiş civar uşaklarındandı. Her ne kadar Bey, böyle gece serseriliklerini yasak etmiş ise de yaz vakti, kale uşakları bile, kırdan ateş keyfi yapmak için atlarıyla Maros'u geçerdiler! Çiğli çayırda ne işleri olduğunu kendileri de bilmezlerdi; onları durdurmayan şey, ömürlerini çadırda geçirmiş atalarının kanydı.

Büyükler ateşin etrafında kımıldamadan ve sessiz oturuyorlardı. Yükselen alev canlı parıltısıyla, çizgili çehrelerini yaldızlıyordu. Alev sinince bir dakika gölgede kalıyorlar ve sivri külahları geniş kepenekleri altında, o anda topraktan fıskırmış kocaman bir küme şapkalı mantara benziyorlardı. Biraz ötede yeni türeme balıkçı yamakları ve at güden sığırmaçlar uzanmışlardı.

Bu büyük sessizliği şimdi, Maros'tan su getiren bir genç çoban bozdu. Suyu oltacıbaşının önüne koduktan sonra, sükûnetle haber verdi:

— Dalyana bir adam ölüsü takılmış.

At çobanlarından biri:

– Dün bendin yanında bir Busurman⁵ karısı boğulmuştu, dedi.

Şamandıracı, omzunun üzerinden cevap verdi:

– Kadın değil o; yüzüstü yüzüyor.

Oltacıbaşı koca Pos kayıtsızca ateşi seyrediyordu, fakat halatçı uşaklara seslendi:

– Büyük ığrıba gözetin, Büfögö dolaştırmasın.

(Bu adı taşıyan su cini güya bazan kendini ölü gibi gösterir ve ığrıba sokulabilmek için dimdik bakışıyle Maros'ta yüzermiş.)

Koca Pos, sanki Maros'un kulağı varmış gibi, yavaş sesle konuşuyordu. Oğlanlar da nefeslerini tutarak kara sudan işitecekleri cumburtuya kulak veriyorlardı.

Şamandıracı oğlan yine başladı:

– Pos emmi, dalyana takılan adamın kürek kemiğinin altında bir ok var... Maros, akşama doğru da, vurulmuş bir adam götürüyordu. Uzaktan geliyor onlar.

– Öyleyse Erdel'liler yine rahat durmuyorlar.

Bu söz üzerine balıkçı tayfasının halatçısı yine ağzını açtı. Kara suratlı, dar göğüslü bir adamdı; kısık bir sesle ve çabuk çabuk konuşuyordu.

– Toprak yeniden üleştirilmedikçe ortalık düzelmez! Çünkü ilk üleştirmeyi haklı yapmadılar. Savaşçılar en iyisini aldılar, geri kalana kötüsü düştü, çoğuna da hiçbir şey! İstvan bey birçoğunun elinde ne varsa onu da aldı, papazlara, Almanya verdi... Dur bakalım, Endre ile Levente

⁵ Müslüman. O çağlarda Macarlar memleketlerinde bulunan ve çoğu ticaretle geçinen müslüman Türklere bu adı verirlerdi.

nasıl olsa yeni bir bölüştürme yaparlar. Bırakın başlasınlar Erdel'liler.

Oltacıbaşı bu gürültücü adamı susturdu. Aleve bir demet kamyş attıktan sonra neşesizce homurdandı:

— Bahardan beri her çocuk, her deli, düşünde savaş görüyor. Ama Csanad bey kalesinde rahat oturdukça savaş lâfta kalır, çünkü Bey'in akbaba burunlu oluşu boşuna değildir; kan kokusunu el oğlundan tez alır, başkaları gem vururken o çoktan eğer üstündedir.

Koca Pos sustu ve balıkçılardan kimse ağzını açıp bir şey diyemedi. Yalnız biraz önce iki kır kırsrağıyle sazlık taraflıdan gelen çalımlı delikanlı kimseyi dinlemiyerek sükûtu bozdu.

— Pos emmi, Bey atını eğerletiyor ha!

Balıkçıların hepsi birden delikanlıya döndüler. O, etrafına bakındıktan sonra, soğuk bir sesle:

— Ortalık ağarırken bozkır hatununa baskın verecek, dedi.

Bunun üzerine soruşturmalar başladı:

— Bozkır hatunu Csanad Beyi bekliyor mu?

— Bekliyor mu ne demek? Bir haftadır onu karşılamaya hazırlanıyor. O zamandan beri cebecileri ok tüylemekten başka bir şey yapmıyorlar. Çünkü o Peçenek karısı gözünün ulaşmadığı yeri de görür.

Böyle bir topluluk içinde konuşabildiği için Marosvar'lı delikanlının gurur duyduğu belliydi. Csanad bey ile Peçenek sınır gözcüleri arasında patlamak üzere bulunan kavganın sebebini inceden inceye anlattı.

Peçenek sınır gözcüleri yazdan, en iyi otlaklarının Oroszlam'lı papazlara üleştirildiğinden beri, kiliseye gitmiyorlardı. Csanad Bey bundan birkaç gün önce Peçeneklerin kadın başkanına, ayrıca vaftiz babası olduğu Seruzad'a haber yollamış, büyük Meryem yortusunda bütün çadır halkıyla beraber âyinde görmek istediğini bildirmişti. Bu sefer de gelmiyecek olursa, o zaman Peçenek obasına kendisi gidecek ve dinin, kiliseyi ihmal edenlere hükmettiği cezaya onu çarptırarak, saçını dibinden kırkırtıracaktı.

Bu kibirli bozkır karısı o zaman Csanad beye, erkek kısmının, bile yapmaya cesaret edemeyeceği bir iş işledi. Ona, gebe kırsığının Meryem-Ana gününe kadar doğurup doğurmuyacağını bekliyeceğini ve dışı tay doğuracak olursa sevgili vaftiz babasının isteğini yerine getireceğini bildirdi.

Seruzad'ın kırsığı erkek tay doğurmuş olmalıydı ki, Meryem-Ana günü geçtiği halde, kilisede bir tek Peçenek bile görünmemişti. Bey şimdi işte bunun için atını eğerletiyordu.

Oltacıbaşı seslendi:

— Kaçak falcılar kışkırtmasalar Peçenek sesini çıkarmaz. Onlar güya külde okumuşlar, mukaddes harb borusu öter ötmez başbuğ Alpar hemen Bege kıyısında görünecekmiş.

Balıkçılardan biri söze karıştı:

— Peçeneklerin başbuğu nerde gizleniyor acap?

Pos emmi şakadan kışkırttı:

— Ara, bul! Peçeneklere ondan haber götürecek olsan, belki bir heybe dolusu gümüş para olur.

Alpar bey, Surban kabilesinden olan Peçeneklerin baş-

buğu, ihtiyar Thonuzoba'nın oğlu idi. Kırál İstvan, atalarının dininden ayrılmıyan ihtiyar başbuğu, Abad geçidinin yanına, hem de atı ve karısıyla birlikte diri diri gömdürtmüştü. Thonuzoba'nın iki yetimini, Alpar'la Örkönd'ü kırál o vakit yanında götürdü. O zamandan beri beyzadelelerin izleri kayboldu. Bazıları, papazların eline geçtiler, diye biliyorlardı, ama büyük çoğunluk onların artık ortadan kaldırıldığına inanıyordu. Fakat Heves'li, Mosony'lı ve güney bölgesi Surban Peçenekler başbuğlarını hâlâ beklemektedirler. Ozanlar türkülerini ona yakıyor, toplantılarında ilk tası Alpar beyin adını anarak boşaltıyorlar. Onu, ateşli bir hasretle, üzüntülü bir inatla bekliyorlar.

Demin o büyük haberi getiren Maros'lu genç yine başladı:

— Papazlar meclisinde genç bir kanonok var. Bir ay önce Piskopos onu Tuna ötesinden getirmişti, onun bir Peçenek ilerigeleni olduğunu söylüyorlar. Yirmi yaşında kadar var. Hep tek başına dolaşır, mızrağın ucu gibi sert bir bakışı var. Adı Marton.

Bu söz hepsini düşündürdü ve yeniden derin bir sükûta daldılar. O sırada ayın kankırmızı kursu sazlığın üzerinde yükseliyordu.

Oturanların birkaçı birden ağır, merasimli bir sesle mırıldandılar: Dolunay!

Oltacıbaşı kova ile ateşi söndürdü. Dolunay insanların yaktığı ateşi görmek istemez. Hiç olmazsa, eskilerin inanı bu idi. Çünkü balıkçı tayfası yeni dinden olsalar da, atalarına hâkim olan gizli kudretlerle çarpışmak istemezlerdi.

Hep aya bakıyorlardı. Epeyce bir zaman, sanki ufka yapışmış gibi görünen ay, topraktan ayrılmağa çabalar-ken, âdeta yumurta biçimini alıyordu. Derken birdenbire,

kolayca, kendine mahsus hüznü ve cana yakın güzelliğiyle ova üstünde yüzmeye başladı.

O anda mukaddes ağaç tarafından garip bir ses duyuldu. Bu ses, ağaçtan yapılmış bir borunun derin, yumuşak, yürek parçalıyacak gibi hüznü sesini andırıyordu. İlk şaşkınlıkla insan bunu ovanın kendi kalbinin, titrek ay ışığı altında çıkardığı bir inilti sanabilirdi. Halbuki bu, insan sesi, okuyan bir erkeğin sadası idi.

Balıkçılar onu görmüyorlardı, fakat onların hepsi de, henüz eski dinletinin ilâhisini derhal anlamakta güçlük çekmiyecek kadar yeni hıristiyanlardı. Dolunayı görünce kaç kere kendilerinden geçerek Aytanrı türküsünü mırıldanmaya başladıkları olurdu. Bu türkü Meryem-Ana kanonoklarının Lâtince ilâhilerine benzemezdi; çok sade, âdeta çocukça, kuvvetli, hemen hemen vahşi bir hava idi. Fakat yine de, kocamış bir insana çocukluk çağını hatırlatan bir eski sütnine ninnisi kadar tatlı, onun kadar acıklı ve cana yakındı. Ebedî bir soruyu ve onun karşılığını tekrarlar gibi görünen ahengi, daha Volga'nın rüzgârlar savrulan ovalarında doğmuştu.

Ay biraz daha yükselince türkü sesi kesildi. Koca Pos'un içini de bir sıkıntı basmış, gençleri ise acı bir hoşnutsuzluk, öfkeli, ateşli bir yurt özlemi sarmıştı...

Birden gözlere bir kamaşma geldi; ay bir an için karrardı. Çimenli settin üstünde bir gölgenin karaltısı belirdi. Balıkçılar belki de ilk anda bunun doğrudan doğruya ayın kursundan indiğini sanmışlardı.

Atlı adam bayırdan indi ve başını onlara çevirmeksizin, hafif tırısra balıkçıların yanından geçip gitti. Onu görmemiş olan kimse, şimdi ay ışığında iyice gözden geçire-

bilirdi. Ufak tefek, bodur, boynu sınırlı bir ihtiyardı. Tepe-sini avuç kadar, yaldızlı bir külâh örtüyordu. Sık, kar gibi sakalı, kömür gibi kara kaşları ve keskin bakışları vardı. Saçlarını eski dinlilerin âdetlerine göre üç örgü yapmıştı.

Bozkır adamları ihtiyarın, bir gece kuşu gibi, çayırı boydan boya sessizce geçtiğini sık sık görürlerdi. Kim olduğunu da bilirlerdi. Batıdan gelen sel bütün ülkeyi, eski ve Macar olarak ne varsa her şeyi devirmiş, sürüklemişti. Ataların yapısından, köpüren denizle savaşılan tek bir sağlam, eski direk kalmıştı. Kâh şurada kâh burada görülürdü. Böyle dertli dertli dolaşmalarıyla yeni dinlilerin yüreklerine korku salar ve eski dinliler arasında küskünlük uyandırırıldı. Halk onun adını sihirli bir saygı ile anardı. Onun için uçan buluta bindiği ve atılan okun yönünü değiştirdiği söylenirdi.

Onun lâfını eden, kendisini sadece: koca gezgin, diye anardı. Adını hiç ağızlarına almazlar, halbuki onu tanır-lar, Erdel’li Gyula’ların⁶ kanından gelme son şaman, gezgin başpapaz olduğunu iyi bilirlerdi.

Koca gezgin o sırada kalenin karşısındaki Maros geçidi-ne varmıştı. Orada atını durdurup bakır borusunu üfledi.

Ürkütücü bir savaş borusunun tehditçi sesi akisleriyle kale duvarlarını dövdü. Bu ses karatavuğun, üstüste üç kere tekrarladığı şamatacı feryadı gibi idi.

Boru sesi kesilir kesilmez gezgin papaz bağırarak seslendi. Tuhaf bir ahenkle, fakat kilisenin bez pencerelerini muhakkak titretmiş olan coşkun bir sesle gecenin karanlığına haykırdı:

⁶ Macaristan’da merkezî hükümetin kuruluşundan önce Erdel’de ve Güney-Macaristan’da hüküm süren eski bir derebeyi ailesinin adı.

— Thonuz oğlu Alpar! Başbuğ Alpar! Alpar! Uyan, ortalık ağarıyor!

Ve sanki sözünün ilgili tarafından duyulduğundan eminmiş gibi, atını çevirerek hızla sazlığa sürdü.

Binlerce kurbağa sazlığın etrafına halka olmuş, vakvakkariyle aşk türkülerini çağırıyorlardı. Bu ötüşler titrek bir inilti haline geliyor gecenin sessizliği içinde uzaklara süzülüyordu.

IV

Gece yarısından sonra, bildircinin ötmeye başladığı bir sırada, nal sesleri ve silâh şakırtısı bozkırın sessizliğini bozdu. Balıkçılar o zaman çoktan Maros'a çıkmışlardı, fakat avare delikanlılar hendeğin kenarına uzanmışlar, beyaz ay ışığında Marosvar mızraklılarının iskele tarafından gelerek sazlığın geçit yerine doğru ilerlediklerini görebiliyorlardı. Ovayı kaplıyan sis, atları göğüslerine kadar örtüyor, böyle yandan bakılınca sanki çayırdan, başlarını sallıya sallıya yüzerek geçiyorlar gibi görünüyorlardı.

Csanad beyin muhafız kıtası beş yüz kişi kadar vardı. Yüz sekiz soyun⁷ en dövüşken delikanlıları arasından Bey'in kendisinin seçtiği ve ancak onun aman vermez elinin zaptedebildiği, cenkçi kıyafetli, pervasız beş yüz savaşçı. Hayvanî güçlerine güvenen bu manda boyunlu, azgın suratlı gençlerin yanbaşımda, atlı savaşların akla gelmedik türlü ustalıklarını bilen, eski yaraların izleriyle çehreleri acayıplemiş kocalar gidiyordu. Atlıların arkasında, atalarından gördükleri kısa gocuk vardı, birbirine

⁷ Yurt kuran Macar milleti yüz sekiz soydan ibarettir.

eklenmiş iki kuzu derisinden biri göğüslerini, öbürü sırtlarını örtüyordu; kolları, koltuklarına kadar açıktı. Belleri, pullu, geniş bir kemerle sıkılmıştı; başlarında, üzerinde el kadar bakır ay parlıyan, kuzu derisi sivri külah vardı. Savaşçı kılıklarına yaraşan bu serpoş aynı zamanda kılıç vuruşuna da siper oluyordu.

Üzenginin yanına dikili mızrakları, omuzlarındaki kayışta sallanıyor, yaylariyle ok kuburlukları kucaklarına sarkıyordu. Kuzu derisine bürünmüş olan bu korkunç küme-ye halk ağzı şakacıktan, Csanad beyin kuzucukları derdi.

Alayın önünde, tulgalı üç atlı gidiyordu. Ortadaki, Maros kalesi beyi, bütün çağların en büyük askerlerinden biri olan Csanad beydi.

Bey, yürürken ancak orta boylu bir insandı. Fakat ata binince bir dev hissini veriyordu. Gençliğinde o, bazusunun kuvvetiyle ün almıştı; şimdi de hâlâ parmaklarının arasında kemiği ezerdi, fakat bir zamandır kanının koyulaşması onu çok rahatsız ettiğinden vücudunun duruşu gevşemişti. Gündüz göziyle gören, onunki kadar aslan çehresini andıran bir yüz görmediği için hayrete düşerdi. Renkçe de öyleydi. Kırışmaya başlayalı saç ve sakalı bambaşka bir sarı renk almıştı, yüzü ise hastalığından beri esmer-sarı idi.

Çehresinde yırtıcılar kiralının acı sükûneti ve kederli vakarı olsa da, bu onun korkunç titizliğini güçlkle örtbiliyordu. Kalın kirpiklerinin, keskin, aydınlık ve amansız bir zekâ ile parlıyan gözlerini ancak yarıya kadar kapatışı, çehresine kibirli bir mâna veriyordu. Bu korkunç güzel-

likteki kafa Bey'in demir iradeli, aslan yürekli bir adam olduğunu, fakat kurnazlığının kuvvetinden de üstün bulunduğunu gösteriyordu.

Csanad bey iri bir İtil-arası⁸ atına binmişti, başında sivri, gümüş tulga, göğsünde demir gömlek vardı. Eğerinin yanında, o zamanlar Bizans kayserinin sarayındaki Norman muhafızların kullandıkları iki ağızlı, büyük çelik balta sarkıyordu. Beylerinin bu balta ile savaşlarda, boğuşma kızgınlığıyla karşısına gelen süvariye atıyla beraber iki şak ettiğini kuzucuklar söylerlerdi.

Beyin sağında Marosvar papazlarının başı olan savaşçı papaz Tazilo gidiyordu. Papaz, sivri tulga, üç köşe kalkan ve uzun kılıçla donanmıştı. Tazilo, Frank hükümdar kannedi; bir zamanlar, henüz dünya gösterişlerine doymamışken, ünlü bir savaşçı idi. Fakat şimdi artık o yiğit adını unutmuş ve kendini Tanrı yolunda hizmete vermişti. Yapısı öyle idi ki, bir kere gören kolay kolay unutamazdı. Sırık gibi, zayıf bir vücut, mezar taşı üzerine oyulmuş resim gibi, korkunç denecek kadar soluk bir beniz. İnce, kansız dudaklarının arasından lüzumsuz söz az işitilirdi, buna karşılık hırslı bir ateşle parlıyan gözleri o nispette fazla mânalı idi.

Bey'in solunda, öfkeye kapılan kuzucuklardan biri bir gözünü patlattığı zamandan beri halkın Kör Becs dediği, kale muhafızı Becs gidiyordu. Bu adamın yüzü kızıl bakır renkli bir kuşu andırıyor ve şaşılacak derecede uzun akbaba boynunda urgan gibi kalın damarlar kabarıyordu. Görünüğü yırtıcı kuşu andırır da ruhu biraz, paralayıcı

⁸ Tuna ile Dinyeper arasındaki bölgeye Macarlar Etelköz "İtil-arası" derlerdi.

dişlerini kendisinden ziyade sahibi için kullanan, zincire vurulu köpeğinkine benzerdi. Csanad bey isterse Kör Becs, hıristiyan cenkçilerinin Kyrie eleison'unu haykırarak paganların ok yağmuruna atılırdı. Fakat Bey'in arzusu tersine olsaydı, o vakit de Kör Becs eski Huyra narasiyle yeni dinlileri doğardı.

Sabah karanlığı yapılan bu yolculuğun hazırlıkları, Csanad'ın bozkır hatununa yapacağı ziyareti pek şakaya almadığını gösteriyordu. Artçılar arasında, yularlariyle birbirine ulanmış, ok taşıyan çok sayıdaki atların yanında, belinde koca bir makasla, cellât gidiyordu. Seruzad'ın kestane rengi saç, ülkenin en güzel kadın saç, bu keskin makasla kırılacaktı. Mızrakçıların çoğu, eğerlerinin altında deriden yapılmış, pis birer çuval da götürüyorlardı. İnsan kafalarını bu çuvallarda biriktirirlerdi. Kör Becs'in tahminince, iş fazla kızıışmasa bile Seruzad hatun'un her tutam saçıyla beraber bir Peçenek kellesinin kesilmesi lâzımdı.

Sınır gözcüleriyle eninde sonunda göğüs göğüse düşüleceğini Csanad bey çoktan biliyordu.

Kaydum soyundan olan Peçenekler (süslü savaş urbalarına bakarak onlara Altınordu da derlerdi) Bege ve Temes kıyısında uzanan topraklar, Kuel kavminden Karapeçeneklerle ortaklaşa sahiptiler. Bunlar büyük bir onurla kendilerine, kıralın dindar sınır gözcüleri derlerdi; halbuki sınırda bekçilikten başka her şey yaparlardı. Çalılımlı, bozguncu, gözü kara ve dövüşken bir milleti bu ve birtakım bitек toprakları ele geçirmek için bir iki yıl önce ister istemez hıristiyanlığı kabul etmişti. Beyleri, yahut da onların dedikleri gibi bekeleri ölünce (kimine göre onu bir yaban domuzu öldürmüştü, kimine göre de karısının

hançeri), Altınordu yerine bekenin Jul karısını, eli bıçaklı Seruzad hatun'u oturtmuştu. Fakat Karapeçenekler bir kadına bağlanmak istemediler; kanlı boğuşmalardan sonra Bege tayfasından ayrılarak Temes boyunca gidip Karan vâdisine yerleştiler.

Gerçekten, kadın idaresine geçeliden beri Altınordu temelli dağılmaya başlamış gibiydi. Baharın kuyruklu yıldız görünmüştü; böyle bir gök alâmeti ise dünyanın her yerinde savaşı gösterdiğinden, Kaydumlar ekip biçmekten vazgeçerek silâhlanmaya başlamışlar ve bütün yaz ovada, tütsülenmiş yaban arıları gibi, telâşla dönüştürüp durmuşlardı. Başka düşman bulamazlarsa Karapeçeneklerle uğraşırlardı. O sıralarda Bege Peçeneklerinin obasında falcılar ve eski dine çağırın ozanlar yine sık görünmiye başlamışlardı. Başbuğ Alpar'ın yakında geleceğini gösteren garip fallar coşkunculuklarını artırıyordu.

Şımarık bozkır hatununun kiliseye ve Bey'in itibarına karşı işlediği pervasızca hakaret üzerine Csanad'ın sabrı nihayet tükenmişti.

Csanad beyin kafasında bu düşünceler dönerken kuzucuklar küçük Harangod suyunu geçmişlerdi. Kör Becs, ellerinde ileri doğru uzatılmış mızraklarıyla etrafı koklıyan zağarlar gibi sazlıkta geniş bir kavis çizerek alayın ilerisinde giden öncülere ulaşmak için atını mahmuzladı.

O zaman papaz Tazilo söze başladı. Piskopos Gellert gibi, o da halk dilini bilmediğinden Bey'le Lâtince konuşuyordu.

— Keve ormanlarında barınan miskinlerin Tuna'dan bir taş put çıkardıklarını ve ona ormanda bir mihrap yaptıklarını haber aldık. Keve kale muhafızı bu aşağılık putu

parçalamaya korkuyor, fakat efendim, ruhanilik sınırımızın temiz adı üstündeki bu namus lekesine senin göz yummayacağını umarız.

Csanad bey kısaca cevap verdi:

– Ejderin kafasını kopardıktan sonra yılanı da ezebilirsin.

Taszilo sordu.

– Öğleye kadar Altınordu'yu haklıyacağımızı umuyor musun?

Bey sadece:

– Ya biz onu, ya o bizi. dedi.

– Kuvvetine güvenemiyorsan kale askerini de silâha çağırarak isabet buyururdun...

Csanad bey omuz silkti. Papazın bu gecikmiş öğütünü çocukça bulmuş olmalıydı ki, tersçe:

– Kendilerine güvenim olsa yapardım, dedi. Fakat artık sadece kendi kılıcına güveniyorum; muhafızlarıma da ancak önlerinde gittiğim müddetçe. Başpapaz, Bey'e karanlık bir bakışla baktı, Csanad ise gürlüyen aslan sesiyle devam etti:

– Artık bekliyecek vaktim yok. Alföld beylerinin kargâhlarını Maros'tan tâ Szamos'a kadar, gece gündüz balyozlar gümlüyor. O okları kim için dövdüklerini biliyor musun? Senin için, aziz pederim, senin ve benim için! Bizim düşmanımız öyle zıpçıktı Pecenek değil, kafası dumanlı Alföld'lü⁹ ve düzenbaz Erdel'li... Bana yarına kadar kalemin duvarına dizebileceğim beş yüz kelle lâzım... İhtiyar Csanad'ın daha bütün dişlerinin dökülmemiş olduğunu o zaman belki beylerin aklı keser.

⁹ Macaristan Büyük Ovasının Macarca adı.

Papaz:

– Tisza’da isyan başgösteriyor, dağların ötesinde isyan, her yerde isyan! dedi. Sonra başını öne eğerek sessizce duaya başladı.

Csanad beyin dudağının kenarında zâlim bir gülümseme belirdi. İnsanları incitmekte, hasta bir aslanın duyduğu acı zevkı buluyordu.

– Tisza beyleri ne diyorlar, biliyor musun? Kendilerinin Nasıra’lı İsa’ya bir düşmanlıkları olmadığını, fakat onun ihtarına bürünen İtalyanlarla Alamanların düşmanı olduklarını söylüyorlar. İsa’yı hak tanrı biliyorlar, fakat onun adına aramıza karışan yabancılara yalancı havariler diyorlar.

Taszilo, kara gözlerini soru ile Csanad’a dikti. O ise keyiflenerek devam etti:

– Aralarında şimdi baş olarak bulunan Bellus’lu Vata, mukaddes kitapları yazıcılarına okutmuş, onlar da bu kitaplarda, eski havarilerin, Ruhulkuds’ün sırrına erdikten sonra, yabancı dillerle vâzettiklerinin ve dini her kavme kendi diliyle yaydıklarının yerini bulmuşlar. Şimdi Vata diyormuş ki: işte İstvan’ın aramıza dağıttığı havariler; bizim dilimizi anlamıyorlar ve bize yabancı akideler öğretiyorlar, demek ki bunlar Ruhul-kuds’ün gerçek havarileri bile değiller.

Başpapaz: alçak murtatlar! diye bağırды. Pagan dinsizlerden bile yüz kere daha alçaklar!

Taszilo, Csanad’ın dudaklarındaki hain gülümseyişin farkına varmış ve o anda Bey’in dolambaçlı kabinin içini görür gibi olmuştu. Onun için öfkesini yenerek kayıtsızca anlattı.

— Diyeceğim Şu ki, bu Macarlar yün elbise giyseler de içerinden hepsi de birer canavardır. Kırıl İstvan onların yırtıcı tabiatlarını iyi anlamıştı, mukaddes hıristiyanlık ağılının bekçiliğini onlara vermeyiŐi bundan. Din uğrun-da kendi kanına bile insaf göstermiyen büyük kırıl toprağında da aziz olsun! İbrahim nasıl kendi oğlunu Allah'a kurban etmeğe hazır idiyse, kırıl İstvan'da onun gibi, Tanrı uğruna kendi kanını feda etti, dini zayıf Arpad prenslerini memleketten kovarak sağlam dinli Venedikli'yi tahtına oturttu. Peter bey ise, kusurları olsa da, İstvan'ın eserini tamamlamak için, hıristiyanlığın bahadır cenkisi Alman kırılı önünde boyun eğerek, hâkimliği, din alanında denenmiŐ yabancıların eline vermekle çok hayırlı bir iş görmüş oldu. Macar beyleri yurt-kuran atalarıyle, Arpad ve onun başbuğlarının Şeref ve Őanlariyle pek fazla övünürler. Halbuki dünyada Tanrı uğruna edilen hizmetten başka Şeref olmadığı kitapta yazılıdır. Hem Macar beyleri, bu toprak Macarlarındır, diye de çok lâf ediyorlar. Fakat Macar nedir? Alman ne? Boş söz, hava! Uluslar gelirler ve kaybolur giderler, akarsuyun köpükleri gibi; sonsuzluk ülkesi bir tanedir: İsa'nın lkesi. İsa bütün dünyanın hâkimliğini aziz papanın ve kayserin eline bıraktı. İsa'nın yeryüzündeki vekilleri önünde boyun eğmiyen ise Tanrı'ya karşı isyan eder ve azgınlığının cezasını çeker...

Csanad bey papazı alaycı bir sükûnetle dinliyordu. Zaten her bakımdan baŐpapazla aynı düşüncede olmadığı muhakkak idiyse de Vata-gilin düŐüncelerini o kadar da paylaŐmadıđı daha muhakkaktı. O, bütün hayatı boyunca, sade kendi anlaşılmaz fakat her zaman hedefe ulaŐtıran yolunda ilerlemiŐti.

Gençliğinde, henüz büyük Marosvar beyi Ajtony'un serdari iken hıristiyanlığın pervasız ve tehlikeli bir düşmanı idi. Fakat sonra, yeni dinde gizlenen karşı konmaz yayılma kudretini görünce kiral İstvan'ın hizmetine girdi ve kiral ordularının başına geçerek Ajtony'un nüfuzuna ve hayatına son verdi. O vakitten beri Macar hıristiyanlığının keskin kılıcı Csanad'dı.

Hiçbir zaman kimseden akıl danışmayan Csanad bey bu sefer de ne yapacağını biliyordu, bu sefer de kılıç yine kendisi olacaktı. Yeni nizamı korumak, bütün memlekete yayılan kudretini ve sonsuz servetini muhafaza etmek için korkunç kuvvetini ortaya atacak, en zâlim pervasızlığını ele alacaktı.

Bey bu kuruntularına belki daha devam edecekti, eğer atı birdenbire duraklıyarak başını havaya dikmeseydi... Kuyucukların sâfları arasından homurtular duyuldu...

Piskopos Gellert'in geçenlerde bir tahta haç diktirdiği tepeye, Peçenek yurdunun sınırına varmışlardı. Haç şimdi günahkâr eller tarafından devrilmiş, yolun üstünde yan yatıyordu... Aziz Kurtarıcı'nın timsali kesekler üzerinde dinleniyordu. Haçın yerine uzun bir mızrak dikmişler, onun ucuna, hain ve kepaze bir niyetle, kanlı bir at kafası oturtmuşlardı...

Papaz Taszilo'nun alınında kankırmızı iki iz peyda oldu. Bitkin bir halde hırıldadı:

— Efendimiz'e karşı alçaklık etmişler!

Bey'in yüzü karardı: Benimle eğleniyorlar! dedi.

Bu bir tay başı idi, beyaz bir tayın başı. Seher eli iki kulağı arasında yelesini dağıtmıştı, ağzı ise alaylı bir kahkaha atıyormuş gibi açıktı.

Uşaklardan biri onu mızrağın tepesinden düşürmek istedi. Csanad haykırdı:

— Dokunma!... sonra, ne zaman onun yerine o dinsiz kancık köpeğin kafasını dikersen...

Ay, o sırada kara bir bulut parçasının arkasına gizlenmişti. Sık saflar halinde tırıs kalkan alay, Peçenek ovasının kalbine doğru sürünen aç ve hırslı, kocaman, siyah ve dikenli bir tırtıla benziyordu.

V

Csanad'lılar Peçenek ormanının kenarına vardıkları vakit tanyeri iyice ağarıyordu.

İleri gönderilmiş olan gözcülerden alacakları haberi beklemek için, Bey'in emriyle durdular. Mızraklılardan birkaçı atını suluyor, kimi de silâhlarını gözden geçiriyordu. Sonra hepsi birden, kımıldanmaksızın ve dikkatle, gözlerini koyun ağılının duvarına diken bir kurt sürüsü gibi, sabah sisinde kararan ormana bakmağa başladılar. Korkusuzdular, fakat neşeli değillerdi; bu ağılı kudurmuş bin Peçenek çoban köpeğinin beklediğini biliyorlardı.

Epey sonra sisler içinden dörtnala bir atlı geldi, Kör Becs'di.

— Efendim, dedi ormanda mucize gördüm. Peçenek yurdu yerin dibine batmış gibi, ortadan kaybolmuş... İt kulaklı karı toparlanmış, arabalarıyla, çadırlarıyla sır olmuş. Kışlağını, ot ve saman yığınlarıyla beraber ateşe vermiş. Csanad bağırdı:

— İleri!

Kale muhafızının dediği doğru idi.

Daha dün bütün bir çadır-şehrin durduğu, karanlık ormanın siperiyle çevrili koca meydanlık şimdi sessiz ve ıssızdı. Orada insanların barınmış olduğu yalnız çimenlerin baştanbaşa çiğnenmiş olmasından, yere çakılı birkaç kazıktan ve şuraya buraya saçılmış saplardan belliydi. Döküntüler arasında bir-iki köpek eşiniyordu, atlıları görünce onlar da ürküp kaçtılar. Ormanın kenarında yükselen tepede, yanıp kömürleşmiş direklerden havaya ince bir duman yükseliyordu. Peçenek hatununun ham kereseden derme-çatma yapılmış kışlağı, daha az zaman önce oradaydı.

Kuzucuklar dilsizler gibi birbirine bakiştılar. Çayırılığa boğucu, âdeta korkunç bir sessizlik çökmüştü.

Kara ormanın üzerinde kederli bir yıldız, tek başına sabah ağartısıyla uğraşıyordu.

Kör Becs söylenmeye başladı:

— Köklerine kıran giresi it dinliler, her vakit söylerim, kalede gözcüleri var bunların diye!

Atlılardan biri mızrağının sapiyle Csanad'ın önüne korkudan titriyen bir adam sürdü. Bir çukurun dibine büzülerek uyur, yahut uyur görünürken bulmuş.

Esir, Bey'in önünde yüzükoyun kapanarak yeri öptü. Sonra dizlerinin üzerine doğruldu; korkudan dişleri şakırdıyordu.

İlk bakışta bunun savaşçı sınıftan bir adam, hattâ Peçenek bile olmadığı görülüyordu. Sırtında üç telli bir kopuz taşıyordu ki, bu, sanatını oldukça meydana koyuyordu. Bu adam piskopos Gellert'in Macar beylerine, ozanların ve çalgıcıların martavallarını dinliyorlar, zengin sofraların

başında üstüste geceliyorlar diye atıp tutmağa başladığı zamandan beri işleri bozulan serseri ozanlardan biriydi. Sırtında eski bir deri setre, ayağında mavi don ve çarık vardı. Bodur, göze çarpacak kadar çirkin, köse bir herifti. Gözleri, halk arasında, bakışından duvardaki çivi bile titrer denilen cinsten, hırsız gözü idi. Uzun saçını Alman biçimi, yüzüne alıştırmış, kulakları görünmez olmuştu. Bu hal işgilli bir adamda, kulağını bir hâkim elinde bırakmış olduğu şüphesini uyandırabilirdi.

Csanad bey demir dirgen bakışını çalgıcıya dikerek sordu:

– Sen kimsin?

Kulağı kesik, ağlar gibi bir sesle cevap verdi:

– Allah'tan korkar bir hıristiyanım ben. Adım Ekese... Pannonhalına'daki aziz pederlerden okuyup yazmasını öğrendim, kopuzumda din ilâhîsi tınlatmasını da bilirim.

– Hıristiyan olanın it-dinliler yurdunda işi ne?

– Lâfıma darılmayın, büyük efendim, ama ben buralara kendiliğimden gelmiş değilim. Yaya olarak Keve muhafızının yanına gidiyordum, ilâhiden hoşlanır; ama akşam üzeri, çayırdı dolaşan sınır gözcüleri yakama yapıştılar...

– Karargâhta gördüklerini anlat bakayım. Yalnız diline dikkat et!

Ekese yeri bir daha öptü.

– Canım senin elinde, efendim. Beni buraya sürükledikleri vakit meydanlıkta tek bir çadır bile yoktu. Nöbetçi ateşleri etrafında hep silâhlı adamlar gördüm... Çılgınca neşeli idiler, türkü söylüyor ve içiyorlardı... Konuşmalarından anladım ki, cergeli arabaları karı-kızanlarla daha

öğle üstü yola çıkmışlar... Ama içlerinde yine de erkek gibi bir kadın vardı ki, hepsi de başkan diye onu sayıyorlardı. Uzun boylu, yakışıklı bir karı; demir gömlek giymiş, boy-nunda borusu da var... Benim ozan olduğumu görünce iliş-mediler, ama beraber içmeye, kendilerine türkü söylemeye zorladılar beni... Gönlümle yapmadım, büyük efendim, çünkü ben bir sofu hıristyanım, ama karşı duramadım...

— Gevezelik etme, ne gördünse onu anlat!

— Ay epeyce yükselmişti ki, karargâha yaldızlı külâhlı bir yaşlı adam geldi, o zaman öyle kâfirce işler ettiler ki, ak-lıma geldikçe titriyorum, bunları anlatmağa cesaretim yok...

— Söyle!

— Madem sen istiyorsun, büyük efendim, söylerim. O çirkin putlarına at kurban ettiler. Ak taya bıçağı o yaldızlı külâhlı adam, şeytanın lânetli başpapazı sapladı. Tayın kanı akınca bütün boruları liflediler, silâhlarını delice şa-kırdattılar... Sonra, dalgalanan alevin etrafında hora tep-tiler, bunu da demir gömlekle karı çeviriyordu... Erkek-ler saçlarına perçem kestiler, at eti yediler ve daha başka kâfirlikler işlediler... Artık onlara piyade Alaman tanrısı karışmazmış, bozkırın sahibi yine atlı tanrı imiş, öyle di-yorlardı. Ah, o bir sürü hakareti görünce benim hıristyan kalbim nasıl kan ağladı!

Bey sordu:

— Yola ne vakit çıktılar?

— Onu bilmiyorum, devletlim. Onlardan kurtulmak için bir ine sığınmıştım. Ne yalan söyleyeyim, çok şarap içirmişlerdi, derin bir uykuya dalmıştım. Ancak kölen belime bir tekme atmak lûtfunda bulunduğu zaman uyandım.

Bey gözlerini çevirdi ve asık bir suratla, gökte tek başına duran yıldızla baktı. Bu sefer Kör Becs, ozanı söyletme-ye başlayarak sordu:

– Kulağını nerde bıraktın? Ekese gözlerini yere dike-rek alçaktan cevap verdi:

– Maros kalesinde.

– Hatırlıyorum seni, serseri! İki yıl oluyor, Bey seni hırsızlıktan ötürü mahkûm etmişti...

O zaman başpapaz söze karıştı: Parçalayın şunun kopuzunu!

Mızraklılardan biri Ekese'nin omuzundaki kayıştan sarkan kopuzu çektirdi ve nallı çizmesiyle çiğnedi.

– Ekese, dedi komutan, daha burnunu bize borçlusun. Eğer onu kalemize sokacak olursan borcunu ödetiriz.

Csanad bey konuşmaya son verdi:

– İleri!

Kör Becs kulağının dibini kaşdı... Şimdiye kadar gördüklerinden, Altınordu'nun sonuna kadar dayanmak kararında olduğunu biliyordu. Peçenekleri ansızın bastırabilseydi, kuzucuklar onları haklardı. Ama meydan savaşında bir o kadar insana çatmak akıl işi değildir. Hem Peçenek, postunu ucuza da vermez.

Kale komutanı bunu kafasından geçiriyordu ama efendisine bir şey açmadı. Yalnız onun, damarları parmak kalınlığında şişmiş çehresine bir gözattı, sonra bileğine doladı, kırbaçla altındaki kulanın başına vurarak kendisi de: İleri! dedi.

Son atlı da ağaçlar arasında kaybolunca Ekese yerden doğrulup kalktı. Kopuzunun parçalarını topladı ve her

parçasına üzüntü ile baka baka onları eklemeye çalıştı. Sonra birden şiddetli bir öfkeye kapıldı. Çekilip gitmiş olan alayın arkasından tükürerek, hiddetle bağırdı.

— Hazreti İsa belânızı versin! Sonra ne olur ne olmaz diye ilâve etti:

— Müslümanların Allahı da belânızı versin, büyük pagan tanrısı da...

Bu ozan o vakitler memlekette çok raslanan yufka dinlilerdendi, bunlar her tanrıdan korkarlardı, fakat hiçbirini saymazlardı.

.....

İleri!

Bin atın çığnediği yolu bulmak bozkırda da kolaydır... Kuzucuklar güneye yöneldiler.

Büyük Bege sazlıklarına vardıkları zaman ortalığa göz kamaştırıcı, parlak bir ışık yayılmıştı. İnsan, hayvan, hepsi kanter içinde kalmıştı; fakat başbuğun amansız kovalama hevesi hepsine de geçmişti. Kuzucuklar çok üstün bir kuvvetle boğuşacaklarını biliyorlardı, fakat neşeleri yerinde idi. Csanad'ın yenilmez kuvvetine öyle körükörüne güveniyorlardı ki, onun komutası altında icabında cehennem zebanileriyle de dövüşürlerdi.

Atlarını dinlendirmek için saatte bir duruyorlar, o sırada çutralar elden ele dolaşıyordu... Fakat Csanad, molaya tez son veriyordu: İleri!

Çalılıkları ve çorak toprakları hızla arkada bırakıyorlardı... Arada sırada ferahlık bir göl kıyısına ulaşıyorlar, ürken su kuşları küme halinde havalanıyordu...

Öğle vakti, sazlıklar üzerine kızgın bir sıcaklık bastığı bir sırada, başpapaz atını Csanad'ın yanına sürdü:

— Efendim dedi, iyi yapmıyoruz. Bozkır hatununa yetişsek bile, yorgun atlarımızın üstünde onunla nasıl vuruşacağız?

Csanad bey o zaman başını Taszilo'ya çevirince papaz onun çehresinden ürktü. Bey'in surati morarmış, âdeta kara bir renk almıştı. Gözleri kan içindeydi, soluyarak, güçlkle konuşuyordu.

— Ya keserim o bozkır karısının saçını, ya şu batağın içine gömersiniz beni. Çünkü, iyi dinle beni, eğer bu ateşi bugün çığnemezsek, eğer Csanad beyi buradan yüzünün akiyle dönmezse, yarın yangın kendi evimizi de sarar, içinde benimle birlikte sizler de yanarsınız.

— Öyleyse orduları esirgiyen Tanrı yardımcımız olsun!

.....

Güneş batmağa yüz tutmuştu ki, Kör Becs atını efendisinin atına yanaştırarak eliyle ufku gösterdi:

— Oradalar!

Alçak bir kıyıda birkaç siyah nokta kımıldanıyordu. İnsan uzaktan bunu bir toy sürüsü de sanabilirdi.

Tek göziyle vaşağın iki göziyle gördüğü kadar gören kale komutanı: Saçaklı mızrakları var, Peçenekler! dedi.

Atının üstünde gözleri yumulu oturan Bey'i görünce Kör Becs şaşırıldı kaldı. Csanad hırlıyordu: İleri!

Peçenekler bir zaman tepeden kımıldanmadılar. Halbuki topu topu on iki kişi kadarlardı. Kuyucuklar ancak birkaç ok atımı kadar sokulmuşlardı ki, nihayet toparlandılar. Fakat şarap çotrasını hâlâ elden ele veriyorlar, atlarının gemleriyle oynayıp duruyorlardı. İçlerinden biri,

âlâ bir ata binmiş, uzun boylu bir yeni yetişme, iki avcını ağzına götürüp boru gibi yaparak kendilerini kovalıyanlara ünledi:

— Yavaş Becs emmi, hayvan yarına da lâzım!

Bu lâfa arkadaşları kişner gibi gülüştüler. Derken içlerinden biri keskin bir ıslık çaldı, bulun üzerine hepsi birden atlarının yelesi üzerine yatarak bir kırlangıç sürüsü gibi, düzlükte ok hızıyla ileri atıldılar.

Kale komutanı can sıkıntısıyla homurdandı: Asla yetişmeyiz biz onlara!

Peçenekler tepeler arasından bir kayboluyor, bir gözüküyorlardı. Bazen sayıları da artıyordu. Şimdi otuz kadarı bir hizada, yüksek sesle haykırarak, mızraklarını başlarının üstünde çevirerek koşturuyorlardı. Biri dörtnala koşan atın üzerinde sırtüstü yatıyor, başka biri eğerin üzerinde dikiliyordu. Kendilerini kovalıyanlarla eğleniyorlardı.

Birdenbire Kör Becs koca bir küfür savurdu. Keratalar düz yoldan çıkarmamışlar mıydı onları?

Köpoğlu serserileri kovalarken asıl Peçenek kuvvetinin izinden sapmışlardı. Kale komutanı yön değiştirdi ve erlerini güneye doğrulttu. O zaman Peçenek kümesi hemen geri döndü ve bu sefer de çayırda gezen adamın arkasına takılan sivrisinek sürüsü gibi, kuzucukların peşine düştü. Sağ koldan da birkaç saçaklı mızrak göründü ve Peçenekler, dinlenmiş atlarına güvenerek, şimdi artık bir-iki ok atımı uzaklıkta, muhafızların etrafında dolaşmağa başlamışlardı. Kabına sığamıyan delikanlılardan birkaçı atlarını daha yakınla sürerek, ağızlarına gelen ağır lâfları atıp uzaklaşıyorlardı. Kale komutanı:

— Bozkır karısının nereye çekildiğini şimdi anladım, dedi. Keve kumsalına! Csanad mırıldandı:

— İleri!

Asıl Peçenek topluluğunu bozkır ufkunda seçtikleri zaman güneş batmaya başlıyordu. Komutan Csanad'a haber verdi, Bey yorgun atını mahmuzluyarak saftan ayrıldı. Erleri ardından bakakaldılar... Atı, çimenlikte koca bir kavis çizdikten sonra Marosvar tarafına döndü... Bey eğerin üzerinde sarsılarak atın boynuna düştü... Birkaç kişi hemen atlarını sürdüler, eğerinden aşağı kayan büyük beyi kucaklayabilmek için tam vaktinde yetişmişlerdi.

Dev adam, kavruk otlar üzerinde gözleri kapalı, morarmış bir çehre ile ve korkunç bir hırıltı çıkararak yatıyordu.

Uşaklar: Kan boğuyor onu! diye fısıldaşıyorlardı.

Kör Becs bağırıyordu: Efendim, beyim, Csanad beyim!..

Güneş artık batmak üzereydi.

Gökyüzü kankırmızı olmuş ve sanki her bir kamış kana batırılmış gibi, bozkır da aynı renge boyanmıştı. Rüzgâr tamamiyle susmuştu, ot bile kııldamıyordu. Uzaktan, kaçan Peçenek atlarının nal sesleri ve sık boru sesleri duyuluyordu.

Papaz Taszilo Csanad'ın yanına diz çöktü ve can çekişenlerin duasını yüksek sesle okumaya başladı:

— *Projfc'tsce ani ma christiana*¹⁰...

O zaman Csanad yeniden gözlerini açtı. Nerede olduğunu bilmiyor, etrafında olan bitenden bir şey anlamı-

¹⁰ Ey Hıristiyan ruh, yola çık! demektir.

yordu. Üzüntü ile, çırpınarak ve bir şey soruyormuş gibi, kızıl göğe bakıyor, arada çözülmeyen bir sır halinde ruhunu sıkı sıkıya tutmaktan vazgeçmiyordu:

— Bozkır karısı! Bozkır karısı!

Bir Peçenek oku papazın başının üstünden vızlayıp geçti.

O zaman Kör Becs'in gürlüyen sesi duyuldu:

— Halka olun erlerim! Efendimizin ölüsünü koruyalım!

VI

Bir pazar sabahı idi.

Kiral İstvan'ın buyruğu üzerine son zamanlarda Csanad kalesi adını vermeye başladıkları Marosvar'da Peçenekler üzerine yürümüş olan muhafızlardan öğleye kadar daha bir haber gelmemiştir.

Sulukapının önünde ve kale içinde epeyce bir telâş vardı. Piskoposluk merkezi olan şehir bu saatlerde vaftiz sevabına can atanlarla dolar ve bunlar, papazlarla Bey'in adamları tarafından uzun sıralar halinde katedrale götürülürdü.

Son zamanlarda, hele Csanad beyin bütün eski dinlileri topraklarından sürüp çıkaracağı haberi yayılalıdan beri, genç hıristiyanların sayısı gittikçe artıyordu.

Erkekler atlı kümeler halinde toplaşıp geliyorlardı. Koca tekerlekli kağnılar ise dişi kalabalığını getiriyordu. Alaca renkli tenteler altında esmer kırmızı yüzlü, renk renk urbali kadınlarla saçlarına çiçekler takınmış kızların ve parlak gözlü yavruların onu bir araya sıkıştıyordu. Çarıkli hizmetkâr kafilesi uzun zincir halinde, değneklerini yolun tozuna batıra çıkara arabalara ayak uydurmağa çalışıyordu.

Katedralin vaftiz dairesinde yer bulamıyanlar, daha ziyade her vakit sabırlı olan fıkara takımı, sıraları gelin-ciye kadar olsun Maros kıyısına, Sulukapının önüne yerleşiyorlardı. Böyle zamanlarda Busurmanlar orada pazar kurarlar, adamlara bıçak, çakmak taşı, kadınlara boncuk ve gümüş bilezik gibi şeyler satarlardı.

İskelenin berisinde kırallık tuz gemilerinden ikisi duruyordu. Tuz kalıplarıyla yüklü olan bu hantal tekneler Erdel'den gelip Tuna'ya doğru yol alırken kalenin dibinde pazar molası vermişlerdi. (Bir zamanlar Ajtony beyin felâketine böyle bir gemi sebeb olmuştu; Bizans hısumlığına güvenen büyük Bey kiral İstvan'ın tuzundan gümrük almış, bunun üzerine Csanad bey kiral hakkına yapılan hakareti Ajtony'un kaniyle yıkamıştı.)

Kaleli adamlar kırallık gemicileriyle zaten pek istekle lâkırdı etmezlerdi. Gemiciler imtiyazlı adamlardı ama, kilise onlara yine de şüpheli gözle bakardı; bütün Erdel'liler gibi din meselesinde onlar da ikiyüzlüler diye ün almışlardı. Onların gemilerinde çok zaman pagan Erdel beyleri habercilerinin gizlendikleri söylenirdi.

Piskoposun, kale muhafızları yokken Sulukapıda nöbet tutan silâhlı uşakları, öğle vakti Macar ovasından gelen küçük bir asilzade kafilesi kapıya gelip içeri girmek için izin istediği zaman az hayrete düşmemişlerdi.

Ovalı beylerin inatçı bir dikbaşlılıkla Csanad'ın sarayına uğramadıkları herkesin bildiği bir şeydi. Bu seyrek misafirler sekiz kişi kadardı; başları, güzel kırsakallı, kurnaz yüzlü bir ihtiyardı. Sorguçu, sırma örtülü atlara binmişler ve sırtlarına, sol omuza atılmış olarak süslü Acem çiçekleriyle işlenmiş beyaz harmani giymişlerdi. Arkala-

rından, yanlarında birçok yedek atla koca bir seyis kafilesi tırıs tırısa geliyordu. Yedek hayvana hiç lüzum da yoktu, bunları sade gösteriş olsun diye yanlarında getiriyorlardı.

Tisza'lı beyler her ne kadar hepsi de hıristiyanlık şerefine konmuşlarsa da Erdel'lilerle beraber yeni nizamın yine de en çetin düşmanları idiler. Tisza kıyısında, ta Szamos'a kadar Maros'un yukarlarında otururlardı. Kışlakları, ilk üleştirmede dedelerinin ele geçirdikleri kocaman birer toprak parçası ortasında ve biribirinden hayli uzakta bulunuyordu. Yazları ise piskopos Gellert'in, Allahtan korkan başka kavimler gibi hıristiyanlığa yakışır taş evler yaptırmaları için arasız şevklendirmesine, yalvarışlarına, kızmasına ve tehditlerine bakmıyarak, keçe çadırlarda geçirirlerdi.

Aralarında kanlı sınır kavgaları eksik olmasa da beyler ölümdedirimde yine beraberlerdi ve kendilerini olur olmaz kimselerle, hattâ papazlarla bile bir tutamazlardı. Hepsinin de cetleri hükümdar Arpad'ın emrinde yurt kurma savaşlarına katılmış ve yerleşmeden sonra da bütün kıtayı titretmiş olan eski cenkçi sınıftan, imtiyaz sahibi ücretli ordudan idiler. Yumuşak tabanlarına basa basa Avrupa ağılına dalıp ortalığı alan ordu herhalde ipek tüylü, korkunç güzellikteki bir kaplan sürüsüne benzerdi. Tek bir emre kulak vererek kızıl ateşli gece karanlıklarında bir dev hızıyla kâh şurada kâh burada görünür, kaplan pençesiyle şaşırtıcı baskınlar verirdi.

Toprak sahibi oluş bütün cenkçi sınıfları öldürür. Eski beyler çadırlarını boş kırlar yerine kendi topraklarında kurmağa başlıyalıdan beri savaş hevesleri gevşemiş, pişkinlikleri ve ok atmadaki uzlukları tavsamıştı. Ama yağma hırsları ve dövüşme iştahları onlara yine de rahat

vermez, milleti ikide bir tehlikeye sürüklerdi. Onların azgınlıklarının önüne nihayet hükümdar Geza geçmiş, kiral İstvan ise ordularının başına yabancı beyler getirmişti.

Torunlar artık başka bir çağın çocukları idiler. Ama damarlarında hür ve bahtlı ataların kanı kaynadığı hallerinden belli idi. Sıkı yapılı, çalımlı insanlardı bunlar; ağız ve burunlarının asil biçimi, titiz ve ateşli bakışları da yavuzluklarını gösteriyordu.

Onları şehre çeken şey her halde din gayreti değildi, sade Csanad beyin Peçenek yurduna akın ettiğini haber almışlar ve şimdi orada ne iş bitirdiğini anlamağa gelmişlerdi.

İçlerinde gerçi taş yapıyı ömründe ilk defa görenler de vardı, fakat şehir hayatının kaynaşan manzarası bu bozkırlıları pek hayran bıraktığını ve hele onlarda saygı uyardığını sanan aldanırdı. Atlı küme kurumlu bir ağırbaşlılıkla, hiçbir ilgi ve merak göstermeden kapıdan girerek büyük yolda ilerledi. Çadırda oturan ataların tanrısı taş duvar dikenlerin hepsini lânetlemişti ve eciş bücüş sokaklara, yanyana sıraladıkları taş ve tahta kulübelere sıkışmış insan sürüsüne karşı torunlar da ya nefret duyuyorlar yahut da onlara acıyorlardı. Bozkır geleneğine göre şehir insanı korkak, boşboğaz ve dini bozuktu. Konuksevliğini para ile sattığı için de o, hor görülmeğe lâyıktı. Parlak güneşli kırlarda yaşayan bu adamlar şehrin boğucu köşe bucağında iğrenç günahların ve hastalıkların filizlendiğini de bilirlerdi.

Güney bölgesi eski beyinin, Csanad'ın eliyle vücudu ortadan kaldırılan başbuğ Ajtony'un zamanında Marosvar henüz, etrafı hendekle çevrilmiş bir karargâh gibi bir şeydi. Fakat Csanad bey Tuna ötesi kalelerini örnek ala-

rak hisarı kuvvetlendirmiş, kulelerle süslemişti. Piskoposluk merkezi olalıdan beri ise surların içi yabandan gelme birçok usta ve epeyce sayıda boшта gezer sergüzeştçi ile dolmuştu. O zamanlar, daha haçlı seferleri başlamazdan önce, dış memleketli gezginler yurttan büyük kabileler halinde geçerlerdi. Bunların bir kısmı mübarek mezara ulaşmak istiyen tövbekârlar, bir kısmı da kaynar kanlı sergüzeştçilerdi. Bu sonunculardan çoğu kıralın veya kale beylerinin hizmetine giriyorlar, içlerinde arazi, hattâ kale kazananlar bile eksik olmuyordu. Kıralın gözüne giremeyen ötekiler ise halk arasına karışarak zoraki din çevirciliğine yeltenirlerdi. Bunlar bazan tatsız zorbalıkları ile, yabancılardan her zaman o kadar hoşlanan kıral İstvan'ı da öyle öfkelenendirirlerdi ki, böyle hacı kabilelerinden kaçını kırbaçla sınır dışına kovalattığı görülmüştü.

Şehir hızla büyüdüğü, hendeklerin dar çevresi ise genişletilmediği için halk, çavdar sapı damlı tahta kulübelerini omuz omuza, sırt sırta yaparak başlarını sokacak yer bulmanın çaresine bakıyordu. Kale surları arasından âdeta taşan ev kümeleri, dolambaçlı, ıslak aralıkları, dar geçitleri ve süslü pılı pırtı ile tıklım tıklım dükkâncılarıyla bu şehir, ağaç kovuşuna sıkışmış bir yaban arısı yuvasını andırıyordu.

Büyücek yapı ancak yukarı kalede vardı. Başbuğ Ajtony'un sarayı orada idi ve şimdi içinde Csanad bey oturuyordu. Bu yapının alt kısmı kaya gibi koca koca taşlarla örülmüştü; sarayın meşe kapısına dirsekle kıvrılan bir taş merdivenden çıkılıyordu. Cam yerine yağlı bez geçirilmiş çifte pencerelerinin kemerlerini yuvarlak yontulmuş kısa direkler tutuyordu. Üst kat koyu renkli meşe keresteden yapılmış, pencerelere sık ağaç parmaklıklar geçirilmiş-

ti. Geniş saçaklı çatının altındaki duvarlar kırmızı, mavi renklere boyanmış, sanatlı bir şekilde birbirine sarılmış lâlelerle süslenmişti. Taş duvarlara demir halkalar çakılmış, misafir atları için de duvar boyunca yemlik konmuştu.

Şehrin en gözalıcı yapısı şüphesiz, daha yenilerde bitirilmiş olan katedraldi. Onun yanında uzun bir tahta yapı, piskoposluk dairesi yükseliyor, sonra kapitulum¹¹ ile okul geliyordu ki, bu okulda Valter hoca çocuklara ilâhi dersi verir, Henrik hoca da Lâtince öğretirdi.

Katedralden başka Marosvar'ın daha iki kilisesi vardı. Bunun biri, Benedictinus keşişleri manastırının yanındaki Meryem-Ana kilisesi, öteki de Aziz-Johannes kilisesi idi. Beriki güney bölgesinin en eski kilisesi idi ama daha ziyade bir tapınaktı. Burasını vaktiyle, Bizans sarayının hatırı haş olsun diye, oradan gelme papazlar için, iki tarafı kollıyan Ajtony yaptırmıştı. Csanad bey idareyi eline alınca Bizanslılar Oroszlamos manastırına taşımıştı, onlar şimdi orada sessizce dualarını mırıldanmakla vakit geçiriyorlardı.

O zamanlar bu iki kilise arasında daha göze çarpacak bir açıklık yoktu, yalnız Bizans papazları münakaşaya giriştikleri vakit Lâtinlerin, mukaddes haçın alt bacağını, dört bacak da aynı uzunlukta olacağı yerde, kâfirce uzattıklarını yüzlerine vurdular, Benedictinus'lular ise Bizanslıların, üç büyük meleğin yanına Azrail adıyla bir dördüncü melek katmalarını bir türlü karınlarına sığdıramazlardı.

¹¹ Manastır gibi bir din kurumu olup içinde piskoposa yardım eden papazlar bulunur, fakat bunlar keşişler kadar sıkı bir inzibat altında değildir.

Şehirler talan eden soyların evlâtları şimdi surların içinde kendilerini, koyun ağılına bırakılan evcilleştirilmiş kurt gibi buluyorlardı. Buranın havası onları sıkırsa da, gördükleri her şey de coşkunluk veriyordu. Satıcının malı, şehirlinin eşyası ve pencereden gülümsiyen bezirgân karısının pembe yüzü... her şey. Uçuk ve şişik çehreli halk sü-rüsünün arasında, tunç renkli yüzlerinde asil yırtıcıların vakarlı sükûnetiyle dolaşıyorlardı. Sert bakışları meraklı bir gözün ahmak bakışıyla karşılaştıkça soğuk bir hareketle yüzlerini çeviriyorlardı.

İçlerinden bazısı bir maksatla olmaktan ziyade içgüdü-süne kapılarak kale duvarlarını süzüyor ve alışıık gözleri günün birinde gözü kara bir bölükle Csanad kalesine ne-re-den girilebileceğini araştırıyordu.

VII

Tuz gemilerinin birinden kıyıya meşin setreli bir uşak atladı.

Başpapaz Taszilo'nun Peçenek ormanında kopuzunu kırdığı Ekese adlı serseri idi bu.

Ozan, işi gücü aylakçılık olanların gelişi güzel adımlarıyla kıyıda oturan dindar insanların önünden ilerledi. Dikkatle herkesin gözünün içine bakıyordu, derken kendi halinde duran Csücsköd'lü bir avcıya çattı.

— Sizin orada, ormanda büyük kıtlık olmalı ki, kendinizi avcılığa vermişsiniz. Csücsköd'lü okçu kısa karşılığını verdi:

— Balık avladığımız yok bizim.

— Kaleye cılız bir alabalığın hatırı için ü kere suya dalıp çıkmağa gelmediniz mi?

Bu hayasızca atılan taşın amacı vaftiz töreni ve onun ardından piskopos Gellert'in yeni gelenlere -genç hıristiyanlara böyle deniyordu- kimseyi seçmeden verdiği perhiz ziyafeti idi.

Kulağı kesik ilerledi.

Dubanın yanında gözü iriyarı, çimenliğe oturmuş güneşliyen papaz kılıklı bir ihtiyara takıldı. Ekese adama hayretle baktıktan sonra yanına yaklaşarak omuzuna vurdu:

— Kocsobur babalık!

Cüppeli ihtiyar kulağı kesik selâmını alacağı yerde girtlağına sarıldı ve hiçbir şeye bakmıyarak:

— Elime düştün kurbağa kıralı, dedi. Ver bakalım şu on gümüş dinarımı hemen, yoksa soluğunu keserim senin.

Sırtında tövbekârların kıl binişi olsa da görende hiç de dindar bir adam tesiri bırakmıyordu.

Çok yaşlı bir adamdı, fakat kendini hâlâ mızrak sapı gibi dimdik tutuyordu ve boğa boynu gibi etli bir boynu vardı. Çıplak alnında, sık beyaz kıllardan başlayarak sağ yanağına kadar korkunç bir yara izi görülüyordu. Kılıç yarası böyle olmazdı, olsa olsa Bizans baltasının izi idi bu. Kuvveti verinde olsa da adamın çok fırtına geçirdiği belliydi; suratı çizgilerle dolu, ihtiyar söğüt ağacının kabuğu gibi yol yoldu. Yaşını, tövbekâr koca kendisi de pek bildiri yoktu. O yalnız şu kadarını hatırlıyordu ki âsi Koppany'ın¹² alayında çarpıştığı zamanlar da toy bir delikanlı değildi; bu ise şöyle böyle elli yıllık bir işti.

— On gümüşümü veriyor musun, vermiyor musun?

— Veriyorum, Kocsobur baba! Güzellikle veriyorum.

Ama bir yol eski kafadarlar gibi dostça konuşalım.

¹² Kırál İstvan'ın hıristiyanlığı yayma işini önlemek için 998 de isyan çıkaran Macar başbuğu olup kırálın akrabası idi.

– Şeytan etsin kafadarlık seninle, Ekese! On sağ para ile sol elini mahkemenin satırından kurtarmıştım da yine de beni aldatmak istedin... Halbuki vereceğine yemin de etmiştin!

Kulağı kesik gırtlakını kaşdı ve ileri doğru sivri bir tükrük fırlattıktan sonra anlattı:

– Yazık ki o zaman hak tanrıya yemin etmezdik babalık! Fakat sen şu urbayı nerden buldun, anlatsana. Son gördüğümde Kocsobur, sen Tuna adalarında barınan başıboş yiğitlerin başı idin. Koca ülkenin en birinci yağmacısı, ünlü yolkeseni, bellibaşlı at hırsızı ve bozguncusu...

– Beni Kocsobur diye çağırma, dedi ihtiyar, zira benim adım tövbekâr Omode'dir. Hem tanrısızlık bataklığında yüzdüğüm zamanları da aklıma getirme.

– Döndün mü, babalık?

– Aziz Benedictus benim ruhumu kurtardı.

– Vay canına! Omuzdaşların neredeler ya? Sarhoş Bork, şaşı Csingez, sonra o eli uzun Bulgar?

– Keve beyi kafalarını konağının önüne diktirdi onların.

– Ya sağ koluna ne oldu Kocsobur?

– Hergelenin biri Tuna'da okla vurmuştu, o zamandan beri inmeli.

– Koca kurdun dişleri dökülünce koyunları gözetmek için ağıla kapılanmış. Aziz Benedictus'un adı kutlu olsun!

– Bana bak, dedi ihtiyar, o mundar ağzına bir daha benim Benedictus efendimin adını alırım dersin azılarının hepsini dökerim senin!

Ekese yarım adım geri sıçradı, fakat sonra yine arsız arsız sordu:

– O ünlü savaş atın ne oldu, Kocsobur?

— Bacs benimle birlikte manastır hizmetine girdi. Şimdi adı İblis'tir, aziz pederlere odun ve tuz taşır. Arabacısı da benim, çünkü başkası hakkından gelemiyor.

Benedektinus rahiplerinin yanında işin iyi olmalı... Yüzlerini şarapla yıkarlar, sucukla silerlermiş, öyle diyorlar.

Tövbekârın suratı ekşidi, sonra açıkça anlattı:

— İşim iyi olmasına iyi, yalnız perhizle uykusuz sabahlama olmasa. İlâhı okumasını öğrendim, ama Lâtince sözleri kafam almıyor, onun için tam bir papaz olacağım da yok.

Kulağı kesik:

— Tövbekâr Omode, dedi. Benimle gemiye gelersen borcumu veririm, çünkü para kesemi orada bırakmışım. Hem bana küçük bir hizmette bulunursan on gümüş üzerine iki daha veririm...

İhtiyar, omuzdaşını şüphe ile süzüyordu. Çalgıcı sordu:

— Kaledeki papazlardan kanonok Marton'u tanır mısın?

— Peçenek Marton'u mu? Tanırım elbet!

— Yolculardan biri onunla konuşmak istiyor. Uzak yoldan gelmiş, kanonoka da kibar hısımlarından haber getirmiş.

— Sen kendin ne diye götürmüyorsun onu kaleye?

— Deli otu yemedim ben! Marosvar hâkimi burnuma göz dikti, halbuki ondan ayrılmağa pek niyetim yok, o kadar alışmışım.

Konuşa konuşa yürürlerken tuz gemisinin yanına varmışlardı.

Kıyıda, yere serili bir koyun postunun üstünde bağdaş kurmuş ufak tefek bir ihtiyar oturuyordu. Bu sefer başında yaldızlı külâh yoktu, yassıca bir külâh giymişti ama, batıcı kara gözlerine bir kere bakan onun gezgin şaman olduğunu anlardı.

Kulağı kesik, ihtiyara şunları söyledi:

— İşte büyük efendim, Omode adlı dindar bir adam, o seni dilediğin yere götürecektir.

Sonra tövbekâra dönerek:

— Sen de, dedi, Kocsobur-Omode, hadi büyük efendi ile git, dönüşte on iki dinarını alırsın.

Asık suratlı ihtiyara karşı Ekese'nin gösterdiği kölece saygı Omode üzerinde de tesir yapmaktan geri kalmadı. Görmüş geçirmiş bir insanın içgüdüsiyle çok kudretli bir büyük adamın karşısında bulunduğunu anladığı gibi, zaten gönlü de henüz yeryüzündeki büyüklerin önünde eğilmeye can atmıyacak kadar dünya gösterilerini hiçe sayan yeni talkınlara yatmamıştı.

Ekese gemiye girerek dümencinin hücreğine çekildi, iki ihtiyar da kale kapısına doğru ilerledi.

Göğüsleri keçeli piskoposluk mızrakçıları bir şey demeden onları içeri bıraktılar.

Omode kanonoku önce katedralin ölümler dairesinde aradı. Hıristiyanlığa özenenlerden birçoğu lâhitler arasında oturmuş, genç papazların derslerini dinliyorlardı. Fakat Marton orada yoktu. Omode vaftiz dairesine baktı ve orada kanonok Marton'un o günkü işini bitirerek dinlenmek için kale suruna gittiğini öğrendi.

Kimsenin dolaşmadığı palanka duvarının dibinde yüz adım kadar ilerlemişlerdi ki Omode, palankaya yaslanarak kimildanmadan bozkırı seyreden uzun boylu, kara bir papazı gösterdi:

— İşte o!

Koca gezgin Omode'ye emreder gibi bir işaret yaptı ve kılavuz -bu sözdinlerliğine kendisi de şaşarak- iki zati başbaşa bırakıp dar basamaklardan ölümler dairesine indi.

Kanonok Marton...

Kale surunda insanlar dolaştığını fark edince, ellerini cüppesinin geniş yenine sokarak başı öne eğik, ağır adımlarla katedrale doğru yürümüşü.

Uçuk benizli, bakışları kederli bir delikanlı idi. Fakat çektiği çileler henüz onun erkek vücudunun endamlı yapısını bozamamıştı, çıplak boynunda bir genç aygırınki gibi sağlam damarlar geriliyordu. Thonuzoğullarının doğuştan damgaları olan derin bir çukurluk yuvarlak, kuvvetli çenesini ikiye ayırıyordu.

Koca gezgin kanonokun yolunu kesti. Av gözetken bir şahininki kadar keskin bakışlarıyla onun yüzüne baktı.

Kanonok başını kaldırmaksızın, tatlılıkla sordu:

— Yolumu ne diye kesiyorsun?

İhtiyar derinden gelen bir sesle, yavaşça:

— Alpar! dedi. Kanonok yeniden, fakat bu sefer öfke-den titriyen bir sesle:

— Yolumu ne diye kesiyorsun? diye sordu.

— Başbuğ Alpar, ortalık ağardı!

Marton gözlerini kapıyarak istavroz çıkardı. Göğsü şiddetle kabarıp iniyordu. Sonra:

— Sesini tanıyorum, dedi tok bir sesle, fakat sözlerini anlamıyorum. Bana ne diye Alpar diyorsun? Marton vaf-tiz mahzeninden çıktığı gün Alpar öldü. Ve ne diye başbuğ diyorsun? Sana başbuğ olamam, çünkü kendim de erdemce zayıfım.

İhtiyar, Marton'un kolunu yakalılarak bir uykuda ge-zeri sarsar gibi sarstı.

— Uyan, başbuğ! Sürüne kurtlar saldırdı, babanın bal-tasını eline al da bu kana susamış mahlûkları kovala.

Kanonok kolunu ihtiyarın elinden kurtararak kesik, âdeta ilâhi okur gibi bir sesle:

— Sürülerin kaderi Tanrının elindedir, dedi. Onun ha-beri olmadan çayırdı bir tek tüylerini bile bırakmazlar.

— Başbuğ, dedi yüzünü karartarak gezgin, öyle aciz bir kurnazlıkla ne diye kendini benden gizlemeye çalışıyor-sun? Ersen gözümün içine bak! Beni sana hısımların Vata bey yolladı, kardeşin Örkönd'den de haber getirdim.

Fakat Marton hâlâ ihtiyarın gözüne bakmıyordu. Üzüntülü bir ısrarla:

— Benim hısımlarım yok, dedi. Efendimiz'in izinden git-mek için hısımlarımı bıraktım, İsa'nın hısımları oldum. Artık sükûtum bozmayın.

Şaman bağırdı:

— Sükûndan bahsedersen yalandır! Seni gömdüler, Alpar, fakat sen ölmedin. Uyan, Alpar tabutunun kapağı-nı kır: ulusun çağırıyor!

Kanonokun dudaklarında yorgun bir gülümseme be-lirdi. Omuzunu silkerek hayretle sordu:

– Ben neyim öyleyse, sefil bir böcekmiyim ki, bu kadar çileyi bana reva görüyorlar? Kitab'ın, tabut görünce sevinçlerinden bayram ederler, dediği kimseleri şimdi sahiden anlar gibi oluyorum.

İhtiyar gezgin umutsuz bir hareket yaptı:

– Sana söz söylüyorum, fakat sen atalarının dilinden anlamıyorsun. Hey, Alpar, Venedikli Gellert nasıl bir büyülü içkiyle aldı senin aklını?

Kanonok sesinde derin bir hüznle cevap verdi:

– Muhabbet içkisiyle!

İhtiyarın çehresi öfkeli bir alayla buruştu.

– Sahi, dedi, sizin tanrınız muhabbet tanrısıdır! Öz oğlunu çarmıha muhabbet adına gerdirdi o, size kırbaç ve iğneli kemeri, halka perhizi ve öşürü hep muhabbet adına verdi. Muhabbet adına sizi kardeşlerinizden soğuttu ve size atalarınızın hâtralarını unutturdu... Öldükten sonra da kendisini sevmeniz için size katranlı cehennem de kazdı...

Marton başını çevirerek yavaşça:

– Onun suçunu bağışla rabbim, ne söylediğini bilmiyor, dedi.

Gezgin ise gittikçe artan bir öfke ile devam etti:

– Yabancılara karşı her zaman huncım vardı, fakat şimdi, ettiklerini görünce, yüreğim yüz kat fazla hınçla doluyor. Thonuzoba'nın oğlu, seni ne hale getirmişler? Bir genç kartaldın sen, kanadlarının damarlarını kesmişler. Sürüngen olmuşsun, kırık kanadın süprüntü içinde çırpınıyor; günlük kokulu tabutluklarda saklanıyorsun ve sesin bile etrafa leş kokusu yayıyor... Senin akıl hocalarını bilirim, Alpar! Gönülleri ince hastalık çeken onlar-

dır. Istrapları onları hasta kurtlar gibi intikamcı yapar ve kendi irinli yaralarının seyrine doyunca keskin dişlerini başkalarının etine geçirirler... Madrabaz bezirgânlardır senin ustaların, Alpar. Her şeye kudreti olan Tanrı'yı aldatmak isterler. Mihrabın önüne diz çökerek Yaradan'la şu yolda alavere ederler: Tanrım, benim ömrüm kısadır, hüznülüdür, onun için onu sana armağan ediyorum. Sen de karşılığına bana sonsuz selâmet ver. Ve kendi vücutlarını kamçılarken kurnazca dillerini şaklatırlar, çünkü cennet nimetlerine şimdiden ağızları sulanır. Fakat hak Tanrı parlak yüzünü onlardan çevirerek şöyle der: Busurman arabası gibi gıcirtılarla ağlıyarak bana doğru gelen ve ücret dilenen bu erdem nasıl şeydir? Hayat ekinini sökerek yerine ölüm tohumu saçan senin hocaların lanetleme çiftçilerdir, gafil düzenbazlardır, Alpar...

O zaman Marton, tevazu maskesinden artık usanmış gibi çalımla doğrularak ihtiyarın gözünün içine sertçe baktı. Marton'un şaşılacak kadar güzel, derinliğinde alevler parlıyan gözleri kanonoka anasının, ozanların yıldız gözlü dedikleri Csedén'in mirası idi. Bu bakış, başka zaman, içine sanki bozkırın bulanık göğü aksediyormuş gibi, gamlı ve rüyalı idi; fakat şimdi ihtiyarın gözünün içine düşmanca bir sertlikle saplanıyordu.

Büyük beylere yakışır bir sabırsızlıkla kanonok:

— Yetişir söylediklerin! dedi. Ölmüş bir adamı iyi edecek bir büyücü kadın biliyorsan gönder bana. Yoksa boş-boğazlığın kısık bir vızıldıdan başka bir şey değildir.

İhtiyar, kanonokun bileğine sarıldı.

– Öyle bir kadın biliyorum, orada, bozkırda oturur.

Marton bir an ürkererek önüne baktı. Fakat sonra ihtiyarın elini iterek öfke ile söylendi:

– Kurt yavrusu anasının ardından nasıl ağlarsa ben de gün battıktan şafak atıncaya kadar bozkırın ardından öyle ağladım. Şafak vaktinden gün batıncaya kadar da Tanrıya, gözümü kör etsin de bir daha göremiyeyim diye yalvardım. Çünkü onu bildiğim gibi, yine kocamış ve korkak göreceksen işte asıl o zaman yüz katlı bir ölümle ölürüm...

– Sen ona gitmezsen bozkır sana gelir. Günün birinde, ilkbahar seli gibi, önüne durulmaz, korkunç bir kuvvetle gürlüyerek gelecektir. Ve kovuklarında korkakça saklandığın bu sefil taş yığını o zaman temellerinden sarsılacaktır...

Korkak sözü üzerine kanonok kıpkırmızı oldu, fakat sonra gülümsedi.

– Tanrı katında korkaklık ve cesurluk nedir?

İhtiyara arkasını dönerek hızlı, yiğit adımlarla katedrale doğru yürüdü. Kemerli kapıya varınca garip bir değişikliğe uğradı. Yüzündeki öfke izleri silindi, sırtı kamburlaştı ve âciz bir tavırla, sessizce ayaklarını sürüyerek kilisenin loşluğunda kayboldu.

Koca gezgin kararmış bir çehre ile ardından bakakaldı. Derken koluna bir el dokundu. Omode idi.

– Boru sesini duyuyor musun? Şehir kapısının kapanacağını bildiriyor. Burada kapanıp kalmak istemezsen çabuk ol efendim.

Gerçekten havayı kuvvetli bir boru sesi titretiyordu.

VIII

Sulukapının alışılmadık bir saatte güpegündüz kapatılışı yine alışılmadık bir sebeptendi. Kuzucukların öncüleri Peçenek bozkırından dönmüştü. Kör Becs bir taraftan Harangod geçitinde arkasından gelen Altınordululara ok yağdırırken ne olur ne olmaz diye, şehirdeki yabancı kalabalığını dağıtmaları için bir bölük mızraklıyı ileri yollamıştı.

Muhafızlar ana yolda dörtlüye gidiyor ve yüksek sesle söve saya yabancıları kapıya doğru kovalıyorlardı; Marosvarlıların içini ise bir korku sesi kaplamıştı.

Atlı küme pek ziyade hırpalanmıştı, erlerden birkaçının urbaları sırtlarından kanlı paçavralar halinde sarkıyordu; hayvanlar da öylesine çamura ve kana bulanmışlardı.

Ana kuvvet Tazילו'nun komutasında, durgun bir sessizlik içinde şehre girdi. Başpapazın tulgası yitmiş, binişi de param parça olmuştu.

Csanad beyin ölüsünü bir yedek atın üstünde getirmişlerdi. Sarayın önünde dört adam bir kepenek içine sarılı koca ölüyü indirirken sokakta çığlıklar, ağlaşmalar duyuldu.

Yorgunluktan bitkin bir halde olan Tazילו'yu genç kanonoklar tutarak atından indirdiler. Başpapaz tok bir sesle:

— Bütün çanlar çalın, dedi. Eli silâh tutan herkes kale duvarına çıksın, Tanrı'nın gazabı üzerimizdedir.

O sırada ardalarla beraber Kör Becs de geldi. Kuzucuklar o gece iki yüze yakın insan ve iki o kadar yedek hayvan bırakmışlardı.

Kaleden çıkarılan bozkır adamları büyük kümeler halinde sulukapının önünde toplaşmışlardı. Güvensizlikle, şaşkın şaşkın birbirlerine bakıyorlar, Bey'in ölümü bir

tehlike mi, yoksa tehlikeden kurtuluş mu demekti, bilemiyorlardı. Kimi korku ile kale kapısına bakıyor, kimi de dehşet içinde, Peçenek bozkırından kopan toz bulutlarını seyrediyordu...

Birdenbire kıyıda ses seda kesildi. Tuz gemisinin yüksek burnunda kollarını açmış duran gezgin şamanı görünce kalabalık o yana akıvermişti. Derin derin inliyen boru sesine uyararak halka seslenmeye başlarken ihtiyarın gözleri kıvılcım saçıyor, yanakları alev alev yanıyordu. Tıpkı mübarek günlerinde kilisede vazeden Maros papazları gibi, garip bir makamla konuşuyordu:

Şamanın vazı da şunları anlatıyordu:

— Yeni tanrının kitabını size epeyce öğrettiler, şimdi eski tanrıyı hatırlamanız vakti gelmiştir.

O kara papazlar size, hisse kapacağınız çok masal anlattılar, şimdi benim masalımı dinleyin.

Vaktiyle bir büyük bey çobanını denemek ister ve en sevgili atını ona verir. Parlak tüylü, ceylan gibi çevik, yaban domuzu gibi cesur bir atmış bu. Bey çobana şöyle der: Atımı sana emanet ediyorum, onu gözünün bebeği gibi tut, bir ana gibi bak ona.

Deneme müddeti sona erince bey yine kıra giderek çobanı sorguya çeker. Bir de ne görsün? At sahipsiz bir köpek gibi arıklamış, kötü kötü çayırdan topallıyor, efendisinin ıslık sesine aldırış bile etmiyor.

Bey çobana der ki:

— Benim atçağızımı otlattığın çayırı göster bakayım bana.

Çoban beyi sazdan ve kamyıştan başka bir şey bitmeyen bataklık bir otlağa götürür. Bey çobana:

– Atımı hangi pınardan suladınsa göster bana, der.

Çoban beyi yosun tutmuş, bir su birikintisine götürür.
Bey çobana,

– Atıma vurduğun takımı göster, der.

Çoban ağır bir yük hayvanı koşumu gösterir.

Beyin yüreği sızlar, çobana: Eh, kölem, şimdi aylığını vereyim, der ve adamlarını çağırarak çobanı oracıkda parçalatır.

Bey ondan sonra şöyle demiş: Cenk atıyla yük hayvanını ayırt etmeyen çobanın vay haline!

Gezgin sustu ve nehir kıyısında derin bir sessizlik başladı. O sırada Sulukapı yarıya kadar açıldı ve bir kilise hademesi iki avucunu boru gibi yaparak kalabalığa haykırdı:

– Kale komutanı Becs vaftizlenmek isteyenlerin yedişer yedişer, silâhsız olarak içeri girmelerine izin verdi!

Koca gezgin ise iki elini kaldırarak gürliyen bir sesle bağırdı:

– Kötü çoban cezasını bulmuş, fakat sen, güzel cenk atım, benim öz Macar kanım, hâlâ mı bataklık suyuna susuyor, yük çekmeye can atıyorsun?

Fakat erkeklerden şehre girmek isteyen bir tek insan çıkmadı. Sade bir kadının, küçük oğlunu elinden sürükliyerek içeri girdiğini gördüler. Koca meşe kapı onun ardından gümlüyerek örtüldü...

Ötekiler bozkır yoluna döküldüler ve herkes geldiği tarafa doğru çekilip gitti. Yolları Peçenek bozkırına giden küçük bir katile içinde Ekese de bulunuyordu. Ozanın omuzunda yepyeni bir saz vardı, ayağındaki tetik çarıklarla herkesten hızlı gidiyordu. Ovalı beyler de atlarını

mahmuzladılar ve büyük havadisi kim daha çabuk bozkıra ulaştırır diye, yola çıkar çıkmaz aralarında bir yarış başladı. Kaldırdıkları toz bulutunun içinden, sürekli bir esirlikten kurtulan şahinin çıkardığı sesi andıran efece haykırışları duyuluyordu.

Bu sırada şehirdeki çanlar acı acı çalıyordu. Büyük beyin ölümü dehşetli bir heyecan uyandırmıştı. Korkunç bir bora şehri süpürüp geçiyormuş gibi, ana yolda koşuşmalar, bağırıp çağrışmalar oluyordu. Yabancılar, papazlar ve yeni nizamcılar ağlaşıp katedralin önüne üşüştüler. Büyük Bey ölmüştü! Csanad'ın kudretine güvenerek bugüne kadar geleceğe aldırışsız bakan hıristiyanlar, şimdi birdenbire kıyamet gününün geldiğini anlamışlardı.

Ve şehirdekiler iç sıkıntısı ile çanların korkunç uğultusunu dinlerlerken dışarda, esrarlı bozkırın ufuklarında belâ yüklü fırtına bulutları toplanıyor, bakır renkli bulutlardan havada kocaman bir kadın başı meydana gelmiş, etrafına dağılan sisten saçlarıyla, korkunç güzelliğiyle bozkır göklerinde yüzüyor...

IX

Csanad beyin ansızın dul kalan karısı öğleden sonra geç vakit piskopos Gellert ile görüşmek istediğini haber verdi.

Piskoposluk dairesi saraydan ancak bir çocuk oku atımı kadar ileride idi, ama başkadın yine de doru atımı eğerletti, onun üzerinde oturuş ağır ağır ırgalanan bir bebek salıncağı kadar rahattı. Eğerin üstüne altın sırmalı bir örtü atılmıştı, kırmızı takım ise güzel ses çıkaran ufacık çingiraklarla süslü idi. Gemin iki ucunu iki saray uşağı tutuyor, hizmetçi

kızlar da, saraydaki vazifelerine göre, ellerinde uzun saplı tavus tüyü yelpaze, ipek yastık ve kokulu su dolu ibrikle yaya olarak hanımlarının ardından gidiyorlardı.

Csanad'ın dul hanımı artık genç bir kadın değildi, fakat buruşmağa yüz tutan çehresinde hâlâ bir zamanlar şöhretli olan güzelliğinin izini taşıyordu. Aslı Bizanslı idi ve bu, düz biçimli burnundan, yuvarlak çenesinden, iri, yabancı gözlerinden de belliydi.

Yas âlâmeti olarak siyah bir şeritle bağladığı sırmalı uzun peçesinin altında başı kederle eğilmiş olsa da, kısrakın üzerinde yine kendine yaraşan bir çalımla oturuyordu. Yüksek mevkiine ve doğuştan asıllığına ne borçlu olduğunu bu derin üzüntüsünün arasında bile unutmuyordu.

Csanad'ın karısı büyük Bizans imparator Bulgarkıran Vazul'un kızıdır. Evlilik dışında doğmuş olduğundan gerçi kayserlik prensesi değildi ama, babasının isteğiyle yine de Porfirion sarayının parıltılı salonlarında yetişmişti. Anası Korintus'lu bir hizmetçi idi, Csanad'ın karısı da anasının adını zaten pek anmazdı, ünlü şanlı efendi babasının, aziz kayserin adını ise dilinden hiç düşürmezdi.

Csanad beyin karısının ilk kocası Maros derebeyi Ajtony idi. Bizans sarayının bir zamanlar geniş istilâ tasarıları vardı ve o devirde Aşağı-Tuna'dan Doğu-Roma imparatorluğunun sınır nehrinden yukarı, ta Maros'a kadar hükmeden Ajtony'dan da bu işte faydalanmak istemişti. Fakat kiral İstvan'ın hızla büyüyen kudreti imparator sarayının niyetlerine sınır çizdiği gibi, Csanad beyin baltası da Ajtony'un hayatına son vermişti. Dul kadın o zaman, kalbi kanıyarak da olsa, vakit kaybetmeksizin Csanad'a sadakat yemini ederek onunla nikâhlanmış, Ajtony bey-

den olan küçük kızını, Zenobia'yı ise Bizans'taki hısımlarının yanına yollamıştı.

Csanad bu evlenişle gürey bölgesindeki kudretini sağlamlaştırmak istemiş ve atına binip son akınına çıkıncıya kadar her şeyde olduğu gibi bunda da muvaffak olmuştu.

Başkadın maiyetiyle beraber piskoposluk dairesine girdi. Fakat piskoposun çıplak hücresinin kapısını itince birden ürkerek başını çevirdi. İçeride, piskoposun ot yatağının üstünde iniltilele çırpınan bir dilenci görmüştü. Gellert kendisi iki günden beri aç susuz Meryem-Ana kilisesinde, önceden hazırlanmış mezarının başında dua etmekte imiş.

Csanad'ın karısı bunu, misafiri karşılamaya kendisi de geç kaldığı için koşarak gelen Valter hocadan, piskoposun en yakın papazından öğrendi.

Dul kadın papazla konuşmaya başladı. Hoş ve akıcı bir eda ile, imparator sarayında alıştığı yaldızlı naziklikle konuşuyordu. Önce, değerli ve mübarek piskoposun iyilikseverliği üzerine ince bir iltifat geçtikten sonra, emrine karışılmaz Tanrı'nın bu kere ikinci defa olarak kendisine indirmeyi yerinde bulduğu felâketli darbeye geçti. Burada, yukardan gelen bu emre aciz içinde boyun eğmenin ne kadar zor olduğunu anlatmak ister gibi, terbiye icabı, konuşmasına küçük bir aralık verdi. Ondandır hemen, hem de dünya ile pek ziyade ilgili meseleleri ortaya dökmeye başladı. Dul gönlünün biricik ümidi, kötürümlüğünün dayanağı ve cahilliğinin aydınlatıcı ışığı olan sayın piskoposun Csanad bey ailesini malca olsun, mevkice olsun sarsmalarına meydan vermiyeceği ümidini belirtti. Hele mukaddes duayı bundan böyle de her zamanki şeref

yerinden ve kale muhafızlarının kendisine karşı lâzım gelen saygıyı yine göstermelerinden büyük önemle bahsetti. Sonra yeni kale beyinin de ancak Csanad'ın dul karısıyla evlenmek şartıyla tâyin edilmesi yolundaki arzusunu da oldukça açık bir şekilde çıtlattı.

İhtiyar kanonok dul kadının gevezeliğini hüznü ve dalgın bir tavırla dinliyordu. Fakat sonra birdenbire dikkat etmeye başladı... Bey'in karısı, kızını tehdit eden büyük bir tehlikeyi anlatıyordu. Başkadın baharın, Ajtony'un kızı Zenobia'nın, burada münasip bir kocaya verilmek üzere, Bizans'tan Marosvar'a getirilmesini istemişti. Kız ise anlaşılan Kayserin başkentinde, kibar hısımlarının yanında bulunmaktan pek hoşlanıyor, memleketine dönmeyi aklına bile getirmiyor olacaktı. Uzun inatlaşmalardan ve gecikmelerden sonra yine de yola çıkması gerekmişti. Son defa Bulgar-Akhisarı¹³ndan haberi gelmişti. Niyeti Bizanslı maiyetiyle Akhisar'dan Keve'ye kadar gemi ile nehirden, oradan da Keve beyinin koruyuculuğu altında Marosvar'a kadar kara yolundan gelmekti. Lâkin Keve ile Marosvar arasındaki yol şimdi boydan boya âsi sınır gözçüleri elinde idi ve dul kadın, azgın paganların eline düşerse Csanad'ın üvey kızının başına geleceğini ürpererek düşünüyordu. Bu ihtimal Valter hocanın yufka yüreğine de korku saldı.

— Piskoposa gideyim, dedi, bu sıkıntılı durumunda sana yardımda bulunabilecek biri varsa odur. Ortalık ağarınca kadar rahatsız edilmemesini tembih etmişti ama, bu seferlik hoş göreceğini umarım.

¹³ Bugünkü Belgrad şehri orta çağ Bulgaryasının önemli bir sınır kalesi idi. Macarlar o zamanlar buraya "Bulgar fehervar = Bulgar Akhisarı" derlerdi.

Kanonok hızla yürüdü, Csanad'ın karısı ise kızların, üzerini minder ve yastıklarla döşedikleri bir tahta peykenin üzerine yerleşti. Hizmetçiler hanımlarının yanında diz üstü duruyorlardı. Peyke piskopos hücresinin açık kapısının tam karşısında bulunduğundan baş kadın Gellert'in dairesini seyredabiliyordu. İçerisindeki bütün eşya büyük bir masa ile iki iskemleden, kitap rafı ve bir de çekmece-den ibaretti. Kaba bir battaniye örtülü ve üzerinde şimdi hasta bir dilencinin çırpındığı ot mindere yatak denebilirse odada yatak da vardı. Duvarda kocaman, kara bir haç, onun altında piskoposun zünnarı -iğneli demir kuşak- ve kendine işkence yaptığı kırbaç asılı idi. Piskopos eski coşkunluklarına kapılıverdiği zamanlar bu korkunç aletlerle kendine eziyet verirdi! Çünkü Gellert efendi gibi gönlü yaratılıştan coşkun, ateşli, şiire meyilli, öfkeye ve heyecana aynı derecede çabuk kapılan bir kimse için olgunluğa eriştiren yol çok çetindir.

Piskoposun kitap rafında Aziz Ambrosius, Cassiodorus Boetius, Aziz Augustinus, Platon ve Zeno gibi sevgili yazarlarının eserleri duruyordu. Sonra Hieronymus, hayranlık derecesinde sevdiği ve kendi teklifsiz deyimiyile gökteki bütün yıldızlar arasında en parlıtlı büyük yıldız adını verdiği hürmetli Hieronymus bulunuyordu.

Masanın üzerine dağınık bir halde, yazılı parşömenler atılmıştı. Bunlar Deliberatio'nun müsveddeleri idi. Piskopos Gellert bu eserinde dostu İsingrim'e "Üç gençler" ilâhisini tefsir ediyordu ve her ne kadar bu tasavvuf konusu üzerine sekiz kitap tamamlanmış idiyse de henüz beşinci beytin tefsirine gelebilmişti. Geçenlerde parşömeni tükendiğinden piskopos işi yarıda bırakmak zorunda kalmıştı.

Neden sonra Valter hoca, yanında Henrik adlı kıranta bir papaz arkadaşıyla döndü. Kanonokun yüzü heyecandan sapsarı idi.

– Piskoposla görüştüüm ve ondan şaşılacak şeyler duydum.

Dul kadın sordu:

– Csanad beyin ölümünü kendisine haber verdin mi?

– Söyledim, fakat Gellert efendimiz hiçbir hayret göstermedi. Benden sade Bey'in bozkırına nasıl silâhla gittiğini sordu ve ben kılıç ve mızrakla gittiğini söyleyince kederli kederli başını salladı.

– Kızımı tehdit eden tehlikeden bahsettin mi?

– Ettim.

başlasınlar Erdelliler.

– Peki, ne cevap verdi?

– Onu şimdi öğrenirsin.

Valter hoca bunun üzerine Henrik'e döndü:

– Piskopos şafak vakti kapitulumun en genç papazının ata binmesini emretti... Kimdir en genç kanonok?

Henrik biraz düşündükten sonra cevap verdi:

– Marton kanonok.

Bu adı duyar duymaz Valter'in ruhu birden aydınlandı. Yüzünde bir parıltı ile:

– Ah, piskoposun sözündeki hikmeti şimdi anlıyorum, diye bağırıldı.

Henrik baba Marton'u aramağa kendisi gitti. Csanad'ın karısı bütün bunlardan bir şey anlamıyor, gittikçe artan bir şaşkınlıkla, piskoposun kapısı önünde boyuna tapınan Valter'e bakıyordu.

Derken piskoposluk dairesinde Marton göründü. Dul kadın, büyülenmiş gibi, genç papazın endamına ve çehresinin keskin çizgilerine bakakalmıştı. Valter:

— Oğlum, dedi delikanlıya, piskopos benim ağızla sana söylüyor.

Marton cevap verdi:

— Gellert efendimizi dinliyorum.

— Şafak vakti ata binip Peçenek bozkırına gideceksin...

Marton'un başına bir çekiç inseydi bu sözleri işittiği zaman duyduğu sarsıntıdan fazlasını duyamazdı. Çehresi önce ağardı, sonra kıpkırmızı kesildi. Kalbinin delice çarpıntısını boğmak istiyormuş gibi iki elini göğsüne götürdü.

Valter hoca devam etti:

— Üç iş bitireceksin: ayaklanan paganları yatıştıracak ve günahkâr bozkır karısının saçını keseceksin.

— Baş üstüne.

— Keve ormanına gidip miskinlerin taş putunu parçalıyacaksın.

— Baş üstüne.

— Bulgar-Akhisar'ından gelecek olan hıristiyan baki-reyi bulacak ve onu elinden tutup buraya, anasına getireceksin.

Başkadın o zaman yavaşça söze karıştı:

— Kızıma vaftizinde Zenobia adını komuştuk ama o, dadısının taktığı Angyika adından daha çok hoşlanır.

Marton'un göğsü hâlâ şiddetle kabarıp iniyordu, fakat çehresi yeniden papazların esrarlı ve uslu ifadesini almıştı.

— Piskopos sana bir şey daha söylüyor, dedi Valter, demin bana dedi ki: Benim Marton oğluma söyle, Gellert böğürtlen dalından incir, gül dalından üzüm koparmak istiyormuş, de ona. Söyliyeceğim bu kadar.

İhtiyar bunun üzerine genç arkadaşını kucaklayıp öptü, sonra Marton sessiz adımlarla kapituluma çekilip gitti.

Başkadın büyük şaşkınlığından ancak o zaman kendine gelmeğe başlayarak:

— Ama efendim, dedi, bu genç papazdaki kudret nedir ki, büyük Csanad'ın beş yüz mızrakla başaramadığı işin hakkından gelecek?

Valter, yüzü nurlanarak cevap verdi:

— Muhabbet kudreti!

X

Genç kanonoka verilen ödev üzerine Valter'le görüşen Henrik hoca şöyle diyordu:

Benedictinus rahiplerinin yanında tövbekâr bir keşiş var. Bozkırdaki geçitleri ve Tuna ormanlarının gizli yerlerini pek iyi bildiğini söylüyorlar... Adı Omode... Manastır müdürü Fülöp'e rica edelim, onu kanonok Marton'un kılavuzluğuna versin.

Omode'yi ele geçirmek kolaydı.

O saatlerde hep Janos ustanın çalıştığı yerde vakit geçirirdi. Tuna yağmacılarının bu eski serdarı manastırın dar duvarları içinde de eski hürriyetinin bir parçasını muhafaza edebilmişti. İyi yürekli müdür Fülöp ahlâk yolunda topallıyan adam için yapılacak cennet merdiveninin pek dik olmaması fikrinde idi. Onun için de Omode'nin arada sırada manastırdan sıvışmasına veya istavrozu küpün dibinde aramasına göz yumardı. Onca mühim olan, yolunu şaşırması kuzunun ağıla dönmesi idi.

Dikbaşı keşişin Janos ustayı sık sık ziyaret edişi din bakımından hafif tertip faydalı oluyordu. Janos usta manastırın kuyumcusu idi. Yıllarca evvel piskopos Gellert onu Kolonya'dan getirtmişti ve Maros kiliselerindeki kıymetli eşyanın çoğu onun elinden çıkmıştı. Janos gerçekten büyük bir sanatkârdı ve onun yaptığı gümüş kupalara, süslü sürahilere, sandukçelere âlem hayrandı. Bu hayranların başında ise keşiş Omode geliyordu.

Zavallı tövbe-kâr, cehennem kıralı ile olan mücadelelerinin en şiddetlisini bu zamanlarda yapardı. Zira kurnaz düşman onu durmadan o, parıltılı değerleri ele geçirmek için kandırmaya çalışırdı.

— Yakala balyozu Kocsobur! İndir başına şu ustanın! Avuçla gümüşü... sonra yallah!

Omode iğfalciye kabadayıca karşı koyardı:

— Rahat dur, İblis! Dediğini yapmam. Csanad'ın mızraklıları zaten yakalarlar.

O hınzır hayalet onu bazan gece de gelir bulurdu. Uykusunda karşısına dikilir, onu yüksek bir dağa çıkarır ve oradan, çay yatağındaki çakıl gibi, Janos ustanın kupalarıyla baştan başa dolu olan dünyayı seyrettirirdi.

İlle bugün Omode'nin zor bir günü idi. Janos baba ona en son şaheserini, Tömpös manastırı için yaptığı bir aquamanile¹⁴i göstermişti.

Aziz koruyucunun, kuyumcular pirinin bu işte çok yardımlı dokunduğunu usta kendisi de itiraf ediyordu. Bu

¹⁴ Kokulu su serpmiye yarayan kap, gülapdanlık.

kap bir horozu, Janos'a göre Pilatus'un¹⁵ avlusunda öten kuşun aynını gösteriyordu. Horoz su kabını, deve mahlû-kunun hörgücü gibi, sırtında taşıyordu. Güzel, dantelli bir ibiği ve iri, hakik gibi bir gözü vardı. Boynu, âdi horozunkinden çok uzundu, hemen bir kaz boynu kadardı. Sonra insan bu kuşun vücudu tüylerle örtülü sanırsa aldanırdı; Janos ustanın sanatı o zaman neye yaradı? Onun için bu acayip kuşun sırtını balık pullarıyla örtmüştü.

Fakat Omode asıl horozun altında üç tane ayak keşfettiği zaman şaşmış ve şaşırılmıştı. (Usta bu üçüncü ayağı kuş daha sağlam dursun diye komuştu.)

Keşiş dindar bir hayranlıkla sordu:

— Aziz Petrus'un horozunun da mı üç ayağı vardı?

— Vakıa o horoz kuşunun üç ayağı olduğuna dair mukaddes kitaplarda bir malûmata raslamış değilim. Velâkin mübarek dinimizin kuruluşunda bazı ehemmiyetli vazife görmüş olan bir kuşun diğer âdi kuşlar gibi olamayacağını sanmakta haklıyım. Sözüm ona onun küllükte eşindiği farzedilemeyeceği gibi, vücut yapılışının fevkalâdeliği itibariyle de akranı arasında temayüz eylemiş olsa gerektir.

O zaman Omede horoza uzandı; gözlerinde kıvılcımlı bir parlaltı olduğunu usta farketmişti. Biraz çıkışır gibi bir sesle:

— Ne o kardeş, dedi, yine mi şeytan dürtüyor?

Omode içini çekerek doğruyu söyledi:

— Hem de nasıl?

¹⁵ İsa çarmıha gerildiği sırada Filistin'deki Romalı vali. Burada İsa'nın mahkemesi yapılırken en sadık havarisi Aziz Petrus tarafından inkâr edildiğini haber veren horoza işaret olunmaktadır.

– Korkarım, sen gereği gibi kendini ondan korumuyorsun. Perhizle kırbacı bir yol denesen umarım ki ona karşı şanlı bir zafer kazanasın.

Tövbekâr şiddetle itiraz etti:

– Yok, yok! Sen benim şeytanımın huyunu bilmezsin, ama ben iyice öğrendim. Tüyünün yatımına okşamak lâzım onu...

O sırada hademe gelip Omode'yi müdürün yanına çağırınca konuşma sona erdi.

Babacan Fülöp peder, tan yeri ağarırken kanonok Marton'un yanında Peçenek bozkırına gideceğini Omode'ye kısaca bildirdi.

Tövbekâr bu işe şaşarak sordu:

– Nereye?

– Bozkıra!

İhtiyar merak etti:

– Kaç mızraklı geliyor yanımızda?

– Gönlünüzdeki iman size mızraktır, kalkanınız ise Aziz Benedictus'un adı... Siz ikiniz gideceksiniz.

Omode isteksiz isteksiz kulağının arkasını kaşdı.

– Kanonokun bozkırda işi ne ki?

– O orada miskinlerin putunu parçalıyacak, hem de başkadının kızını getirecek... Sonra, piskoposun bir emri daha var: bozkır karısının saçı kırılacak.

– Bozkır karısının saçı mı?

Omode göstermeye mecbur olduğu saygıyı büsbütün unutarak kişner gibi kahkahalar atmağa başladı. Belki şeytanın bile hakkından gelemeyeceği bir işi bir genç ka-

nonok mu üzerine alıyordu? Bozkır karısının saçını kırkacaklarmış! Bu onun için hoş bir şeydi.

Fülöp efendi karşısındaki bu moraran ve tıkanmamak için çırpınan adama canı sıkılarak bakıyordu. Sonra yine sakin bir tavırla, fakat biraz çıkışır gibi:

— Omode, Omode, dedi, Tanrı'nın kudretine bu karcık mı güveniyorsun?

Omode birden toparlandı, hattâ kendi arasında biraz da utandı.

— Efendim, dedi, kanonok, Seruzad hatunun saçını aslâ göremeyecek. İlk karşımıza çıkan Peçenek takımı derimizi davul yapar bizim...

Fülöp efendi Omode'nin yüzüne gülmeğe, âdeta yalvarmağa başladı:

— Sen dediğimi yap oğlum, söz dinle! Pagan seni öldürse bile şehit olursun, bütün hıristiyanlık dünyası seni kıskanır, kazandığın şeref destanlara geçer.

Tövbekâr şöyle bir düşündü.

— Pekâlâ, gideceğim. Kanonokta bu işi üzerine alacak kadar cesaret olduktan sonra Aziz Benedictus'un kulları kendinden aşağı yiğitler dedirtmem ona.

Ortalık kararmağa başlamıştı.

Maros kalesinin burçlarına erguvan rengi bir buğu çöküyordu. Toprak tabyanın üstünde, ellerinde harbelerle, gözlerini güney düzlüğünün derinliklerinde parıldayan ufacak ışık noktalarına dikmiş erler duruyordu. Bu donuk ışık noktaları bozkır karısının nöbetçi ateşleri idi.

İKİNCİ KİTAP

I

Ortalık ağarıyordu; Maros kıyıları sabahın boz renkli buğusuyla örtülmüştü. Bu sis perdesinin ardında, Peçenek bozkırında hırıltılı sesiyle bir dişi geyik böğürüyordu... Derken bir yel çıktı. Esinti gök kubbesinin eteklerini tutuşturdu ve ufuk, demir cürufunun alevleri gibi mavimsi kırmızı bir ışıkla yanmağa başladı. Çok uzaktan madeni uğultular duyuluyor, çiğli sazlıktan yüz çan sesi yükseliyordu: uyanmakta olan su kuşları çeşitli sadalar çıkarıyordu. Bozkır göğündeki bulutlar koca bir kemer şeklini almışlardı, henüz gözükmiyen güneş bu kemerin kenarlarından beyaz ışık okları uzatıyordu.

Harangod geçidine doğru hafif tırıs la iki atlı ilerliyordu. Marton'la Omode. Bu uçsuz bucaksız düzlükte kendilerini birer böcek kadar ufalmış buluyorlardı. İhtiyar babalık sordu:

— Seni nereye götürüyüm, efendim?

Kanonok Marton:

— Seruzad'ın karargâhına, dedi.

— Oraya varmak kolay, oradan dönmekten çok kolay. Ama yedi başlı ejdere misafir gidiyorsak kahvaltımızı ne diye yılanlarla edelim?

Omode yılan söziyle bozkırda dolaşan Peçenekleri kasediyor, onlarla çatışmaktan çekindiğini anlatmak istiyordu.

Onun için yoldan saparak sazlığa ilerledi. Eski haydut uzun bir zincir halinde güneye uzanan otlu adacıklar

arasındaki geçitleri çok iyi biliyordu. Yolları biraz yorucu oldu ama insanla karşılaşmadılar. Bir yerde yavrularını emziren bir dişi kurda rasladılar, Bege yakınlarında ise burunlariyle toprağı eşeliyen birkaç yaban domuzunu ürküttüler.

Omode kendi İblis'ine binmişti. İblis -eskiden adı Becs idi- tövbekârın eski savaş atı olup onunla beraber manastır hizmetine girmişti. Sahibinin şerefiyle ne kadar gurur duysa da bir binek kırsağından ziyade bir erkek yaban domuzuna benziyordu. Ufarak, kalın boyunlu, bodur yılan gibi inatçı ve ısırgan bir hayvandı. Sapan önünde çok işe yaramadığı gibi sırtına binen adamı da pek seçtiğinden zamanla İblis de sahibi gibi imtiyazlı bir mevki kazanmıştı, Omode manastırda nasıl vakit geçiriyorsa o da Benedictinus rahiplerinin çayırında öyle başıboş bir hayat sürüyordu.

Marton piskoposluk ahırından seçtiği kuvvetli bir aygıra binmişti.

Bu azgın azgın tepinen damızlık hayvana sabaha karşı gem vururken Omode:

— Sofu adamın altına gelmez bu at, diye alay ediyordu.

Lâkin kıra açılınca fikri değişti. Kanonok eğerin üstünde birinci olarak doğmuşların alışkanlığıyla oturuyordu, hayvan da ustasının eline düştüğünü anlıyarak bir kuzu gibi uslanıvermişti.

Başpapazın buyruğı üzerine Marton'un başıbozuk kıyafetle yola çıkması gerekmişti. Eski mevkiine uygun urbalarından, o çağdaki büyük beylerin demir zırh altına giydikleri sade bir meşin elbise giymişti. Boynuna at kılından, gümüş sırmalı bir torba takmış, omuzuna da kara abadan bir gocuk atmıştı.

Omode'ye gelince, o binişinden bir türlü ayrılmak istememişti. Papaz kılığına her zaman pek değer vermezdi ama, paganların bile buna çekingen bir saygı gösterdiklerini bildiğinden kara cüppeyi yine sırtına geçirmişti.

Ne yapıp yapıp bir yerden ayağına bir çift çizme uyduramadığı için yine çarıklarını çekmek zorunda kalışına ihtiyar babalığın canı sıkkındı.

Bege kıyısına varınca Omode İblis'i durdurdu, arkadaşına da ses çıkarmamasını işaret etti. Kulağına neşeli aksırık sesleri ve su cumburtusu gelmişti. Kendilerinden epeyce uzakta çırılçıplak soyunmuş beş altı kişi atlarını yüzdürüyorlardı. Göğüsleri kabarık, karınları çekik, esmer tenli, tazı gibi uşaklardı bunlar; Peçenek oldukları kuzguni kara saçlarından da belliydi.

Farkına varılmadan öteki kıyıya geçebilmek için Omode'nin epeyce ileriden dolaşması lâzım gelmişti.

Nihayet uzakta moraran ormanı görünce kendilerine siper olan sazlıktan çıktılar.

Ötedeki büyük çayırlıkta, kendilerinden beş yüz adım kadar ilerideki bir çitin etrafında küçük bir ilgi dinleniyordu. Sürüdeki atların hepsi de yağızdı. İhtiyar bunu görünce elini kaldırarak merasimle, hayranlıktan büyülenmiş gibi:

— Bak, efendim, dedi, Ete ilgisi! Sonra ilâve etti:

— Duralım, Ete çobanının âdeti, önce adamın gırtlığına bir ok atar, ne istediğini ise ancak ondan sonra sorar.

Peçenek efsanesi bu ünlü sürünün cettini Volga kıyısındaki Yeltanrı'ya götürür ve bununla övünürdü. Altınordunun gururu, üzerine en çok titrediği haznesi idi bu. Asıl kanlı küheylânlarının hızını, dayanıklılığını ve zekâsını, halk türküleri öve öve bitiremezlerdi.

Çoban köpekleri yolcuları hemen haber vermişlerdi. Bunun üzerine yarım düzüne kadar çoban uşağı onlara doğru koşarak bir ok atımı ileride durdular.

İhtiyar at çobanı Macarca sordu:

– Kimsiniz? Burada ne ararsınız?

Omode iki avucunu birleştirip boru gibi yaparak haykırdı:

– Seruzad hatunun yanına elçiliğe gidiyoruz!

– Kimin adına geliyorsunuz? İhtiyar cevap verdi:

– İsa Hıristos adına! Çoban yine bağırdı:

– Bege'lilerin onunla alışverişleri yok!

Uşağın kötüsü bile, yabancı bir adam efendisine dokunacak olursa içerler. Omode de, Peçeneklerden biri nereden geldiklerini sorunca kabaca tersledi:

– Benim gibi efendiden bir adamın önüne gelen sığırtmaçla lâfetmediği bir yerden.

Çobanlar karşılardakilerin silâhsız adamlar olduklarını görerek, yahut belki de hanımlarının adı anılınca korkuya düştüklerinden aralarında kısa bir danışımından sonra, yabancılarla uğraşmağı koca ak köpeklere bırakarak çite doğru çekilip gittiler.

İhtiyar, Marton'a anlatmağa başladı:

– Yiğit bir adam tanırdım, bu sürüden bir tay ele geçirmeyi kafasına komuştu... Elinde kementle, sazlığın içinde iki gün pusuya yatar... Sonunda itkulaklı çoban uşaklarına yine de yakalanır... Ama benim ahbap sade yiğit değil, kurnaz da bir adamdı... Bozkır insanının divaneye ilişmediğini bilirdi, onun için işi aptallığa vurmuş, öğlenden gün batıncaya kadar çimenler üzerinde taklak atmış durmuş... Taycılar da bakmışlar, deli diye onu salıvermişler...

(Omode'nin adını söylemediği bu yiğit her halde kendisi idi.)

At sürüsünden epeyce uzaklaşmışlardı ki, kulaklarına nal sesleri geldi; sığırtmaçlardan biri arkalarından koştu-ruyordu. Omode:

— Peçenek olur da çatışmadan vazgeçer mi ocağı söne-sice! diye mırıldanıyordu.

Atlı arkalarından yetişerek hayvanını onlarla bir hiza-da sürmeye başladı. Nasıl biçimine getirip de yolculara çatabileceğini düşündüğü anlaşılıyordu. Derken tövbekârla arasında Peçenek diliyle şöyle bir konuşma açıldı:

— Baksana papaz, altındaki kirpi hoşuma gidiyor be. Kaça verirsin acaba?

— Sana ucuz veririm, güzel kardeşim. Külahının altın-da taşıdığın çatlak kabakla değişirim onu.

— Amma da karnı kurtlu imişsin, evliya.

— Sığırtmaç gördükçe her zaman karnıma bir ağrı girer. O zavallının da kafası iki kulağının arasında ama, yine de öteki insanlara benzemez.

— Neden benzemezmiş onlara, aziz pederim?

— Çünkü insan oğlu lâftan anlar, sığırtmaç ise sade dayaktan.

Delikanlı demir saplı baltasını elinde savurarak sordu:

— Acaba bir sığırtmaca elini kaldırdığın oldu mu?

— Bir tanesine hiç olmadı, kardeşim, çünkü benim ya-sama göre sığırtmacın üçü bir adamdır.

İhtiyar bu okkalı lâfı savurduktan sonra dizgini elin-den bırakarak eğer kayışının yanında asılı kocaman Bul-gar topuzuna sarıldı. Fülöp efendi ona yola silâhsız çık-

masını tembih etmişti ama Omode, Aziz Benedictus'un adı korunmak için iyi bir kalkan olsa da, saldırmak için yanına bir âlet almanın fena olmayacağını düşünmüştü.

Delikanlı atını çevirerek tövbekârın karşısına yanaştı-
rırken:

– Ersen çık meydana! diye haykırdı.

Omode baş açık dövüşmesini sevmezdi, onun için bi-
nişinin kukulatasını başına geçirdi. Sağ kolu inmeli oldu-
ğundan sopayı sol eline aldı; atını yalnız dizleriyle idare
ediyordu. Hemen birbirlerine saldırdılar. Peçenek, balta-
sını savurduğu vakit, böyle bir maceraya ilk olarak atılmı-
yan İblis bir geyik sıçrayışıyla şimşek gibi yana kaçtı, öyle
ki vuruş havaya gitti. Bir an sonra Omode nasıl olduğu
anlaşılmaksızın Peçeneğin sol tarafında bitti ve bir yandan
İblis Peçenek atının yelesine dişlerini geçirirken öte yan-
dan ihtiyar, dindar hıristiyan savaşçısına yakışan Kyrie
eleison narasıyla hasmının kulağı tozuna öyle bir vuruş
vurdu ki, biçare derhal eğerden aşağı yuvarlandı.

Bu sırada Marton atının üstünde rahat rahat gidiyor,
zahmet edip, boğuşanların sesine başını bile çevirmiyordu.

Omode, yere serilen hasmın ürkerek dörtına çit yolu-
nu tutmuş olan hayvanının ardından ne yapacağını kesti-
remeden bakıyordu. Bozkır töresine göre, yere vurduğu
adamın atı şimdi onun hakkı idi. Peçeneğin heybesinde
ne olabileceği düşüncesi onu meraklandırmıyor değildi.
Fakat sonra yine de bu seferlik mânevi zaferle yetinmeyi
doğru buldu.

Bir dakika sonra sığırtmaç ayağa kalkmış, kulağının
arkasını kaşıyarak bağııyordu:

– Olmadı bu, haklı vuruş değildi... Atın huylu!

Omode kötü kötü söylenen şaşkın şaşkın baktıktan sonra kendi kendine homordanmağa başladı:

— Yazık sana Kocsobur, kocadın gayri! Beş yıl önce birini kulağı tozundan vurduğun vakit alimallah bir daha ağzını açıp bir söz söyleyemezdi ya!

Sık fundaların kapattığı ince bir ırmak boyunca bir parça ilerlemişlerdi ki, çalılıktan bir çatırtı duyuldu, derken mızraklı bir süvari havada geniş bir kavis çizerek atını suyun üstünden karşıya sıçrattı. Birinci atının ardından ikincisi, onun ardından üçüncüsü, dördüncüsü sırtlarından bugular çıkan atlarıyla geçtiler. Omode:

Kapana kısıldık! dedi.

Peçeneklerin dördünün de göğüslerini baştanbaşa kemik pullar dikilmiş meşin göğüslük kaplıyordu. Çıplak kollarında parlıyan yaldızlı pazıbentten bunların Altınordu erlerinden oldukları anlaşılıyordu.

İki mızrağın kol kadar demirli uçları Marton'la Omode'nin göğüslerine dayanırken uşaklardan ikisi de kayış kementle ellerini arkalarına bağladılar. Bu iş bitinceye kadar ağızlarından tek bir söz çıkmadı. Peçenek yaya iken ne kadar gürültücü ve şamatacı ise eğer üstünde o kadar sessizdir. Az sonra küçük atlı kabile ormana doğru yol alıyordu.

Yaptıkları marifetten Peçeneklerin sevinçli oldukları belliydi. Nehirde yıkanırken Omode'nin farkına varıp kendilerine gözükmeden yolunu değiştirdiği uşaklar bunlardı. Sonradan yine yolcuların izine raslamışlar ve çılgınca bir kovalama ile peşlerine düşmüşlerdi. Bu yabancılar kendilerinden önce karargâha varacak olsalardı bozkır karısının serdari Hurtoba'nın cezasına çarpılacaklarını, ihmalleri yüzünden boyunlarının vurdurulacağını biliyorlardı.

Ağaçlar gittikçe seyreliyor, büyük açıklığa yaklaşıyorlardı. O sırada ormanın derinliklerinden, uyuyan korkunç bir hayvanın solumasını andıran ahenkli bir uğultu çarptı. Omode, kanonokun sarardıkça sarardığını, gözlerinin de ölü gözü gibi camlaştığını görerek şaşıtı ve kendi kendine:

— Nasıl da korkuyor köpöğlü! diye nefretle homurdandı.

Marton'un perişan ruhunu gerçekten anlaşılmas bir korku sarmıştı. Kendisini pagan kardeşlerinin yanına yollıyanların ona dehşetli bir oyun oynadıklarından korkuyordu. Bakony'daki manastırın tapınağında uyanık geçirdiği uzun kış gecelerinde ruhunda kasvetli bir duygu, Peçenek soyunun artık çoktan yok olduğu duygusu uyanmıştı. O kendisi son Peçenektir... İlk dönemde büyük meydanlık karşısına çıkacaktı... Bozkır hatunu ölmüş, iskeletleşmiş olarak, saçları kemikten omuzlarına dökülmüş bir halde tepede oturmaktadır. Öteki yiğitlerin ölüleri de tepenin eteğinde ve firdolayı meydanlığın etrafında, çürümekte olan yıkılmış ağaç gövdeleri gibi sürünüyor. Ve bu iskelet yığınları boş gözlerle ona bakarak sanki:

— Başbuğ Alpar, geç kaldın! diyorlar.

Şimdi dönemece varmışlardı.

Sabah güneşinin zaferler muştulıyan ışığında Altınordu obasını görünce kanonok Marton'un yüreği âdeti işitecek bir hızla çarpmağa başladı.

Csanad beyin daha iki gün önce bomboş bir çimenlik olarak gördüğü yerde şimdi yine koca bir çadır-şehir duruyordu. Yeşil kırdaki sanki birisi büyük bir aralık kurmuş gibi, yolcuların gözünün alabildiği yerlere kadar, yanyana bir çok beyaz çadır sıralanmıştı. Önde, tepenin eteğinde

ileri gelenlerin süslü çadırları duruyordu. Enine çubuklu, alaca renkli nakışlarla süslenmiş keçe-evlerin saçaklı tenteleri gümüş uçlu kargılarla kaldırılmıştı. Bunların ardından, hafif buğulu hava içinde uzaklara kadar başka çadırlar ağarıyordu.

Obada büyük bir telâş ve şamata vardı. Yerinden ürkütülmüş yaban kuşu alayı yine kalktığı yere konmuş, yuvasını yeniden kurmağa uğraşıyordu. Erkekler arabaların etrafında dönüştürüyorlar, hendek kazıyor, ip geriyorlardı. Peçeneklerde bu işler bir sürü hayhuya ve bol lâfa yol açar. Macar halk adamı ne kadar sessizse Peçenek o kadar şamatacıdır. Konuşması sade haykırış, yemin ve sövüp saymadır. Komşusu ile hiç yoktan kavgaya tutuşur ve bir çürük kazık yüzünden kan dökmeye hazırdır. O sırada, yemek tavalarının başındaki dişilerin dilleri de durmadan işliyordu; çadırların, araba ve atların arasında ise donsuz çocuklar kovalaşıyordu.

Serdar Hurtoba, Seruzad hatunun baş adamı esirleri teslim aldı. Koca sakallı, sert bir eski yiğitti bu. Rütbesinin işareti olarak omuzuna bir pars derisi atmış, hayvanın işlenmiş başını da çıplak kafasına geçirmişti. Gelen yabancıların başkadınla görüşmek istediklerini öğrenince kelepçelerini çözdürerek onları tepeye, Seruzad'ın çadırının önüne götürtü.

Birkaç kubbeli kocaman keçe -saray eleğim- sağmanın bütün renkleriyle parlıyordu; kapısının önüne kudretin alâmeti olarak yaldızlı ucuna at kuyruğundan saçak takılmış bir mızrak dikili idi. Çadırın yanında bozkır hatunun uşakları o sırada, eşsiz güzellikteki birkaç binek atının terini alıyorlardı. Seruzad hatun karargâhta yoktu. Yanında

bir alay baş adamıyla bozkırda dolaşıyor, ne vakit döneceğini kimse bilmiyordu.

Serdar, hem başlarını beklesinler, hem de oraya birikmiş olan kalabalıktan korusunlar diye Csanad'lıların yanına iki baltacı dikmişti. Peçenek yiğitleri yabancılara aldırış ettikleri yoktu ama, -çünkü gözetlemek atlı adama yaraşmaz-, karayağız, çalımlı yeni yetişmelerle beyaz dişli, keskin bakışlı dişçletiler öbek öbek tepeyi doldurmuşlardı.

Yolcular bu işsiz güruhunun alaylarına belki iki saat sabrettiler. Bu arada Peçenek terbiye usulünü biraz yakından görmek fırsatını bulmuşlardı. Tepenin tam dibinde uzanan çayırılık okul olarak kullanılmakta idi. Elli kadar tüysüz oğlan çıplak taylor üzerinde koşturarak samandan yapılmış büyücek bir puta ok atıyorlardı. Hocalar çocukları insafsızca sıkıştırarak vazifelerini yapıyorlar ve ellerinde şaklattıkları kırbaçla beceriksizlik gösteren çocukların baldırlarında kanlı izler çiziyorlardı.

Atlı soydan gelen Peçenek çocukları gençliklerini sert bir eğitime vermişlerdi. Böyle bir delikanlıyı yetişmiş bir atlı ve okçu olarak savaş meydanına sokabilmek için on yıllık duraksız talim lâzımdı. Yetişmiş savaşçılar da sık sık silâh talimlerine zorlanırdı. Volga yöntemine uygun atlı savaşları ancak böyle mükemmel yetişmiş ve sıkı bir nizamla bağlanmış kuvvetler başarabilirdi.

Öğleye doğru ormana çöken sessizliği sert bir boru sadası bozdu. Kalabalığın şamatası da birden kesilmişti; bozkır hatunu geliyordu.

II

Kalın ağaç gövdelerinin ardından birkaç iri zağar görüldü, sonra atlılar geldi. Kafilenin başındaki atlı, Seruzad idi.

Güzel yüzlü, boylu poslu ve şahane duruşlu bir kadındı. Yazın mahsulü çoğaltıcı sıcaklığında sulak yerde açan altın sarısı, etli yapraklı çiçeklerden bütün olgunluğuyla açılmış kuvvetli bir sap çiçeği bu. Bozkır güneşinin işlediği toprak, düzgün çehresi kadifemsi, esmer bir sır altında parlıyor, hafif eğri biçimli gözlerinde ise güney bölgelerinin ateşi yanıyordu. Yüzünün vahşi fakat yine de asıl sükûnetini bozan tek bir çizgi, kara, gür kaşlarını hep çattık gösteren gururlu ifade idi. Koyu renkli saç, Csanad beyin makasını kıran o kalın, maden parıltılı saç iki uzun örgü halinde göğsüne sarkıyordu.

Başında sorguçlu, sivri bir keçe külâh vardı; sıcağın fazlalığından omuzuna aldığı beyaz kuzu derisi setrenin altına ise, beline kadar üzerine sıkır sıkır gümüş paralar dikilmiş zırh ve parlak bir alaca fistan giymişti. Sivri burunlu çizmesi de pullarla işlenmişti.

Başkadinın boynundaki gümüş zincirden kemik saplı bir bıçak sarkıyordu, üzerine kurt postu örtülü eğerin yanına da ufak boy bir boynuz-yayla kırmızı meşinden bir ok kuburluğu asılı idi.

Çadırın önünde yorgun argın, fakat yine de yere konan bir kuş hafifliğiyle eğerin üstünden atlarken elbisesindeki gümüşlerin hepsi birden şıkırdadı.

Serdar hemen hanımının yanına vararak çayırdan iki yabancı tutup getirdiklerini, bunların çoban uşaklarından birini vurduklarını haber verdi.

— Bana ne söylüyorsun bunu? dedi, başkadın, ormanda onları sallandıracak ağaç mı yok?

— Adamların biri papaza benziyor.

O zaman Seruzad başını çevirerek şüpheli bir bakışla Omode'yi baştan aşağı süzdü.

— Vay, dedi, Benedictinus kargaları ne vakitten beri atmacaya saldırıyorlar?

Omode saygı bilir bir tavırla diz bükerek:

— Başkadın, dedi, adamını arkadan vurmam, yiğitçe dövüşmede yere serdim... Fakat kendine lâıyk bile olmıyan zavallı bir hizmetkâra öfkeni harcama. İşte benim Marton efendim, o sana cevap verir.

Bunu söyliyerek bir daha eğildikten sonra, güz sineği kadar hakir bir tavırla kanonokun arkasına çekildi.

Kadın Marton'u ancak o zaman farketti. Ta yanına sokuldu ve yapmacığa alışık olmıyan gözlerini uzun müddet üzerinden ayırmadı. Genç kanonok zaten kadınların bakışlarını üzerine çeken erkeklerden biri idi.

Sonra kadın Macarca, fakat farkedilir bir Peçenek ağziyle:

— Sen kimsin? dedi. Marton Peçenek diliyle cevap verdi:

— Bir yolcuym ve karargâhına silâhsız olarak geldim.

— Burada ne arıyorsun?

— Peçeneklerin eski iyi âdetini, Thonuzoba kavminin konukseverliğini arıyorum.

Marton'un sözlerine Peçenek hatunu da, etrafını almış olan sakallı beyleri de şaştılar.

— Harb halindeyiz, dedi Seruzad, ve obamız etrafında gözcüler dolaşiyor. Adını öğrenmek isterim.

O zaman kanonok elini çadırın gölge veren tentesi üzerine koyarak dedi ki:

— Kırdan benden daha fazlasını da sorabilirsin, fakat burada şu kadarını bil: misafirinim! Yoksa Kajdum kanından olan Surbanlarda artık bu âdet kalktı mı?

Başkadın neşesizce başını eğerek:

— Âdetimizi pek iyi biliyorsun, dedi. Öyleyse obada seni koruyacak ve atlarına bakacak kendine münasip bir ev sahibi ara.

Marton istifini bozmayarak dedi ki:

— Kendime münasip olarak senin çadırında dinlenmek isterim ve atlarımı da sana emanet ediyorum.

Başkadın kanonoku hayretle süzdükten sonra kaşlarını çatarak sordu:

— Benim kim olduğumu biliyor musun? Marton sadece:

— Kean hanın kızıydın, diye cevap verdi.

Bu söz üzerine Seruzad hafifçe eğildi ve kavminin âdetine göre söylenmesi gereken şeyi söyledi.

— Hoş geldin, efendim! Çadırıma buyur, orada dinlen!

Ve yine töreye uyararak elini Marton'un atının gemine götürdü. O zaman hizmetkârlar iki atı çektiler, başkadın ise biraz düşünceli bir çehre ile çadırın içinde kayboldu.

Omode kanonokun ardından yürüdü. Babalık bozkırların tutumlarına pek yabancı değildi ve karargâhta eğleştikleri müddetçe kanonok Marton'a en ağır bir misafir gibi saygı göstereceklerini biliyordu. Ama obadan ayrıldıktan sonra Seruzad'ın atlılarının sınırda kendilerini yakalıyacaklarını ve o vakit her ikisinin sırtlarından dizginlik kayış çıkarsalar da bununla Peçenek yasasına azıcık bile karşı gelmiş olmayacaklarını da bilmiyor değildi.

Papazlar çok bölmeli çadıra girdiler. İçerde epeyce yorgunluklarını gidermişlerdi ki, güzel bir Lombardya'lı cariye kapının perdesini kaldırarak yemek vaktinin geldiğini haber verdi.

Dışardan bakıldığı zaman hiç umulmıyacak kadar geniş, gerçek bir saraya girdiler. Yere kalın bir halı serilmişti, keçe duvarlar ise şaşılacak güzellikte örtülerle kaplı idi. Mat renkli ipeklerin üzerine Acem kadınları bungun ruhlarının ateşli düşlerini yankılayan eşsiz güzellikte sarmaşıklar işlemişlerdi. Çadırın duvarlarında başbuğ Thonuzoba'nın silâhları, Altınordunun mübarek diye sakladığı eşya, bir de fildişinden yapılmış büyük bir boru, kabilenin mukaddes savaş borusu asılı idi.

İki cariye çadırın kordonla çekilen alt tentesini yarıya kadar kaldırıncı iri ağaç gövdeleri arasından tepenin eteğine yayılan ve güneşin bunaltıcı keskin ışığı altında bütün gözalcı renkleriyle kaynaşan obanın manzarası önlerine seriliverdi. Bu ışık bolluğunda duvardaki ipeklilerin hüznü çiçekleri de, sanki nârin vücutları âni bir ihtirasla sarsılmış gibi, eleğimsağmanın bütün renkleriyle alev alev yanmağa başlamıştı.

Derken Seruzad göründü. Bu sefer üstünde başka bir urba vardı. Edirne şehri Bege obasına uzak düşse de orali ipek bezirgânları buranın yolunu çoktan öğrenmişlerdi. Hatun, göğsünün altından pullu bir kemerle sıkılmış, mavi ipekten, geniş bir entari giymişti. Kulaklarında tombul küpeler, esmer kollarında da altın pazıbentler vardı. Seruzad bir ayı postuna oturduktan sonra Marton'a yanında yer gösterdi. Misafirler arasında daha on kadar ilerigelen vardı. Omode'ye kibarlardan ötede, kapının yanında yer verdiler.

Yemekler sırasıyla arpa lapasına doğranmış yaban öküzü eti, koyun eti sonra balık ve buğday unundan yapılmış börekti. Üzerinden buğu çıkan yemek kablari misafirlerin önüne, halıya konuyor, her çeşitten sonra ellerinde leğen ve ibrikle kızlar dolaşıyordu.

Sırma saçlı bir İtalyan kızı baş kadının eline boynuzdan, boru biçiminde kocaman bir şarap kabı vererek, dökerken boncuklaşan bir şarapla taşa taşa doldurdu. Baş kadın bir yudum içtikten sonra kabı Marton'a uzattı, o da dudağına değirdi ve başkasına verdi.

Şarap boynuzu dolaşa dolaşa tekrar Seruzad'ın eline gelince, kapının yanında oturan Omode'nin dertli sesi duyuldu:

Seruzad kadın efendi, ordular kıran Keanhanın konuk-sever kızı, şu unutkan cariyene bir yol çıkışsan ne olur?, çünkü hizmetkâr isem de yine misafir sayılıyım ve burada içimin yanıklığını su ile giderecek olursam senin şanına koca bir leke konar.

Seruzad boynuzu ağzına kadar doldurarak İtalyan kızının eline verdi.

— Götür Rozvita, ver papaza içsin, ama içinde bırakacak olursa onu boynuna dökersin.

Hanımının buyruğu kızın hoşuna gittiği belli idi. Babalığın içişini nazlı bir merakla seyrederken güzel yanaklarında ufacık birer çukurluk belirliyordu. Fakat Omode'nin elinden boynuzu tekrar alıp da içine bakınca üzüntülü bir hayretle hanımına:

— Bir damladan ne olur, kadını, ama papaz o kadar-cık da bırakmadı, dedi.

Bu söz üzerine Peçenek beyleri öyle kakhaha koyverdiler ki, âdeta çadırın duvarları sarsıldı. Hattâ kibirli Seruzad hatun bile azıcık gülümsedi.

Şarap boynuzu daha birkaç kere etrafı dolaştı. Sonra Seruzad kanonoka tez bir göz atarak yapmacık bir üzüntü ile dedi ki:

— Şarap içtik, ama misafirimizin dudağı ıslanmadı; gülüştük fakat misafirimizin çehresi açılmadı; çağırın şu kulağı kesik ozanı buraya, belki onun türküleri misafirimizin içini açar.

Başkadın kulağı kestiği anınca Omode'nin aklına hemen on iki gümüş parası geldi; koltuğunun altında kopuzıyla iki büklüm olarak içeri giren bodur adam gerçekten onun vurdum duymaz borçlusuydu. Fakat Ekese alacaklısını hiç tanımazlıktan geldi ve çarıklarının üzerine bağdaş kurup Seruzad'ın ayağının dibine oturarak üç telli sazını düzenlemeye başladı. Bir yandan da kanonok Marton'un yüzüne merakla bakıyordu.

Yastığının üzerine yarı uzanmış olan Seruzad:

— Bir kahramanlık destanı, Ekese, dedi. Bize geçişlerimizden hikâye et ki, misafirimizin yüzüne biraz kan gelsin.

Ozan kopuzunu bir iki tınlattıktan soma Thonuzoba destanını, hem de Peçenek diliyle değil, Macarca olarak söyledi. Peçenek beyleri savaşta kendilerini Macarlardan üstün tutarlardı ama, bu hısım kavmin dilini yine de konuşurlar, hele Macar ozanlarının okuyuşlarını dinlemekten çok hoşlanırlardı. Bu destan nazımla konuşmanın garip bir karması idi. Ekese her beyti aynı makamla, kesik kesik ve yanık bir sesle okuyor, beyitlerin sonunda bu ses, kıyıya çırpan dalga gibi, titrek bir ahenkle yükseliyordu.

Ozanın söylediği Thonuzoba destanı şöyle idi:

*İşte yola çıktı Geza oğlu İstoan,
Ardında bin atlı, dinlemez ferman,
Elde istavroz, belde yatağan,
Doğuya at sürdü, geçip Tisza'dan.*

*“Paganların başbuğu, hey koca Thonuzoba,
Seni yoklamağa geldim, merhaba!
Efendimiz İsa'ya inandın mı acaba?”*

*Thonuzoba, bıyık burarak şöyle;
Dedi: “Tanrı mı o, doğruyu söyle!
Tanrı olsa biner miydi eşeğe,
Hem ona çiftlar atar mıydı taş?
Bizce Tanrı böyle olmaz, arkadaş!”*

*“Paganların başbuğu, hey koca Thonuzoba,
Uzun yoldan sana geldim, merhaba!
Meryem-Anamıza inandın mı acaba?”*

*Thonuzoba, bıyık burarak şöyle;
Dedi: “Olur mu bu, doğruyu söyle.
Hatun kişi hatuna belki olur baş,
Ama er kişi başka, bizce budur hak,
Hele sen koca sakallı Okkan'a bak,
Tanrı dediğin böyle olur, arkadaş!”*

*“Paganların başbuğu, hey koca Thonuzoba,
Bir daha deneyim seni, merhaba!
Mukaddes ruha inandın mı acaba?”*

*Thonuzoba bıyık burarak şöyle;
Dedi: “Mukaddes ruh nedir ki öyle,
Güvercin tanrıya yok hiç itikadım,
Bana Tuğrul tanrını vermiş ecdadım!”¹⁶*

*Döndü Macar İstvan yiğitlerine,
Dedi: “Şuna derince bir mezar kazın,
Belâlı adamı içine atın!”*

*Az sonra varınca çukur dizine,
Thonuzoba güldü: “Gam yemem yine,
Tanrı böyle yazmış alın yazımı,
Yanıma gömsünler sülün tazımı!”*

*“Durun hele erlerim, azıcık durun.
Sülün tazısını getirin şunun”*

*Derin çukur yükselince beline,
Thonuzoba bıyığını aldı eline:
“Çok yanarım gümüş nallı tayıma,
Yanıma isterdim, kendi payıma!”*

¹⁶ Güvercin, Hıristiyanlıkta Ruhulkudüs'ün, Arpad oğullarının cediti sayılan Tuğrul kuşu ise pagan Macarlığın mukaddes kuşudur.

*“Durun hele erlerim, azıcık durun,
Gümüş nallı atını getirin şunun”*

*En sonra mezarı boyunadek yükseldi,
Thonuzoba son sözlerine geldi:
“Gam değil kara toprak olsa da yerim.
Yıldız gözlü eşim sağ olsun derim!”*

*Karısı yürüdü, dedi ki: “Erim,
Yerim yanındadır, ben de gelirim.
Sensiz yaşayamam, başımda kara,
Yalnız oğullarım yanmasın nâra.*

*Sırmalı tüllerim yanaklarımda,
Sarı çizmelerim ayaklarımda,
Alpar’ı gözünden öpüp seveyim;
Örkönd’ü emzirip öyle geleyim!*

*Beni de gömsünler senin yanına,
Kanımı katsınlar sıcak kanına.”*

Destan bitmiş, çadırın içini hüznünlü bir sessizlik kaplamıştı. Thonuzoba’nın, aksakallı eski yiğitin adını her duyuşta Peçeneklerin ateşli yürekleri kâh kükriyerek çarpıyor, kâh üzüntü ile burkuluyordu.

Seruzad misafirine bir göz atınca Marton’un, kepeneğinin yakasını yüzüne kaldırmış, put gibi hareketsiz oturduğunu hayretle gördü. Hafif bir alayla:

— Bu destan misafirimizin yüreğine acı geldi anlaşılır, dedi, Ekese sen Thonuzoba üzerine daha hoş bir şey de bilirdin!

Ozan coşkunun havalı bir Peçenek cenk türküsüne başladı. Güzel, yiğit bir sesi vardı ve söylerken çakır gözleri parlıyor, çirkin yüzü bile âdeta güzelleşiyordu. Serseri sazçıya asıl bir sanatkâr hali gelmişti.

Söylediği türkü şu idi:

*Thonuzoba boru çaldı erlere,
Yiğitleri atladi eğerlere.
Dağı taşı tuttular baştanbaşa,
Haykırdılar: Thonuzoba çok yaşa!*

*Samur kürke, çelik zırha bürünür,
Tulgasında şahin tüyü görünür,
Altın balta asar da sol yanına,
Nurlar iner bembeyaz sakalına.*

*Çadırının dört yakası ateştir,
Peçenekler yıldızsa o güneştir,
Yerde kurda, gökte kartala eştir,
Koca Thonuzoba yaşa, çok yaşa!*

*Şahlandı mı Thonuzoba bir kere,
Durduramaz ne dağ ne gök ne dere,
Atlıları nara salar dört yere,
Peçenekler kurban olsun bu başa:
Koca Thonuzoba, yaşa bin yaşa!*

Seruzad Ekese'ye şarap doldurdu.

– Çek bir yol şundan, sonra bize Başbuğ Alpar yine gelir-i çal!

Peçenek gençliğinin en sevdiği türkü bu idi. Genç başbuğun efsaneye karışmış çehresinin bir gün gelip gerçekleşeceğine belki kendileri de inanmazlardı ama: “Başbuğ Alpar yine gelir!” türküsünü dindar bir coşkununla söyler dururlardı. Geri gelecek ve o zaman bütün dertler, üzüntüler bitecekti. Peçenek yine eskisi gibi serbes ve sa-vaşta yenilmez olacaktı.

– Çal, Ekese!

Fakat Ekese kopuzunu önüne koydu ve pervasızca:

– Onu bir daha çalmam artık, dedi.

Oradakiler şaşırarak birbirine bakıştılar, Seruzad'ın kaşları hafifçe çatıldı.

– Kırbaççıbaşyı çağırın.

O zaman Ekese yerinden kalkarak şunu söyledi:

– Köle de olsam Seruzad, senden korkum kalmadı. Sen kendin de artık kölesin, çünkü başbuğ Alpar geldi!

Bunu dedikten sonra hemen kanonok Marton'un önünde diz çökerek sazını onun ayağının ucuna bıraktı.

Çadırdakiler taş kesilmiş bir halde kanokoka bakakaldılar...

Yerinden ilk kııldıyan serdar oldu. İhtiyar dehşetli bir heyecana kapılmıştı. Dişleri birbirine çarpıyor, koca sakalı titriyordu... Kılıcını tınından sıyırdı, diz çöktü ve yalın demiri Marton'un önüne koyduktan sonra hıçkırıktan boğularak:

– Ah efendim, Alpar başbuğum, dedi, seni hemen tanıyamadığımız için vurdur hepimizin boynunu...

O zaman hepsi, bir vakitler Thonuzoba'ya silâh arkadaşlığı veya kulluk etmiş olanlar, misafirin çehresinde büyük başbuğun çizgilerini tanıyıverdiler. Bu kadar benzeyiş ancak genç yaban domuzu ile babası arasında olabilirdi.

Sevinçten ve şaşkınlıktan hepsi de akıllarını kaybedecek gibi oldular, coştular. Damarlarındaki sıcak Peçenek kanı kaynamağa başlamıştı. Üzerine saldırdılar, etrafını aldılar, önüne kapandılar. Elbisesini öpüyorlar, ellerini okşuyorlar ve arada:

– Alpar efendimiz, genç başbuğumuz! Demek sahidenden geldin ha? Ah, nasıl bekledik yolunu, nasıl bekledik! diye hıçkırıp feryat ediyorlardı.

İçlerinden birçoğu çadırdan dışarı uğramış, yalın kılıçlarını oynatarak, çılğınlar gibi, obaya doğru koşuyorlardı. Serdar ise çadırın duvarında asılı, Thonuzoba'nın gömülme töreninden beri çalınmamış olan mukaddes boruyu yerinden indirdi ve manda ciğerlerinin var kuvvetiyle üfledi.

Thonuzoba'nın savaş borusu, karatavuk kuşunun ötüşünü andıran sesiyle ormanda öfkeli yankılar uyandırdı.

Öğle sığağında susan çadır-şehir uyanmağa başlamıştı. Ta uzaktan, düzlükten, korkunç bir hızla yaklaşan ve gittikçe yükselen bir uğultu duyuldu. Biribirine haykıran, elleriyle, kollariyle işaretler yapan bir insan sürüsü tepeye doğru akın etmişti. Derken fırtına önünde kaçışan martılar gibi başka şamatacı kümeler sökün etti. Nihayet tepenin etrafı uğulduyan bir insan dalgası ile çevrildi. Binlerce gırtlaktan çıkan ses tek bir avaz halinde yükseliyordu: Alpar!

Bu bir inanın, bir umudun canlanışı idi ve insanların gözlerinde hayranlığın alevi parlıyordu. Bu insanlar tepenin yamaçlarında ellerini Marton'a uzatarak öbek öbek diz çökmüşlerdi. Bir yandan da hâlâ gelenler vardı. Kadınlar, çocuklarını, sonra ihtiyaçları ve yıllardan beri çadılarının bir köşesinde vücutlarındaki ok yaralarının sızısını çeken yarı çıplak, buruşuk kocaları sürükliye sürükliye getiriyorlardı. Bozkır tarafından, yeleleri uçuşan atlar üzerinde, korkunç kılıklı süvari kümeleri yaklaşıyordu.

O kendisi, etrafında bu sevgi kasırgası kopan insan ise sessiz ve hüzünlü, tepede duruyor, kesik kesik dua ediyordu.

— Tanrım, şu çile kadehini uzaklaştır önümden!

III

Kızgın tavaya atılan yağ gibi, Peçenek obasında itibarı birdenbire etrafa yayılan Omode, çadır-şehre dalarak öğleden sonra bütün vaktini orada geçirdi. Silâh şakırtıları, at kişnemeleri arasında keyfi öyle yerine gelmişti ki, sevincinden nerdeyse kafası dumanlı bir adam gibi naralar atacaktı.

Hah, işte Ekese'yi yakalamıştı.

— Ver on iki dinarımı! diye üzerine yürüdü.

Ozan koynundan bir Bizans altını çıkarıp güneşte parıldatarak istifini bozmadan:

— Ver üstünü! dedi.

Bindebir gördüğü bu manzara Omode'nin gözünü aldığı gibi biraz da yumuşattı. Altının sahibine karşı elinde oluyarak bir saygı duymağa başlamıştı. Çalgıcının kılı-

ğında da zaten hayli değişiklik vardı. Sırtına şimdi eski setre yerine tay derisi geçirmişti. Parlak tüyünü dışına getirdiği tayın ipek gibi yumuşak yelesi de cakalı cakalı sırtını dövüyordu. O zamanki çalımı Peçenek delikanlılarının en hoşlandıkları kıyafet bu idi.

Ekese borcunu tay yerine aygır vererek ödemek istemediğinden Bizans altınını bozdurmak için beraberce, zengin diye tanınmış bir Peçeneğe gittiler.

Fakat Peçenek, altını ancak koyun derisine bozabileceğini söylediği için iki ahbap, aralarındaki hesabın görülmesini başka bir zamana bıraktılar ve şimdilik, kendilerine ikram etmek isteyen ağanın davetini kabul ederek toy etinin ve Sebes şarabının başına geçtiler. Çadırda onlardan başka birkaç kişi daha vardı; içlerinden biri, kara ırbalı arık bir adam, kederli yüziyle ocak başında oturuyor ve kendisine sunulan eti belli bir tiksinti ile reddediyordu.

Peçeneğin karısı bir hıristiyan Bulgar kadını idi ve ağanın kendisi de yeni dine meyilli idi.

Omode'nin cüppesine karşı açık bir saygı gösteren müminlerle karışık dinlilerin bir arada bulunuşu ihtiyarın gönlünde uyuyan gösteriş hevesini uyandırdı. Vazlariyle etrafta halkın saygısını kazanan bilgin papazlar gibi o da bir kerecik söz söylemeğe niyet etti.

Karanlık tasalara dalmış bir halde yemeğini yedikten ve ağaç mataradaki şaraptan kana kana bir çektikten sonra boğazını temizliyerek, orada bulunan kadınların ruhuna işliyen bir eda ile konuşmağa başladı.

İlkin, "Zayıf arkadaşlarını parçalıyan köpeklere benzemeyin, müşterek düşmanın yaklaştığını görünce bir ağızdan homurdanan domuzlar gibi olun" diyen, adını kim-

senin duymadığı bir din ulusunun sözünü ele aldı. Konuşma sırasında birtakım garip adlı azizlerin başlarından geçenlerden misaller getiriyor, arada da Lâtince öyle cümleler yumurtlıyordu ki, tatlı dilli Yeremya duymuş olsa, Beytüllahim'deki mezarında muhakkak tersine dönerdi.

Demin et yemek istemiyen kara urbalı adam Omode'yi gittikçe artan bir merakla dinliyordu. Derken birdenbire köpürerek, hiddetle sözünü kesti.

Omode, Tanrı insanı kendi şeklinde yarattı, demiş bulunuyordu... Yabancı adam, gözlerinden kıvılcımlar saçarak haykırdı:

– Yalan söylüyorsun, alçak hilekâr! Yalan söylüyorsun!
Omode öfkeli adamı hayretle süzdü.

– İnsanı Tanrı yaratmadı mı?

– Yalan! Yalan söylüyorsun! Söylediğin kâfirliktir, Tanrı'ya hakarettir!

Bu din tartışmasına ilgi gösterdiği belli olan ev sahibi söze karıştı:

– Ee, insanı Tanrı yaratmadı da kim yarattı ya? Omode de sordu:

– Öyle ya, kim yarattı?

– Şeytan yarattı, hilekâr, anladın mı, cüppeli tilki, şeytan yarattı! Habil ile Kabil'i Havva'ya o doğurttu, lânetleme Habil ise insan oğlunu öldürerek dünyayı şeytanın torunlarıyla doldurdu. Sen de onlardan birisin, alçak düzenbaz! Suratına bak bir kere, şeytan soyu! Süprüntü küfesi obur herif, kokmuş şarap küpü! Senin işkemben yalan dolu be, her türlü sinsiliğin, günahın, kepezeliğin kaynağı orası... Tanrı seni yaratmış kendi şeklinde öyle mi? En güzel, en mükemmel olan o mu senin gibi maskarayı yarata-

rak dünyayı kirletmiş olsun? Sözüünü geri al, alçak herif, tövbe et ve otur da sefil murtatlığına ağla!

Omode bu insafsız sözleri duyunca durakladı. Bütün insanların mayasının günahla yağurulmuş olduğu üzerine Fülöp babanın bir sözünü hatırlıyor gibiydi ama, insanlık kökeninin doğrudan doğruya cehennem kiralına kadar götürülebileceğini şimdiye kadar doğrusu bilmiyordu. Fakat bunu pek de imkânsız görmediğinden ihtiyatla dümeni çevirmeyi düşünerek, mırıldanır gibi:

– Günah için doğmuşsam bile hıristiyanlığın nuriyle yıkanıp temizlendim, dedi.

Karalı adamın gözleri zaferle parlıyarak bağırdı:

– Bakın, hemşerilerim, şimdi tilkiyi kendi ininde nasıl yakalıyacağım! Söyle bakayım madrabaz herif, nerede vaftizlendin sen? Hem ne ile vaftizlediler? Söyle!

Omode öfkelenmeye başlamıştı, sesini yükselterek:

– Pek merak ediyorsan, söyleyim dedi, iki yıl önce Maros kilisesinde vaftizlediler beni, hem de âlâ vaftiz suyu ile. Öteki yine bağırdı:

– Tanrı'nın adı aziz olsun! Şimdi yakayı ele verdin, tilki, bir daha da kurtulamazsın. Katedral nedir biliyor musun? Kötü ruhların toplandığı yer! Sonra habis şeytan nerde oturur biliyor musun? Eskiden Kudüs'teki kilisede otururdu, şimdi Bizans katedralinde. Bir de, seni vaftizledikleri suyu kim yarattı biliyor musun? Onu da şeytan yarattı. Sonra sen çirkefle yıkanan pislik temizlenir sanıyorsun, öyle mi?

Omode hiddetinden morarmış bir halde haykırdı:

– Mukaddes su ile değil de ya ne ile vaftizlenirmiş insan?

– Dur söyleyim sana cahil papazı öğren! Vaftiz dediğin kilise şeytanlarının cümbüş edemedikleri yerde, Allahın kırında, Yuhanna'nın incili başa konarak yapılan vaftizdir.

– Sen her şeyi benim bildiğimden başka türlü biliyorsun, şimdi korkarım, Hazreti İsa'nın Tanrı'nın sağ tarafında oturduğunu da inkâr edersin.

Kara adam bet sesiyle:

– İnkâr ederim ya, ne sandın? İsa'nın mübarek vücudu havada sallanıyor ve kıyamete kadar da orada kalacak.

Omode bahsi kazandığına sevinerek bağırdı:

– Seni madrabaz seni, yakaladım işte şimdi! Çünkü Marosvar kilisesinde bir resim var, orada İsa Tanrı'nın sağında oturuyor, kendi gözümle gördüm, belki Ekse de görmüştür...

– Sahi, diye doğruladı Ekese, ben de gördüm.

Kara adam gözlerini havaya kaldırarak:

– Rabbim, sen affet onları, ne işlediklerini bilmiyorlar, diye söylendi.

Omode sordu:

– Hem sen kim oluyorsun da her şeyi daha iyi bilirim iddiasında bulunuyorsun?

Öteki yüzü parlıyarak cevap verdi:

– Seninle konuştuğum için Tanrı'ya şükret. Zira ben ke-male ermiş bir insanım ve dinsizlere, ancak onları hak yolu-

na çevirmek istediğim zaman söz söylerim. Bilmiş ol ki, ben yeryüzünün cevheri, dünyanın ışığı, kırların zambağım, kibirsiz ve günahsız aziz, cennetlik bogumil benim!

Kara urbalı adam bogumil sözünü söylerken, kendine karşı saygı gösteriyormuş gibi, derince eğildi.

Yabancı'nın kim olduğunu Omode şimdi anlamıştı. Bogumiller mezhebi -onlara Maniheistler de diyorlardı- komşu Bulgaristan'da o sıralarda pek yaygındı, Hıristiyan kilisesi ejder başlı murtat saydığı maniheistleri, dinsiz paganlardan daha fazla sıkıştırırdı.

O zaman tövbekâr ayağa kalkarak murtada şöyle dedi:

— Ey alçak bogumil! Seni şeytan yaratmış olabilir, fakat beni Tanrı, hem de kendi şekline göre yarattı. Buna inanmanı, buna uymanı istiyorum.

Maniheist:

— İspat et, ispat et, diye bağırdı.

Omode, eline başka delil geçiremediğinden, Bulgar sopsasının ince ucunu tanrısızın kafasına indirdi.

— Şimdi inanıyor musun?

Maniheist of bile demedi.

— Beni öldürebilirsin, fakat hakikatin ömrü sonsuzdur.

Bunun üzerine Omode Bulgaristanlıya bir daha vurdu.

— Hâlâ mı inanmıyorsun?

Maniheist saadetle gülerek:

— Beni mukaddes şehitlik rütbesine eriştiren el sağ olsun, dedi.

Ev sahibi araya girmiş olmasaydı bu din tartışmasının sonunun nereye varacağı bilinemezdi. O dedi ki:

— Tanrılar gökte birbirleriyle geçinmiyorlarsa varsın aralarında büyüklük dâvası gütsün dursunlar ve hangisi gerçek tanrı ise ötekileri fırlatıp atsın. Fakat Tanrı mızrağı insana ağır gelir. Onun için ben derim ki, misafiri severim, ama benim çadırımda kim bir daha vaftiz, şeytan lâkırdısı ederse, kapı dışarı ederim.

Omode kazandığı mânevi zaferle yetinerek Ekese ile beraber çadırdan ayrıldı.

Fakat henüz eğlenceyi yarıda bırakmak istemiyorlardı. Bütün obayı dolaştılar, Ekese kopuzunda şen bir türkü tıngırdatıyor, Omode de demir sopası omuzunda, saza ayak uydurarak ardından gidiyordu; bir alay genç çapkın da uzun bir zincir halinde onlara katılmıştı.

Ötede büyükçe bir çadırın önünde durarak söylemeye başladılar:

*Bizim ağa döşeğimde,
Örme kesesi belinde,
İçinde var iki yüz dinar,
Yüzü, garip ozanların,
Kalanı koca ağanın,
Urbamız kendir sapı,
Çarığımız meşe kabuğu...*

Çadır sahibi kuzu derisi kalpaklı başını kapıdan uzatarak seslendi:

— Susuyanlar içeri!

IV

Ortalık kararırken kanonok Marton çadır-sarayda yalnız başına diz çökmüş, muşamba kandilin ışığında yavaş sesle akşam duasını mırıldanıyordu.

Henüz duasını bitirmemişti ki, kapının kilimi hışırdadı ve arasından bozkır hatununun yüksek endamı gözüktü.

Bir an kıpırdanmadan durdu, sonra bir yılan gibi, yumuşacık ve hızla kıvrılıp halının üstüne yerleşti. Kanonok ibadetini bitirinciye kadar orada bekledi ve ancak ondan sonra ağzını açtı.

— Erkekler önünde boyun eğdiler, dedi Seruzad, şimdi de kadın boyun eğiyor. Bak, yalın ayak, saçları çözüktü geldi ve cariyeye nasıl emir beklerse o da başbuğunun emrini bekliyor!

Bunu söylerken dudağında hafif alaylı küçük bir gülümseme parlıyor, iki kaşının ortasındaki, yüzüne kibirli bir duruş veren kırışık yine beliriyordu. Marton sordu:

— Dudaklarından çıkan bu sözler gerçek midir ve bunu bana temiz bir yürekle mi söylüyorsun?

Kadın cevap vermiyor, sade gülümsüyordu. Fakat kanonokun açık, sert bakışına dayanamadı ve buna kendi de şaşarak, gözlerini indirdi. O zaman Marton çadırın duvarında asılı silâhların arasından uzun bir bıçak aldı. Kadına:

— Diz çök! dedi.

O, başı kalkık, gözleri dimdik, karşısında duruyordu. Fakat Marton'un bakışına yine uzun zaman dayanamadı. Başını eğdi, sonra bir söz söylemeksizin bir dizinin üstüne çöktü. Kanonok da elini Seruzad'ın başına koyarak kadının şakağı üstündeki sık saçtan kalın bir tutam kesti.

Saçı keserken şöyle demişti:

– Kulluk etmek isteyen gönlünden kibiri söküp atmalıdır!

Saç tutamı ise, madenden, kara bir yılan gibi bileğine dolanmıştı.

Hâlâ halının üzerinde diz çöken bozkır hatunu, korkak bir sesle, yavaşça sordu:

– Efendim, kiral Kean'ın kızına ne yaptın?

Dudağındaki gülümseme artık kaybolduğu gibi alınındaki kibir kırışığı da silinmişti.

Marton saç tutamını torbasına koduktan sonra kepeneğini sırtına aldı.

Neden sonra, çadırın kapısına doğru giderken Seruzad yere oturmuş, düşünceli bir halle halının çiçeklerine dalmıştı. Bir erkeğe boyun eğişi ilk defa oluyordu ve şimdi bu boyun eğmenin kendisine ağır gelmediğini görerek şaşıyordu.

Başını kaldırmadan Marton'a şöyle dedi:

– Daha uykun gelmediyse, Seruzad sana içki doldurur. Seruzad oynamasını da bilir. Davul sesine elinde kılıçla, saz çalarlarsa peçesini savurarak oynar. Yoksa yatağını mı yapsın?

Kanonok cevap verdi:

– Dışarda, atların yanında uyumak istiyorum.

Serdar ona ormanın kıyısında ateş yakmıştı, öteki beyler de yatacağı yer yumuşak olsun diye, taze ot biçmişlerdi. Marton hemen uzanarak gözlerini kapadı, fakat uyumuyor, yem yiyen atların derinden gelen hırıltılarını, ateşin çıtırtısını ve cırcır böceklerinin seslerini dinliyordu.

Ateşin etrafını çeviren Peçenek beyleri put gibi dilsiz oturuyorlardı.

Çadırlardan yana durmadan yeni yeni gölgeler peyda oluyordu. Yukarıya doğru, tepenin yamacında yarım halka olmuş uzun sıralar, sessiz ve hareketsiz küme küme, gece kuşları gibi karanlıklara gömülü oturanlar vardı. Birinci kümenin arkasına ikincisi, onun arasına üçüncüsü, onuncusu yerleşmişti.

Tükenen ay doğduğu zaman Seruzad da çadırın havasını sıkıcı bularak alevli ateşin başına canattı. Omuzunda süslü kepenegi, çözüük saçlariyle erkeklerin arasına oturdu.

Marton birden gözünü açarak seslendi:

— Yarın gitmem gerek.

Sözlerine kimse cevap vermedi, neden sonra serdarın sesi duyuldu:

— Gitmen mi gerek, sana kim emreder, başbuğ?

— Gönlümde oturan Tanrı.

— Git öyleyse, ne vakit dönersin?

— İlk kar düşmeden dönerim!

Bunun üzerine yattı, fakat yine uyuyamıyordu. Ay epeyce yükselmişti ki, dirseğine dayanarak doğruldu ve bir zaman ateşi seyretti. Sonra yine seslendi:

— İlk kar düşmeden geleceğim. Hem soyuma öyle bir ülke kazandıracağım ki orada saadet sonsuz olacaktır. Ama hangi Surban'ın mızrak demirine kan bulaşırsa onu kovacağım. Diyeceğim bu kadar.

Bunun üzerine tekrar yattı.

Çok geçmeden her yanını tatlı bir gevşeklik kapladı. Uyumuyordu; nerede olduğunu biliyor, taze otun koku-

sunu duyuyor, atların ayağındaki kösteklerin sesini işitiyordu, fakat uyanık da değildi ve istese de gözünü açamayacak bir haldeydi.

Üzerine, hiç tatmadığı, garip bir mahmurluk çökmüştü. Ve bu ayrı uyukulu halinde bile. etrafında oturanların da aynı duyguda olduklarını biliyordu. Gülümsüyor ve bu mesut gülümseyiş hüzünlü çehresine dokunaklı bir güzellik veriyor. Aynı mesut ve acıklı gülümseyiş onların dudaklarında da beliriyor.

Genç kanonok kendinden geçtikçe bozkır göklerinde şükran kurbanı gibi yumaklaşan gümüş renkli bulutun arkasında gecenin nefesi gittikçe hızlanıyor... Ahenkli bir uğultu halindeki bu ses gitgide yüreklere işliyen güzellikte ilâhi bir ezgi oluyor. Bu ezgi kâh sessizce yayılıp eriyor, kâh bir fırtına gibi gürlüyor ve her haliyle içe ferahlık veriyor... Halbuki türkü söyliyene kimse yoktu. Anasının göğsü üstünde dalmış olan bozkır çocuğu kendi genç kanının baygın atışlarını işitiyordu.

V

Şafak vakti Marton Keve ormanına doğru dolu idi, eğer kayışının yanında ise geniş kenarlı bir çutra sarkıyordu. Babalık, soluk benizli papazcığın savaşıklıkta ün almış bir soyun başbuğu olduğunu öğreneliden beri ona karşı bir köle saygısı ve askerce bir itaat gösterir olmuştu.

Marton Peçeneklerin, yanına silâhli adamlar katmak tekliflerini kabul etmemişti, ama ilerinde dolaşan Altınordu kolcularının, yoldaki serseri haydutları temizlemelerine ses çıkaramadı.

Genç başbuğun keşif yoluna çıkacağı haberi Bege karargâhında daha gecedan yayılmıştı. Yanına kimseyi almadan, süssüz urbasiyle gidişi de belki bundandı... Kim bilir belki de Tuna'yı geçecek ve kadınlarının güzelliği, erkeklerinin korkaklığıyla anılmış, hazineler dolu Bizans şehirlerini gözden geçirecekti. Başbuğun sonsuz saadet ülkesi dediği yeni yurt o yanda olmalıydı... Hele bir kere bahar gelsin, mukaddes boru çalınacak, ondan sonra yallah... saadet ülkesine... Fakat o vakte kadar da bozkırda barışı bozmamalı.

Gün batarken yolcular Temes suyunu zahmetsizce geçtiler, gece de Omode'nin sıtmalı göl dediği büyük bir su kıyısında ateş yaktilar.

Sabahleyin büyük sette çıkararak yollarına devam ettiler; Maros'tan Tuna'ya kadar giden kamışlıktaki bu setti eski istilâcı soylar yapmışlardı. Çarşamba günü büyük Keve kum sahrasının sınırına eriştiler ve akşama kadar sarı kum tepelikleri arasından geçtiler. Omode buralarını manastırın koridorlarından da iyi biliyordu.

Bir kum tepesinin üstünden uzakta gümüş gibi parlayan bir çizgi gördükleri zaman güneş batmağa yüz tutmuştu. Bu, Tuna suyu idi. Keve kalesi sola düşüyordu, sağ taraflarında ise Pançova suyunu kadar büyük kıyı ormanı uzanıyordu.

Nehir kıyısına ininciye kadar gün batmıştı. Köpüklü dalgalarını ağır bir ihtişamla doğuya, anasının, Karadeniz'in kucağına doğru iten tarihî İster, deniz genişliğiyle gözlerinin önüne yayılmıştı.

Tükenmekte olan ay karşı kıyıda ağaran kum tepeleri üzerinde tam o sırada yükselmiş, ihtiyar Tuna'nın suyun-da hüznle kendini seyrediyordu.

Ormanın kıyısına varınca Omode: balıkçıl yurdu! dedi.

Bu kıyı ağaçlarında eski çağlardan beri binlerce balıkçıl ailesi barınırdı. Ormanın bu kısmı şaşılacak kadar çıplaktı, seyrek yapraklı ağaçlarında birçok, kocaman dikenli meyvalar gibi öbek öbek kuş yuvaları kararıyordu: ağaçların altında ise dökülmüş balık ve kurbağa leşleri yığınlar halinde çürümekteydi. Tuna bataklıkları tarafından dizi dizi gece balıkçıları, ayın kursu önünden kanadlarını çırpmadan sessiz süzülüp geçiyorlardı.

Bir saatlik yoldan sonra balıkçıl yurdunun sonuna vardılar ve orada atlarından indiler.

İhtiyar sordu:

- Marton beyim, şimdi seni ne yana götürüyüm?
- Miskinlerin ormanda diktikleri putun yanına!

Omode, İblis'i geminden yederek pervasızca, hiç geçilmemiş benziyen sıklıktaki dar patikayı tuttu, kanonok onun peşini bırakmıyordu.

Bu orman yılın çok mevsiminde su altında kalıyor ve ıslak toprağında görülmemiş kuvvette bitkiler fışkırıyordu. Kâh kulaç kulaç kamışlar, kâh koca yapraklı eğrelti otları arasından geçiyorlardı. Üzerlerinde korkunç çatlaklar peyda olmuş budaklı, urlu ağaç gövdeleri bazı yerlerde kaygı uyandıracak kadar birbirine dolanıyor. Ötede sarmaşıklar, bilek kalınlığındaki dallarını tepelerden sarkıtarak, şurada burada birikmiş kara gölcükle üzerine gölgeli çadırlar geriyorlardı. Ormanda küçük göl çoktu, ortaları alev renkli iri zambaklar bunların aynasında kendilerini seyrediyorlardı. Suyun yüzünde ise çocuk başı büyüklüğünde, ağızları açık, kabarık çiçekler yüzüyordu.

Miskinler ormanda oturlardı. Bunlar, yıldızlarının parıltısı bir zamanlar gözleri alan pek eski, talihli bir kavmin son döküntüleri idi. Yüzyıllarca süren boğuşmalarda savaş fırtınaları boylarını didik didik ettikten ve birçok yavuz istilâcılarının ayakları altına serildikten soma, kuvvetleri kırılmış, sayıları azalmış bir halde kendilerini bu kuytu ormana atmışlardı. Eski şanlı Avar adlarını bile unutmuş olan bu insanlara burada Miskinler deniyordu ve kovalanan yabanî bir sürünün anlaşılmaz, dereli hayatını yaşıyorlardı.

Eski yiğitlerin torunları hep ormanın ıslak karanlığında yaşamaktan korkak çehreli, solgun benizli, cılız insanlar olmuşlardı.

Keveliler boş inana dayanan bir korku ile Miskinler ormanından hep uzak geçerlerdi, çünkü sıklıkta insanları ürküten kurt inleri ve uçan kementler bulunduğu söylenirdi. Bazı geceler balık avlarken onları korkuttukları olurdu. Bir feryat üzerine, yahut kayık küreğinin suya hızlıca çarpmasından ötleri sınar, hemen meşalelerini söndürüp ağlarını dibe salarlar ve boğazlarına kadar suya batarak sazlıkta kaybolurlardı.

Gözleri, kedi gibi karanlıkta da gören Omode kanonoku durdurdu ve:

— Açıklığa geldik, diye fısıldadı.

Ayın beyaz ışığında, şurada ağaç öbekleriyle koca bir çayırılık uzanıyor, meydanın etrafını kuşatan orman uzaklarda, gümüş sisler içinde siliniyordu. Burası ozanların türkülerine kattıkları peri kızlarıyla gece karılarının istedikleri gibi oynıyabilmek için aradıkları kadife çimenliklerdendi.

Açıklığı geçtikten sonra sık çalığa vardılar. Eski haydut:
— Çıkmaza geldik! dedi.

Atları bir ağaca bağliyerek güç farkedilebilecek bir aralıktan çalıların içine sokuldular. Mahsus kesilmiş, uçsuz bucaksızlık duygusu verecek kadar uzun ve dolambaçlı, üstü örtülü bir koruluktan geçiyorlardı. Ormanda oturanlar buradaki ağaçları kendi cüce boylarına göre budadıklarından her ikisi de iri yarı olan papazlar eğilerek yürümek zorunda kalıyorlardı. Bu taraflarda yer dik, orman daha kuruca idi. Omode:

— Yavaş yürü, efendim, sakın sesini çıkarma, dedi, orman adamlarının nerede yattıkları belli olmaz ama, onların uykuları saktır, kulakları da tetiktedir.

Yeniden küçük, yuvarlak bir meydanlığa varınca belle-rini doğrulttular. Omode kanonokun kolunu tuttu:

— İşte, görüyor musun? Marton fısıltı ile:
— Miskinlerin putu! dedi.

Orman adamlarının beyaz putları orada yüksek bir taban üzerinde, omuzlarına dökülen ay ışığında duruyordu.

Anadyomene, en dilber Hellas tanrıçası, barbarların ıslak ormanına sen nasıl geldin? Haşmetli çıplaklığınla, mermer yüzünde güzelliğinin zaferli gururiyle duruyorsun. Dudağında, bir zamanlar Knidos kadınlarının dudaklarında titriyen ince, tatlı, hasretli gülümseyiş var. Asıl uzuvlarının üzerine yaltaklanarak dökülen ay ışığı mermer vücuduna can veriyor...

Hellas'ın parlak göğü altından seni buraya akıncı barbarlar mı getirdiler? Yoksa istilâcı Roma tümenleri mi sürüklediler? Tuna'nın altın kumsallarında yüzyıllarca

dinlendin, sonra seni Miskinler kazıp çıkardılar ve burada seni kendilerine mihrap yaptılar, öyle mi?

Oh, hayır, kurt postuna bürünmüş barbarlar senin ahenkli güzelliğini anlamadılar. Senin Knidos bakışını, klâsik gülümseyişini anlayamazlardı, fakat içgüdüleriyle senin bir tanrıça olduğunu duydular, hayvanca bir sokulganlıkla senin beyaz ayaklarına kapandılar...

İki papaz kımıldamaksızın, yorgunlukta soluyarak uzun zaman mermer heykeli seyrettiler. Ormana derin, esrarlı bir sessizlik çökmüştü. Sanki ağaçlardan kıvılcım saçan çiçekler dökülüyormuş gibi, etraflarında binlerce ateşböceği uçuşuyordu. Papaz Marton:

— İşte! dedi. İhtiyar sordu:

— Kim o?

— Venüs şeytani, İblis ordusunun en belâlı savaşçısı.

Biraz sonra kanonok Omode'ye sertçe emretti:

— Ver şu demir asâyı. İhtiyar korkarak sordu:

— Ne yapmak istiyorsun, efendim?

O zaman kanonok sesini yükseltti:

— Kitabımız "Ve onların allahlarının putlarını kırınız" der, bu sözü yerine getireceğim.

Parçala şunu, Omode!

Omode şiddetle bağırdı:

— Yoo, efendim, ben bunu yapamam!

O zaman Marton onun elindeki Bulgar topuzunu aldı ve hemen, işlenmemiş taş basamakları tırmanarak putun başına indirdi...

Taştan ses çıktı. Şikâyetli, derin bir çan iniltisi ormanın sessizliği içinde yayıldı. Korkunç bir kuvvetle heykelin üzerinde şaklıyan ikinci, üçüncü, onuncu vuruşlardan sonra o ahenkli inilti, ürkek, boğuk bir hırıltı halinde geldi. Heykelin parçaları kıvılcımlar saçarak etrafa dökülüyordu. Fakat o güzellik mecmuasının birer parçası, yuvarlak göğsü, bakır kalçası henüz otlar üzerinde yatıyordu. Başka bir topluluk bunların her birinden ayrı bir put yapmasını diye onları da kırmak lâzım geldi. Omode soluk soluğa:

— Çabuk olalım, efendim, çabuk olalım! diyordu.

Sıklıktan uzun uzun, yaşlı kurt uluyuşu duyuldu. Orman derin uykusundan uyanmış, duyduğu acıklı, şikâyetli sese şimdi cevap veriyordu. Çabuk olalım, çabuk olalım!

Marton bir mermer parçasını torbasına koydu. Sonra birbirini ite kaka, tökezerek, şaşırmış bir halde, suç üstü yakalanan kaatiller gibi kaçtılar. O sırada artık orman, sanki her ağacı feryat ediyor, hıçkırıyor gibi, seslerle dolmuştu.

Hayvanlarının yanına yetişince kanonok Marton çakmak taşını arayıp buldu. Omode sordu:

— Ne yapmak istiyorsun, efendim?

Kitap:

— Barındıkları yerleri ateşleyip yakınız! diyor.

İhtiyar önce yelin yönünü kestirdi, doğu yeli estiğini anlayınca ateşleme işinde arkadaşına gayretle yardıma başladı; bir yandan da kendi kendine söyleniyordu:

— Peşimize düşecek mızraklı yabanarılarını tütsü kokusu kaçıtır.

Kuru ot ateş aldı. Çıplak çalılık alevlendi ve alev çok geçmeden ağaçların taçlarına kadar yükseldi. Az sonra, batıya doğru, hızla genişliyen kudurmuş bir yangın seli yürüyordu. Ormanın o tarafı kuru idi.

Papazlar eğerlerinin üstüne sıçrayıp uzaklaştılar ve aralarında bıraktıkları kızıl buğulu, boğuk uğultulu, dille anlatılmaz felâkete başlarını bile çevirip bakmadılar.

Neden sonra Keve kalesinin karanlık toprak tabyalarına ulaştıkları zaman nefes aldılar. O zaman Omode:

— Efendim, dedi, korkarım ki o lânetleme put bizden öcala. Çünkü onun büsbütün yok olduğunu sanmıyorum. Torbandaki taş parçasına hele bir bak, Aziz Benedictus hakkı için söylüyorum, gülümsüyor!

Marton cevap vermedi, yalnız kan bulaşığı var mı, diye avuçlarına baktı.

VI

Ajtony'un kızı Keve'de yoktu, fakat kale muhafızı, Zenobia hanım kızın hizmetçileriyle birlikte Tuna'ya açılmış, olduğunu, Bulgar Akhisarı tarafından haber almıştı.

Keve dekanının¹⁷ evinde geçirdiği ilk gece kanonok gari bir düşünce gördü.

Yatağında yatmış -uyanık mı idi yoksa uyuyor muydu, kendisi de bilmiyordu- pencereden süzülen ay ışığının odanın duvarına resmettiği parlak dörtgene bakıyordu. Dışardan, kuledeki gözcülerin çaldıkları borunun hüznü sesini duyuluyordu.

¹⁷ Papazlıkla piskoposluk arasında bir ruhani rütbe.

Birden gözü kamaşır gibi oldu, duvarda parlıyan dörtgende bir insan başının kara gölgesi göründü... Boş bir korkudan papazın üzerine bir kesiklik geldi. Ormandaki putu hatırladı ve neden sonra cesaretini topluyarak başını çevirdiği zaman, gözü gerçekten mermer puta ilişti.

Hayal içeri bakıyordu. Beyaz ay ışığında, çenesini nazlı bir tavırla koluna dayamış duruyor ve taş göziyle, esrarlı bir soruya üzüntü içinde cevap bekliyormuş gibi, Marton'a bakıyordu.

Kanonok nihayet silkinerek ruhundaki korkuyu attı.

— Tanrılarının putlarını kırınız! diye bağırıyor ve hemen yattığı yerden doğrularak hayalin peşine düştü.

Hayal onun önünde uça uça kaçıyor ve onu kızdırmak istiyormuşçasına, arasıra çapkın bir kelebek gibi bir yere konup kalkıyordu. Bu gece kovalaması dere tepe aşarak, sazlıklardan, kamışlıklardan öteye, ta kara bir ormana kadar sürdü.

Put orada durdu. Marton ise elindeki topuzu dindar bir öfke ile savurarak onun altına indirdi. Vurduğu yerde sahiden bir canlı imiş gibi, derin bir yara açıldı ve fıskıran iri damla kanlar putun karlı göğsü üzerine kızıl yakut damlaları gibi döküldü.

Ormanda garip bir sessizlik vardı. Her tarafta kokusu baş döndüren koca koca çiçekler açıyor, ağaçların altında yumruk büyüklüğünde parlak böcekler uçuşuyordu.

Kanonok soluyarak elindeki topuzu bıraktı. Tanrıçanın bakışına, o cana yakın, acıklı, içinde bir soru gizlenen bakışına, o ıstıraplı güzelliğinin dehşet verici manzarasına dayanamadı. Birdenbire içini kızgın, hırslı ve garip bir merhamet duygusu kapladı. Bu sonsuz merhametten öle-

ceğini sandı, hemen dizçöktü ve perişan bir halde putun bacaklarına sarıldı...

O anda bütün ormanda bir inilti koptu. Kararmış ağaç gövdelerinin ardında kanlı bir alev dalgalanıyor, puta tapmakta olan papazın etrafında gözleri kör edici kızgın bir duman yükseliyordu...

Marton uykusundan uyandığı zaman vücudu kanter içindeydi, dizleri ise sahiden sabaha kadar ormanda dolaşmış gibi yorgundu. Çabuk kalkıp kiliseye gitti ve öğleye kadar Meryem-Ana'nın tasviri önünde tapındı. Fakat çoktandır olduğu gibi bu sefer de duaden bir rahatlık duymadı.

Gün batarken, nehrin suyu donuk bir renkle ağardığı ve kıyı ağaçlıklarının üstüne akşam sisi çöktüğü sırada, sulukuledeki gözcünün borusu nehirde silâhlı bir kadirganın yaklaştığını haber verdi. Sabırsızlıkla beklenen Bizans gemisi gelmişti.

Dekan, kale muhafızı ve Keve ilerigelenlerinden birkaçı kıyıya gelerek Marton'un yanında toplandılar.

Batıda, göğün mor renkli eteklerinde kara bir nokta belirdi; ilkin su üzerinde koşan bir böcek kadar görünüyordu, fakat çok geçmeden heybetli, şahane bir kadirga şeklini alarak nehrin sırtını yarmağa başladı.

Geminin burnunda yıldızlanmış kanadlı, kocaman bir tahta at, kış tarafında ise halılarının ucu suyun yüzünü okşayan erguvani bir tente vardı. Yağız vücutlu, zincire vurulmuş kırk esir, ahenkli hamlelerle uzun kürekleri çekiyorlardı.

Kadirganın kenarına birçok adam sıralanmıştı, öyle parlak silâhlarla donanmışlardı ki, insan her birini bir

başbuğ sanabilirdi. Bu imparatorluk debdebesi, yosunlu bataklıklar arasına yığılmış kerpiç kalelerinin dibine toplaşan Macar beylerini şaşırttı ama, güneş vurmuş yağız çehreleri yine de kayıtsız ve gururlu kaldı.

Gemi, kalenin dibinde demir atınca Macar ve Bizans beyleri barışçı niyetlerini göstermek için sol ellerini göğüslerine götürdüler, sağ ellerini de havaya kaldırdılar.

Kıyıya ilk olarak ince yapılı, bir askerden ziyade gösterişçi bir kadın tesiri yapan nazik bir adam çıktı. Pembe tırnaklı, altın yüzüklü elini Keve muhafızının ayı tabanı gibi nasırlı avucunun içine bırakan bu adam Szerem¹⁸ vilâyetinin yeni valisi Spiridion beydi. Zengince yaldızlanmış tulga ve korunmağa yaramaktan ziyade bir süs olan gümüş zırh giymişti. Omuzundaki ipek pelerin nazlı kıvrımlarla dökülüyordu, tutam tutam, parlak ve dalgalı saçlarından etrafa keskin bir gülyâğı kokusu dağılıyordu. Spiridion daha yakın vakte kadar aziz kayserin gözdesi idi, fakat kudretli imparatoriçe Zoe ondan hoşlanmamış ve sınır boyundaki kaleye sürdürmüştü. Şimdi burada, Macar beylerinin arasında kurt ağılına düşmüş bir tazıyı andırıyordu.

Bizanslı komutan, kendisini kayser şehrinin en çok hoşlanılan bir sohbetçisi yapan güzel konuşma kudretini göstermek için asilzadelere yakışır bir kolaylık ve dudaklarında tatlı bir gülümseyişle Keve muhafızına doğru konuşmağa başladı:

— Yiğit ve soylu Türk başbuğu, ulusları mutlu kılan aziz adlı yenilmez imparatorum haşmetli Konstanti-

¹⁸ Macaristan'ın Drava Sava nehirleri arasındaki bu vilâyeti o zamanlar Bizans İmparatorluğu sınırları içinde bulunuyordu.

nos'un emriyle, selâmete eriştiren vaftizde Zenobia adını takınmış ve eğer Leda'nın kızı olarak İsparta hükümdarlık tahtına oturmuş olsaydı, güzelliğinden de üstün olan erdemiyile herhalde azametli Priamos kalesinin mahvına engel olabilecek olan emaneti getirdim ve sana teslim ediyorum. İmdi onu senin yiğit kolunun koruyuculuğuna bırakırken Roma imparatorluğunun mukaddes göğünden sevimli bir yıldızın ve onun bundan böyle okçu Türklerin güzelleşen yurtlarını aydınlayacağı düşüncesinin ruhumu üzüntülü bir hoşnutsuzlukla, daha doğrusu hoş bir üzüntü ile doldurmakta olduğunu gizliyemem.

(O zamanlar Bizanslılarda kendilerine Romalı, Macarlara da Türk demek âdetti).

Ama Bizans'lı komutanın nazik söylevi boşa gitmişti, çünkü Keve muhafızının Yunanca bildiği ancak birkaç kelime idi.

Ajtony'un kızı kıyıya çıktı. Bu toprak, onun son defa çocuk patikleriyle çiğnediği zaman Maros'a ve Kanije geçidine kadar henüz babasının hükmü altında idi.

Kız başını kalın bir peçe ile örtmüştü, üzerinde ise çenesinden ayağındaki altın yaldızlı sandala kadar, vücuduna uygun, bir karış eninde tavus gözü nakışlı beyaz kadife bir urba vardı. Bu yol için ayrıca giyindiği belliydi. İhtiyar dadisiyle Habeş lâlası yanında gidiyorlardı.

Zenobia sordu:

— Marosvar'dan beni almağa gelen kimdir?

Marton ilerledi:

— Benim! dedi. Angyika adlı kız sen misin? Kız cevap verdi:

— Benim!

O zaman nazlı bir el sallayıyla peçesini arkasına attı ve güleç yüzünü gösterdi. Delikanlı birden şaşırarak içinden:

— Venüs şeytanı! dedi.

Ta kendisi! Mermer beyazlığındaki yüz onun yüzü, toplu çene, bu yabancı biçimli iri gözler onun çenesi, onun gözleri. Bu esrarla ve hüznle gülümseyen ağız onun ağzı...

Marton'un kaderi o anda belli olmuştu. Yapmacık nedir bilmediği için elini göğsüne götürdü... Kemiklerinin altında şiddetli bir çarpıntı duyuyordu. Gençliğinin bütün cinleri boşanmış, o zamana kadar uğruna yaşadığı her şeyi ezmek, kırmak için göğsünde çalışmağa koyulmuşlardı.

Angyika garip bir gülümseyişle delikanlının yüzüne bakarken içinden:

— Güzel barbarın hoşuna gidiyorum! diyordu.

O sırada gemiden kızın yol çadırını ve kocaman beş meşin torbasını çıkarmışlardı. Bizans'lı baylar kale muhafızının davetini nezaketle reddettiler. Komşularının, bütün doğulu barbarlar gibi konuksever olduklarını ve Keve kulübesinde, haşmetli Kayserin, misafirin bardağına kaç kere zehir karıştırılmış olan mermer sarayındakinden daha büyük bir iç rahatlığı ile yiyip içebileceklerini biliyorlardı; fakat Bizans'lular Macar beylerinin bir kere sarhoş oldular mı, hoyratça yiğitlikler göstermekten hoşlandıklarını da biliyorlardı.

Keve'liler yolcuları kaleye götürürlerken Angyika dadısına yaslanarak ürkek, iri gözlerini merakla ve üzüntü ile etrafta dolaştırıyordu.

Kalenin palankalı kerpiç hisarı ortalığın kararmağa başladığı şu anda kocaman bir yırtıcı hayvanın çürümekte olan çene kemiğini andırıyordu. Büyük kapının üzerine, kara ve su haydutlarına ibret olsun diye, birkaç insan kellesi asılmıştı. İçerde hep kamıştan yapılmış kulübeler ve derme çatma damlar görünüyordu. Evlerin alçacık kapıları önünde keçe kepenekli, asık suratlı adamlar çömelmış pinekliyordardı.

O anda Angyika'nın hasret dolu gönlünde, çınarlarının üzerine erguvan rengi buğu çökmüş, Haliç'teki mermer saraylarının kubbeleri akşam güneşinin kızılıklarında kaybolan kayserlik Bizans'ının manzarası geldi... ve Angyika acıklı bir ağlama tutturdu.

VII

Bir günlük bir dinlenmeden sonra Ajtony'un kızı kılavuzlariyle Marosvar yolunu tuttu. Konstantiniye'den gelen hizmetçilerden başka yolcuların yanında, çadırları taşıyan beygirlerle Keve'li üç hizmetkâr gidiyordu.

Issız Keve kumsalında ilerlerken Angyika'nın kalbi gittikçe daha ziyade sıkılmağa başlamıştı. Yurdunu görmiyeli çok olmuştu ve şimdi bütün memleketi, ilk dakikada gördüğü gibi sanıyordu. Yer yer kum tepelikleri, derin yarlar, çıplak kum sahraları, vahşi uçurumlar geçiyorlar. Etrafta ne bir ağaç görünüyor ne de bir çalı. Çoktan ölmüş ana toprağın tozlariyle gamlı rüzgârlar oynaşiyor...

Ajtony'un kızı çocukluğundan beri Altın-Bizans'ta, Porfirion sarayının nedimleri arasında yaşamıştı. Onun genç ciğerleri bu dünya başkentinde, batmağa yüz tutmuş bir kültürün altın sisli, sarhoş edici buğusuyle dolmuştu.

Bu yarı barbar çocuk vücutça olsun, ruhça olsun bir Bizans kızı olmuş ve gönlünde Bizans tutkuları yer etmişti. Ayçiçeğinin, parıltılı yıldızlara karşı yönelişi gibi, onun rüyaları da bütün inaniyle, hep büyük Konstantinos periler kalesinin iç saraylarına doğru çevrilmişti. O da kibar bir saray kadını olmak ve Aya-Stephanus kilisesinin kadınlar balkonunda haşmetli Augusta'nın yakınında parıl parıl dibalar içinde oturup hipodromun gözler kamaştırıcı oyunlarını seyretmek istemişti. Konuşmanın nazik bir fısıltı haline alçaldığı ve terbiyenin gülümsemeyi dudaklarda dondurduğu yerde o da anayolların taş kemerleri altında nazlı nazlı salınmak istemişti. Batı vakti kadife kenarlı sandalda, vücudu gevşemiş, göğsü özlemlerle kabarmış, kokulu yastıklara uzanarak Marmara'nın durgun suları üzerinde gezinmek, anlamadığı kuvvetler tarafından çevrilen alkım kasırgasına kendini kaptırarak dönmek, dönmek istemişti.

Bizans'lı moda kadını şimdi üzerinde yeni yol elbisesiyle sıkı bir eşkinle giden Macar atının sırtında oturuyor, çorak bozkırı utançla seyrediyordu.

Bundan başka, kılavuzunun göz göre göre kendisine aldırış etmeyişi de kızın gücüne gidiyordu. Marton yola çıkalıdan beri etrafı gözetmek için atını kafileden hep bir ok atımı ileride sürmekte idi. Can sıkıntısını gidermek için Angyika yanına Omode'yi çağırırdı.

— Senin efendi bizi gözetlemesine doğrusu iyi gözetliyor ama, eğlenmemize pek aldırdığı yok. Nedir bu garip adamın adı?

— Ona Marton derler.

Bu kısacık cevap kızı şaşırttı. Bizanslı hizmetkârlar sözlerinde hep, Allah izin verirse efendime söyleyim, diye başlardı.

— Hangi soydandır? Macarlar arasında rütbesi nedir? Fakat Omode bu sefer her vakitkinden daha kıt sözlü idi.

— Bunun üzerine konuşmamdan Marton beyin pek memnun kalacağını sanmıyorum.

— Fakat niçin silâh taşımadığını olsun söyleyemez misin? Sizde köleler bile kılıçla gezerler. İhtiyar sadece:

— Andı var! dedi.

Angyika bu açıklamayı kabul etti. O çağlarda Kudüs'e haçça giden Frank alayları Bizans'tan sık sık geçerlerdi, bunların başlarına Bizanslılar (Frankların barbar deyi-miyle) hep kont derler ve bunların arasında birbirinden daha akla sığmaz ant içenlere raslanırdı. Parıl parıl silâhlarla donanmış olduğu halde yalın ayak haç yoluna düşen kontlar görülürdü. Kont dedikleri bu adamlar dehşetli bilgisizlikleriyle, barbar hoyratlıklarıyla nereye gitseler her yanda kötü izler bırakırlardı. Bizans meydanlarını süsliyen, Roma'dan, Hellas'tan getirilmiş antika heykelleri put sanırlar ve bazan sırf yiğitlik satmak için birbirinin kanına girerlerdi. İmparator sarayı çevresinde bunları gülünç ve nefrete lâyıık bulurlardı, fakat ne yalan söylemeli, bu iri yarı barbarlar kadınlar âlemini yine de çok ilgilendirirdi.

Kız ağız aramağa devam etti:

— Ya üzerimize bir düşman saldırırsa?

— Hiç üzülme hanım kız, Bizans kayserinin süslü dal-kavuklarından bin tanesi etrafında dönüştüreceğine yanında Marton bey bulunsun, bozkırı herhalde daha korkusuz geçersin.

Bir kızda merak uyandırabilmek için bu kadarına lüzum bile yoktu ve artık yolda ilerledikçe, Marton'un emrinde göze gözükmeyen bir alay hizmetkâr bulunduğu ve bunların, önlerinde yol açtıkları ve koruyucu ruhlar gibi etraflarında uçuştukları duygusu içinde daha ziyade kuvvet buldu. Geçtikleri yerlerde hep Peçenek atlarının nal izlerini görüyorlardı. Su yataklarında çalidan, acele kurulmuş geçit yerleri kendilerine yol açan öncülerin çok dikkat ettiklerini gösteriyordu. Arasına ufukta birkaç saçaklı mızrak belirlediği de oluyordu, fakat onlar kendilerine yaklaştıklarını sandıkları sırada toprağa batmış gibi gözden kayboluyorlardı.

Akşam bir kum yarmasının içinde kadınlar için çadır kurdular. Hizmetkârlar ateş yakarlar ve dadı akşam yemeğini hazırlarken, Marton ilerideki bir tepenin üzerinde duruyor, batı kızılığında bir dev gibi büyümüş görünüyordu.

Birden yakınından bir ses duydu; Angyika, Omode'nin eline tutunarak yokuşu tırmanıyordu.

Biraz sonra yanına gelen kız merasimli bir eğiliş ve tatlı bir gülümseyişle:

— Efendim, dedi, sen beni korumak için o kadar zahmet çekiyorsun ve bana karşı, lâyük olmadığım halde o derece iyilik gösteriyorsun ki, bu lütuflarını tamamlaman için fakir yemeğimi benimle paylaşmam ricaya cesaret gösteriyorum.

Bu coşkun Bizans nazikliğine bir damlacık alay da karışıyordu...

Kanonok ne cevap vereceğini bilemedi, sonra Angyika, kendi telâşını belli etmemek için yıldızları seyre başladı ve bunaltıcı yaz gecelerinde, imparator sarayının mermer taraçalarından o kadar çok seyrettiği yıldız kümelerini burada da keşfedince neşelendi. Omode gökteki gezgin yıldızları sırayla gösteriyordu:

— İşte Çayır koklıyan yıldız, şurada Büyükayı'nın altındaki bulanık gözlü Kır bekçisi... Şaşı gözlü ile Öksüz kız ve Ağır ayaklı yıldız yanyanadır... Nah işte Turnalar beyi orada, şurada sinen Kene'dir... Akaralığın altındaki altın saçlı onun altındaki de Kız gözlü... İşte Çanakçı, onun ötesindekiler Üç yaprak ile Kanlı göz... Şu ilerdeki küçük şey, şu tepenin üstündeki, Macarların yıldızıdır. İhtiyarlar anlatırlardı, bir zamanlar daha parlakmış, hem daha yükseklerde gezermiş...

O aralık yemeğe çağrıldıklarından düzlüğe indiler. Yumuşacık kumlar üzerine hizmetkârların serdikleri secadenin üzerine yerleştikten sonra Angyika, küçük altın kupasına Kıbrıs şarabı doldurup dudaklarını ıslattı ve Bizans nazikliğiyle gülümsiyerek:

— Ben tattım, artık zehirden korkun olamaz, diye kupaı Marton'a uzattı.

Genç kızın kılavuzuna sorduğu ilk soru şu oldu:

— Efendim, annemin şehrinde hipodrom var mı, diye soracak olsam kendi aranda bana belki de cahil dersin.

Marton yüzü kıpkırmızı kesilerek cevap verdi:

— O dediğinin ne olduğunu bilmiyorum.

Kız biraz durakladıktan sonra:

- Konstantiniye'ye hiç buyurmadın mı? diye sordu.
- Hayır.

Angyika gülümsedi. Fakat sonra bu istemiyerek işlediği münasebetsizliği düzeltmek için Altın-şehri anlatmağa başladı. İmparatorluk prenseslerinin adlarını hep biliyordu. Ah o porfirogenetalar! Azize resimleri gibi, ne azametli ve ne güzel kadınlardır onlar... Hem de imparatorun bahçesinde gözetlenen parlak tüylü vahşi hayvanlar gibi sinsi ve tehlikelidirler... Zenobia imparatorun herkesçe kışkırtılan gözdelelerini, kudretli logotetaları, akolitaları ve protospataifleri, savaşlarını ücretli barbar alaylarına yaptırıp ve düşman Altınkapının önünde uğuldarken bayanlara nükteler yetiştiren ve mukaddes sarayın merdivenlerinde birbirine tuzaklar kuran kıvrıkcak saçlı, altın zırhlı büyük beyleri de tanıyordu. Bundan başka, son zamanda yine hep Diogenes'in felsefesine inanmış olsalar da saray merasiminin bin bir emrini de yerine getirmek için can atan, kalbur üstü Bizans filozoflarını da biliyordu... Sonra, modadaki ağıt şairleriyle ipek pelerinli mabeyincileri de tanıyordu. Bu sonuncular kurnaz ve lâfazan, dimdik merasimci ve yılan gibi kıvrak, hem ısıracı hem dalkavuk, candan saygılı ve hoş gidecek gibi arsız şeylerdi...

Marton, kızın gevezeliklerini bir defa bile kesmeden can kulağıyla dinliyordu.

Ne tatlı, altın şıkırtısı gibi madeni olduğu halde yine de baygın bir sesi vardı! O konuşurken Martonda, sanki gökten altın zambaklar dökülüyormuş gibi bir duygu uyanıyor, yüksek söylerken sözleri alevden çiçekler gibi parlıyor, fısıldarken sözler donuklaşıyor ve tatlı bir kavis çizerek yavaş yavaş saçılıyor. Bu ışıklı çiçekler, suya atılan

çakıl taşları gibi üzerine düşüyor, vücudunda koşuşuyorlar ve o, hoş bir ürperme ile, aciz içinde buna katlanıyor... Bir ara Angvika bir kahkaha salıverdi ve ıslak dişleri göründü, o zaman Marton, bir kar tipisine tutulmuş gibi, gönlüne beyaz inciler yağdığını duydu.

Oldukça yavaş yol alıyorlardı. Zaten yalnız sabahları ve öğleden sonra at üstünde idiler. Geceler kısa idi ve akşam gün battıktan sonra bozkıra sisli bir buğu çöküyordu. Güneş bazan kavurucu bir şiddetle parlarsa da sıcaklığı kucaklayıcı ve bezgindi, parıltısına artık geçiciliğin bulanık gölgesi karışmış gibiydi.

Yolculuklarının üçüncü günü Angyika garip bir şeyle karşılaştı.

Kocaman bir meşenin gölgesinde öğle molası verdikleri bir sırada kız, Keve'li bir hizmetkârı yanına alarak çiçek toplamak için ilerideki bir dere boyuna çıkmıştı. Orada, imparatorun bahçesinde açmıyan şaşılacak kadar iri, dilber ve gözalıcı renkli çiçekler buldu. Bunlar çiçek fidesinden ziyade çalımlı bakirelere benziyorlardı ve Angyika her birinin etli sapını kırptıkça sanki bir cana kıymış gibi ürperiyordu. Zaten onları koparmaktan zevk duyuşu da öyle çalımlı genç kızlara benzeyişlerindendi.

Dere kenarındaki kamışların yüksekliği yüzünden ötesini göremiyordu. Derken birdenbire, öbür tarafta nasıl bir dünya olduğunu anlamak merakına düştü ve yeşil kamış demetlerini araştırdı. İşte o zaman garip bir şey gördü.

Kendinden on adım ötede, bir höyüğün tepesinde -Avar başbuğlarından birinin mezar tümseği olmalıydı- atlı bir insan şekli kımıldamaksızın duruyordu. Bu bir kadındı. Yüzyıllardan beri Bizans hipodromunun giriş yeri-

ni gözeten tunç vücutlu, endamlı amozonlar gibi gururlu, ve ihtişamlı ve korkunç bir kadın.

O anda bakışları karşılaştı. Atlı kadın asık çehresinde gizlenen bir soru ile Angyika'ya bakıyordu. Sanki Aj-tony'un kızının hayalini alıp göstermek istiyormuş gibi bakışlarının çengelini ona takmış, vücuduna saplamıştı. Angyika soluğu kesilmiş bir halde:

– Kim bu? diye sordu.

Yüzünü çevirdiği zaman hayalet kaybolmuştu. Ne tarafa gittiği sade yüksek kamışların dalgalanışından belli oluyordu. Angyika bir daha sordu:

– Kimdi o? Keve'li adam:

– Bozkır karısı idi, vay başımıza gelene! dedi.

Otların arasında sürünerek yavrularını bekleyen bir ejderin üzerine varsaydı adamcağızın korkusu bu kadar olamazdı.

Kız meşe ağacının altına döndü ve o sırada ateş yakma-ğa çalışan Omode'nin yanına çömelerek:

– Omode, dedi ona, bozkır karısı ne kadar kuvvetlidir, söyler misin?

– Onun kuvveti iki bin mızraklı yiğitten üstündür.

Kızın benzi soldu.

– Ya Marton bey ne kadar kuvvetlidir?

– Marton bey isterse Angyika, bozkır karısı senin kırmızı sandalının bağcığını çözer.

Kızın yüzü o zaman yeniden pembe rengini aldı.

O gün Temes kıyısına ulaşabilmek için eğer üstünde fazla kaldılar. Akşam ortalık karardığı bir sırada Angyika, atını yanbaşında süren Omode'ye seslendi:

— Bak, şu arkamızdan gelen nedir?

Kafilenin ardından kocamış bir kurt sekerek geliyordu, yorgun bir köpek gibi dilini sarkıtmış, kulaklarını da arkaya dikmişti. Angyika sordu:

— Kurt mu o?

— Sahici kurt olduğunu sanmam, daha ziyade çapıttan yapma bir korkuluğa benzetiyorum. Ben şimdi anlarım, neymiş onun hüneri?

Bunun üzerine Omode kocamış kurda doğru: Allah, Allah diye iki kere haykırdı. Kurt hemen sazlığın yolunu tuttu, bir daha da gözükmedi. Omode gülerek anlattı:

— Kurt değilmiş, korkulukmuş. Kurt dediğın tanrının adını duyunca kaçmaz. Ama bu bozkırda serserinin çeşitlilişi vardır ve işleri güçleri şuna buna takılmaktır, hayvan kılığına girerek yolcuları korkuturlar filân... Bir kere bir dana beni sazlıkta sabaha kadar kovalamıştı... O zaman daha yöntemini bilmiyordum, sonra öğrendim. Bunlara Tanrının adıyla bağırdın mı, üzerlerindeki hayvan postu sıyrılır, ve elleri ayakları tutmaz olur.

Akşam geç vakit Temes kıyısına vardıklarında atların önünde peyda olan kara kara bir sürü mahlûkun küme küme suya atıldıklarını gördüler. Angyika:

— Ayyy... ne çok Habeş çocuğu! diye şaştı.

Omode:

— Çocuk değil onlar kunduz, dedi. Kulübeleri karşıkı adadadır, orada su bentleriyle filân kendilerine bayağı bir şehir yapmışlar. Benim delikanlılığımda Temes kıyısında binlercesi bulunurdu, fakat şu Peçenek tuzakçıları kürk kalpağa dadanalıdan beri sayıları çok azaldı.

Gece güzel ve sakindi, akşam yemeğinden sonra kıyıda, Angyika'nın çadırının önünde peyce vakit geçirdiler. İlık akşam yelinin kanadlarında Peçenek bozkırının koy-nundan garip sesler süzülüp geliyordu.

– Birisi türkü söylüyor, dedi kız. Omode cevap verdi:

– Ben duymuyorum. Epey oluyor, biri ense köküne bir Bizans baltası indirmişti, o vakitten beri kulağımın zarı gevşedi, ama senin duyduğun belki de peri kızlarının türküsüdür, adadaki ormanda oturur onlar. Orman anası da orada, orman umacısı da.

– O orman umacısı dediğin nedir ya?

– Orman umacısı oduncuları korkutur, ormanda balta ile gezen başka adamı da sevmez. Oduncular her vakit arabalarını yükledikten sonra, umacı darılmasın diye ona da bir kütük bırakırlar.

Ayaklarının dibinde su cumburtusu duydular, o zaman Angyika ihtiyarın omuzuna eğilip fısıldıyarak sordu:

– Suyun içinde de mi olurlar?

– Olurlar ya! Su adamları, su kızları, sonra sazlık perileri. İçlerine en güzeli Kamışboy hanımdır. Arap çocukları da bu suda eğlenirler. Sonra burada biri daha vardır ama, onu hiç anlamak daha iyi...

Angyika meraktan ürpererek sordu:

– Neden?

Çünkü adını duyunca hemen sudan çıkar ve ilkin gözü kime ilişirse, üç güne varmaz ölür.

(Omode'nin adını anmak istemediği su cini, balıkçılının umacısı Hortlak'tı.)

Öte kıyıdaki kamuşlıkta ölgün bir bataklık ışığı titriyordu. Angyika şimdi artık her tarafta hayaletler sezdiğinden, dehşet içinde yine ihtiyara döndü:

— Bak, Omode, bak!

— Ateş adam o gördüğün. Mavi hurkalı bir insancıktır, allahlığın biri, kimseye zararı dokunmaz, sade elinde fenerle dönüştürür, durur. O üç adım atıncaya kadar istediğin niyeti tutabilirsin. Bir kere ben bir Etel kırsağı dilemiştim, ama Ateş adam hâlâ verecek diye bekliyorum...

Sözün doğrusu, Omode bozkır hayaletlerine, gece umacılarına pek metelik vermezdi. Fakat mademki söz açılmıştı, bilgisiz görünmek istemiyordu.

Gündüzleri kızın keyfi yerinde idi. Sevdalı barbarın, Marton'un garip halleri onu eğlendiriyordu. Arasına ona şöyle biraz takılıyordu, ama bazan ateşli bakışlarından ürperdiği de oluyordu. Fakat akşam olup da yattığı çadırı çekildi mi, aklına ne Marton geliyordu ne de anası, hep Bizans'ı düşünüyor ve gizli gizli ağlayıp duruyordu. Ah Altın-Bizans, şehirler şehri! Sarnıçlarının suyundan bir kere tadanın gönlü sonsuzluğa kadar hep seni özler! Dadısı, ağlamaktan yorulup uykuya dalıncıya kadar onu okşuyor, avutuyordu.

Yalnız Bizans sözü açıldığı zaman kızın konuşkanlığı tutuyordu. Saray hayatını anlatırken gözleri parlıyor ve hele Konstantinos Monomakhos'un adını anarken sesi ibadette imiş gibi fısıltı haline geliyordu.

Ah, mukaddes akyser! Zenobia imparator-sarayında tam onbeş sene geçirmişti. Bu zaman içinde Bizans tahtında dört hükümdar oturdu, fakat o, Doğu-Roma imparatorluğunun efendisini yakından ancak bir kere görmüştü.

Mukaddes kayser saray labirintlerinin sessiz derinliğinde korkunç bir yalnızlık içinde ve prenslerin üstünde bile baş döndürücü bir yükseklikte yaşar. Bununla beraber her şeyi duyar ve her şeyi görür. İnsanlar arasında görüldüğü zaman herkesin diz çökmesi lâzımdır ve herkes, sanki imparatorun yüzündeki nur kendilerini kör edecekmiş gibi, ellerini gözlerinin üstüne götürürler. Tahtın iki yanında birer altın aslan durur. İmparator yerine oturunca aslanlar ağızlarını açarak homurdanırlar. Saray terbiyesi o anda herkese, korkudan ödü kopmuş gibi bir tavır takınmasını emreder.

Fakat Angyika bundan on iki yıl önce III. Romanos'un kâhyası tarafından öldürüldüğünü ve bu adamın sonra Paflagonyalı Mihal adıyla kendini imparator ilân ettiğini anlatmıyor, belki de bilmiyordu. Bu Paflagonyalı Mihal'ı sonra saldırgan deli diye hapse atmışlardı. Onun ardından bir dülger kalfası, Mihal Kalafatos imparator olmuştu. Bunun da gözlerini oymuşlar ve bir manastıra kapatmışlardı. Angyika, şimdiki hükümdar Konstantinos'un kendi ailesi tarafından öldürülmekten korkarak geceleri Anemas zindanı dedikleri, kaya içine oyulmuş bir mahzende gizlendiğini söylemiyordu. Onun bu gibi şeylerden haberi olmayışı da saray terbiyesi gereği idi.

Bizans hakkında işittikleri kanonokun gönlünü kızgın bir özelemlerle yakıyordu. Sanki tüyleri renk renk bir kuş şakıyarak ona uzak iklimlerdeki cennet gibi ormanların güzelliklerini anlatıyordu. Bizans! Angyika'nın hikâyeleri üzerine kalb gözünün önüne, hayal gibi altın kuleleri erguvan renkli gök kubbesine saplanan, kiliseye de, şatoya da benzer bin bir kuleli bir periler sarayı geliyordu...

Bizans'ı görmek için duyduğu bu şehvetli özlem Thonuzoba'nın oğlunu defa sadsmıyordu. Doğu-bozkır çocuklarını bir mihladız kuvvetiyle şehre çeken sergüzeştçi içgüdü onların doğuşlarında vardı. Şehir duvarlarının ardında sinlenen günahkâr sır, ilk bakışta bütün gönlünü açiveren namuslu bozkırı hep kendine çeker, aldatırdı. Şehirliyi hor gören bozkır evlâdının şehre karşı garip bir gönül verişi vardır. Her şehir onun için etrafı çevrili bir bilmedir; kan selleri ve leş yığınları pahasına da olsa onu çözmeden içi rahat etmez. Her şehir, erkeğe bayılıcı ve öldürücü kucağını açmış bir kadındır. Göçebe çocuğunun hayali kule surlarının ötesinde peri masallarının gözler kamaştırıcı haznelerini sezer.

Bu sergüzeştçi içgüdü hayli zaman dünya tarihini yaşatan maya olmuştur. Göçebelere çorak bozkırlarını bıraktırmış, çobanları maceralara sürüklemiş maceracıları istilâcı yapmıştır. Şimdi de her atlı insan, eleğimsağmanın seyrine dalmış bir çocuktur ve düşünde bütün özlemiyle Bizans'ın altın kulübelerini görmektedir. Onlar bu dünya başkentinin altın kapısından fetihçi olarak girecek kahramana daha şimdiden hayranlık duyuyorlar, onu şimdiden övüyor ve kıskanıyorlar.

Angyika cilveli bir gülümseyişle güzel barbarın gözü'nün içine bakarken, elbisesinden etrafa dağılan yabancı ve tatlı kokunun, çadırcı ataların torununun gönlünde uyuklıyan saldırganlık içgüdü'sünü uyardığının farkında değildi.

VIII

Yolculuklarının son gününde, Peçenek toprağını geçmişlerdi ki, başlarına tehlikeli bir iş geldi.

Harangod kıyısında küçük bir yolcu kafilesiyle karşılaştılar. Bunların batı ülkelerinin birinden geldikleri altlarındaki ağır, iri hayvanlardan anlaşılıyordu. Atlılardan üçü papazdı, yanında iki hizmetkâr taşıyan biri de silâhlı bir şövalye idi.

Şövalye topuklarına kadar örülmüş demir tel giymişti. İri, hantal savaş atı da keçe-zırhla kaplı idi. Çelik tulgasını, sıcağın şiddetinden eğer kayışına takmıştı; dağınık sarı saçlarını meşin başlık örtüyordu. Sırık gibi upuzun mızrağını arkasından seyislerin biri getiriyordu. Çok kudretli, gururlu bir savaşçı tesirini yapan şövalye aynı zamanda gayet yakışıklı bir delikanlı idi.

Bu Alamanın, kiral İstvan'ın vaktiyle memlekete çok sayıda topladığı ve şimdi bazıları şurada burada dolaşan şövalyelerden biri olduğu belliydi. Yabancılardan kiral Peter de hoşlanıyordu, fakat Macar beyleri de tersine, onlara karşı en düşmanca duygular beslerlerdi. Bu sergüzeştçiler, çoğu Alaman olsalar da hiçbir soyla yakınlık kurmamışlardı ve ücret hatırı için kendi soylarına karşı da seve seve dövüşürlerdi. Yabancı olduklarına bakmıyarak hoyrat hareketleriyle sessiz ve ağırbaşlı bozkırlıları gücendirdikleri çok olurdu. Din işlerinde pek titizlik gösterdiklerinden, ellerinden gelse eski dinlilerin kadınlarını, çocuklarını kıştır kıştır keserledi. Halbuki onlar kendileri de sade adı hıristiyanlardı, insanlar arasındaki kardeş sevgisi ve alçak gönüllülük talkınları üzerine olan bilgileri pek üstünkörü

idi. Aslında onların dinleri cenkçilikte ün almış azizlerden birinin hâtrasıyle güttükleri, boşınana dayanan bir putçuluktuktu. İçlerinden çoğu pervasız dövüşçülerdi, ama savaş tutumları öteden beri kaba boğuşmadan başka bir şey değildi. Onlarca savaş vasıta değil amaçtı, netekim güçlerini denemek bahanesiyle rasgele birbirlerinin kanını döktükleri de olurdu. Onlarca eğer üstünden yere en çok adam devirebilen en babayığit sayılırdı. Savaş kurallarına aldırış etmezler, ordu idaresi hünerine akılları yatmazdı. Harb bilgisinin asıl yetiştirici okulu Volga boyu idi; Batı-Avrupalılar oradan gelen, sıkı terbiye görmüş, toplu idareye alışık ordulara hiçbir zaman karşı koyamıyorlardı. Hunlar ve sonra Macarlar, atalarının cenk kurallarına sadık oldukları müddetçe hep yenilmez kalmışlardı. Bir vakitler Arpad'ların savaş hünerleri onların ordularını nasıl korkunç kılmışsa, iki yüzyıl sonra da Tatarlar aynı hünerlere başvurarak Macaristan'a yayılmışlardı.

İki yolcu kafilesi karşılaşınca Omode ihtiyatla atını ileri sürerek yabancıları *pax vobiscum*'la selâmladı. Papazlar ihtiyarı durdurarak ondan Marosvar'a giden yolu soruşturdular.

O sırada sergüzeştçi şövalyenin gözü Angyika'ya ilişti ve her aklına geleni işliyen adam tavrıyla atını yan çevirip yolu keserek Martongili durmağa mecbur etti. O zaman Marton, atını Angyika ile Alamanın arasına yanaştırarak Lâtince:

— Ne istiyorsun? diye sordu.

Alaman, kendi anlaşılmaz diliyle cevap verdi ve tabî kimse de bir şey anlamadı. Mızrak taşıyan uşağı sınır boyu Alamanlarından olmalıydı ki, Macarca biliyordu; hemen efendisine dilmaçlığa başlayarak dedi ki:

— Benim yiğit efendimin güzel kadınlara karşı saygı göstermek için andı vardır. Senin bayan onun saygısına değer mi değmez mi, bunu anlamak için peçesini kaldırmasını istiyor. Marton cevap verdi:

— Efendin hıristiyan hacısı ise selâmetle yoluna gitsin ve patlayıncaya kadar şaraplarını içtiği insanların kızlarına göz kaldırmasın.

Hizmetkâr öfke ile bağırdı:

— Sen deli misin ben bunu korkmadan efendime nasıl söylerim? Bilmiş ol ki, o ağır konuşmasıyla, fakat hızlı vuruşuyla anılmış Ramberg'li Diterik beydir.

Alaman beyinin bu gevezeliği dinlemekten usanç duyduğu belli idi; böğürür gibi bir sesle uşağına bir emir verdi. Seyis gülmekten kendini alamadı.

— Diterik bey ne diyor, biliyor musun? dedi. Hanımın yüzünü hemen göstermiyecek olursan onu anadan doğma soyacakmış. Uşak bunun üzerine Angyika'nın yüzüne atılarak peçesini çekti. Fakat arkasından, eğerinin üstünde sallanmasıyla kafası ezilmiş bir halde, hırıltılar çıkararak yere yuvarlanması bir oldu... Bu işin ne türlü olduğunu Marton kendisi de pek iyi anlayamamıştı. Bulgar topuzunu onun eline Omode mi tutuşturmuştu, yoksa ihtiyarın elinden o kendisi mi çekip almıştı? Dehşet verici bir kuvvetle topuzu uşağın burnu köküne indirdikten sonra hidetinden köpürerek: tuu... köpek! diye bağırdı.

Bütün bunlar şimşek hızıyla olmuştu.

Demir gömleklili adam bir nara salıverdi, sonra zincirde sarkan uzun kılıcını kınından sıyırdığı gibi öldürücü bir öfke ile Marton'a doğru savurdu. Bu ilk saldırışı kanonok elindeki topuzun sapıyla karşıladı. Şövalye ikinci bir hamle

daha yapamadı, çünkü Omode, işin şakası olmadığını aklı kesince, kıl kemendi aradan Alamanın boynuna atmış ve kuvvetli bir çekişle onu atından aşağı yuvarlamıştı. Şövalye boğuk hırıltılarla yerde sürünüyor, mahmuzlariyle çimenleri kazıyordu. Başına gelenin pek farkında değildi, fakat yine de var kuvvetiyle savunmağa çalışıyordu.

Angyika'nın Arap halayığı kaçmış, yabana papazlar da aynı yolu tutmuşlardı. Öteki Alaman hizmetkâr bir ağlaşma tutturmuş, efendisinin haline bakıyor, ama yanına yaklaşmağı gözüne kestiremiyordu.

Keve'li hizmetkârlar kepeneklerini Alamanın başına attılar, sonra elindeki kılıcı zorla almak için üstüne çullandılar. Epeyce uğraştıkları halde başa çıkamadılar, demir urbalı adam onları ayının, bacaklarına dolanan tazıları silkip attığı gibi silkeleyiveriyordu. O zaman Omode, kemendi bir iki çekiştirdi, bunun üzerine şövalye debelenmeye başlayarak uyuşmuş elinden silâhını bıraktı.

Omode, hizmetkârlardan birinin elinde bıçak görünce hemen bağırır:

— Dokunma! Becs beyimize canlı ayı götüreceğiz, bunun için bize hiç olmazsa bir kova şarap verir, göreceksiniz.

Keve'liler baygın şövalyeyi bağladılar ve bir un çuvalı gibi atının üzerine yüklettiler. Küçük kabile sonra yoluna devam etti. Yalnız Omode, önce vurulan uşağa baktı. O artık kendinden geçmişti, sade ayağı titriyordu, ihtiyar:

— Kanonok efendi bunun defterini dürmüş, dedi ve ölüye bir tükürdü. (Bu onun savaşçı zamanından kalma eski âdeti idi).

Harangod'a yaklaştıkları halde efendisinin ardından ağlıyan öteki seyisin sesi hâlâ kulaklarında çnlüyordu.

Angyika, koruyucusunun yanında giderken tepeden tırnağa kadar titriyordu. Ona bir şey söylemeğe cesaret edemiyordu, çünkü Marton'un yüzündeki öfke izleri hâlâ silinmemişti, gözlerinde ise kıvılcımlar yanıyordu. Fakat çay kıyısında kız yine cesaretini toplıyarak eliyle hafifçe Marton'un koluna dokundu.

– Efendim, dedi yavaş bir sesle, eğer üstünde duramıyorum... Korkudan yüreğim durdu ve suya baktıkça başım dönüyor... Sana yük olmazsam beni yanına, atının üzerine al.

Marton bir şey demeden kızı önüne oturttu ve sonra aygırını suya yöneltti. Derenin ortasında, hayvanı sulamak için dizgini gevşetmek lâzım geldi. Hafifçe dalgalanan suya baktıkça Angyika'nın yine başı dönüyordu, onun için başını usulca Marton'un omuzuna dayadı. İçinde can bulunduğu yalnız yüreğinin hızlı vuruşundan ve kanonokun boynuna doladığı kolunun titreyişinde anlaşılıyordu.

Gözünün önüne hep, kendi kanına bulanmış yatan Alaman geliyordu. Şimdi onu demir çember gibi saran bu sert kolun kendisi için kan dökmüş olduğu düşüncesi ona, dişlerini çatırdatan bir korku ile beraber tatlı bir sarhoşluk da veriyordu. Eski süslü bebek artık kadın oluvermişti; içinde saadet ve günah duyuyordu. Gözlerini açtı ve eşi boğuşmayı kazanmış bir dişi ceylân gibi, ateşli, tatlı bir sokulganlıkla, inatçı, süzgün bir bakışla Marton'un gözlerini aradı...

Derken birdenbire kendilerini bir kalabalık içinde buldular; Csanad kalesinin kapısına varmışlardı.

Kıyıda büyük bir itişip kakışma vardı. Marosvarlılar tam o sırada piskoposlarını uğurluyorlardı. Gellert efendi

dört atlı arabasına binmiş, halk da sevgili pederlerinin elini öpmek için arabanın etrafını sarmıştı.

Son günlerde memlekette büyük işler olmuştu ve Gellert efendi acele kıralın, anlaşılmaz izansızlığı ile bütün hıristiyanlık dâvasını tehlikeye sokan Venedik'li bahtsız hemşerisinin yanına koşmak zamanının geldiğine inanmıştı. Bu öyle bir tehlike idi ki, büyüklüğünü yalnız piskopos kendisi biliyordu.

Gellert ıstıraplı görünüyordu. Birtakım kirli ruhlu, fakat kudretli insanların işledikleri günahların acısını temiz ve zayıf vücudundan çıkarmak için bu son günlerde kendisini sıkı eziyetlere koşmuştu. Biraz önce sevgili kanonoklarına veda etmiş, bütün gönülleri kendisine açan o sıcak baba şefkatiyle her birinin ayrı ayrı hatırını almıştı. Onun son derece ince ruhu, evlât saydığı bu insanları bir daha göremeyeceğini seziyordu. Bununla beraber bu ayrılık anında yine de şaşılacak kadar sakin, âdeta şendi. Piskoposun sakinliği papazlarının kalbine de cesaret koyuyor, neşesi ise keskin çizgili, esmer İtalyan çehresine haşmetli bir güzellik veriyordu.

Arabada yerine henüz yerleşmişti ki, kuledeki göz-cüler borularını üfliyerek çoktandır beklenen yolcuların geldiklerini haber verdiler. Bunun üzerine Gellert efendi arabasını durdurttu.

Angyika, Marton'un atından kendini bırakarak doğru anasının kolları arasına atıldı. İki kadın, bir an için yüksek mevkilerini unutarak, sesli hıçkırıklar içinde kucaklaştılar.

Kanonok eğerin üstünden atlayıp baş açık, pirinin önüne dikildi. Piskopos sordu:

— Bozkır karısının saçını kestini mi?

Marton torbasından kalın, maden parıltılı bir tutam saç çıkardı. Bu bir tutam saçtan, aziz papazların önünde şimdi hâlâ etrafa günahlı ve tatlı bir koku yayılıyordu.

— Miskinlerin putunu parçaladın mı?

Marton beyaz taş parçasını gösterdi. Putun ağzının kenarındaki çukurluk yine duruyordu ve meraklı papazlar, hayasız put parçasının hâlâ gülümsediğini görerek başlarını salladılar.

O zaman Gellert efendi elini genç kanonokun başına koydu.

— Gözümün içine bak, evlâdım!

Bozkırda dolaştığı on iki gün içinde Marton'un çehresi tamamiyle değişmişti, Bakışı ateşli ve ferli olmuş, teni güneşten yanıp kızarmış, kaşlarının arasında ise küçük, çukur bir kırışık peyda olmuştu.

Piskoposun yüzünü derin bir üzüntü kapladı, Marton'dan başkasının işitemeyeceği kadar yavaş bir sesle sordu:

— Başkadının kızı bulundu ama, acaba ben oğlumun yitirdim mi?

Kanonok pirinin bakışına dayanamadı. Şaşkınlığını belli etmemek için piskoposun elini öpmeye eğildi. Fakat o anda inanılmıyacak bir şey oldu; Gellert hazretleri, ünü daha o zamanlar memleket sınırlarının dışına yayılmış olan kudretli piskopos Marton'dan önce davrandı ve:

— Hatırında kalsın, oğlum: cennet diyarı alçak gönüllülerindir, diyerek en genç kanonokunun elini kendisi öptü.

Ve bunun üzerine Szekesfehervar'a doğru yola açıldı.

ÜÇÜNCÜ KİTAP

I

O sıralarda Erdel sınır dağları tarafından güneş her sabah kan kırmızı doğuyordu. Bu ülkede şimdi Töhötöm'ün torunları, Bajna ile Baja hüküm sürmekte idiler. Maros'taki papazlar ve keşişler benizleri atmış birbirine bakışıyor, korkunç bir fırtınanın kopmak üzere bulunduğunu seziyorlardı. Bundan söz açmağa cesaret edemeseler bile, piskopos Gellert'in haber verdiği uğursuz günlerin gelip çattığına artık şüpheleri kalmamıştı.

Her şey, her şey değişmişti. Gayretli hıristiyanlar kiliseye gelmez, mum yakmaz, yufka dinliler ise gösterişçi bir gayretle göğüslerini gere gere, mihrap önünde diz çöker olmuşlardı. Kilise kapıları önünde kızgın bakışlı, korkunç kılıklı yabancılar dolaşıyordu. Dışardaki yaylalarda, çobanların ve balıkçıların barındıkları kulübeler etrafında, ormanlardaki avcılar arasında, oğul vermeğe hazırlanan bir kovan arı gibi, bir vınlı, bir uğultudur gidiyordu. Geceleri ovadan karmakarışık, tehditçi sesler duyuluyordu. Katedralin kulesinden, bozkırdaki bekçi ateşleri arasında birtakım esrarlı gölgelerin gidip geldikleri görülüyordu.

Bu arada taşra papazlarından, halkı ayaklandıranlarla, toprak üleştirenlerin kışkırtmaları hakkında arasız

şikâyetler geliyordu. Birtakım yabancılar, halkın dilinden anlıyan kurnaz, neşeli herifler yöre yöre dolaşıyorlarmış. Bunlar, ellerinde şarap mataraları, her eve dalıyor, kölelerin bile ellerini sıkarak Bellus'lu Vata adına onlara yeni toprak bölümü ve serbest avlanma hakkı vad ediyorlarmış. Szilzeng'te Bellus'lu elçiler halkı papaz topraklarına toplamışlar ve orada, herkesin ne kadar mera, kaç sapanlık tarla istediğini tam olarak yazıp deftere geçirmişler...

Rus sınırından gelen haberler, fırtına arasında kesik kesik duyulan boru sesleri gibi, memleketteki kaynaşma gürültüsünü delip geçiyordu. Andras'la Levente, yabancı illerde kaçak dolaşan Arpad-oğulları, dağlar arasında ordu topluyorlarmış! Geliyorlar, geliyorlar! Gökleri kana boyıyacak ve memlekete sürülen kölelik lekesini kanla yıkıyacaklar! Eski yasayı, eski onuru yerine getirecekler ve yabancıları sınırdan dışarı sürüp atacaklar! Geliyorlar, heey, geliyorlar!

Bütün gözler, yolun tozunu sezinliyerek kuzeye çevriyor, bütün eller kılıç kabzasına gidiyordu...

Marton'un sınıra doğru yola çıkışından bir iki gün sonra, Vata'nın danışmaya çağırıldığı birçok Tisza boylu ve Erdel'li beyler Maros kalesi önünde toplanmağa başlamışlardı.

Hepsi de yanlarında büyük bir silâhlı kalabalığıyla gelmişlerdi ve çok geçmeden çadırları Maros suyunun ötesindeki çayırılığı kaplamıştı. Beyler hergün sabah duasından sonra karargâhta at üstünde görüşmeler yapıyorlardı. Aralarında birkaç kale beyi ile birçok kırallık adamı vardı. Öfkeli uğultuları bazan şehre kadar duyuluyor ve aralarında işin kanlı dövüşü varacağı benzediği de oluyordu. Tam bir hafta hiçbir karara varamadılar, bu arada sayıları

da gittikçe arttı. Son hükmü Gyula oğulları ile Vata beyden bekliyordardı ki, gelen haberlere göre bunlar da Marosvar'a doğru yolda idiler.

Manastırların sessizliğini gündüzleri at kişnemeleriyle boru sadaları, geceleri ise türküler ve kopuz tıngırtıları bozuyordu. Manastır müdürü Fülöp baba bunların tutumlarına içerlemekten kendini alamıyor, pazar hutbesinde sarhoşlar ve ozanlarla bir arada cümbüş edenlere karşı kükrüyordu. Bir defasında o böyle atıp tutarken dışarıya, kilise meydanına turna donlu, Maros'tan sulananlar arasında daha eşi görülmedik bir at geldiği haberi yayıldı. Bunun üzerine kilisedekiler birer birer dışarıya sıvıştılar. Fülöp baba içerde Maros karargâhındakileri Sodom'un akıbetiyle tehdit ederken beyler o sırada dışarda keyifli keyifli, güzel atın boynunu okşuyorlar, erbap gözlerle hayvanın bacaklarına bakıyorlardı.

O zaman Benedictinus piri mübarek öfkesinden mintanının göğsünü yırtarak bağırdı:

— Ah ne yazık bana, böyle attan, ahırdan başka bir şeye akılları ermiyen adamlara oturmuş, Tanrı'nın buyruklarını yaymağa çalışıyorum. Yazıklar olsun bana!

Lâkin Fülöp efendi bunları Lâtince söylüyordu, aziz pederin neye öfkelendiğini, yanında dizçöken dilmaç sonra cemaata anlattı.

Sözü geçen turna donlu atın üzerinde Tisza beylerinin o zamanlar başbuğ saydıkları Bellus'lu Vata oturuyordu.

Vata'nın gelişiyile karargâhta Arpad prenslerinin partisi pek ziyade kuvvet bulmuştu. Bu yiğit, akli başında ve herkesçe sevilen büyük bey tek başına bir tümene bedeldi. Yağız yüzlü, parlak gözlü, boylu poslu bir adamdı. Cesa-

retinin sonsuzluğu ile ün almış olduğu gibi, aynı zamanda söyliyacağı sözü de kilise ulularının çoğuna nasip olmayacak şekilde süslemesini bilirdi. Görüşmelerde her zaman, hasımları öfkelerinden tepinseler de o, kurnazca neşesini muhafaza ederdi. Şakacı sözleriyle, atlı hayattan alınmış hoş misalleriyle işkillileri, başkasının uzatıp gittiği söylevden daha iyi inandırdı. Büyük bir bey olduğu halde başı bozuk halk adamının elini de, Macar kardeşim, diye sevgi ile sıktığından fakirler onun uğruna kendilerini ateşe bile atarlardı.

Şimdi artık karargâha yalnız Erdel’li Macarları, Baja ile Bajna’yı bekliyorlardı. O yaman Gyula-oğullarının Arpad’lardan yana olduklarını herkes bilirdi. Bunlar, başbuğ Töhötöm’ün asıl kanından gelme idiler ve Macarlık gururları, İtalyan tarzı bir saray ayaklanması yoluyla kiral İstvan’ın muhafız subaylığından Macaristan tahtına yükselen Venedik’li bir sergüzeştçiyi efendi saymaktan çok daha büyüktü. Onlar hiçbir vakit Peter’e boyun eğmemişlerdi ve o Venedik’li başına Macar tacını koyalıdan beri Erdel’liler her biri kendi başının beyi olarak dağlar arasında yaşıyorlardı.

O sırada havayı kıvılcımlandıran bu büyük coşkunluk çabucak kapitulum okulunu da sardı. Marot adlı bir genç papaz çömezi, musiki dersinden sonra bir Macar havası çalmış, arkadaşları da zevkle dinlemişlerdi. Yurt kuran Macarları şakıyan bu türküyü çömez, gezgin ozandan öğrenmiş olmalıydı. Bu Allahtan korkmazlığı duyan musiki hocası sofu Valter öyle bir öfkeye kapıldı ki, delikanlıya bir tokat vurdu. Fakat Türje soyundan olan Marton’un kan beynine sıçradı ve kopuzunu zavallı hocanın başında parçaladı. Başpapaz Tazילו o zaman âsiyi insafsızca ce-

zalandırdı; vücuduna kan oturuncuya kadar onu kırbaçlattıktan sonra kilise bodrumundaki zindana kapattırdı. Başpapaz aynı zamanda okulda olsun, kapitulumda olsun Macarca konuşmanın (*ritus gentium*) ve halk havaları söylemenin (*falsae fabulae rusticorum*) yasak olduğunu, buna karşı gelenlerin kırbaçlanacağını ilân etti.

Piskopos Gellert'in bütün bunlardan haberi yoktu. O zaten artık hemen hemen dünya hayatı yaşamıyor gibiydi. Çünkü sabahlara kadar kendi yalnızlığı içinde kalıyor, hıristiyanlığın körpe ekini üzerine biriken fırtına bulutlarını uzaklaştırması için Tanrıya yalvarıyordu.

Derken, birbirleriyle atışan beyler ansızın bir karara varmışlardı. Karargâha gelen sözüne inanılır elçiler dehşetli bir haber: Venedikli Peter'in Baja ve Bajna'yı tuzağa düşürdüğü ve Töhötöm'ün bu iki torununu, iki haydutmuş gibi astırdığı haberini getirmişlerdi.

Bunun üzerine o büyük coşkunluk ve kaynaşma birden kesilmiş, bütün karargâha bir ölüm sessizliği yayılmıştı.

Toplantıda ilk ağzını açan Bellus'lu Vata oldu. Atını meydanın ortasına koşturduktan sonra geniş demirli eğri kılıcını çekti ve gürliyen sesiyle bağırdı:

— Venedik'li Peter benim kiralım değildir. Burada onu efendi sayan yiğit varsa kılıcını alsın, karşıma çıksın!

Böylece üç kere meydan okudu, fakat beylerden ve kale muhafızlarından kendini kiral adamı sayan kimse çıkmadı. Ertesi gün çayırlıktaki karargâhın yerinde yeller esiyordu. Gece pılyı pırtıyı toplamışlar, şafak vakti de herkes adamlarını alarak kuzey yönüne yollanmıştı. Göç eden yaban kazları gibi öfkeli bir hızla, tehditçi uğultular-

la ve yolda yeni yeni kümelerle çoğalarak Abauj'a doğru ilerlediler ve Endre ile Levente'nin, kızıl bekçi ateşleri parlayan karargâhında kondular.

Tanyeri ağarırken de, sanki sokakta bin aç kurt biribirini paralıyormuş gibi, tüyler ürpertici bir boğuşma gürültüsü ve korkunç naralar şehrin sessizliğini altüst etmişti. Kör Becs'in kuzucuklarından yüz elli kadarı başkaldırmış, subaylarını öldürmüşler, sonra şehirden dışarı uğrularak Vata'nın ilerliyen alayına katılmışlardı.

Öğleye doğru, kale surlarında dolaşan insanlar kuzey ufkunda direk direk kara dumanlar yükseldiğini gördüler.

— Tömpös manastırı yanıyor! dediler.

Biraz sonra sol yanda yine bir, sağ yanda daha uzaklarda iki duman bulutu daha görüldü. Bu duman bulutlarının her biri bir kilisenin yokolduğunu gösteriyordu.

O zaman başpapaz Taszilo, müminleri yalvarma duasına toplamak için çanları çektirdi.

Piskopos Gellert de ansızın kapitulum kapısının önünde gözükererek seyahat arabasını hazırlamalarını emretti. Szekesfehervar'a¹⁹, kıralın yanına gitmek istiyordu.

İşte Angyika ile kanonok Marton o sırada gelmişlerdi.

II

Akşam ilâhisi çağrışıldığı sırada genç kanonok katedralin önünde Omode'ye rasladı.

— Efendim dedi ihtiyar, eğlen biraz, önemli havadisim var. Bilmiş ol ki, Harangod kıyısında yakaladığımız

¹⁹ Osmanlı tarihinde İstolni-Belgrad diye adı geçen bu şehir ortaçağ Macaristan'ının uzun zaman başkenti idi.

sergüzeştçi şövalye bayağı bir Alaman değil, Marosvar'ın yeni beyi imiş. Keve'li uşaklarla beraber heybesini yokladık, içinde para bulamadık ama, kocaman, mühürlü bir mektup elimize geçti. Bundan böyle Maros kalesinin beyi Ramberg'li Diterik olacaktır, diye yazıyor... Csanad'ın hanımının yazıcısı okudu... Kırıl Peter'in mühürü de üstünde imiş... Bunu duyunca orada kaç kişi isek hepimiz bir yana dağıldık, fakat yazıcı, Alaman beyinin kelepçelerini çözerek Kör Becs beyimin yanına alıp götürmüştü... Becs beyimin suratı nasıl ekşimiştir görmeli, çünkü yeni bey kendisi olacağını muhakkak sayıyordu.

Omode, kanonoka kısaca veda edip, sokakta naralar savurarak düşe kalka giden birkaç delikanlının yanlarına katıldı. Sarhoşlar Kör Becs'in kuzucuklarındandı. Büyük bey öleliden beri muhafızlarıyla kimse başa çıkamıyordu. Csanad'ın şarap kilerine dalıp çıkıyorlar, sabahtan ahşamaya kadar zil zurna dolaşıyorlardı.

Gürültücü adamlar uzaklaştılar ve sessiz sokakta Marton yalnız kaldı. Gece karanlık ve ılıktı. Katedrale doğru gitmek istiyordu, fakat bir gece kelebeği gibi, beylik sarayının pencerelerinin birinden sızan donuk kıvılcık bir ışığın çekişine kapıldı. Karanlık sokağın ortasında durarak uzun zaman pencereye baktı. Sık tahta kafesin aralığından içerisi bir parça görülebiliyordu. Duvarlar ve tavan kırmızı halılarla kaplı idi. Burası bayıltıcı kokulu, yumuşacık bir kadın yuvası olmalıydı.

O sırada yukardan bir kitarın yavaş, çok yavaş ve ardından bir kadının baygın, rüyadaki bir kuşun şakıyışı kadar ağır sesi duyuldu. Hüzünlü bir hava sürükleyen bu altın tınlayışlı süzgülü ses Angyika'nın sesini bir kere

duyan kulak için yabancı olamazdı. İçinde Lampsakos'un sözü geçen yeni çıkan bir Bizans türküsü mırıldanıyordu. Marton'un yüreği tıkanarak içine çektiği bu türküde sonsuz bir ateş, taşkın bir özlem, yeisli güz havasına yaraşan bir umutsuzluk hüznü vardı.

O zaman kanonok, gönlünü kavurucu bir alevin sardığını duyarak kendi kendine söylendi:

— Benim olacak, hayatım pahasına, selâmetim pahasına da olsa, benim olacak!.

Marton'un omuzuna bir el dokundu. Başpapaz Taszilo'nun eli idi.

— Habis ruh senin gözüne görünecek olursa, gözlerini çıkar. Onun sesini duyacak olursan kulağına kurşun dök. Zira bilmiş ol ki: ruhunu şeytana açık bırakmaktansa kör olman, sağır olman daha hayırlıdır.

.....

Katedralin çanları müminleri sabah ibadetine çağırırken kilise avlusundaki büyük haçın önünde diz çökmüş, kıl küppeli bir tövbekâr görülüyordu.

Bu, kanonok Marton'du. Gece yarısından beri orada, kımıldamadan diz çökmekte idi. Haçın üzerinde sarkan Kurtarıcı'nın ayağına yüzünü dayamış, görünüşte durmadan dua ediyordu.

Tövbe cezasını başpapaz Taszilo vermişti. Akşam Marton'a günah çıkarttırmış ve Harangod macerasını anlayıp dinledikten sonra, ona şöyle demişti:

— Günah işlemişsin, oğlum, fakat günahın bağışlanacak. Adam öldürmüşsen bile onun kanı başını döndürmesin. Azgınlık şeytanı seni tuzağına düşürmüştü. Habisten

yüz çevir, gerçek tanrının önünde yerlere yat, ben de seni günahlarından kurtarırım.

Marton da: öyle olsun, pederim! diye cevap vermişti.

— Yarın, sabah ibadet ettikten sonra cemaatin önünde de hakîr bir kul olduğunu gösterirsin. Sonra ben Hazreti İsa'nın izniyle seni gûnahtan paklarım...

— Teşekkür ederim, pederim.

İşte şimdi kilise avlusunda dizçöküyor. Dua etmek istiyor, fakat edemiyor. Haçın dibinde de gözünün önüne hep günaha sokucu hayaller dolaşiyor. Nerede bulunduğundan bile pek haberi yok. Sanki vücudu yumuşak bir bulutun koynuna gömülmüştü, ruhu da pek safalı bir düşünce içinde eriyordu. Birlikte yaptıkları yolculuğu bütün ayrıntısıyla yeniden gözünün önüne getirdikçe bu hatırlayış onu sarhoş ediyordu. Tahta haçı öpüyor, fakat dudaklarının neye dokunduğunu bilmiyordu. Bazan kendine geliyor ve bu tatlı mahmurluktan silkinmek için umutsuz bir deneme yapıyordu. Dilinin alışmış olduğu duaları birkaç dakika, anlaşılmaz şekilde mırıldandı, fakat sonra yine, alkım renkleriyle kızgın ve bayıltıcı kokulu sisler içine gömüldü.

İbadet bitmişti. Kapitulum papazları ikişer ikişer, uzun bir sıra halinde avluda toplandılar. Elinde kısa saplı kırbaçla başpapaz en önde idi. Tazilo efendi elini Marton'un omuzuna koydu.

— Ayağa kalk, oğlum!

Marton doğruldu ve derin bir düşten sıçrayıp kalkmış gibi, kamaşan gözlerini etrafa gezdirdi. Meraklı bir cemaat yığını papazların ardında itişip kakışıyordu.

Başpapaz Tazilo, elindeki kırbacı öptükten sonra genç kanonoka uzattı.

— Dindar kardeşlerinin selâmeti için, Tanrı'nın önünde eğil!

Marton içgüdüsiyle kırbacı aldı, kilise hademeleri cüppesinin iliklerini çözdüler, o zaman genç kanonok haçın önünde beline kadar çıplak vücudiyle kaldı.

Avare bakışları cemaat arasında iki çehreye birden ilişti. Bunların biri Alaman Diterik, öteki Angyika idi. Her iki çehreden de birer çift ürkek göz ona bakıyordu. Alaman da, Angyika da Marton'u derhal tanımışlar ve bozkır kahramanının bir papaz olduğunu ancak o anda öğrenmişlerdi. Alamanın yüzü utancından ve nefretinden acayıpleşmiş, kızınki ise acı bir aldanışla bembeyaz kesilmişti.

Kanonok Marton, tek sevdiği kadınla tek nefret ettiği erkeği karşısında görünce elindeki kırbacı ağır ağır tartıladıktan sonra başpapazın ayaklarının önüne bıraktı ve yavaş bir sesle:

— İstemiyorum! dedi.

Papazlar dehşetle birbirlerine bakiştılar. Tazilo sıkıntılı bir sükûnetle sordu:

— Ne dedin, oğlum? Marton o zaman sesini yükseltti:

— İstemiyorum!

Avluya bir mezar sessizliği çöktü. Başpapaz bir an gözlerini kapadı. Sonra soğuk bir eda ile:

— Bağlayın şu âsiyi! dedi.

Marton'un üzerine saldıran hademe başına sanki kocaman bir demir çekiç indiğini duydu, etrafında dünya karardı ve sonra avlunun taşları üzerine yuvarlandı.

Genç kanonok, yarı çıplak vücudiyle, öfkeden dudak-

ları seyriyerek, kükremiş bir halde meydan okuyarak, vuruşmağa ve ölmeğe hazır, haçın önünde duruyordu. Parçalasalar da boyun eğeçeğe benzemiyordu. Son bir kere daha atılmağa hazırlanan bir yırtıcı hayvan kadar korkunç, paganların savaş tanrısı kadar azametli idi. Başpapaz Taszilo seslendi:

– Dokunmayın! Zindana götürün!

Marton kimsenin el kaldırmak istemediğini görünce kendiliğinden zindancının ardına düştü.

III

Alt kiliseye, katedralin baş mihrabının yanındaki dar bir taş merdivenden inilir.

Yeni dinin en kasvetli gizli yeri, mübarek kabrin bulunduğu tapınak oradadır. Ölüm halindeki bir insanın ruhu kadar umutsuz sönüp canlanan küçük bir kandil titrek ışığıyla oradaki loşluğu büsbütün artırıyor. Kabil oğullarının en acınacak kurbanı olan Kurtarıcı'nın beyaz taş ölüsü, tüyler ürpertici çıplaklığıyla, korkunç yalnızlığı içinde orada, basık bir mağaranın karanlık ağzında dinlenmektedir.

Alt kiliseden zindanın bulunduğu mahzene alçak, kemerli bir dehlizden geçilir.

Marton'un üstünden demir kapı kilitlendiği zaman kendini karanlık, dar bir hücrede buldu. Taş kemer boyunca oyulmuş ince su yolunun bittiği yerde dışarıya açılan demir parmaklıklı bir delikten içeriye az bir aydınlık sızıyordu.

Duvarda, üzerinde Hıristos'un dikenli taçlı ersmiyle kara bir taç asılı idi. Resim, biçimsiz el ve ayaklarla kaba bir yontma olmakla beraber ölüm halindeki vücudun acılarını, gerilen etlerin son ürperişini dehşetli bir gerçeklikle gösteriyordu.

Dar duvarlar arasında kanonok, çukura düşmüş bir kurt gibi durmadan gidip geliyordu. Kafasındaki dağınık düşünceler birbirini kovalıyordu, fakat sonra, biteviye yaptığı hareket onu öyle sersem etti ki, hiçbir şey hatırlayamıyacak bir hale geldi.

Öğle üstü, şiddetli bir susuzluktan kıvrandığı bir sırada demir kapının kilidinde anahtar döndüğünü duydu. Kapı aralanınca zindancının başı gözüktü.

— Hürmetli başpapaz sana bu mukaddes kitabı yolladı.

— Su ver! dedi Marton,

— Veremem, Öbürgün sabaha kadar aç susuz kalman lâzım. O zamana kadar günahına pişmanlık getirir ve verilen cezayla gönül rızanla katlanırsan canının istediği kadar içebilirsin.

Zindancı bunu söyliyerek kapıyı kilitledi ve gümlüyen adımlarla uzaklaştı.

Marton kitabı eline aldı. Eyyub'un kitabı idi, rasgele açıp okumağa başladı:

“Benim ruhum hayatımdan tiksindir, benim şikâyetimi bir yana bırakarak, ruhumun acısıyla söylerim:

Ve Tanrı'ya derim ki: bana günah işletme: hattâ benimle niçin uğraştığını bildir bana.

Yoksa beni sakat kılman, kendi elinden çıkma bir işten nefret etmen senin hoşuna mı gidiyor?

Acep senin vücut gözlerin var mıdır? Sen de insanın hükmettiği gibi mi hükmedersin?

Acep senin günlerin insanın günlerine benzer mi ve yılların insanın zamanına benzer mi?"

Ortalık kararınca okumağı bıraktı. Uzaktan, sanki bulutlar arasından geliyormuş gibi, gece bekçisinin türkü sesi işitiliyordu. Marton yere yatmış, kendi göğsünün ağır nefesini dinliyordu.

Sağır geceden ansızın bir ses yükseldi... Dışardan, yeraltı dehlizinden sürünen ayak sesleri, öksürük ve acı ahlak geliyordu... Derken uzaktan, yerin derinliklerinden, sanki biri yumruklarıyla öfkeli öfkeli, bir demir kapıyı dövüyormuş gibi gülmeler, sonra yırtık bir kadın sesi duyuldu:

— Su verin! Merhametli Tanrı adına yalvarırım, su verin!

Dertli bir erkek sesi, ağlar gibi sordu:

— Zavallı Nazo'yu korkutup duran susuz ruh, kimsin sen?

Kadın sesi cevap verdi:

— Babo anayım ben, falcı Babo! Kızın birine kül falı açmıştım, başpapaz göğsüme kilisenin kızgın anahtarını vurdurup beni buraya kapattırdı... O vakitten beri susuzum... Ah, içim nasıl yanıyor! Şeytan mısın, hayal misin, kim olursan ol, bir yudum su için sefil ruhumu sana bağışlarım!

Erkek önce:

— Lânetleme cazı, gürültü etme! diye bağırdı. Sonra da yalvarırca başladı: sevgili Babo nine, beni seversen sesini kes, habis Şeytan'ı anma, çünkü o bu zaman yağız atının

üstünde kilisenin etrafını dolaşır... Yağız atıyla havada gezer, her pencereden bir göz atarak zavallı tövbekâr Nazo'yu arar... İsa'nın adı yüce olsun!

Kanonok Marton bu tövbekâr Nazo'nun kim olduğunu biliyordu. İki yıl önce karısını boğan Vendel adlı bir usta idi. Csanad bey bu karı katiline ölüm cezası verdirtmişti, fakat asmağa götürülürken mızrakçıların elinden kurtulup kaçarak kiliseye sığınmıştı. O zamandan beri katedralde gizleniyor, ipten korkusundan bir türlü ayrılamıyordu. İki yıldır öyle zayıflamıştı ki kocaman burnunun acayip büyüklüğü âdeta kafasını geçmişti, kilisedekiler onun için kendisine Nazo adını vermişlerdi. Gündüz pek seyrek gözükür, kirpi gibi hep bir köşede büzülürdü, fakat geceleri yerinde duramaz olur, şafak vaktine kadar bir şeyler mırıldana mırıldana kilisenin içinde aşağı yukarı dolaşır dururdu.

Falci kadın öfkeli, yırtık sesiyle durmadan kapısını dövüyor, Nazo ise kâh ağlar gibi bir sesle onu susturmağa çalışıyor, kâh bağırarak darılıyordu, fakat kaçıklara vergi bir sınaşıklıkla şafak vaktine kadar kadının kapısından ayrılmadı.

Ortalık ağarınca Marton mukaddes kitabı yine eline aldı.

"...zalim aslan gibi beni kovalarsın ve üzerime yığın yığın keder yollarsın.

Fakat benim anamın rahminden beni ne diye çıkardın? Ah, keşke ölseymdim de gözler beni görmeseydi!

Ve sanki hiç mevcut olmamış gibi olsaydım; benim anamın rahminden hemen mezara götürülseydim!"

Son iki cümleyi, karanlık yerden yıldızlı göklere yükselmiş olan feryatların belki en dokunaklısını üst üste birkaç kere okudu.

Sonra taşların üzerine uzandı ve gün batışına kadar kı-mıldamaksızın öyle kaldı.

Ortalık kararırken zindanın içini soğuk ve umutsuz bir hü-zün doldurdu. Marton'u kederli bir düşünce aldı. Artık kendi kendini ölmüş sanıyordu. Belki de hiç yaşamamıştı; hayatı bozkırda geçirdiği o birkaç aydınlık günü belki de sade düşünde görmüştü. Artık sonsuzluğa kadar burada tek başına, kendi kederinin içine gömülü olarak bu karanlık mezarda kalacaktı.

Tek başına ha? Hücresinin yuvarlak, küçük pencere-si birdenbire ona ölçülmez yükseklikten onun mezarına bakan bir göz gibi geldi. Bu, sanki onun ciğerlerine işli-yen, korkunç bir kayıtsızlıkla onun çırpınışlarını seyreden alaycı bir gözdü.

Ve içinin bütün acılığıyla, vaktiyle Eyyub'un yaptığı gibi, o korkunç gözle atışmağa, ona budalaca, sapık supuk sözler söylemeğe başladı.

— Seni görüyorum, fakat tanımıyorum... Kimsin sen, ey esrarlı göz? Ben o dehşetli öksüzlüğüm zamanlarında kızgın bir sevgi ve özlemle seni aradım, fakat sen bana hep uzak kaldın... Okçunun avını gözlediği gibi sen de bana uzak bulutların ardından bakıyorsun... Ben senin için nasıl bir avım, ey korkunç avcı? Canım senindir, onu bana sen verdin! Zaten başka bir şeyim de yok... Önünde toprağa uzanıyorum, pusuya düşen yolcunun kesesini aç-tığı gibi, ben de ruhumu, kalbimi senin önünde açıyorum ve içinde ne varsa hepsini önüne döküyorum. Canım, hür-riyetim, bütün gizli düşüncelerim senindir... Daha ne isti-yorsun? Benim sefil halimi seyretmekten hâlâ usanmadın

mı? Ha, biliyorum senin ne istediğini! sen benim sevgimi istiyorsun! Onu vermem. İşkence yaparsın, çığnersin, sonsuz azaplara koşarsın, fakat yalnız bir şeye, seni sevmeğe zorlayamazsın!

Marton'un başını kaynar bir kan dalgası sardı, sonra çılgın bir zafer duygusuyla yerinden sıçradı. O anda birden bütün uzuvlarının bir dev gücüyle kabardığını duydu; olduğu yerde büyüyor, yükseliyor, omuzlariyle koytağını kırıyor, vahşi bir kuvvetle kilisenin temellerini dağıtıyor...

Öfkesinden köpük saçarak demir kapıya koştu ve yumruğuyla dövmeye başladı. Sonra elleri kan içinde kalanca, baygın bir halde soğuk taşların üzerine serildi.

Neden sonra ayılıp kendine geldiği zaman, uzaktan bir şarkı sesi duyar gibi oldu. Gür sesli bir erkek eski bir Peçenek türküsü söylüyor, ardından tatlı çınlayışlı bir kadın sesi başka bir hava tutturuyordu... Bu türkülerde sanki Peçenek kavminin ruhu dile gelmiş gibi, hüznü bir özlem, dokunaklı bir sevgi ve sadakat dolu idi... Ah Peçenekler, açık bozkırlarda oturan ve erkek kadın hepsi de muhabbetle başbuğlarını düşünen insanlar... Bu yüce sevgi bozkırı doldurup taşıyor, köpüklü dalga halinde şehre yaklaşıyor, kale duvarlarını aşır genç başbuğu buluyor ve onu yerden kaldırıp ısıtıyor, etrafını alıp avutuyor...

— Marton!

Uzak bir ses onu çağırıyordu.

— Marton!

Kanonok sıçrayıp kalktı ve bağırarak istedi, fakat kurumuş boğazından ancak kısık bir inilti çıktı.

— Marton, benim, ben, Omode kulun, pencerenin önündeyim... Sana şarap getirdim! Bak şu uzun kamaşa,

onu uzatıp sana içireceğim... Nöbetçi bu yana gelmeden, çabuk ol!

Kanonok kamışın ucunu dişlerinin arasına alarak uzun yudumlarla şarabı içtikten sonra sordu:

– Peçenekler nerede? Omode şaşarak:

– Peçenekler mi? dedi, bozkırdalar onlar. Biraz ekmek atayım mı?

– İstemez! Bak Omode, beni dinle, dediğimi yaparsan sana iyi bir bahşiş var.

– Bakıyorum, efendim.

– Şimdi kaleden sıvışabilir misin?

– Bir yol denerim, efendim.

– Altına bir at bulabilir misin?

Omode biraz düşündü,

– Belki başkasının ılığsından çalabilirim.

– Hemen obaya yetiş... At çatlarsa da zararı yok!

– Peki, Peçeneklere ne haber götüreyim?

– Onlara diyereğim: başbuğ Alpar'ı papazlar katedralin zindanında tutuyorlar... Sabah çiyi kurumadan kurtarmazlarsa Surban erkekleri saçlarını kessinler ve su kıyısına anıt höyüğü yığsınlar, çünkü o zamana kadar başbuğları ölecektir, o kadar... başka bir şey deme!

Bu pagan sözleri duyunca kendini garip, cenkçi bir ateşe kaptıran ihtiyar:

– Başüstüne, beyim! diye bağırды.

Omode hızla uzaklaştı, Marton ise taş peykeye uzandı ve biraz sonra derin bir uykuya daldı.

IV

Tan yeri ağarırken, demirli pencereden Marton'un hüccesine donuk bir aydınlık süzülmeğe başladığı bir sırada, kapısının önünde ayak sesleri duyuldu, sonra kilidin içinde anahtar çevrildi.

— Kalk bakalım, kanonok Marton, arkamızdan yargıçlarının önüne gel!

Kapının önünde beyazlar giymiş iki kanonokla birkaç kilise hademesi bekleyordu.

Ağır adımlarla, ölçülü bir resmlikle onu katedrale çıkardılar, oradan da camgâhtan geçirerek kapitulumun toplantı odasına götürdüler.

Kapitalumun bütün papazları orada toplanmış bulunuyordu. Tazsilo baba, tövbe hakimi sıfatıyla piskoposluk sandalyesinde oturuyor, ortadaki uzun masanın etrafında ise bütün icazet almış kanonoklar yer almış bulunuyordu. Gençler arkada toplanmışlardı; kapının yanında kapitulumun cellâdı, kara suratlı dev Kuvrat duruyordu.

Marton başpapazın önünde durunca Tazsilo ellerini uzattı:

— *Oremus fratres*²⁰!

Odanın içi bir dua mırıltısıyla doldu. Yalnız Marton dua etmiyor, kulağını, odaya dışarının serin sabah havasını getiren alçak pencereye dikmiş duruyordu.

Başpapaz tekrar oturduktan sonra yüzünü Marton'a çevirdi.

²⁰ Dua edelim, kardeşler! demektir.

– Kanonok Marton, sen piskopos Khrodegang'ın mukaddes nizamlarına karşı ağır günah işledin.

Marton başpapaza aldırış bile etmiyordu. Gözlerini yarı kapamıştı, nefesini tutuyordu. Şimdi hemen yalnız kulak zariyle yaşıyor, duyuyordu.

Birden yüzünü bir kırmızılık kapladı... Papazlar henüz bir şey işitmiyorlardı, fakat o, bozkırın kulağı sak çocuğu bin kardeş insanın yakınlığını duyuyordu...

Başpapaz sordu:

– Günahına pişman oldun mu, tövbe ediyor musun?

Kanonok cevap vermedi. Fakat başpapaz tekrarlayınca, gururlu bir sabırsızlıkla karşılık verdi:

– Hiçbir şeye pişman değilim, bir şeye de tövbe etmem.

O anda yüzüne bakanlar kanonok Marton'u âdeta tanıyamadılar. Thonuzoba'nın çalımlı oğlu, başı yukarda, dudaklarında hakaretli bir gülümseyişle önlerinde duruyordu. Ve papazlar, Marton'un sol şakağındaki bir tutam saçın gümüş gibi ağardığının o zaman farkına vardılar. Onun saçı daha iki gün önce tamamiyle kestane rengi idi.

– Oğlum, dedi Tazilo soğuk bir sükûnetle, senin selâmetini pagan gururunun tuzağına düşmekten kurtarmak babalık ödevimizdir. Benim gönlümde bir tarafı gözetme meyli yoktur, kendime hangi ölçekle verirsem sana da onunla ölçer veririm. O eski savaşı azgınlığının benim içimde de kaç kere ayaklandığı oldu, fakat öyle zamanlarda omuzlarımı kendi gönlümle kırbacın altına tutardım. Bense senin babanım!

Kanonok başpapazı hakaretle tepeden tırnağa bir süzdükten sonra:

— Sana kırbaç yaraşır, dedi, çünkü sen ne idüğü belirsiz bir yabancısin. Fakat ben Thonuzoba'nın oğluyum!

Papazlar bu pervasız sözlerden ürkerek birbirlerine bakiştılar.

Taszilo efendi soğuk bir eda ile:

— Âsi yargıçlarının katında olduğunu unutma, dedi.

— Benim işimi kim yargılayabilirmiş?

Başpapaz ayağa kalkarak:

— Tanrı'nın izniyle, ben! dedi.

Daha sözünü bitirmemişti ki, coşkunun bir boru sadası yankılarıyla sabah havasını titretti. Thonuzoba'nın borazanı, elli azgın yaban boğası bir anda dövüşçü bir böğürme koyuvermiş gibi, kalenin altında korkunç, tehditçi bir velvele çıkarıyordu.

Papazlar telâşa düşmüşlerdi. Marton ise keskin bakışlarını etrafa dolaştırdı. O zaman ihtiyar şamanın sözlerini hatırladı: "Bozkır senin için gelir, ilkbahar seli gibi önüne durulmaz, korkunç bir kuvvetle, gürliyerek gelir!"

Ve işte şimdi bozkır kendi çocuğunu almağa gelmişti.

— Tanrı o kudreti sizin değil, benim elime verdi. Bana, başbuğ Alpar'a elini kaldıran, bunu canıyla öder.

Odada bir ölüm sessizliği oldu. Ancak neden sonra, açık pencerenin yanından, ihtiyar bir kanonokun ağlar gibi sesi duyuldu:

— Ah efendim, Taszilo efendim, zalim paganlar şehri sarmışlar.

Başpapaz o zaman pencereye yaklaştı, şaşırarak kanonoklar da hep birden ardından o yana akın ettiler. Gördükleri manzara damarlarındaki kanı dondurmuştu.

Peçenek atlıları duvarın ötesinde, bir ok atımı ileride uzun savaş dizileri halinde sıralanmışlardı. Hepsi de tepeden tırnağa kadar silâhlı ve parıltılı cenk kıyafetleriyle çalılımlı ve korkunç idiler. Atlılar savaş nizamında, aralarında ikişer adım aralıkla yedişer yedişer duruyorlardı, sabah sisi içinde sol kanadlarının ucu gözükmüyordu. Yeleleri örülü atlarının üstünde, tunç heykeller gibi kımıldamaksızın oturuyorlardı. Şimdi hep birden keskin gözlerini kapitulumun penceresine dikmişlerdi. Sırtında pars postu bulunan komutan, yalın kılıcı dizine dayalı, atlılarının önünde duruyordu. Paganların böyle habersizce kalenin altına nasıl sokulmuş oldukları kimsenin akıl erdiremediği bir soru idi. Kurt postlu borazanlar şimdi bir daha, ciğerlerinin var kuvvetiyle borularını üflediler.

Taszilo sordu:

— Bu da ne demek?

Sorusunun cevabını Kör Becs verdi. Kale komutanı kılıcını cakalı cakalı şakırdatarak o sırada içeri girmişti.

— Aziz pederim, dedi, it dinliler şehri kuşattılar ve kırallık dubasını da ellerine geçirdiler... Kafalarından ne geçirdiklerini bilmiyorum ama, onlarla güzellikle anlaşamayacak olursak batı vaktine kadar Csanad kalesinin külünü göğe savuracakları muhakkaktır.

O anda eski yiğit yüreği ayaklanıveren Taszilo efendi:

— Be adam, dedi, sen o kılıcı bırak da eline bir öreke al daha iyi. Acep bu sınır gözcüleri kanadlı atlara mı binmişler ki, o koca surları uçarak geçsinler?

Komutanın yüzü kıpkırmızı kesildi.

– Efendi, dedi, gerekirse ben, kiral İstvan'ın yasasını sayarak papazlara canımı bile veririm. Ama binlerce kadın ve çocuk için veremem. Bilmiş ol ki, benim topu topu yüz altmış adamım kalmıştır, onun da ellisi pagan Kabardır²¹. Kabarlar Sulukapıyı tuttular, Paganlara oradan ünleyorlar. Sanırım ki bunlar Peçeneğin okundan ziyade katedralin hazinesine iştahlıdırlar.

Başpapaz sordu:

– Sınır gözcülerinin istedikleri nedir?

Kör Becs Taszilo'ya katlanmış bir parşömen yaprağı uzatarak:

– İşte pazarlık şartları, dedi. Oku bak, ben o işten anlamam.

Başpapaz mektubu açarken komutan kurt gülüşüyle ilâve etti:

– Bege sazlıklarında okur yazar adam ne vakitten beri bitiyor bilmem.

Mektubu, kuşatılmış bir kaleye şimdiye kadar atılanların en garibi olan bu pazarlık mektubunu yazan Ekese adlı mahut kâtipti. Csücsköd ormanında çıra ışığı altında yazmıştı. Kolayda masa falan olmadığından, ellerini yere dayıyarak dört ayak üstüne gelen bir Surban cenkçisinin sırtında uğraşması gerekmişti. Vızır vızır ok yağmuruna karşı kaç kere gözünü bile kırpmadan atını koşturmuş olan yiğit Peçenek bu alışmadığı işte pek heyecan göstermişti. Ekese'nin etrafını alan başadamlar onun, o birbirine

²¹ IX. yüzyılın başlarında Macarları Hazer denizi kıyısındaki Kazar devletinden ayrılırken Kazarların üç kabilesi Kabar (isyan eden) adıyla Macarlara katılmışlardır. Bunlar sonra bugünkü Macaristan'ın kuzeydoğusunda yerleşmişlerdir.

dolanan incecik harflerini ne şaşılacak bir kavrayışla çizış-tirdiğini büyülenmiş gibi bir merakla seyrediyorlardı. On-ların arkasında da atlılar toplaşmışlar ve hayvanlar bile, kulakları dimdik, aynı merakla boyunlarını uzatmışlardı.

Herkesin böyle etrafına toplanışı Ekese'nin hoşuna gittiğinden mektuba elinden geldiği kadar emek vermişti. Güzel kıvrımlı harfler çizıştirmiş, satır başlarındaki büyük harfleri ise ayrı bir divitten gelincik kırmızısına boyamıştı.

Paganların pazarlık mektuplarının içindekiler ise şun-lardı:

İsa Hıristos'un adı yüce olsun! Biz ki, Kajdum boyun-dan olan dindar sınır gözcüleriyiz, Marosvar'ın aziz pa-pazları ile ilerigelenlerine mahsus selâmlar ederiz. İmdi bizim başbuğumuz ve beyimiz Thonuz oğlu Alpar'ın miskin bir halde esir yatmakta olduğu haberi alınmış ve aramızda bizim beyimizin kurtarılması kararlaşmıştır. İşte bu sebepten ötürü, ey gerçek aziz papazlar ve ilerige-lenler, size sözümler şudur ki, başbuğ Alpar'ı sabah çiği kuruyuncaya kadar güzellekle kale kapısının önüne bira-kınız. Eğer bu dediğimizi yerine getirmeyecek olursanız Hazreti İsa, Allah ve Okkan tanrıların adına: elimizdeki altı aziz papazı asacağımıza, ve dahi Marosvar'ı talan ede-ceğimize ve onda taş taş üstüne bırakmıyacağımıza, ve dahi kalede oturan her çeşit insanın, kadın tayfasının, ko-caların ve çocukların kanlarını dökeceğimize; ve dahi Ma-rosvar'ın papazlarını, keşişlerini ve keza kilise hademesini at kuyruğuna bağlayıp parçalıyacağımıza andiçeriz... İşbu mektup Gsücsköd ormanındaki karargâhta Meryem-Ana yortusunda yazılmıştır. Dindar sınır gözcülerinin hepsi

sizlere selâm eder. Cümleiniz hoşça kalın. Ben de, başkâtip Ekese, selâmımı kendi elimle yazıyorum. Hazreti İsa'nın lûtfuna mazhar olun!

Ekese yazdığı mektubu Peçeneklere okuduğu zaman ilerigelenlerden biri, selâmlarla İsa'nın methi çıkarılırsa iyi olacağı düşüncesini ortaya atmıştı. Onuru yaralanan kâtip:

— Nasıl olur? diye parlamış ve, yoksa sen böyle başlamıyan ve böyle bitmiyen mektup gördün mü? demişti.

Başpapaz Tazilo mektubu okuyup bitirince:

— Paganların elinde papazlar bulunduğu sahi mi? diye sordu.

Pencerede duranlar:

— Gel gözünle gör, Tazilo efendi! dediler.

O aralık sis dağılmıştı ve şimdi göz, üzerinde acele kuruluvermiş altı tane darağacı bulunan tepeye kadar seçebiliyordu. Sehpaların her birinin altında elleri bağlı birer papaz vardı. Kanonoklar Borzva dekanını ak saçından, Varsany papazını ise şişko göbeğinden tanıdılar. Öteki dördü Oroszlamos'taki Bizans'lı keşişlerdendi, sınır gözcüleri bunları gece yataklarından uğratarak palas pandras sürüklemiş olacaktı. Esirlerin, canlarından umutlarını kestikleri belliydi. Biri başını yere eğmiş, duasını mırıldanıyor, yüzü kireç gibi ağarmış olan öbürü gözlerini yere dikmiş duruyor, bir üçüncüsü şehitliğe ereceği umudiyle, yüzü parlıyarak, gökteki bulutları seyre dalmış bulunuyordu.

Fakat çoğu açık kapıda bekleyen kale muhafızları şehitlik çelengi takınmağa hiç de iştahlı gözüküyorlar ve sövüp sayarak kale kapısının açılması için direniyorlardı.

Kale komutanı kesin bir sesle sordu:

— Nerede o bizden istedikleri Peçenek beyi?

Papazların birkaçı birden elleriyle Marton'u gösterdiler. Kör Becs dönüp sordu:

— Thonuzoba'nın oğlu sen misin? Marton cevap verdi:

— Benim!

Komutan o zaman elini alnına götürdü ve kendisinden beklenebilecek kadar bir naziklikle

— Serbestsin beyzade! dedi, istediğin yere gidebilirsin. Hem şayet kalede hizmetkârların ve malların varsa onları da beraberinde götürebilirsin. Marton asık bir suratla cevap verdi:

— Burada benim ne bir kimsem var ne de bir şeyim.

Başpapaz Taszilo, o sırada kapıda durmuş olan Marton'a döndü:

— Zindandan kurtuldun, Marton, fakat Tanrı'nın elinden kurtulamazsın. Kale kapısından ötedeki bu yol cehennem yoludur.

— İçinde seninle bir arada oturacaksam, bana cennet lâzım değil. Sizin cennetinizde hep Alamanlar ve İtalyanlar bulunur. Cehennemde ise Arpad hakan ve bütün Macar başbuğlarıyla babam var.

Marton bunları söyledikten sonra başpapaza arkasını dönüp çıktı gitti. Fakat sokakta da kardeşlerinin düştüğü günah için ardından ağlaşacak yas tutan kanonokların seslerini duyuyordu. Komutanla beraber kale kapısının yanına vardığı zaman, orada bekliyen papaz urbalı bir genç önünde dizçökerek:

— Başbuğ, beni yanında bozkıra götür! diye yalvarmağa başladı.

Bu çocuk, Macar türküsü yüzünden Tazilo efendinin kırbaçlattığı Marot adlı küçük papazdı. Marton:

— Haydi gel! dedi.

Kalenin demirli, koca meşe kapısı Marton'un ardından gümbürtü ile kapandı. Kanonokun bir an başı döner gibi oldu ve duvara tutundu... Sabah yeli yüzüne çarptı... Önünde bozkır, göz alan bol bir ışık içinde uzanıyordu... İşte hürriyet! Etrafında bin genç savaşçı sevinçten kendini tutamıyarak tepiniyordu... İşte hayat!

Şahin gözlü Peçenek erleri başbuğlarını hemen tanıdılar. Var kuvvetleriyle bağrışarak, borularını öttürerek onu selâmlıyorlar, fakat düşmanın yakın olduğunu bildiklerinden, sıralarını bozmuyorlardı.

İhtiyar bir adam Marton'un önüne, eğerine pars postu örtülmüş, sorguçlu bir at çekti. Marton hemen üzerine atlamak için hayvanın yelesine yapışmıştı, fakat sonra biraz geriliyerek atı gözden geçirmeye başladı.

Kuzguni yağız, kuru kafalı, narin çelik sinirli bir hayvandı bu. Gözleri bir genç kadınsı gibi ateşli, zeki idi. Damarlarında Ete'nin asıl kanının aktığı daha ilk bakışta belliydi.

İşte o zaman, bozkırın timsali gibi, sade güzelliği ve eşsiz çalımıyla önünde duran atı seyrederken, Thonuzoba'nın oğluna garip bir hal oldu. Babasının ölümünden beri ağlamasını unutan gözleri birdenbire yaşlarla doldu ve Marton, hıçkırıklar içinde kollarını atın boynuna doladı.

Kederli papazlar kale hisarında büyük bir küme halinde toplanmışlardı. Bu kara gölgeler ellerini cüppelerinin

yenine sokmuş, uzaklaşan Peçenek alayının arkasından sessizce bakıyorlardı... Atlı sıralarının dağılmağa başladığını ve dörtnal koşturan alayın hemen geniş bir yarımay biçimine gelerek başbuğlarını çevirdiklerini oradan seçebildiler.

Neşeli Peçenekler efece naralar atarak, eğerlerinin üzerinde dikilerek, mızraklarını havaya fırlatıp kaparak uzun, geniş bir ay biçiminde, yanyana dört nala koşturuyorlar... Bunlar insan değil, atlı cinler! Şimdi bozkırda coşkun, zaptolmaz bir insan dalgası soluk benizli delikanlıyı, bozkırın yitmiş sanılıp da yeniden bulunan oğlunu zaferle kucaklamış sürüklüyordu. Ve yer atların nal sesleriyle güm güm ötüyordu...

Bu manzarayı seyre dalan ve hepsi de Macar olan genç kanonokların içinde, bozkıra karşı duyduğu özlemin üzüntüsüyle gönlü sızlıyan kaç kişi, ah kaç kişi hisarın üstünde, parlak güneşli göklerde süzülen arkadaşlarını seyreden kırık kanadlı kuşlar gibi duruyordu.

V

Omode baba Maros kıyısında oturmuş, kırallık kayıkçılarının ne yaptıklarını seyre dalmıştı. Kendisi işe alışık olmıyan insan başkasının yırtılırcasına çalıştığını seyretmekten büyük zevk duyar. Omode'nin de, nerede bir ev yapanlara, yahut gemi kalafatlıyanlara raslasa adamlara gayret ve faydalı öğütler vermekle etraflarında saatlerce vakit geçirdiği olurdu.

Kayıkçılar o sırada koca bir kayığı suya indirmeye uğraşıyorlardı. Kayığın içine kadın çadırları, kilimler, yi-

yecek sepetleri, şarap tulumları ve uzun saplı mızraklar taşıyordu.

Tanıdık kayıkçılardan biri Omode'ye, Bey'in dul karısının yola hazırlandığını söylemişti. Sınır gözcüleri ayaklanalıdan beri Csanad'ın karısı artık konağında duramaz olmuş, pagan patırtısı geçinciye kadar kıralın sarayında sığınmak üzere kızını Szekesfehervar'a götürmeyi kurmuştu. Omode kayıkçıdan kadınların yol tasarılarını da ayrıntılarıyla öğrenmişti. Buna göre sandalla kendilerini Böd iskelesine kadar çektirecekler, oradan da Csongrad kale beyinin koruyuculuğu altında Fehervar'a doğru yollarına atla devam edeceklerdi.

Kalenin yeni Alaman valisi Diterik bey de kadınlarla gidiyordu. Csanad kalesinde bir işi olmadığını Alamanın aklı kesmişti. Kıral onu vali yapmıştı ama, gerekli gücü ona vermemişti. Kör Becs de ona pek aldırış etmemişti; kalenin azgın muhafızları ise rasgeldikleri yerde ona çatıyorlar, onu alaya alıyorlardı. Rahmetli Csanad'ın kuzucukları, dillerini bile anlamıyan birinin kendilerini buyruk altına almak isteğini pek tuhaf bulmuşlardı.

Öğleye doğru başkadının silâhli uşakları kayığa demir çemberli sandıklar getirip koydular. O zaman Omode büyük bir heyecana kapıldı.

— Csanad'ın hazinesini götürüyorlar!

Uzunboylu kafa yormadan ihtiyarın içine kahramanca bir sergüzeşt tasarı doğuverdi: gözü kara elli Peçenek kimseye gözükmeden Maros'u geçer, at değiştire değiştire Gyümölcseny ormanının hizasında kayığa ulaşır, sonra tulumlarla yüzdürerek Tisza'yı tutarlar... Kayığı, içindeki

kadınlarla beraber ele geçiremezlerse onlara da Peçenek demesinler!

Sâf Benedictinus papazları o gün Omode'yi öğle yemeğine beyhude beklediler; ihtiyar tövbekâr o sırada aç susuz, Peçenek obasının yolunu tutmuştu. Yaya gitmekten hiç hoşlanmazdı, fakat bu sefer yorgunluk aklına bile gelmiyor, tabana kuvvet koşuyordu.

Büyük Harangod sazlığında Omode hafif tırsla gelen bir atlı ile karşılaştı. Hayvanın üstünde duruşundan onun Peçenek olduğunu anlamıştı. İhtiyar, atlıya ünledi, fakat uşak sanki batağa gömülmüş gibi, sazlığın içinde birden kayboluverdi Bunun üzerine Omode de sazlığa daldı ve etrafı yokliya yokliya ileri sokulurken biraz sonra delikanlıyı yakaladı. Peçenek orada bir çukurun dibine büzülmişti, atı da boynunu dikmiş, kıvıldamadan yanında yatıyordu; sineklerini kışlamak için arasına kuyruğunu sallamasa insan onu ölü sanabilirdi.

Omode bağırdı:

— Gördüm, kerata, gördüm!

Delikanlı ayağa kalktı ve şaşkın şaşkın gülerek:

— Sen misin Kocsobur emmi, ben de seni arıyordum.

— Beni mi?

Delikanlı, Omode'nin hayretten açılmış gözlerinin önünde çimenin üstüne oturarak hemen ayağından çizmelerini çıkarıp silkti. Çizmelerin herbirinden ikişer tane parlak para düştü.

— Kocsobur babalık, bunları sana başbuğ Alpar yolladı.

Omode paraların dördünün de Bizans altını olduğunu görünce sevincinden ihtiyar bir aygırın kişnemesi gibi, sazlıkta yankılar yapan bir çığlık kopardı.

– Tanrı'nın adı yüce olsun! dedi. İşte, görüyor musun bir Peçenek başbuğu ile Somogy'lu bir domuz çobanı oğlunun arasındaki farkı!

(İhtiyarın Somogy'lu domuz çobanı oğlu dediği, iki yıldır borcunu ödemeğe yanaşmıyan ahlâksız borçlusunu Ekese idi).

Peçenek uşağı, ihtiyarın obaya gitmek istediğini öğrenince konukseverlik yaparak atının sağrısını teklif etti, Omode de nazlanmadan arkasına yerleşti. Giderken ihtiyar ahbapça sordu:

– Adın ne senin?

– Bilmiyor musun? Oysa biz eski tanıdığımız babalık.

– Suratını hiç görmüşlüğüm yok, oğlum!

– Nasıl görmedin? Alpar beyle başkadına elçiliğe giderken karşına çıkıp da atından düşürdüğün sığırtaç bendim.

Omode böbürlenerek cevap verdi:

– Benim aklım defter değil ya, ömrümde atından düşürdüğüm insanların hepsini nasıl hatırlarım?

– Eh, eğer yumruk yumruğa gelseydik pek de öyle kolay kolay hakımdan gelemezdin ya!

– Gelemez miydin? Ben delikanlılığında Bulgar dağlarında ayıyı yumruğumla ezmekle eğlenirdim. Delikanlı:

– Bulgar ayısı başka, Peçenek uşağı başka, diye fikir yürüttü.

– İnsan biçimine getirir de indirirse Peçenek kafası da ezilir.

– Denemesi kolay.

– Ben de hazırım.

İkisi birden attan inip karşı karşıya geldiler. At şaşkın şaşkın merakla onlara bakıyordu. Omode'nin ok yarası almış olan sağ kolu çok işe yaramıyordu ama, yine de kendine güveniyordu; çocukluğundan beri solaktı.

— Hadi bakalım, oğlum! dedi ve bunun üzerine Peçeneğin suratına öyle bir vuruş vurdu ki, oğlanın gözlerinde kırmızılı, mavili, yeşilli kıvılcımlar çaktı.

— Fena değildi! dedi delikanlı.

Derken Omode'nin çenesine bir yumruk indirdi; ihtiyar hemen azı dişlerinden birini tükürdü ve:

— İyi idi! dedi.

Böyle, yerine raslıyan vuruşlar için birbirini öve öve bir zaman pataklaştılar. Her ikisinin de burunlarından kan boşanmıştı. Sonunda Peçenek karnının yanına öyle bir vuruş yedi ki, çimenlerin üzerine yuvarlandı gitti.

Ayağa kalkınca içinden gelen bir saygı ile:

— Görüyorum, bu işin de ehlinin, aziz pederim! dedi.

Bunun üzerine ata bindiler ve ahbapça, akıllı uslu faydalı lâflarla vakit geçirerek yollarına devam ettiler. İhtiyar:

— Adını hâlâ da öğrenemedim, a oğlum!

— Adım Bozdurgan.

— Bozdurgan güzel ad ama iyi ad değil.

— Ne diye iyi değilmiş?

— Çünkü o adı sana pagan ateşiyle takmışlar, mukaddes su ile değil.

— Oysa bir kere vaftiz de olmuşum, ölen Bey binimizi bir arada Maros suyuna sürdüğü zaman... O vakit tuhaf bir ad da takmışlardı ama, çok zaman geçti, unuttum.

— Buna iyi etmemişsin, evlâdım! Zira bilmiş ol ki, yarın kıyamet gününde Hazreti İsa cennet kapısında duracak ve sıra ile hıristiyanların adlarını çağırarak. Adını duyar duymaz koşup gitmiyen haydi cehenneme! Şimdi sen, mademki daha adını bile bilmiyorsun, çağrıldığın vakit nasıl koşacaksın?

Bozdurgan epeyce düşündükten sonra:

— Peki ama, İsa'nın eski tanrıdan daha gerçek olduğu sahi mi bakalım?

Omode kendine tam inanı olduğunu gösterir bir tavırla:

— Madem ki ben söylüyorum, onu öyle bil!

— Sen nerden biliyorsun?

— Ben bunu denemişim. Bak sana da anlatayım da senin de aklın yatsın. Cenkçi zamanımda, daha dinim zayıfken bir kere atım total olmuştu. Hah, dedim, şimdi gerçek tanrının hangisi olduğunu anlarım. Önce bir avsun okusun da atımı iyi etsin, diye bir büyücü kadına kunduz derisi verdim, gerçi yaz derisi idi ama, ne ise. Fakat eski tanrı atımı iyi etmedi, doğrusu bu. Bunun üzerine Keve'nin karşısındaki ormanda oturan koca keşişe vardım. İlkın atıma okumak istemedi, ama biraz canını yakınca yola geldi, okudu. Onun duası şöyle idi: "Bizim efendimiz İsa eşeğine binmiş Kutes'e giderken onun eşeği total olmuşmuş. Bunu Meryem-Ana göricek demişmiş ki: oğlum İsa Hıristos, atın total oldu. Hıristos bunu duyacak eder: benim sevgili anam hatun, eşeğim total oldu, çünkü ayağı burkuldu... Sevgili oğlum İsa Hıristos, senin yüce adınla ve senin isteğinle hayvanının iyi olmasını buyuruyorum..." İşte ihtiyar böyle bir dua okudu ve ertesi gün atımın ayağı iyi oldu. Assınlar beni şu yolun kenarına eğer

böyle olmadı ise! Şimdi gayri ikisinden hangisinin gerçek tanrı olduğuna sen kendin hüküm ver, Bozdurgan!

İşte böyle hem faydalı hem eğlenceli yarenlikler arasında büyük çayırılığa vardılar, oradan Peçenek ormanı görünüyordu. Çayırda karşlarına bir atlı çıktı. Bozdurgan bağırdı:

— İşte çalgıcı Ekese geliyor! Omode:

— Altındaki atı nerden uydurdu acaba? diye hayret gösterdi.

Ozan onları tanıyarak atını o tarafa sürdü. Tanrı onun borçlusunu nasıl yükseltmişti, Omode şaştı kaldı. Demiri kır, güzel bir bodur ata binmişti, ayağında yeni çizmeler, omuzunda da o zamanlar atlı insanların yağmura karşı korundukları, içyağıyla yağlanmış meşin kaput vardı. Heybesi şişikti ve eğrinin yanında koca karınlı bir matara sallanıyordu.

Fiyakacı beylerin yaptıkları gibi elini kalçasına dayamış olan Ekese çalımlı bir tavırla Omode'yi baştan aşağı süzdü.

— Ha, baksan'a dedi sonra, iyi ki, seni burada buldum. Csongrad'a ne yandan gidilir, biliyor musun? Körtvelyes gölünden bu mevsimde geçilebilir mi?

— Koca meşenin yanından geçilir. Ama senin Csongrad'ta işin ne? Ekese:

— Csongrad valisinin bir oğlu olmuş, vaftiz babası ben olacağım, dedi ve hemen atını üzengilerin arasına kısırdığı gibi, selâm bile vermeden sürüp gitti. İhtiyar ardından bağırdı:

— Paramı ne zaman veriyorsun ya?

Fakat artık Ekese hayli uzaklaşmıştı. Omode söylenmeye başladı:

— Yalancı kerata! Csongrad valisinin sağdııcı olacakmış ha? Csongrad'ta onun gibi âdi bir çalgıcıyı sağdıç yapacak at cambazı var mı ki? Bozdurgan hatırımı sayarsan ver şu atını, arkasından yetişeyim! Aziz Benedictus'a söz veririm, derisinden kışlık eldiven diktireceğim.

Bozdurgan iyi, çocuktu, ama Peçenekti. Peçenek ise karısını ödünç verir de atını vermez. Ormana vardıklarında Omode'nin neşesi iyice kaçtı. Şimdi bu yolu beyhude tep-tiğini anlamıştı. Onun götürüleceği habere Peçeneklerin ihtivaçları kalmamıştı... Csanad'ın hazinesini karısının, Tisza'ya götürdüğünü it kulaklılar çoktan haber almışlardı. İhtiyar, Ekese'nin Csongrad'a değil, Böd iskelesine doğru koşturduğunu muhakkak sayıyordu. Onu gözcü olarak Peçenekler yollamışlardı.

VI

Seruzad hatunu çadırında giydiriyorlardı. Etrafını hizmetçiler almıştı. Rozvita, Lombardya'lı sarışın kız gümüş tarakla başkadının saçını tarıyor ve bu saç kızın beyaz bileğinde parlak siyah tutamlar halinde dalgalanıyor. Bir Slovak cariye yere dizçökmüş, elindeki yuvarlak, çelik aynayı Seruzad'ın karşısında tutuyor. Küçük bir Peçenek kızı yüzükoyun halının üzerine uzanmış, başkadının ayak tırnaklarına ufacak kırmızı ayçalar işliyor. Beri tarafta esvapçı kız ayakta hanımının giyeceği altın sarısı ipek urbayı tutuyor.

Seruzad'ın giydirilmesi cariyeler için her zaman sıkı bir sınavdı: başkadın titizdi ve kızlarını olmayacak şey için insafsızca cezalandırırdı. Kızların ustası -ters suratlı bir acuze- şimdi de elinde kırbaçla çadırın kenarında duruyordu. Fakat bu gün hanımın keyfi yerinde olduğu belliydi. Pek konuşmuyordu ama tatlı bir gülümseyişle Rozvita'yı dinliyor ve onun gülümseyişi bozkırdaki gölcüklere vuran gün ışığı gibi bütün kızların yüzünü parlatıyordu.

Başkadın neşeli olduğu vakit bazan sarışın kıza: Söyle Rozvita! derdi. O zaman Rozvita yabancısının vızıltısı gibi söylemeğe başlar, tatlı garip renkli şeyler anlatırdı. Sesi keman telinin tınlayışını andırırdı. Ama kız budala değildi ve hanımın kulağını ne türlü gıcıklayacağını bilirdi.

Şimdi başbuğ Alpar'ı anlatıyordu.

— Kavak gibi narin, meşe gibi güçlü, genç, güzel başbuğumuz. Bakışı süzgül, ağzı olgun, yüzü solgun başbuğumuz Alpar, ah Alpar!

Seruzad Rozvita'nın sözünü kesti.

— Saçının bir tarafı kırılmış, gördün mü?

— Uzun kış gecelerinde kadın eli okşamazsa erkeğin saçı kırılır...

— Deli, deli Rozvita! Başbuğun urbası nasıl?

Kız makamla mırıldandı:

— Kürkü sansardır, gömleği demirdir, atmaca tüylüdür onun kalpağı...

O anda çadırın önünde keskin bir at kişnemesi duyuldu. Sesi işiten kızlar hep birden gülüşmeye başladılar. Seruzad:

— Ne gülüşüyorsunuz? diye sordu. Rozvita cevap verdi:

— Sözüme meclisinden dışarı hanımcığım, ama ayının kişnemesine gülünür. Çünkü bu sesi çıkaran bizim bildiğimiz at değil, Alpar başbuğun bir kere obamıza getirdiği dipsiz boğazlı papazdır.

Kızların iyi kulakları vardı. Biraz önce dışarda kişniyen gerçekten Omode idi. İhtiyar, kuyu başında bir küme kadın görmüş, onları böyle at taklidi yaparak selâmlamıştı. Seruzad:

— Çağırın içeriye şu dipsiz boğazlıyı, dedi, bir kupa rakı verin, bakalım ayı oynatmasını hanginiz biliyor, bir göreyim.

Hanımlarının buyruğu, eğlenceye her zaman can atan kızların pek hoşuna gitti.

Omode çadıra girince dindar bir tavırla selâm verdi. Bir sürü neşeli kızı bir arada gördüğü zaman cüppesini ne yana çekeştireceklerini anlıyarak mürayi mürayi yanına diz çöktü.

Seruzad:

— Şuna bir şey söyle, Jaksa, diye esvapçı kızı kışkırttı.

Jaksa güleç yüzünü Omode'ye çevirdi:

— Evliya, başkadınımız seni hizmetine almak istiyor.

Omode cevap verdi:

— Benim şimdiki efendim iyi efendidir, hem daha yanında günümü de doldurmadım.

— Efendin iyi mi?

— Hizmetkâr için efendinin iyisi az gördüğüdür. Ben daha benimkini hiç görmedim, çünkü benim efendim aziz Benedictus'tur.

Rozvita sordu:

– Efendin sana ne ücret veriyor? Omode'nin yerine esvapçı kız cevap verdi:

– Haftada iki perhiz veriyormuş, iki kere de kırbaçlatıyormuş.

– Evliya, bizde bunun iki mislini alırsın.

Omode basını salladı.

– Kısrağın aygıra yular taktığı kapı bana gelmez.

Şimdi Seruzad söze karıştı.

– Papaz, bize gelecek olursan cariyelerimden biriyle seni evlendiririm.

Tırnak boyayan neşeli küçük kız bu sözden ürkmüş gibi bir çılgık kopardı. Omode kurumla ona seslendi:

– Yavaş, küçük tay, sana gem vurdukları yok.

Başkadın sordu:

– İçlerinden hangisini seçersin? Rozvita'yı ister misin?

– Sözüme gücenme, kadınım ama, dedi tövbekâr, o kızın yüzü pek güleç, bizde ise arık ata, güleç kariya pek güven olmaz, diye bir söz vardır.

– Mübarek adam hep atla misal getirir, dedi Jaksa. Yazı rahlesinden ziyade yemlik başında bulunduğu belli.

Tırnak boyayan kız şu düşüncede bulundu:

– Belki de papaz değil de at hırsızıdır. Esvapçı da:

– Çaldığı atı Okkan tanrıya kurban eden papazlardan olmalı, dedi.

Bu söz nasıl olduysa Omode'yi öfkелendirdi. Neşesi kaçarak dedi ki:

– At çalacak olsam bile senin hayırsız putuna değil, kendi Benedictus efendime kurban ederim.

– Başkadınım, dedi Rozvita, at üzerine ben de bir mesel öğrendim burada: Dövülmezse koca at da huylu olur.

Bu arada tırnak boyayan kız da, Rozvita da işlerini bitirmişlerdi. Küçük kız başkadının ayaklarına, üzerine inciler dikilmiş kırmızı sandallarını bağlamıştı. O zaman Seruzad kalktı, esmer tenli, güzel kolunu Rozvita'nın omuzuna dayıyarak:

– Pazıbentleri! dedi.

Lombardya'lı kız altın pazıbentleri takarken cesur bir yaltaklıkla başkadının kolunu öptü.

– İyi hanımın olmadığımı söyleyemezsin, dedi Seruzad, sana bir koca bulmak istemiştım ama, seni dipsiz boğazlı da istemiyor. Artık şimdi gidip kendini kör kuyuya atabilirsin!

Başkadın yine Omode'ye döndü.

– Jaksa'ya ne dersin, papaz? Onu alır mısın?

Omode güzel Jaksa'nın narin vücudunu küçümsiyerek süzdükten sonra:

– O da bana bir övünlük zor gelir, dedi.

Kızların hepsi, Jaksa'dan başka, kahkahaları salıverdiler. Slovak kıızı ise fırlıdak gibi dönen dilini koyuvererek Omode'yi yerin dibine soktu çıkardı. Jaksa ihtiyarın ele alınacak yerini bırakmadı ama o, kızın çekişmesini tatlı tatlı dinliyor, bu sözlerden sırtını, tavus tüyiyle kamçılıyorlarmış gibi hoşlanıyordu. O sırada Rozvita çadırın duvarında asılı duran üç telli sazı alarak Jaksa'nın döktüğü dile uygun bir hava tutturmuştu.

Nihayet Seruzad bir el işaretiyle kızları susturdu.

– Pek nazlısın papazım, görüyorum, başını yarsalar seni yine neşelendiremeyecekler. Söyle bakayım, benim kızlarımda ne ağman buluyorsun?

Omode cevap verdi:

– Benim gibi sofu bir adamın böyle boş şeylerle kafasını yorması yakışık almaz ama, bir kere bıçak kemiğe dayandı. Yalana ne hacet, doğrusu başkadımın, kızlarını pek ufak tefek buluyorum. Sözüme darılma ama, karı dediğin iyi olduktan sonra okkalıca da olmalı. Senin kızların adamın ancak gözlerini gıcıklamaya yararlar, ama bir günlük tayı biri de çitten kucaklayıp getiremez, yulaf çuvalına da birinin omuzu dayanmaz.

Omode baktı ki sözleri Seruzad'ın gönlünde hoşnutsuzluk uyandırmıyor, lâfını sakınmıyan saray dalkavuşu gibi, kızlara atıp tutarak sözü uzatıyor ve böyle kurnazlıkla, Seruzad'ın haşmetli güzelliğini methetmeye fırsat buluyordu.

– Doğrusu ya, kadın kısmında da kükriyen kaplan miyavlıyan kediden başkadır. Ama erkeğin de çoğu çocuk gibi oluyor, tuttuğu kelebeği toyla değiştirmek istemiyenler var, ne hacet, benim Alpar beyim bile öyle.

Omode, meraklı bir dedikodu ile kadınlara yaranayım derken, ayağının gömüğe battığının farkında değildi.

Kaşlarının arasında dar ve çukur bir kırışık peyda oluveren Seruzad sordu:

– Alpar bey ne biçim bir kelebek tuttu ki?

Çadıra derin bir sessizlik çökmüştü. Kızlar ürkek ürkek birbirlerine bakıştılar, fakat başkadını daha o kadar

tanımıyan Omode, aklına bir şey getirmeden boşboğazlığına devam etti:

— Onun kelebeği Bizans'tan uçup geldi. Bozkırda onları bir arada görünce eski bir türküyü hatırlamıştım! Altın kuzu, altın koç, bir arada ne de hoş! Bugün de büyük beyin kelebek avına yolladığı Ekese'ye rasladığım zaman bu türkü yine aklıma geldi...

Omode birdenbire durakladı. Seruzad'a bakıyor ve söylediklerine pişman oluyordu; keşki dilini ısırıyaydı da söyleyemez olsaydı.

Başkadın, biraz öne eğilmiş, vücudunun kasları titriyerek, atılmağa hazır bir pars gibi, ihtiyarın önünde duruyordu. Yüzü korkulacak gibi, vahşi ve güzeldi. Ağır bir sesle:

— Bir söz, hele bir tek söz daha söyle, ağzında kaç dişin varsa avucuna saydırırım senin...

Hiç söyler miydi Omode? Bozkırdaki her bir kamış altından, her bir gölcük elmastan olsa ve hepsini de kendisine verecek olsalar, yine de fazla birşey söylemezdi. Çorbının içine düşmüş bir sinek kadar hakir bir tavırla, çadırın kapısından dört ayak olarak ve sesini çıkarmadan sıvıştı.

Seruzad yaralı bir atmaca gibi öfke ile seslendi:

— Rozvita!

Lombardya'lı kız hemen yere kapanarak yüzünü başkadının ayaklarına sürdü.

— Rozvita!..... Papazın söyledikleri sahi mi dersin ?

— Yalan, başkadınım, aziz Veronika'nın başörtüsüne yemin ederim, söyledikleri hep yalandır. O zaten dilsiz doğsaydı yine yalancı olurdu.

— Rozvita, papaz deli mi?

— Aptal dilencinin biri o, başkadınım, bozkırda naralar atarak dolaşan, çocukların taşa tuttıkları mendebur bir deli.

— Rozvita, ya ben, ben çirkin miyim?

— Sen kadını, öfkeli iken bile, köpüklü bir deniz gibi güzelsin, dedi Lombardya'lı kız, sonra İtalyan kurnazlığıyla ilâve etti: Fakat gülümsediğin zaman, başkadınım, o zaman mukaddes Ligurya körfezinin üstünde yükselen sabah güneşi kadar gözalıcı, gönül yakıcı olursun.

Ve Seruzad, dudakları seyriyerek gülümsedi.

VII

Karan vâdisinde çadır hayatı süren Karapeçenekler kadın beyliğinden hoşlanmadıklarından iki yıl önce Altınordudan ayrılmışlardı. Fakat Thonuzoğlu'nun Bege kıyısındaki başbuğ çadırında oturduğunu haber alınca ona boyun eğmek istiyerek acele elçiler yolladılar. Memlekette dağınık bir halde çadırlarda oturan bütün Peçenekler Thonuzoba'nın adına karşı büyümlü bir saygı duyarlar, eski Peçenek erkinliğinin geri gelmesini onun soyundan beklerlerdi. Elçiler Alpar'a vergi olarak beyaz bir binek atı, ondan başka, düşmandan alınmış silâhlar ve Sebes şarabı getirdiler. Birbirleriyle görüşüp anlaştıktan sonra Karapeçenekler, atalardan kalma töreye uyararak, boğazlanan bir köpeğin kanına kılıçlarını batırarak başbuğa sadık kalacaklarına andiçtiler.

Batı vakti başbuğ elçileri çadırında ağırladı. Altınordunun başadamlarından maada, tek kadın misafir olarak

Seruzad da orada bulunuyordu. Daha yakın zamanlara kadar bozkırda birilerini mızrak demirleriyle kovalıyan Altınordulularla Karapeçenekler, yeni dostluğun sevinciyle kafaları çekiyorlardı. Alpar bey içmiyor ve az konuşuyordu. Koca sakallı beyler başbuğlarının tutumunu kendisine pek yakıştıyorlar, büyük Thonuzoba'nın da, neşeli insanlardan hoşlandığı halde kedisinin eğlencede her zaman ölçülü ve kıt sözlü olduğunu hatırlıyorlardı.

Ziyafetin sonunda Rozvita çadıra beş cariyeye getirdi. Lombardya'lı kız lâvtasiyle gelmişti, cariyelerin dördü ellerine birer tef, biri de zilli maşa almışlardı.

O zaman Seruzad yerinden kalkıp Alpar'a doğru yöneldi ve serbest bir eda ile önünde derince eğilerek:

— Efendim, dedi, canını sıkmazsa cariyen şimdi sana kılıç havasını oynıyacak.

Peçenek beyleri önce mânâlı mânâlı bakıştılar, sonra gergin bir dikkatle Seruzad'ın oyununu seyre daldılar.

Kılıç havasını, aşka ve kana susamışlığı canlandıran bu oyunu kibar kadınların başkalarının önünde yapışı pek seyrek görülen şeylerdendi. Zaferle biten bir savaştan sonra bütün boy kendilerini tutamıyarak ortaya atıldıkları olurdu ama, bunu hangi yiğitin önünde yaparlarsa o bu hareketi tam bir teslim oluş anlamına alabilirdi.

Seruzad kemerini çözdü, Rozvita da hemen dizçökerek hanımın ayağındaki kırmızı sandalları çıkardı.

Önce Seruzad, beylerin önünde gülümsiyerek, başı yukarda, fakat benzi soluk, durdu; sağ elinde, ucu halıya gelen ince yüzlü, eğri bir kılıç tutuyordu.

Derken tefler çalmağa başladı. Bozkırın uzaklıklarında koşuşan atların nal sesleri gibi garip ahenkli bir gürültü

çadırı doldurdu; zillerin sesi ise cenk meydanından işitilen kılıç şakırtılarını andırıyordu. Bu boğuk şamataya, Rozvita'nın tınlattığı lâvtanın sade, fakat acıklı ve yine de ateşli ezgisi karışmakta idi.

Kılıç önce havada parıltılı bir kavis çizdikten sonra kadının başının üstünde durdu ve Seruzad sol eliyle onun ucunu tuttu.

Derken kadın kımıldadı. Merasimli, ağırbaşlı bir hareketle, uzun adımlarla usul usul çadır-sarayın içini dolaştı. Elindeki keskin demir şimşek hızıyla etrafında kavisler çiziyordu. Görülmemiş çeviklikteki bir gümüş yılanın bir parsla oynaşması gibi garip bir manzara idi bu.

Teflerin sesi ve ahengi yükseldikçe yükseliyor, hızlandıkça hızlanıyordu. Rozvita arada sırada, eliyle çalgının üzerine vuruyor, sesiyle Peçenek yiğitlerinin savaş naralarını yansılıyordu.

Seruzad şimdi halının ortasında durdu. Kılıç, kadının başı üzerinde geniş bir gümüş tepsi çizerek vınlıtı ile havada döndü. Kalçalarının oynaması durmuştu. Fakat şimdi omuzları yavaş, dalgalı bir harekete başladı. O anda, kızgın bir kasırğa ile pençeleşen narin bir hurma ağacına benziyordu. Yüzü ateş gibi kızarmış, gözleri yarı kapanmıştı, dudakları ise, sanki oyun kendisine bir acı veriyormuş gibi, dişlerinin üzerinde titriyordu.

Beyler artık kendilerini tutamıyarak ellerini ahenkle vurmağa, naralar atmağa başlamışlar, azgın bir coşkunluğa kapılmışlardı.

Şimdi birdenbire çalgı durdu ve ses kesildi. Seruzad'ın dizleri gevşemiş, kadın kendini yere atıvermişti. Kılıcın sapı Alpar'ın kucağında, ucu da kadının göğsünde idi.

Seruzad'ın kızgın, aç gözleri hayvanca bir ürkeklikle Alpar'ın bakışlarını arıyordu. Fakat başbuğ onun gözüne bakmıyarak sade başıyla işaret etti ve ağır bir sesle:

— Eğlence yetişir! dedi.

Genç başbuğın kanı da öteki Peçeneklerin kanını yakan ateşle yanıyordu. Sanki onun gönlünde bir kilit vardı ve bu kilit açılıverecek olsa alkımlı bozkırın evlâtlarının her zaman bir bahar sarhoşluğu içinde tutan coşkun duygular birdenbire boşanıverecekti. Bu başıboş genç ulus için hayatın değeri aşk ve şerefken ibaretti ve Alpar'ın gönlü, yeni hayatının en baş amacı olarak ikisine karşı da kızgın bir özlemle dolu idi. Fakat bu kadını istemiyordu. Hırslı isteklerle titriyerek kendini sunan bu kadın vücudu ona ötekini, ince, bambaşka dilberliğiyle genç barbarın gönlünü ve aklını çoktan almış olan öbür kadını hatırlamıştı. O kadın şimdi kırallık sarayına doğru yolda idi. Onun arkasından gitmek isteyen, kan ve ateş denizinden geçmeyi göze almıyordu. Bu düşünce Zenobia'nın hayalini daha çekici, coşturucu ve daha dayanılmaz kılıyordu.

Kalbi hızla çarpan genç başbuğ doğululara vergi bir güvenle kendini tutarak görünüşte sakin bir tavırla Kara-peçeneklerin başını yanına çağırırdı.

— Kaç okçu hazırlıyabilirsin?

— Otuz bölüğümüz var, efendimiz, her bölük yetmiş atlıdır.

Çadır derin bir sessizliğe gömüldü. Beyler gergin bir dikkatle Alpar'ın yüzüne bakıyorlardı. Derken genç başbuğ, serdar Hurtoba'ya döndü, heyecandan dudakları titriyerek:

— Mukaddes boruyu çaldır! dedi.

- Kimin üzerine yürüyeceğiz, başbuğ?
- Daha soruyor musun? Arpad beyzadeler Tuna ötesinde yeni dinlilerle boğuşuyorlar...

VIII

Birkaç gün sonra, sabah erkenden Csanad kalesinin yaygara çanı, silâhlı halkı kale surları üzerine çağırıyordu. Bunu duyan kanonoklar bile, paslı tulgalarını başlarına geçirerek, ellerinde şişler ve baltalarla sökün ettiler.

Peçenekler kale surununun birkaç okatımı ötesinden Maros'u geçmişlerdi. Kör Becs onların niyetlerini öğrenince kaleye bir tehlike gelmiyeceğini de anlamıştı. Bu atlı uluslar cenge gidecek oldular mı, yolda her türlü lüzumsuz çatışmalardan çekinirlerdi. Gerçi içlerinden büyücek bir atlı küme kapıyı gözetmek için kalenin karşısına durdu ama, asıl alay Marosvarlılara aldırış bile etmiyerek uçar gibi bir hızla suyu geçti. Bazı takımlar boru sesine uyarak atlarını ok gibi dümdüz bir sıra halinde nehrin sarı suyunu sürüyorlardı.

Geçiş tam bir düzenle oldu; bu, savaş zamanında en küçük bir kabahati bile ölümle cezalandıran bu ordularda şaşılacak bir şey de değildi. Peçenekler, tıpkı eski Macarlar gibi, savaşa çok sayıda yedek at ve mekkâre hayvaniyle giderlerdi. Her bir okçuya sekiz on at düşerdi. Yolda sık sık hayvan değiştirirler ve savaş başarılarının en baş şartı olan o görülmedik hızı böyle elde ederlerdi. Düşman top raklarında akınlar yaparken varılacak yere haberlerinden önce kendileri ulaşırlardı.

Kale surunda duran papazlar arasında ansızın bir kı-
mıldaşma oldu.

— İşte başbuğ! dediler.

Alpar başadamlarının küçük topluluğu önünde, üzeri-
ne tuğ dikili altın mızrağın altında ilerliyordu. Gerçi daha
kaleye çok uzaktı, altındaki yağız at iki karıştan biraz bü-
yük görünüyordu ama, hava açık olduğundan papazlar
başbuğun urbasını bile seçebiliyorlardı. Omzunda koyu
renkli bir gocuk, onun altında gümüş zırh vardı. Samur
kalpağının yanında atmaca kanadı takılı idi.

Başbuğ o sabah erkenden Bege ovasında bekçi olarak
bıraktığı birliğe veda ederken Seruzad başkadın yanına
yaklaşmış, atının yelesine kırmızı kayışlar örmüş ve ara-
da, ancak Alpar'ın duyabileceği kadar yavaş bir sesle, hay-
vana dualar etmişti.

Seruzad'ın duası şöyle idi:

— Yelene kayış örerim, atım, uğurlu kırmızı kayış...
Götür atım genç başbuğumu al götür, gördüğün gibi al
getir... Savaşa girersen atım, önünde kuzgun kanadında
korku salınsın, nalının izinde akbabalar aç kalmasın... Et-
rafında altın mallar yüklü kağnılar gıcırdasın, kayışa di-
zilmiş köleler ardından ağlaşarak yürüsünler... Efendin
bin esir de tutsa, onun en sadık esiri yine de Seruzad'tır...
Hem Seruzad'tan güzel kadın bulacak olursa, Seruzad
onun yüreğini kendi elliyle parçalar...

.....

Bu arada alay nehri geçmişti.

Karapeçeneklerden kurulan (artçı bölükler, ok taşıyan
atlarla geliyorlardı. Başbuğ Alpar şehrin kulesine son bir
kere daha baktı, geçmiş yılların hatıraları kafasında bir

daha canlandı. Hep aynı makamla çağrışılan Lâtince ilâhiler, kilisenin bozuk havalı loşluğunda dalgalanan günlük tütsüsü, Kurtarıcı'nın deprenen, kaniyan şekli, önlerinde uzun geceler yerlere kapandığı dikbakışlı aziz resimleri, umutsuzluklar, karanlık düşünceler, kızgın arzular, kendinden seçip dalmalar... Sonra kasvetli hücresinin loşluğunda hep onu gözeten Şeytan'ın korkunç suratı... Bunlar şimdi artık hatırlamak istemediği uzun, bunaltıcı bir düşün izleri idi.

Birdenbire kulağına, coşmuş bir erkeğin kükriyen sesi çalındı. Karapeçenekler başbuğlarını selâmlıyorlardı. O zaman, parlak tüylü atlarının üstünde, damarlarındaki kanın kızgınlığından sarhoş olmuş delikanlıları görünce, o da hayvanını mahmuzladı ve bir atmaca hızıyla düzlüğe açıldı...

Artçıların arkasından yükselen toz bulutu henüz dağılmamıştı ki, kale surunun altında tek başına bir atlı görüldü. Bu Omode idi. Peçenekler şehre yaklaşırlarken ihtiyar, dışarda otlıyan atını emniyetli bir yere almak için manastır çayırına koşmuştu. Sürü içinde İblis'i kolayca da buldu. Şimdi hayvanını şehre sokabilirdi ama, öyle yapmadı. Atın üstünde küçük bir çember çizerek dolaşiyor, bir kale kapısına doğru, bir uzaklaşan paganların ardından bakıyordu.

Papazlarıyla bir arada kale surunda duran Fülöp baba tövbekârı tanıdı. Babacan pir:

— Oğlum, Omode, diye çağırdı, çabuk kaleye gir! Yok eğer şehitlik rütbesine erişmek özlemiyle dışarda dolaşıyorsan mübarek hevesini yatıştır, çünkü beni dinlersen, senin vaktin henüz gelmemiştir! Omode cevap verdi:

— Şimdi şehre gelemem, çünkü Maros ötesinde işim var. On iki dinar alacağım olan adam orada.

Fülöp efendi bağırdı:

— Aman oğlum, Omode, İsa'yı para ile satan Yahuda'nın yaptığını yapma.

Yahuda'ya benzetiliş ihtiyarın pek gücüne gitti. Çıkışır gibi haykırarak:

— Sanırım ki şimdiye kadar Şeytan'a karşı savaşta az yararlık göstermedim ve eğer bir kere azıcık duraklamışsam, bunun için adamı çamura bulamak reva değildir.

Tövbekâr bunları söyledikten sonra elindeki gemin sapını İblis'in boynunda şaklattı. Hayvan sevinçle kişnedi ve binicisini aldığı gibi, kendi gönlünün de çektiği tarafa doğru, Peçenek atlarının ardından koştu.

DÖRDÜNCÜ KİTAP

I

Yel-Ananın büyük oğlu, Esen hakan Mordağ'ın tepesindeki mavi ipek çadırında uykusundan uyanınca, yayılan sürünün arkasından baktı. Kuzgun sırtlı, altın karınlı bulut ejderleri gökyüzüne darmadağın yayılmışlardı. Kimi Gyümölcseny ormanının üstünde dinleniyor, bazıları da Botva bataklığına kadar uzanmış otliyordu. Derken Esen bey atına sıçradı, kırbacını başının üstünde çevirdikten sonra, öfkeli öfkeli uluyarak tembel sürüyü bir araya toplamaya başladı. Ond toprağından, Zalan'ın²² eski ülkesi üzerinden geçerken aşağıda, yevelerini rüzgâra kaptırmış bir ılgı onunla yarışa çıkmış koşturuyordu. Tuna ötesinde ise Bakony, Macarlığın mukaddes ormanı, bulutlara kadar yükselen korkunç, coşkun bir uğultu ile hakanını selâmladı. Her ağacı, kocaman bir kopuzun telleri gibi bir inilti çıkarıyordu.

Kıral İstvan'ın Bizans'lı rahipler için yaptırdığı kadın manastırı Bakony ormanındaki büyük açıklıkta, Veszprem vâdisinde idi.

Çok çatılı kara yapının önündeki meydanda bir yığın insan pinekliyordu. Ayaklanan eski dinlilerin önünden

²² Ond X. yüzyılda Tisza nehrinin doğu kıyısında oturan bir Macar kabilesinin başbuğu idi. Zalan ise Macarlar yerleşmeden önce Tuna, Tisza nehirleri arasındaki toprağa sahip olan bir Bulgar başbuğunun adıdır.

kaçışıp buraya sığınmış yeni dinlilerden bir küme insan. İnsan da değil, daha ziyade, paçavralara sarınmış korkuluklar.

Sefillik bunları takatten düşürmüş, hep korku içinde yaşayış çehrelerini acayipleştirmişti. İçlerinde titrek çene-li, iki büklüm ihtiyarlar, bir deri bir kemik olmuş, aptal bakışlı gençler var. Ürkek yüzlü kadınlar kucaklarındaki paçavra kundakları sörpük göğüslerine dayamışlar. Bütün küme sanki şiddetli bir kasırmanın, ormanın bu kuytu yerine süpürüp yığıverdiği bir kuru yaprak ve ot yığını imiş gibi soluk ve cansız.

İçlerinde Macar hemen yok gibi. Keten renkli veya kı-zıl saçlarından, kalın burunlarından ve çöpür yüzlerinden yabancı sığıntılar oldukları belli. Şehirli başıbozuklar, esnaf takımı, kilise hademesi ve öşürcüler. Bunlar haftalardan beri kovalanan bir sürü hayatı yaşıyorlar. Bütün bir ulusun çılgınca nefreti üzerlerine boşanmış. Lânetleme ülkenin sınırına ulaşmak için orman, bataklık demeyip kaçmışlar ve önlerine yine başka ormanlar, başka bataklıklar çıkmış. Amansız kovallayıcıların yallah! naraları düşlerine girmiş, uykuları başlarına sıçramış. İçlerinden kimi yakalanmış, parça parça edilmiş, etrafa dağılabilenler başka bir kaçışan kümeye raslayıncıya kadar ormanlara sinmişler... Ve şimdi işte buraya gelmişlerdi. Ahret meydanına toplanmış günahkârlar gibi, kımıldanmadan, bir yığın halinde oturuyor, moraran akşam göğünü seyrediyorlar. Yukarda, kızıl gök kubbede karanlık bulutlar toplanıyor, sanki birtakım ifritler, yeleleri havada uçuşan atlar üstünde koşturuyorlar...

Göçmenler akşam ekmeği dağılışını bekliyorlardı. Dal-dıkları baygın düş, ürkütücü seslerle bozuldu: nal gürül-

tüsü, silâh şakırtıları... Fakat manastırın önüne gelenlerin Alaman savaşıları olduğu anlaşılınca çabuk rahat bir nefes aldılar.

Atlılar yüz kadar vardı. İçlerinden yirmisi, yabancı ülkelerden buralara düşmüş, tepeden tırnağa zırhlı, kendilerine şövalye adı verilen kibar sergüzeştçilerdi. Topukları uzun tüylü ağır savaş atlarına binmişlerdi. Bu şövalyelerin kendilerinden başka hayvanları da zırhlı idi. Kılıç ve yay taşıyan hizmetkârlar efendilerinin ardından geliyorlardı. Bunlardan birkaçı mızraklarının ucunda kanlı, pagan kelleleri getirmekte idiler.

Alayın komutanı çatık suratlı, geniş omuzlu, göbekli bir Alamandı. Boynunda bir altın zincir sarkıyor ve arkadaşları kendisine büyük saygı gösteriyorlardı. Kıral İstvan'ın en sevgili Alamanlarından birinin, kont Vencelin dedikleri ünlü sanlı adamın oğlu idi ve adı Kunrat'tı. Kunrat beyin solunda, fakat biraz geride, uzun boylu, yakışıklı bir adam atını sürüyordu ki bu da Alaman vali Diterik idi.

Beyler manastırın önünde atlarından indiler, sonra yerleri gümlen en adımlarla, kemerli dehlizden içeriye daldılar. Kunrat:

— Mukaddes haçın savaşçılarına yemek, güzel kadınların koruyıcılarına şarap! diye bağırırdı.

Erkek kısmı kadınlar manastırının eşiğinden içeri adım atamazdı, fakat bu korkulu günlerde başrahibe eski sertliğinden çoğunu feda ederek şövalyeler ne zaman bu yana uğrasalar gereken konukseverliği onlardan esirgemez olmuştu. Komarom'un yanında karargâh kurmuş olan kıral Peter, manastırları yoklatmak için sık sık böyle kıtalar gönderiyordu.

Şövalyeleri kara urbalı iki kadın karşıladı. Bunlardan biri başrahibe, öteki de Csanad'ın dul karısı idi. Kırıl Peter karargâhını Komarom altındaki çayırılığa kaldırmak için Szekesfehervar'dan ayrılınca Csanad'ın karısı, halkı şiddetle Arpad'lardan yana olan kırallık şehrinde rahat edemez olmuştu. Dul kadın bunun için hemşerilerinin, Bizans'lı rahibelerin yanına sığınmıştı.

Başrahibe şövalyeleri:

— Hoş geldiniz dindar beyler! Tuna'dan ne haber? diye karşıladı Kunrat cevap verdi:

— Tuna'da herşey yolunda, Aziz Georgius kullarının elinden kılıç düşmedikçe kabak başlı pagan sudan geçemez. Başrahibe:

— Aziz Georgius kolunuzun gücünü artırsın, dedi.

Şimdi de Diterik bey söze başlayarak Csanad'ın karısına sordu:

— Ya kızın, dindar Zenobia? Tuna'dan ona şövalye armağanı getirdim.

Bey karısının yerine başrahibe cevap vererek sadece:

— Zenobia öldü! dedi

— Öldü mü?

— Evet, erkekler için.

— Rahibe mi oldu?

Rahibe başıyla doğruladı.

— Anası onu Hazreti Meryem'e emanet etti ve Mukaddes Bakire Zenobia'nın adını kabul buyurdu.

Csanad'ın karısı söze karıştı:

— O kadar zor günler yaşıyoruz ki, kızadelerin de halkla birlikte dua etmeleri gerek, kim bilir Tanrı'nın öfkesi belki böylece yatıştırılabilir.

Diterik beyin çehresi bozulmuştu. Duyduğu haber hoşuna gitmemişti. Marosvar'dan Szekesfehervar'a kadar kadınlarla beraber yolculuk ederken Zenobia'nın kibar halini pek beğenmişti. O vakitten beri kız sık sık aklına geliyordu.

Bütün sofuluğuyla beraber her şeye meraklı olan başrahibe:

— Tuna'dan getirdiğin armağan ne imiş? diye sordu.

— Sazlıkta altı Peçenek gözcüsü yakalamıştık, onların perçemli kabak başlarını getirdim. Başrahibe gülümsedi:

— Aziz Bakire silâhlarınıza bereket vermiş!

Fakat Csanad'ın dul karısı Peçenek adını duyunca korkusundan bağırarak:

— Peçenek kafası getireceğine ejder kuyruğu getirseydin, dedi. Peçenekleri bilirim, bildiğim için de başımıza belâ çıkarmış olmandan korkarım.

Kunrat bir kahkaha attı.

— Kadınım, dedi. Paganların bir gün Tuna'dan bu yana geçebileceklerini sanırsan Aziz Georgius kullarının yiğitliklerine pek güvenin yok, derim. Hem bizim yakaladığımız paganlar Maros birliklerindedir, onlarsa şimdi Tisza boyunu talan ediyorlar. Üç günden önce Tuna'ya ulaşamazlar bile, meğerki atlarına kanad taksınlar.

Tam o sırada, kemerli duvarlarda yankılar yapan yabancı bir ses duyuldu:

— Maros tümeni Tuna'yı aşalı iki gün oldu, bu sabah da Pannonhalma kalesini talan etti.

Bu sözler üzerine içeriyi derin bir sessizlik kapladı. Kapının yanında, korkunç denecek kadar çirkin bir adam, dizçökmüş duruyordu. Bunu biraz önce bir Alaman mız-

raklısı, perçeminden sürükliyerek getirmişti. Kunrat bey sordu:

– Bu maskarayı da nerede buldun? Esir, üzerinde dizçöktüğü taşı öperek:

– Efendimiz, dedi, benim kim olduğumu öğrenmek istiyorsan kendim söyleyim. Önce yüksek izinle arzedeğim ki, ben maskara değilim, dindar bir hıristiyanım, adım da Kopuzcu Ekese'dir. Eğer Marosvar'ın büyük hanımı fakir bir köleyi hatırlıyacak kadar alçak gönüllülük yaparsa, dediklerimin doğru olduğunu söyleyebilir. Hıristiyan şövalyelerinin incisi, Allahtan korkan ve savaşta düşmanı korkutan Diterik beyim de söyleyebilir.

Csanad'ın karısı:

– Bu biçare yabancı değil bize, dedi. Ayaklanan paganların önünden kaçarak Csongrad yanında bize katılmış ve çeşitli hünerleriyle Szekesfehervar'a kadar bizi eğlendirmişti.

Kunrat bey sordu:

– Sen Pannonhalma'dan mı geliyorsun?

– Oradan geliyorum, efendimiz. Daha bu sabah ora manastırındaki aziz pederlerin köleleri idim, fakat şimdi artık ne manastır kaldı, ne papaz, ben de sahipsiz bir kul oldum. Aziz Benedictus'un kerametıyla kaleden sağ olarak kurtulabilen tek insan benim. Senin kullarını görünce önlerinden kaktım, zira korkumdan onları tanrısız paganlardan sanmıştım...

– Ulan köpoğlu, dedi Kunrat bey, seni atımın kuyruğuna bağlatır, Pannonhalma önüne sürüklerim ve eğer,

kale yerinde duruyorsa, o yalancı dilini kerpetenle kopartırım senin. Ekese cevap verdi:

— Canım elindedir, beyim.

— Ben daha bu sabah Tisza boyundan haberlerini almışken nasıl olup da paganların Tuna'yı geçtiklerini söylüyorsun?

— Büyük efendim, dedi Ekese, bu Peçenek, bilirsin ki, hızlı koşturur, gittiği yere haberi varmadan kendi ulaşır!

— Öyle de olsa yiğit Benedictinus'ların kuvvetli kalesini nasıl alabilirlermiş?

— Kaleyı paganlar kuşatma ile değil hile ile aldılar. Dumanları tüten yıkıntılar üzerinde zafer cümbüşleri yaparlarken konuştuklarını dinledim ve öğrendim ki, bu şeytanca düzen, düşmanla elele vermiş Omode adlı bir papazın marifetidir. Tanrıya baş kaldırmış olan bu Omode, elli kadar paganı papaz urbasına sokar -urba istediğin kadar varmış, çünkü Maros'tan Bakony'a kadar bütün kiliseleri soymuşlar- ve iğrenç bir çağrışma ile, dindar hacıların ilâhilerini yansılıyarak onlarla beraber kaleye, varır. Yiğit Benedictinus'lar düşman önünden kaçan din kardeşler diye, sevinçle kapıyı açarlar... İşte o zaman dehşetli bir boğuşma başladı.. Düzenbaz paganlar kapıyı tuttular ve hampaları, gözettikleri yerden çıkıp gel inciye kadar kurdurmuş kurtlar gibi ortalığı altüst ettiler... Böylece Pannonhalma'nın kaderi belli oldu. O Omode olacak alçak, boğuşma sırasında kafasına iyi bir vuruş yedi ama, cümbüş, yaparlarken gördüm, yine de olanca neşesiyle ölüm havasını tepiyordu. Ama umarım ki, cehennemde ayrı bir kazanda kayniyacaktır o...

Kunrat bey böyle dehşetli bir haber üzerine yüreği duruverecek adamlardan değildi.

— E, ne yapalım yeryüzünde bir manastır eksik oluversin, dedi. Lâkin o paganların başlarına gelecek var. Peter efendimizin karargâhı oraya ancak yarım günlük bir yerde, şimdiye kadar onları muhakkak baskına uğratmıştır.

Ekese Alamana hayretle baktı.

— Ne buyurdun, efendimiz, kiral ordusunun başına gelenden senin daha haberin yok mu? Kırılın artık ordusu falan kalmadı.

Kunrat bey bunu duyunca dehşetli bir öfkeye kapıldı. Çirkin bir küfür savurduktan sonra elindeki kupayı Ekese'ye doğru fırlattı. Fakat çalgıcı ustalıkla başını sakınarak başrahibenin eteğinin altına sığındı.

Başrahibe koruyucu bir tavırla iki kolunu gererek kızgın Alamana vakarla çıktı:

— Meryem anamızın evini kanla kirletmek saygısızlığında bulunan kimse kilisenin lanetine uğrar. Ekese:

— Başıma bu da mı gelecekti, keşki Peçenek savaşında canım çıksaydı, diye sızlanmağa başladı. Dinsizlerin elinde ölseydim başımın üzerine şehitlik nuru doğardı, halbuki bir hıristiyan beyinin elinde, tövbesiz, istiğfarsız ölürsem imansız giderim, ahrette de Arafta kalırım, diyordu.

Başrahibe onu yatıştırdı:

— Dindar kulum, üzülme ve kiral ordusunun akıbeti üzerine ne biliyorsan söyle.

Ekese o zaman dizçöküp başrahibenin eteğini öptü.

— Önünde kapanmama izin ver, başkadınım, zira sen cennet bahçesinde, yüzleri ışık saçarak dolaşan ve zavallı

günahkârlara merhamet gösteren başmelekler gibisin. Hem aziz kadın inan ki, içimden, keşki diyorum, yıllarca önce kulağımı kesen paganlar, onun yerine dilimi koparsalardı da şimdi söyleyeceklerimle senin yüreğini üzmeseydim.

Ekese'nin süslü sözleri başrahibenin hoşuna gitmişti, iyilikle ona döndü:

– Eğer kulaklarını sahiden mukaddes dinimiz uğrun-da yitirmişsen kendini yine bir parça bahtiyar sayabilirsin, zira bütün vücudunla olmasa bile bedeninin bir kısmıyla olsun şehitliğe ermişsin ve bu durum senin Arafta geçireceğin zamanı herhalde yıllarca kısaltır. Anlat bakalım şimdi, Komarom'da olanları.

– Kırıl ordusunun büyük kısmının âsilere katıldığı haberini Pannonhalma'daki aziz pederler iki gün önce almışlardı. Bellus'lu Vata dedikleri İblis'in Komarom'a haberciler yolladığı söyleniyordu. Gözü kara üç pagan gecenin karanlığında atlarını kırıl ordusunun ta ortasına sürmüşler ve orada, eski âdetlerine göre haykırarak haberi yaymışlar. Eski tanrı ile Endre ve Levente beylerin adlarına bütün piskoposların, papazların, keşişlerin ve yabancıların kesileceğini söylemişler. Öşürcüler de kesilecekmiş, öşür kalkacak ve ataların dinine dönülecekmiş. Vata beyin yolladığı haber bu imiş. Ortalık ağarırken de Kırıl Peter, karargâhında hemen hiç Macar kalmadığını görür. Muhafızları bile Arpad'lara geçmişler, yanında yalnız Alamanlarla Çekler kalmış.

– Eğer anlattığın gibi ise, dedi başrahibe, Tanrı yardımcımız olsun! Öğüt ver, yiğit Kunrat, şimdi biz ne yapalım?

Ekese'den öğüt istiyen yoktu ama, o pervasızca atıldı:

– Hiç korkma, büyük kadını, ben paganların âdetle-

rini bilirim, erkeklere karşı amansızdırlar ama, kadınlara ilişmezler.

Fakat Kunrat beyin kafasında başka şeyler dönüyordu:

— Kaybedecek vaktimiz yok, dedi. Zala kıyısı boyunca daha sınıra ulaşabiliriz. Öbürgün sabahleyin de Markburg'ta oluruz.

Sonra Ekese'ye döndü:

— Seni yanımda götüreceğim ve eğer dediğin yalan çikarsa bezir yağında haşlatacağım seni.

Başrahibe üzüntü ile sordu:

— Bizler şimdi başımızı nereye alır gideriz?

Kunrat bey cevap verdi:

— Merak etme, kadını, çok geçmeden yine döneriz. İmparator Peter'i korumak için sınıra hesapsız asker yığıldı. Kara Henrik'i bilirim ve sana şerefimle söylüyorum, son pagan da canını vermeden mukaddes kılıcını kınına sokmayacaktır. Çünkü yeryüzünde Kilise ile İmparator'dan başka kudret yoktur, hangi kavim bunlara başkaldıracak olursa dünyadan adı silinir.

Başrahibe çanları çaldırdı. Dışarda, manastıra sığınmış olan bitkin zavallılar, mihnet yollarının yeniden başladığını ürpererek duydular.

II

Kadın manastırındaki sığıntı kafilesi akşam karanlığında, hafiften çiseliyen güz yağmuru altında ormanın sıklığına daldı.

Alaman mızraklıları, ellerinde meşalelerle, uyuyan ormandaki ifritleri ürküterek, kalabalığın önünde atlarını sürüyorlardı. Dik yolda onların ardından demir çemberli sandıkların ağırlığı altında gıcırdayan, koca tekerlekli manda arabaları gidiyordu. Sandıkların birkaçında manastırın altın, gümüş eşyası, ötekilerde de Csanad beyin hazinesi vardı. Arabaların arkasında otuz kadar rahibe sıkı bir küme halinde yol alıyordu. Hepsi de yüzlerini sımsıkı örtmüşlerdi ve başrahibe lânet cezasıyla onlara konuşmayı yasak ettiği için, parlak silâhli şövalyelerin kaba şakalarına tek bir sözle de cevap vermiyerek, gece hayaletlerinin yaşlı geçidi gibi, eğerlerinin üstünde köskös gidiyorlardı. Atlıların peşinden, beraberlerinde koca denker, bohçalar ve mızlıyan çocuklarla yorgun, perişan insanlar sürükleniyordu. Bunlar da manastırın sığıntıları idi.

Ormanda epeyce bir yol almışlardı ki, meşale tutanların âni haykırışları Alaman beylerini arabaların yanından ayırdı. Öndeki seyisler çalılar arasında yarı çıplak, ihtiyar bir adam tutmuşlardı.

Kunrat bey, kim olduğunu söylemek için, korkudan titriyen adamın gırtlığına hançerini dayadı. O zaman Somogy'lu bir papaz olduğu çabucak anlaşıldı.

Bütün kıyı kasabalarının fahrî hemşerisi ve koruyucu başkanı olan rahibe öfke ile ihtiyara çıkıştı:

— Kiliseni ne diye bıraktın? Somogy'da birşey yok ki.

İhtiyar ağlıyarak cevap verdi:

— Ah, başkadınım, azılı şeytanlar dünden beri Somogy'u da ele geçirdiler. Uslu kuzularımız mukaddes ağılı yıkıp yuman, çobanı parçalayan kudurmuş kurtlara döndüler.

— Nehrin ötesinde ne oldu ki?

— Kıral Peter'in mektubiyle bir ulak yakalamışlar, bunda Kıral güya Alaman İmparatorunu memlekete çağırıyormuş... O zaman bütün Somogy ayaklandı. Halk çanlara asıldı ve Alaman geliyor! diye silâhlanmağa başladı. Hep bunlar yabancıların başlarının altından çıkıyor diye aralarında hayli kızgın konuşmalar oldu, derken gözlerini kan bürüyerek papazları, öşürcüleri boğazlamağa başladılar. Bu arada göz etrafındaki gün görmez ormanların içinden, çoktan ölmüş bilinen insanlar, seksen doksan yaşlarında eski akıncılar, aksaçlı, kızgın gözlü haydutlar inip geldiler; bunlar elli yıl önce, âsi Koppany'in yanında çarpışmış ve o vakitten beri sazlıklarda sinlenen kocalardı... İfritçe bir kızgınlıkla halkı hep yabancılara karşı kışkırtıyorlar, halk da onlara peygamber gibi saygı gösteriyor, eteklerine kapanıyor... Bunun üzerine bir de Zala dağının doruğunda işaret alevleri yükselmeye başlayınca Somogy âsileri: İşte, Vata'nın alayı! diyerekten sürü sürü göle indiler. Mızraklarıyla itişe kakışa atladıkları yüz kadar kayıktan borular çalıyorlar ve bunların sesine Tihany'dan yine borulara cevap alıyorlardı.

— Sınıra giden yolu kesmişler demek, dedi Kunrat bey.

Başrahibe sordu:

— Şimdi ne yaparız?

Şövalyeler aralarında danışmaya başladılar. Her zaman korkusuz olan Kunrat bu danışmaya:

— Geriye! Kıralın karargâhına kadar kendimize yol açarız! diyerek son verdi.

Ağır arabaları ve dehşet içinde kalan kadınları geri çevirdikten sonra Sed deresini güç hal ile geçerek kuzeye doğru yollarına devam ettiler.

Ekese mızıraklılardan birinin atına bağlı olarak yola-lıyordu. Küçük, parlak gözlerini rahibeler kümesinden ayırmıyordu. Csanad'ın karısını kabile arasında gördük-ten sonra Angyika'nın da burada bulunduğunu anlamıştı ama, kızın yüzü sıkıca peçeli olduğundan tanıyamamıştı.

Ortalık ağarıyordu. Yağmur dinmişti ama, ağaçların tepesinden dumanlı bir kasırğa hızıyla hâlâ kirli renkli bulutlar geçiyordu. Yol doğuya sapıyor ve derin bir uçurumun kenarına dönüyordu. Öncüler uçurumun kıyısına varmışlardı ki, yapraklar arasında, bir küme kuşun hızla havalanışı gibi bir hışırtı duyuldu. Seyislerden biri ansızın şahlanan atının üzerinden boğazında bir okla yuvarlanın-ca arkadaşları ödleri kopmuş bir halde geriye, arabaların yanına kaçıştılar. Uykusundan uyanmaya başlıyan orma-nı koca bir kurt sürüsünün aklıktan uluyuşu gibi korkunç bir uğultu kapladı. Sonra sinsi bir sessizlik çöktü. Orman-da tek bir çalı bile kımıldamıyordu.

Kunrat beyle Alaman vali atlarını uçurumun kıyısına sürdüler. Onları da ok yağmuru karşıladı. Derenin ötesin-deki koca bayırda bir yığın atlı kaynaşıyordu.

— Paganlar! dedi Kunrat. Sonra gürliyen bir sesle se-yislerine haykırdı:

— Okçular, aşağı!

Hizmetkârlar dövüşmeye pek hevesli görünmüyorlar-dı, fakat Diterik bey kılıcını sıyırıp sövüp sayarak üzerle-rine yürüyünce ister istemez atlarından indiler ve uçuru-

mun kenarındaki ağaçların kalın gövdelerini siper edine-
rek düşmana ok atmağa başladılar.

Paganların bir kısmı arasız ok yağmuriyle cevap veriyordu, fakat içlerinden büyük bir küme de atlarını yularlarından tutarak yokuştan aşağı inmekte idi. Bu yokuş çok dikti ama Peçenek atları keçi gibi, ustalikle inip geliyorlardı. Bunlar aşağıya, derenin alçak suyuna inince ikiye bölündüler. Bölüklerden biri ata sıçrayıp, derenin içinde akıntıya karşı, anlaşılan oradan dolanıp şövalyeleri arkadan kuşatmak için, doğuya doğru ilerledi. (Doğulu uluslar savaşırken çevirme hünerine her zaman önem verirlerdi, hıristiyanlar ise şövalyeliğe yakışmayan bir baskın saydıkları için buna çok tutulurlardı). Paganların büyük kümesi ise atlarını aşağıda bırakarak dağınık sıralar halinde bayıra tırmanmağa başladı. Bunlar yalın kılıçlarını dişlerinin arasına kıstırmiş, yukarı doğru cin gibi ilerliyorlardı.

Ötede, karşı tepede papaz cüppeli, iri yarı bir adam çıplak bir kayanın üstüne çıkmış, avazı çıktığı kadar bağırarak, saldıran paganları kışkırtıyor, heveslerini artırıyor-
du. Başı kanlı bezlerle sarılı olan bu şeytanın papazı sol elinde kocaman bir Bulgar topuzu sallamakta idi. Omode babalığı bu. Gülünç şeyler söylemekte olacaktı ki, okçular sözlerini kişner gibi kahkahalarla karşılıyorlardı. Vurulan arkadaşlarını savaş safının gerisine taşımakla uğraşanlar bile kendilerini tutamıyarak gülüyorlardı...

O sırada Kunrat bey bakır borusunu üfledi.

Şövalyeler başına toplanınca komutan sordu:

— Ne olacak beyler? Kıyıda daha yarım saat tutunabiliriz, fakat o zamana kadar da bu imansızlar bizi muhakkak kuşatırlar.

Cenk patırtısından şaşkına dönmüş olan genç bir şövalye paganlar üzerine kılıçla saldırılmasını söyledi. Fakat ötekiler bunu cevaba bile değer bulmadıklarından bir şey söyleyemeyerek atların ardından baktılar. Kunrat bey:

— Arabaları beraberimizde götüremeyiz, dedi. Başrahibe atıldı:

— Ya hazineler pagan eline mi geçsin?

O zaman beyler birbirlerine bakiştılar.

— Mümkün olanı kurtarınız.

Kunrat bey bunu söyledikten sonra çelik gürziyle sandıklardan birinin üstündeki ağır kilidi kırdı.

Arkadaşları bunu görünce hemen ona uyararak ve ok vınlıklarını ve cenk naraları arasında heybelerini pırıl pırıl kıymetli şeylerle doldurmağa koyuldular. İşin farkına varan seyisler de savaşı bırakıp atlarının yanına koştular. Fakat bunların da çoğu o telâşlarının arasında avuçlarını hazine sandıklarına daldırmağa vakit buluyorlardı. Birbirini iterek, leş üzerine üşüşen kargalar gibi öfkeli öfkeli yırtık sesler çıkararak elmaslı haçları, kupaları, pazıbentleri kapıştılar. Kıymetli kumaşları çekiştirirken yırtıyorlar, ağır gümüş tepsileri fırlatıp atıyorlardı.

Başrahibe bir ağlama tutturmuş:

— Biz ne yapacağız? Biz ne yapacağız? deyip duruyordu.

Kunrat bey atını mahmuzlıyarak bağırdı:

— Paganlar kadınlara ilişmezler!

Diterik bey eğerine yerleşmişti ki, gözü solgun bir kadın çehresine ilişti. Zenobia idi. Fazla korkuya kapılan kız yasağı unutarak peçesini kaldırmıştı. Şaşkın şaşkın anasını arıyordu. Alaman:

— Sana yazık olur, güzel Zenobia! diyerek kılıcını taşıyan uşağı çağırdı ve adam, neye uğradığını anlamaya vakit bırakmadan kızı yakaladığı gibi efendinin önüne kaldırdı. Diterik bey ele geçirdiği aviyle atını ormana sürdü.

Bu aralık paganların bir kısmı yokuşu tırmanmışlardı. Hâlâ yağma ile uğraşan seyislerden birkaçını orada buldular ve kılıçlarıyla onları sandıklara yapıştırdılar. Çıgıllıklar kopararak dağılan kadınları da bir araya topladıktan sonra, kaçan Alamanların çalılar arasına fırlattıkları gümüşleri araştırmağa başladılar. Paganlar buraya yaya olarak çıkmışlardı, öbür bölükten ise hâlâ bir haber yoktu, onun için şövalyelerin ardından gidemediler.

Omode de orada idi. İhtiyar tövbekâr önce savaş meydanına şöyle bir göz gezdirmiş, Alaman ölülerinin belle-rindeki çantaları birer birer yoklamıştı. Şimdi bir çalının dibinde yüzü koyun yatan, meşin setreli bir adamın başında durdu, ihtiyar onun torbasını da araştırmak için yanına çömelmişti ki birdenbire öfkeyle bağırdı:

— Vay, daha soluyor musun, kerata? Ve hemen Bulgar topuzunu kaptığı gibi kafasına indirecek oldu, fakat o anda ölü seslendi:

- Dur Omode, dur, benim! İhtiyar şaşalıyarak:
- Bak hele, çalgıcı imiş, dedi. Ekese yalvarıyordu:
- Kurbanın olayım, Omode, ne olur kes şu ipi.

İhtiyar, sazıcı kâtibin elini Alaman kelepçesinden kurtardı, Ekese de sıçrayıp kalktıktan sonra dostunun iyiliklerine şu sözlerle teşekkür etti:

— Hay gömüğe batıp da çıkamaz olaydın, koca manda! Dünyanın kırbaçları sırtına insin!

Bu nankörlük Omode'yi öyle afallattı ki, kendini toparlayıp cevap bile veremedi. Ekese öfkesinden köpük saçarak hâlâ söyleniyordu:

– Bu ne hergele sürüsü böyle? Korkarım, Alpar beyin yiğitleri olacak bunlar? Başbuğa yalvarıp sizi kağnıcı Slovakların içine kattıracağım. Hoş, yuları birbirinize vuracağınızdan, yemi de kendinizin yiyeceğinizden de korkarım ya... Çünkü saksığanın başı küçüktür ama, içindeki yine sizin öküz kafalarınızdan fakirdir. Saksığan vuracak olan yayını tınlatmaz. Saksığan uçtu, Alaman tüydü.

Omode okkalı bir küfür savurarak:

– Orası öyle ama yaygaranın lüzumu yok, hazinenin yarısını bize kodu gitti.

– Yarısını mı, avanak! Bir iki kötü tasla birkaç küçük sahan. Ama Csanad'ın haznesini ve ondan daha değerli olanı alıp götürdü ya!

– Neyi götürdü dedin?

– Neyi götüreceksin, bizim talihimizi götürdü, Omode! Angyika hanım kızı Alpar'a alıp götürmüş olsaydık, sen bir piskopos olurdun, ben fakir ise nazırlığa konardım.

– Angyika burada mıydı?

Omode arkadaşının öfkesinin sebebini anlamış, hattâ ona hak bile vermişti.

Atlar gelinciye kadar epey vakit geçti. Fakat bölük komutanı Alamanların peşine düşmeye yanaşmıyordu. Ona Zala'lularla Somogy'luları silâh başına toplaması emredilmiş, bu işi de yapmıştı. Gün batmadan Marcal kıyısında yine Alpar'ın alayına katılması gerekti. Buluşma yerine vardığında gün ışığı görünmezse, gecikirler yahut yolu

şaşırlarsa bu, komutanın kellesine mal olurdu. Çaresiz atlara binildi.

Bu acele sayesinde manastır kadınlarının başları da selâmete çıktı. Gerçi canları için hiçbir tehlike hatıra gelmezdi -çünkü atlı adam kadın öldürmez- ama belki rahibelerin gençlerini kaçırabilirlerdi.

III

Bakony akıncıları Marcal kıyısındaki karargâha vaktinde yetiştiler. Ondan sonra başbuğ Alpar boruları çaldırdı ve suyu geçerek tümenini Mosony'a doğru yola çıkardı. Bu arada Hansag'daki²³ Peçenek gözcülerin de katılmasıyla bölüklerin sayısı çoğalmıştı. Gerçi bunlar o vakte kadar kiliseye devamlı olmakla tanınmış, çoğu da köylerde eğleşen kendi halinde adamlardı ama, o sıralarda Thonuzoba oğlunun civarda talan yaptığını haber alır almaz Peçenek kanları coşmuş, bozkıra can atmışlardı. Çetin savaşçılar olan Hansag Peçenekleri Alaman sınır gözcüleriyle zaten kış yaz çatışır dururlardı, fakat son zamanlarda cenk işlerinde de yiğitlikte Altınordulularla ve Karapeçeneklerle tepişir olmuşlardı.

Alpar bey, Angyika'nın Alaman elinde olduğunu yazıcı Ekese'den öğrenmişti. Haberi duyunca hem acıya hem de öfkeye kapıldı, ama yolundan sapmağı bir an aklından geçirmedi. Zaten hayatına da mal olsa yine sapamazdı, çünkü o sırada Vata beyden gelen bir haber millî birlik-

²³ Hansag, Macaristan'ın batı sınırına yakın bataklık bir bölgenin adı olup kiral İstvan bir kısım Peçenekleri gözcü olarak buraya yerleştirmişti.

lerle kıralcılar arasındaki kesin çarpışmanın Hansag'da olacağını bildiriyordu.

O vakitler sefer halinde bulunan dört Macar tümeninden Alpar'inkine memleketin batı sınırlarını yabancılara kapalı tutmak ve Alaman komşuyu gözetlemek ödevi verilmişti. Fertö gölü ile Tuna arasındaki Peçenek nöbetçi zincirinden kertenkele bile zor geçerdii. Memleketten kaç yeni dinli canını kurtarıp kaçabilirse imparator sarayında o kadar fazla kinci düşman toplanacağını Vata'gil biliyorlardı. Macaristan üzerinde metbuluk hakkı güden Alaman imparatoru Henrik ise bu memlekete karşı zaten aşırı bir ilgi gösteriyordu. Öteki tümenin başında millî komutan Vata kendisi bulunmakta idi. Vata, kıral Peter'i Komarom'daki karargâhından çıkarmış, şimdi yavaş yavaş sınıra doğru sürüyordu. Bu arada millî partinin hükümdarlığa namzet saydığı Andras bey, başkenti ele geçirmek için ücretli Rus ve Leh askerleriyle Fehervar önüne sokulmuştu. Küçük Arpad oğlu, koyu pagan Levente ise, birer ikişer damlamakta olan Büyük Ova'lı ve Erdel'li beylerle tümenini kuvvetlendirmek için günlerce evvel Csepel adasını tutmuştu.

Alpar Mosony altında karargâh kurmuş Vata kuvvetlerini beklerken bir yandan da sınıra sık sık akınlar yapıyordu. Birkaç gün önce binlerce Alaman savaşçısının Tuna'dan inerek kıral Peter'e katıldıkları haberini de burada almıştı.

Karargâhtaki Peçenekler durmadan çiseliyen güz yağmuru altında üç gündür ıslanmakta idiler ki, Vata'nın ileri yolladığı gözcüleri nihayet ufukta gözüktüler. İçlerinde mızraklı olanlar Tisza beyleri idi, bunlar süslü gocukların-

dan ve kırmızı bayraklı mızraklarından kolayca tanınıyordu. Biraz sonra ovada sağdan soldan, zincir halinde ilerleyen atlılar görüldü. Mızrakları omuzlarında, gocuklarına sarılmış sinsi sinsi, durmadan yağan yağmura söylene söylene sessizce uzaklaşıyorlardı. Alpar, öncülerden kiral ordusunun iki saatlik bir uzaklıktan kendilerini kovuşturduğunu öğrendi.

Tisza beyleri öfkeden köpük saçıyorlar, kiral Peter'le çarpışmak istemiyor diye, bağıra bağıra Vata beyi çekirtiyorlardı. Günlerden beri kiralı her yandan kuşatmış, mızraklariyle hep ilerden kurt bakışı baka baka yol almışken, kendilerine bir türlü onlarla kapışmak fırsatı verilmemişti. Gerçi geceleri durmadan hıristiyanları oka tutuyor, onlara göz açtırmıyorlardı ama, Vata bey sert bir emir vermiş, kılıcını kana bulıyacak olanın başını vurduracağını söylemişti. Ne zaman bir Alaman birliği üzerlerine saldırırsa Vata'gil çevik atlarının üstünde, yel önünde uçuşan saman gibi dağılıyorlardı. Tisza'lılar bu gidişle Venedik'li Peter'in sınırdan sıvışacağından korkuyorlar ve zaten de dillerini tutmasını bilmediklerinden, yok savaş hünerinden anlamıyor, yok onları Alamana satacak diye komutanın arkasından atıp tutuyorlardı.

Alpar hemen atına bindi ve başadamlarını yanına alarak Vata'yı karşılamağa gitti. Komutanı bir tepenin üstünde buldu, dağınık bir halde ilerliyen taburlarını seyrediyordu. Her vakit neşeli olan büyük bey gülerek Alpar'ın elini sıktı.

— *Pax tecum*²⁴, aziz kanonokum! Duan keskinmiş, bak iki hafta yağıştan sonra hava açıyor.

Gerçekten, boz bulutların arasından, parlak silâhlı atlı kümeler üzerine soluk bir ışık vurmuştu.

Tam o sırada dört nal atlılar geldi ve Vata beye kırılın gece karargâhı kurduğu haberini getirdiler.

Başbuğ bu habere şaşmadı.

— Alaman adımını kısalttı, soluğu kesilmek üzere, dedi.

Sonra gözlerini yine göğe kaldırarak mırıldandı.

— Yarın hava güneşli olursa Alamanı kaba yerinden yakalarız, çomarın kirpiyi yakaladığı gibi...

Komutanın şimdikiye kadar kesin çarpışmadan çekinmesinin birkaç sebebi vardı. Fakat her şeyden önce hıristiyanları yorgun düşürmek hem de kendi tümenini Peçeneklerle kuvvetlendirmek istiyordu. Zaten yağmurlu havada dövüşmek de işine gelmezdi, çünkü o zaman okçularının çok faydasını göremezdi. Dünyada Doğulu okçulardan ve atlı avcılardan üstün cenkçi bugün bile yoktur. Volga yönüne göre savaştıkları zaman hiçbir Batı-Avrupa'lı ordu onlarla başa çıkamazdı. Yalnız bu savaş usulü iyi bir talim, gayet sıkı bir inzibat, çetin dayanış ve güzel hava isterdi. Bu tümenlerin başlıca kuvvetlerinden biri hızlı hareketleri idi. Ağır demir urbadan hoşlanmayışları ve kalkan taşımayışları da bundandı. (Bunları yalnız kendileri ok atmıyan başta gelenler, onlar da süs olsun diye kullanırlardı). Vata bey yiğitlerini, kulaklarına kadar demir içine kundaklan-

²⁴ Bir papaz selâmı.

mış Alamanlara karşı mızrak mızrağa götürmeyi pek istemezdi. Mızrakla çarpışmayı hep, artık düşmanın insan kalesi sarsıldığı zamana, kesin savaş vaktine bırakırlardı.

O zamanki Macar ordularıyla Batı kavimleri ordularının cenk usulleri arasındaki fark, tıpkı iki ırkın karakteri arasındaki fark kadar büyüktü. Hıristiyan beyler her Şeyden ziyade Őahs yiğitliğe değer verirlerdi. Onlar birtakım ahmakça merasimle vücutlarına bir kantar ağırlığında demir ykletirler, sonra İsa'nın adını haykırarak kr bir öfke ile düşmana saldırırlardı. Halbuki Volga kıyısından gelme kavimler, cenge gidecek oldular mı başarıya her Şeyi feda ederlerdi. Onlar toplu bir talim görmüş orduda, tek komuta altında savaşırlardı. Toplu insan öldürme ustalığı onlarda asl bir sanat haline yükselmişti. Üstün bilgileriyle tuzağa düşürüp sonunda da yendikleri hıristiyanlar, paganların Ővalyelięe yakışmıyan savaş usullerini derin bir nefretle anlatırlardı, fakat yine de ne ğrendilerse onlardan öğrendiler.

IV

İkinci zeri Omode baba İblis'in gemini vuruyordu.

Bozdurgan ve Ekese ile beraber ihtiyarın çadır arkadaşı olan Marot sordu:

— Nereye? İhtiyar:

— Alamana bir bakayım, diye cevap verdi.

Bunun zerine Marotla Bozdurgan da eğerlere atladılar, fakat Ekese onlarla gitmek istemiyor, Alamanı diri olarak görmek hoşuna gitmediğini, bunun elinde olmıyan bir huy olduğunu söylüyordu.

Atlılar Bors'lu Kabarların karargâhından dört nala geçtiler. Kabar uşakları şarap arabasının yanında bir Slovak gaydacıya çaldırıp eğleniyorlardı.

Yassı, beyaz keçe çadır kalabalığını geride bırakmışlardı ki, karşılına dört nala gelen mızraklı bir Erdel birliği çıktı. Bunlar Vata beyin gece yarısına kadar Alamanları ok muzikasıyla eğlendirmelerini emrettiği Gyula-oğulları taburlarından seçilmiş erlerdi. Gece yatisından sabaha kadar da düşman karargâhı etrafında Somogy'lular patırtı yapacaklar, böylece Alamanın dinlenmesine vakit bırakacaklardı.

Macarların duraksız ok yağmuruna tuttıkları kiral karargâhında, atlarla mekkâre hayvanları arasında çok zarar oluyordu. Fakat bunun yüreklere yaptığı tesir daha büyüktü. Gece gündüz durmadan fakat seyrek olarak yağın dolu gibi, arabalara düştükçe takırtı çıkaran oklar düşmanı devamlı bir korku içinde bırakıyordu. Hıristiyanların çoğu geceleyin, kendilerini korumak için arabaların altına sokuluyorlar yahut da toprağa kazdıkları çukura girerek çukuru üstünü kalkanlarıyla örtüyorlardı. Sürekli korku sinirlerini yıpratıyor, çoğu umutsuzluğa düşüyor, içlerinde aklını yitirenler oluyordu.

Yarım saatten fazla süren bir tırstan sonra Omode'gil nihayet, uzaktaki tepelere kurulmuş düşman karargâhını gördüler. Kiral geceleri arabalardan kale gibi siperler yapıyor ve savaşçılar bunları piyade olarak gözetiyorlardı. Gündüz ise zırhlı atlılar arabalarla kadınları, göç eden papazları ve pagan esirleri aralarına alarak iki koldan ilerliyorlardı. İlkin, Komarom'dan yola çıktıkları sırada Vata'gil düşmanın asıl tümeninden birer küçük kümeyi ayartıp arkada bıraktıyorlar, sonra da bunu kuşatıp oka tutarak işini bitiriyorlardı. Fakat birkaç gün sonra düşman

bu ustalığı öğrendi. Şimdi artık Macar akıncılarının peşine düşmüyorlar, sıkı sıra halinde sınıra doğru yol alıyorlardı. Hücuma uğrıyacaklarını sezince de halka olup mızraklarını dört nala gelen paganlara çeviriyorlardı. O zaman bütün tümen av köpeğine karşı savunan kirpiye benziyordu.

Üç kafadar Omode'nin komutası altında tam karargâha doğru hayvanlarını sürdüler. Üç yüz adım kadar yaklaşmışlardı ki Omode:

— Nah işte Alaman! diyerek atını durdurdu.

Marot'la Bozdurgan sırtlarında üç köşeli kalkan ve omuzlarında uzun kargılarla koca, hantal arabalar arasında dolaşan demir başlıklı adamlara şaşşa şaşşa bakmağa başlamışlardı. Derken üçü birden bir öfkeye kapıldılar. Omode uzaktan haykırdı:

— Hey Alaman, Alaman! Yarın derini davul yapacağım!

Omode'nin tuhaf kılığı Alamanların gözüne çarpmıştı, içlerinden biri, bodur bir yeni yetişme, horoz gibi ötmeğe başladı, ötekiler gülüşüyorlardı, fakat arabaların arasından biri de çıkamıyordu.

Ondan sonra üç kafadar, belki daha bir şey görürüz diye, karargâhın etrafını dolanmağa başladılar. Birdenbire gözleri arabalardan birkaç ok atımı ilerideki bir tepede tek başına duran bir atlıya ilişti. Topuğuna kadar demir tel giyinmiş, dev gibi bir adamdı bu. Bir taş heykel gibi kıvıldamadan duruyor, görünüşe göre uzak düzlüklerde ilerliyen Macar birliklerini seyrediyordu. Omode:

— Gelin şuna çatalım! dedi.

Üçü birden Alamanla karargâh arasına sokulabilmek için atlarını dötrnala kaldırdılar, üçünün de gözleri avcılık

hürsiyle parlıyordu. Alaman da onları sezmiş, arabalara doğru yolu tutmuştu.

Bozdurgan:

– Amma da enine boyuna bir Alaman ha, bedeninden bir adamla bir köpek çıkar! diye hayretini gösterdi.

Şövalye karargâha iki yüz adım kadar kalmıştı. O zaman aygırını durdurarak kendini kovalıyanlara dik dik baktı. Bunlar da kendisinden bir çocuk oku atımı ötede durdular. Omode onunla biraz yarenlik etmek isterdi ama, Alamanca bilmiyordu, onun için cenkçinin meydan okuyuşu yerine adamın yüzüne karşı bir kişnedi. O zaman şövalye aygırını mahmuzladı ve koskoca mızrağını koltuğuna sıkıştırarak doğru onların üzerine koşturdu. Hemen hemen yanlarına varmıştı ki üç çevik Macar atı, horoz önünde dağılan bir küme serçe gibi, bir anda üç tarafa ayrılıverdi. Omode:

– Hele hele şu mandaya, şakası da yok! diye söyleniyordu.

Marot soluyarak:

– Bozdurgan, dedi, ne olur şunun suratına bir ok yolla!

Alaman denemeyi yeter görerek atını karargâha doğru sürdü. Fakat üç ahbap onun peşini bırakmıyordu. Bozdurgan büyük bir telâşla Alamanın kürek kemiğine iki ok yolladı ama, bunlar zırha çarpınca yere düşüverdiler.

Omode şövalyenin ta yanına sokuldu, bu arada eğerindeki kemendi de çözmüştü. Ne türlü dengine getirip de herifin boynuna geçirebileceğini düşünüyordu. Derken elinde olmadan ağızından koca bir küfür çıktı, çünkü şövalyenin Alaman vali Diterik olduğunu görünce pek şaş-

mıştı. Şimdi artık Omode Angyika hanım kızın da karargâhta olduğundan şüphe etmiyordu.

İhtiyarın kulağının dibinden bir ok vızlayıp geçti. Bir arabanın üstünden onları oka tutuyorlardı. Omode:

— Geri, çocuklar! diye bağırdı. Can çekişen köpeğe kendini ısırtanın akli yok!

Bunun üzerine atlarını hemen Macar karargâhına doğru yönelttiler. Angyika'nın Alaman karargâhında olabileceğini başbuğ Alpar'a bildirmek hevesi ihtiyarın içine ateş salmıştı.

Bu arada ortalık da kararmağa başlamıştı. Batı tarafında gök, mavi ve kırmızı bir alevle tutuşuyordu. Bozkırı derin bir sessizlik kaplamıştı. O sırada Alaman karargâhından kesik kesik, hüznü sesler yükseldi. Kesin savaşa hazırlanan hıristiyanlar akşam ilâhilerini söylüyorlardı. Mukaddes dua bir aralık başka, dehşet verici seslere karşıarak duyulmaz oldu, araba kalesinden tüyler ürpertici feryatlar ve boğuk hırıltılar duyuldu. Omode'gil bu korkunç şamatanın ne olduğunu ancak ertesi gün öğrendiler: Kırıl Peter'in buyruğuyla Alamanlar bütün pagan esirleri boğazlamışlardı.

Üç atlı, bir tepenin üzerinde duruyor, Alaman karargâhına oradan bakıyorlardı. Gece uzaklardan koşturan savaşçıların nal sesleri duyuluyordu. Şuradan buradan yükselen beyaz ateş çizgileri karanlık gecede uzun kavisler çizerek birbirleriyle karşılaşıyordu.

— Yangın okları atıyorlar karargâha, dedi Omode.

V

Kırallık tümenleri sabahtan öğleye kadar yine sımsıkı saflar halinde ilerleyişlerine devam ettiler. Bu arada su birikintilerinin, çalılardan geçişi zorlaştığı sulak, kındıralı bir alana, Fertö gölünün taşıdığı yerlere varmışlardı. Orada karşılıklarına ansızın, savaş nizamında dizilmiş büyük bir pagan topluluğu çıktı. Almanların içinde Macarların cenk âdetlerini bilenler kesin savaş saatinin gelmiş olduğunu anladılar. Macar komutanları ellerinden geldikçe, düşman kuvvetini dağıtmak zorunda bırakan böyle inişli yokuşlu arazide dövüşmek isterlerdi.

Zırhlı kırallık kuvvetleri, bir kasırğa hızıyla kendilerine saldıran düşman karşısında ancak sıraya dizilebilecek kadar vakit bulabildiler. Mızraklıların önünde dağınık kollar halinde Kabar okçular koşturuyordu. Kabarlar Alamanın üzerine bir ok yağmuru boşandırıyor, sonra yerlerini arkalarından gelen mızraklılara bırakarak sağa sola çekilip uzaklaşıyorlardı.

Saldıranlar kıralcılarının üstüne korkunç naralarla atılıyorlar, fakat daha silâhlar birbirine değer değmez birden dönüyor, duman gibi dağılıveriyorlardı. Şövalyelerin bir bölüğü onların peşine düşüyorlardı. Ama birkaç ok atımından ileri açılmıyorlardı. Bu gibi durumlarda tümenlerden ayrılmanın ölüm demek olduğunu Alaman beyleri öğrenmişlerdi. Tam o sırada artçılar arasında büyük bir yaygara koptu. Şövalyeler mızraklarla uğraşırken düşmanın başka bir takımı arabalara saldırmış, o koca zırıltilardan birkaçını devirmiş, arabacıları boğazladığı gibi mekkârelerden bir kısmını da sürüp gitmişti.

Şimdi dağınık drtnal koşturan pagan bölükleri kıralcılara doğru yaklaştıyordu. Bunlar atış menziline geldikleri zaman yelpaze gibi dağıldılar, sonra uzun sıralar haline gelerek Alamanların karşısında durdular. Yaylar işlemeğe başladı. Alaman seyisleri Macarların ok sağanağını kötü ve acemice karşılıyorlardı, şövalyeler de saldıranları karşı hcumiyile kovalamağa çalışıyorlardı. Okçu bölük ikiye bölünerek sıvıştı, fakat artlarında başka bir sıra daha peyda olarak arasız yağdırdığı oklarla Alamanları püskürttü. Bu okçular hep Aba'nın²⁵ eski ordusundan kalma Kabalar, memleketin en usta okçuları idi.

Alpar'ın Peçeneklerine henüz savaş sırası gelmemişti. Başkomutan Vata bey onları sabah erkenden pusuya yollamıştı. Surbanlar ilk çarpışma yerinden epeyce uzakta, bir sıra alçak tepenin ardında bekleyiyorlardı; genç başbuğla başadamları atlarından inmişler, tepenin üzerinden çarpışmayı seyrediyorlardı.

Ok savaşı, ardı arası kesilmiyen hileli kaçışmalarla, çevirme manevralariyle ikindiye kadar sürdü; seyredenler bile yorulmuşlardı. Boğuşan alaylar bu arada bataklıklı alanda gittikçe ileri taşarak pusudaki Peçeneklere daha ziyade sokulmuşlardı.

Güneş iyiden iyiye alçalmıştı ki, mızraklılar kıralcılara karşı bir daha saldırdılar. Bu sefer ileri atılanlar Tıza bölükleri idi. Kargılarının zerindeki kırmızı bayrakçıklardan ta uzaktan seçiliyorlardı. Tıza'lılara verilen dev, hücum eder gibi yaptıktan sonra hızlı bir gerileyişle Alamanı yan pusuların hizasına çekmekti. Fakat onlar söz

²⁵ Kabaların başbuğu ve kiral İstvan'ın eniştesi idi. İstvan'ın ölümünden sonra bir müddet Macar tahtına geçmiştir, (1040-1044).

dinler takımından insanlar değildi ve birbirleriyle yarış edencesine şiddetle düşmana saldırırken ortalığı velveleye veriyor, bağırarak ne olursa olsun çekinmiyeceklerini, ya Alamanı tepeliyeceklerini, ya da hep orada can vereceklerini söylüyorlardı. İlk saflar mızraklarını düşmana dayadıktan sonra artık isteseler de çekilemezlerdi, çünkü artçılar oradan bir türlü aralaşmıyorlar, öfkeli sabırsızlıkla onları sıkıştırıyorlardı.

Çarpışma dehşetli oldu. Yeni yeni atlı kümeleri yallah! naralarıyla, boğazlanmış insan ve hayvan yığınlarının üzerinden Alaman mızrak ormanına saldırıyordu. Bu korkunç boğuşmada Tisza'lılardan bazıları zırhlıların saflarını aşabilmişlerdi. Fakat kırallık baltacıları bunları çabucak yere serdiler. İçlerinden sade atı kargılanmış olan hemen sıçrayıp kalkıyor ve topluca üzerine saldıran zırhlılar tarafından parçalanıncaya kadar bu çılgınca boğuşma piyade olarak devam ediyordu. Alaman şövalyelerinin demir duvarı önünde hücum kuvveti taş sette çarpan dalga gibi kırılmıştı. Çözülen alay daha bir müddet düşman karşısında toparlanıp saçıldıktan sonra darmadağan bir halde kaçmaya başladı. Bunu görerek coşan şövalyeler ise hınçlı naralarla onları kovalamağa koyuldular.

Başkomutan Vata ilerideki bir tepeden yiğitlerini Atamanın nasıl doğradığını seyrediyordu. Yüzü soluktu ama yine de yerinden kımlıdanıyordu. Etrafında duran beyler her ne kadar cenk hırsıyla yerlerinde duramıyor idiyse de ona bir şey söylemekten çekiniyorlardı.

Derken birdenbire çehresi kıpkırmızı oldu, gözleri parladı. Arkasında duran borazana:

— Peçeneklere haber ver! dedi.

Koca boru Thonuzoba hücum emrini aldı.

Komutan bir müddet dikkatle kulak verdi. Sonra uzaktan, Peçeneklerin bulunduğu tepeden cevabı duyunca memnunlukla gülümsedi.

Kaçışan Tisza'lılar tepenin altından geçerlerken Peçenekler çoktan eğer üstünde idiler. Bu işareti dehşetli, üzücü bir sabırsızlıkla bekliyordular. İnsanlar şaşılacak gibi değişmişlerdi. Gözleri yanıyor, dudakları seyiriyordu, çehreleri ise bambaşka olmuş, köşeli bir hal almıştı. Kan kokusunu alan genç aygırlar binicilerinin altında eşiniyor, şahlanıyorlardı. Tepelerin üzerinde bekleyen insan ve hayvan yığınlarında zorla tutulan korkunç bir kuvvet ve ateş gizlenmekteydi. Durup durdukları yerde ayaklarının altındaki toprak gümlüyor, silâhlar ise, sanki cenk ateşi onları da sarmış gibi durmadan şakırdıyordu.

İşte o sırada boru sesi havayı titretmişti... Başbuğ Alpar kılıcını sıyırdı ve kendinden geçmiş, ateşli bir bakışla erlerine baktı:

— Peçenek, heey!

Peçenekleri bütün çağların en saldırgan savaşçısı yapan gemalmaz hınç, çılgın kana susamışlık gök gürleyişi gibi şakladı, kasırğa gibi atıldı ve şimşek gibi ortalığı tutuşturdu.

Onların cenk naraları bu idi: Peçenek, heey!

Onlar Tanrıyı anmazlar, kendi adlarını bağırlar. Bu adı duyunca kanları tutuşur, başları döner; bu da onlar için en hoş cenk havası, onu duyarak ölmek dayanamadıkları bir zevktir. Yüzyılların kan ve ateş deryasını yüzüp geçmiş atalardan kalma bir alın yazısıdır onların adları. Onu duyan Peçeneğin yüreği bir tanrı gururiyle, bir şey-

tan serkeşliğiyle ve bir ölüm üzüntüsüyle dolar. Sanki o, ulusunun alın yazısı bu ad olduğunu, onun uyandırdığı korku ve öcün son Peçenek soyu kılıçtan geçinciye kadar her yerde kendisine düşman topluyacağını sezer.

Surbanlar hücumlarını kiral tümeninin tam ortasına yöneltmişlerdi. Deminki kovalama kızgınlığıyla hıristiyanların safları dağılmış olduğundan ileri atılan Peçenek atlıları kuru ot yığınınına saplanan demir dirgenin dişleri gibi, belki on yerinden zırhlı kuvvetlere sokuldu. Bu korkunç saldırışın sarsıntısıyla bütün Alaman tümeni yerinden oynadı ve geriledi; şimdi hıristiyanlarla paganlar sıkışık bir halde, tek bir tümen gibi biribirine karışmış olarak ileri koşturuyorlardı. Ortalık mahşere dönmüştü, bir anda birkaç sıra birden havaya kalkıyor, atlar biribirinin sırtına tırmanıyordu. Bu sıkışık durumda savaşçılar kargularını kullanıyorlar, kılıçla, balta ve bıçakla dövüşüyorlardı, Alamanlar sonlarının belli olduğunu anlamışlardı, çünkü pagan bir kere zırhlı safı delip de düşmanla göğüs göğüse geldi mi, artık onunla başa çıkacak insan gücü yoktur. Şövalyeler İsa ile Aziz Jürg'ün adlarını haykırarak (Aziz Georgius'a onlar böyle derlerdi) boğuşuyorlardı. Fakat denizin uğultusu boğuran insanın hırılıtısını nasıl bastırırsa paganların cenk naraları da onlarınkini öyle bastırıyordu. İri kemikli, sarışın şövalyelerin yanlarına, ağır Alaman kılıcının korkunç vuruşlarını bir yılan çevikliğiyle savuşturduktan sonra, eşsiz bir ustalıkla vurmasını bilen arık, karayağız ifritler yapışıyordu. Savaşan Peçenek, kan dökmek hırsıyla çıldırmış da olsa, içgüdüsiyle, düşmanın boğazına atılan kurt gibi, her zaman hesapçı idi.

Kızgın cenk kasırgası başbuğ Alpar'ı bir an için kiral Peter'in yanına doğru sürüklemişti. Savaşçı yığınları arasından kiralın başı görünüyordu. Çelik tulgasını süsleyen altın yapraklı küçük taçtan kolayca tanıdı. Kıvırcık sakallı esmer yüzü terli idi, iri kara gözlerini ise kan bürümüşü. Venedik'li öfkeli bir pervasızlıkla kılıç sallıyordu.

Alpar adını söyliyerek Peter'e bağırdı, fakat o sırada, sahipsiz kalmış bir küme ürkmüş at aralarına girerek onları ayırdı.

Derken Peçenek beyi kendini iri yarı bir Alamannın yanında buldu. Kılıçlarıyla saldırmak üzerelerken birbirlerini tanıdılar. Şövalye, Alaman vali Diterik'ti. Ondan sonra olanı Alpar ancak hayal meyal hatırlıyordu. Başının tam ortasına dehşetli bir vuruş yemişti, bu vuruş tulgasını kesmiş, yüzü gözü kan içinde kalmıştı. Ondan sonra, ona öyle geliyordu, kılıcı kırılmış ve onu elinden fırlatarak hemen eğerinin altındaki zırha geçen saldırmasını Diterik'in karnına saplamıştı.

İki düşman bir müddet yanyana, birbirini dikkik bakarak dört nala gittiler. Yüzü kireç gibi ağarmış olan şövalye Alpar'a helâllaşıyormuş gibi bakıyor ve yüzünde şaşkın bir gülümseme belirliyordu. Bu gülümseyişle belki de ölümden korkmadığını anlatmak istemekteydi. Derken birdenbire atının üstünden teker meker yuvarlandı ve Alpar onu bir daha görmedi.

Cenk bitmişti, fakat süre avı hâlâ devam ediyordu. Vata beyin zaten bu iş için sakladığı taze kuvvetleri kaçan düşmanı manasızca, bazı birliklerini çiğneyip geçerek, çalılıkları, sazlıkları araştıra araştıra kovalıyordu.

Akşam karanlığı çökmeden bütün başıboş kalmış atları da yakaladılar. O sırada sisli ova iki büklüm dolaşan, eğilip doğrulan adamlarla dolmuştu. Bunlar ölüleri soyuyorlar, kestikleri başları meşin torbalara dolduruyorlardı. Sonra bu kafaları meşalelerin ışığında, etrafa yuvarlananları çizmeleriyle tekmeleyip iterek komutanlarının önüne yığdılar.

Rahat borusu çalarken Alpar'ın aklına birdenbire Angyika geldi. Yorgun atını mahmuzluyarak başadamlarıyla beraber Alaman araba karargâhına sürdü. Karargâhın önüne, askerlerden ganimeti satınalmak isteyen büyük bir Busurman tacir kalabalığı dolmuştu. Bu bir sürü insanın böyle bir araya nereden toplanıverdiğini kimse bilmiyordu, fakat bunlar her çarpışmanın arkasından, akbabalarla beraber hemen peyda olurlardı. Karargâhı Vata bey kendisi tutmuştu. Erler, telef olan düşmanın silâhlarını ve sair eşyasını istedikleri gibi yağma ettiler, fakat karargâh eşyasıyla kıralın oradaki hazinesi hakça üleştirildi.

Vata bey arabaların arasında durmuş, başadamlarıyla görüşüyordu. Kıral Peter'in postu kurtardığını ve bir küme atlı ile Rabca'ya doğru kaçtığını demin haber vermişlerdi. Başkomutan, Venediklinin peşine düşmek için dinlenmiş atları bekliyordu.

Karargâhın etrafında pek çok kanlı ölü yatıyordu, bunlar hep kırala bağlı yeni dinli papazlardı; cengin sonunda karargâhta ansızın peyda oluveren gezgin şaman hepsini boğazlatmıştı. İhtiyar şimdi bu sıra sıra ölüleri düşüncelere dalmış olarak seyrediyordu. Kendi kendine söyleniyordu:

— Tanrılarına mucize için yalvarıyorlardı, halbuki benim bildiğim bir tek mucize vardır: erkek yiğitliği! diyordu.

Vata bey, yüzü kan içinde de olsa Alpar'ı tanıyarak elini uzattı ve:

— İşte Thonuzoba'nın oğlu! dedi. Onu bundan daha fazla övemezdi. Sonra dedi ki:

— Biz beyler, Thonuzoba oğlunu atamızda selâmlıyor ve onun, paylaşırma başlamadan, ganimetten dilediğini almasına izin veriyoruz. Bak, Alpar hoşuna giden ne varsa çadırına götür.

Önlerinde yığın yığın altın, gümüş eşya, cevahirli silâhlar, kıymetli kumaşlar duruyordu. Bu değerli şeylerin yanında ise koca bir küme halinde genç, yaşlı esir kadınlar kimi ayakta duruyor, kimi oturmuş dertli dertli düşünüyordu.

Alpar gözünü hızla bunların üzerinde dolaştırdı, fakat aralarında aradığını bulamadı. O sırada, etraflarında ağızları açık bakışan adamların arasında ozan Ekese'yi gördü. Sazcı, efendisinin bakışından ne araştırdığını anlamış, eliyle kara urbalı kadınlardan birini gösteriyordu; kadın bir meşin torbanın kenarında, başını dizine dayıyarak, kendi âlemine dalmış bir halde oturuyordu. Alpar:

— Ben payıma bunu seçiyorum, dedi. Vata bey azıcık gülümsedi.

— Öyleyse götür çadırına. Ekese kızın eline dokundu.

— Düş arkama hanım kız, efendinin çadırına götürüyüm seni.

Zenobia yavaşça doğrularak ürkek ürkek etrafına baktı. Bir de parlıyan meşalelerin ışığında, bundan böyle çadırında kendisine cariyelik edeceği adamı görünce kor-

kusundan bir çığlık kopardı ve ardından hemen bayılıp yere yığıldı.

O anda Alpar'ın görünüşü gerçekten korkulacak gibiydi. Yüzü gözü pıhtılaşmış, kalın bir kan tabakası ile sıvaşmıştı. Kapkara çehresinden yalnız gözbebekleri ağarıyordu. İnsana benzer yeri kalmamıştı, daha ziyade Hint mäsallarındaki, insanları boğmak için geceleri sık ormanlardan çıkıp köylere sokulan kaplan başlı ifriti andırıyordu.

VI

Harp bitmişti. Alaylar geldikleri yerlere döndüler.

Tuna'nın gölgeli kıyısı boyunca Şen bir atlı kabile doğuya doğru yol alıyordu. Yedek atlarla, mekkâre hayvanlarıyla giden bu adamlar Alpar'ın hizmetkârları idi ve otuz kişi kadar varlardı. Omode baba ile kâtip Ekese, Bozduran ve Marot da bunların arasında idiler.

Uşaklardaki taşkın neşenin ayrı bir sebebi vardı. Mo-sony cenginden sonra Omode'gil sazlıkta kırık dingilli bir kırallık arabası bulmuşlardı ki, içi Şarap tulumlariyle dolu idi. O zaman Omode bundan kimseye bir Şey söylemiyecekleri ve hepsini saklıca kendileri içecekleri üzerene uşaklara yemin verdirdi. Onlar da yeminlerini sıkı tuttular. Yola çıktıkları sırada ıslak ot ve yapraklarla örtülü tulumları arkalarından dört at zor götürüyordu, fakat Şimdi kalanı iki at kolayca çekmekte idi. İki gün önce baba Omede bir yerde bir Slovak gaydacı da yakalamış, ata bindirip onu yanlarına katmışlardı. İlk günü Slovak soluk almağa bile vakit bulamadan onlara gayda çaldı, fakat başa çıkamamış olmalıydı ki, ertesini gece bir yolunu

bulup sıvışmıştı. O zamandanberi onları türkü ile Ekese eğlendiriyordu. Ozana yaranmak için altına kocaman bir Alaman aygırı vermişler, sırtında, yırtık pırtık meşin set-resinin yerine, cenk meydanında bulunmuş kırmızı bir kadife pelerin örtmüşlerdi. Omode'nin rütbesi de yükselmişti. İhtiyar, atının üstünde altın sırmalı dua binişiy-le oturuyordu, başında gümüş boynuzlu Alaman tulgası vardı, atının ise önü ardı bir sürü süslü eşya ile dolu idi. Öbür uşaklar da hep garip birer kılığa girmişlerdi, hepsinin de atları süslenmiş, başlarına sorguçlar takılmıştı. Bu parlak güz güneşi altında onların kıyı boyunca ilerleyişleri şarap tanrısı papazlarının hovardaca yaptıkları geçit törenini andırıyordu.

Alpar bey alayını serdarın komutasına vererek ileriye, kiral oğlu Levente'nin Csepel'deki karargâhına yollamıştı. Erlerini oradan, yaralılarla ve ganimet taşıyan arabalarla memlekete göndermek kendisi de, Levente beyin adına Peçeneklere vadedilen Maros beyliğini almak için küçük Arpadoğlu'nun yanında Szekesfehervar'a, orada toplanacak olan kurultaya gitmek istiyordu.

Başbuğun yolculuğu ilkin pek acele değil gibiydi. Kendisi Tuna'da kayıkla gidiyor, gündüzleri uşaklarını pek görmüyordu bile. Fakat akşam üstü, Zenobia için kıyıda gece çadırı kurmak gerekince, hizmetkârların ayık olanları hemen meydana çıkıyorlardı.

Kayığın dümenini Alpar tutuyor, dev gövdeli, Hansag'lı iki kayıkçı da kürek çekiyordu. Bu iki su-insanı şaşılacak kadar birbirine benziyordu, ikisi de kunduz gibi tülü kafalı, ufak sarı gözlü idi.

Başbuğun esiri Zenobia, üzerine işlemeli seccade örtülü yumuşak ot yatağın üzerine yaslanmıştı. Ayaklarının ucuna, kucağına su çiçekleri saçılı idi; iri dulavrat otlarını şemsiye gibi yüzüne tutuyordu. Kız hulyalı idi, yüzü solgundu ve rengi, üzerindeki ince toz ıslak güz havasından akmış kelebek kanadı gibi durulaşmıştı.

Şimdi gözlerini açtı.

Kunduz kafalılardan biri, damarlı, toprak renkli koca eliyle kıyayı gösteriyordu. Ta ileride, moraran uzaklıklarda tek başına yükselen kocaman bir meşenin altında kara bir yaban öküzü duruyordu. Kart boğa uzaktan bir küçük köpek kadar görünmekte idi. Derken boğa başını kaldırarak böğürdü, bu ses uzaktan ancak bir gece böceğin vınlıtısı kadar işitiliyordu... sonra koşarak çalılar arasında gözden kayboldu.

Kayık yerlere sarkan ağaç dallarının altına varınca Zenobia ansızın bir ürperme geçirdi. Küreklerin suya vuruşu kıyıda yankılar uyandırmıştı.

Nehrin bu durgun kolunu koca koca beyaz, mor, sarı çiçekler kaplamıştı. Buruşuk, baygın, uykulu çiçekler, ölüm yargılarını bekleyen ve bu arada hep, felâketlerine sebep olan tatlı saadetin düşüne dalmış günahlı kadınlar. Yaz gecelerinin bayıltıcı kokusunu, güney yeliyle oynattıkları zamanları, gün ışığı ile alıp verdikleri kızgın öpücükleri hatırlıyorlardı. Elinde kırağılı baltasıyla cellât yaklaşıyor... Kıynın yukarıları böğürtlenlerle kaplı, üzerleri kırmızı, kekre ve genç kız öpücüğü gibi serkeş yemişlerle dolu. Cellâdın yaklaşan ayak seslerini bu zeki bakireler de duymakta. Gönüllerini bir acı sarıyor ve ötedeki, ölmü canlarına minnet bilen delişmen kadın çiçeklere kiskançlıkla bakıyorlar.

Buradaki ışık bolluğu Zenobia'nın gözlerini almıştı. Etrafında her şey, su, kıyı ormanı ve gökyüzü hep altın sarısı idi. Yakın bir ölüm düşüncesi dünyayı garip, acıklı bir renk sarhoşluğuyla sarmıştı. Gökyüzü hırsla tutuşuyor, parıdıyor, uzun bir geçit halinde derinliklerinde yüzen bulut kümeleri birbiriyle kucaklaşıyordu. O zaman bir kere daha, son defa güzelleşmek isteğiyle altın yaldızlı ve erguvani renkli urbasına bürünmüştü. Baygın havada keskin bir koku dalgası, birleşme ve mayalanma kokusu yüzüyordu.

Bu sonbahar sarhoşluğu Zenobia'nın gönlünü de sarmıştı. Alpar onun gözlerine baktığı zaman yüreği çarptı, o kırmızı dudakları titredi. Genç efendisinin bakışlarına dayanamadı. Başını döndü, gözlerini kapadı. Ve sonra yine açtı, uçuruma bakan bir çocuğun merak ve korkusuyla yine ona baktı.

Gözleri açık olarak düş görüyordu, kendisi Güz'ün yavuklusu, kayığı da altın nehrin ağır ağır götürdüğü çiçekli bir tabuttu. Çok geçmeden sarı direkli bir kilisenin yükseldiği gizli adaya ulaşacaklar. Mutlu Ölüm Tapınağı oradadır. Şimdi geçtiği tarafta ağaçlar, çalılar sessiz bir hayretle ardından bakıyorlar... Sonra başbaşa vererek, birbirinin tepesine tırmanarak, yapraklı elleriyle onu gösteriyorlar: İşte, işte Güz kıralın yavuklusunu götürüyorlardı!

Genç kızın gözü o sırada yaz sonunun baştan aşağı beyazlar giydirdiği küçük bir ağaca ilişti. Bu vakti geçmiş, hiçbir zaman yemiş vermiyecek olan çiçeklenişin umutsuz dilberliği Zenobia'nın pek hoşuna gitti. Ellerini çırpmağa ve kahkahalarla gülmeğe başladı, -o zaman Alpar yüreğine beyaz inci yağmuru düştüğünü sandı- fakat sonra

bu gülüş birdenbire ağlamaya dönüverdi. Nasıl olduğunu kendisi de anlamadan içini kaplıyan sıkıntıya dayanamamıştı.

Güneş kıyı ağaçlarının ardında kaybolurken ortalığı bir ölüm bitkinliği sardı. Gökyüzü, toprak ev su soluk bir renk almıştı. Tasalı bir yel Tuna suyunun yüzünü buruşturdu, o anda Zenobia'nın yüzü de soldu. Akşam duasını söylemek için ellerini kaldırdı. Duasını bitirince birdenbire hayal âleminden uyanarak kendine geldi, gönlüne bir acı çöktü ve kendi kendine göklerin tanrısıyla atışmağa başladı:

— Rabbim, pederim, beni ne hale getirdin? Bir imparator torununu bir barbara odalık mı yaptın?

Alpar kızın aklından geçeni sezmiş olmalıydı ki, elini yavaşça onun omuzuna koydu:

— Benim kumrucuğumun şakrak neşesi nereye uçtu?

Kız cevap vermedi, sade hüznü, iri ceylan gözleriyle baktı.

Başbuğ yavaş bir sesle:

— Seni çadırıma götüreceğim, karım olacaksın! dedi.

Zenobia şaşırarak ellerini oğuşturuyordu.

— Ben nasıl senin karın olabilirim, nasıl? Vücudum ve ruhum Meryem-Ana'nın değil mi?

Kız ürpertiler arasında Meryem-Ana'yı, fakat o iyi yüz-lü, cana yakın anayı değil, Bizans manastırının, altın taht üzerinde oturan ve antlarını bozanları cehennem ateşiyle korkutan soğuk bakışlı bakiresini hatırladı.

Alpar sandalı kıyıya yanaştırdı. Başbuğun hizmetkârları orada ateş yakmışlar ve gece çadırını kurmuşlardı.

Zenobia ateşin yanına yerleşerek üşümüş küçük ellerini aleve tuttu. Avuçları ısındıkça bütün uzuvlarına da sıcaklık yayıldı ve neden sonra ayağa kalktığı zaman yüzü pembeleşmişti, gözleri parlıyordu.

Biraz sonra sırtında sıcacık bir gocukla kıyıya durarak uzun uzun, yıldızlı gökyüzünü seyre daldı. Şuradan buradan uçuşan yıldızlar karanlık kubbeyi parlak çizgilerle yarıyorlardı. Bunlar orada o soğuk biteviyelikten usanmışlar, bir anlık parıltılı bir tutuşma için bütün yıldızlık şerefini feda ediyorlardı. Kıvılcım saçan gözlerle, şuursuz bir hızla, birbirleriyle yarış edercesine derin karanlığa atılıyorlardı. Arkalarında bıraktıkları ateşli iz, gecenin boşluğunda yükselen sevinç çığlığı idi.

Zenobia:

— Uçuyorlar, uçuyorlar! diye fısıldıyor, ellerini uzatıyor, gözlerini oğuşturuyordu.

O da amansız ve tatlı bir hüzne kapıldı. Eğer yıldız olsaydı o da çığlıklar arasında tutuşarak karanlık hiçliğe karışıp gitmek için kendini derinliğin içine bırakırdı...

Geç vakit, ağaçlar arasında dolaşan bekçiler çadırdan ağır bir lâvta sesi duydular. Başbuğun cariyesi şarkı söylüyordu. Bu, yabancı bir şarkı, yanık ve tatlı, aynı zamanda eşine seslenen bir bülbülün şakıyışı kadar ateşli ve cana yakın bir hava idi.

VII

— Bu gece Levente'nin karargâhında yatacağız, dedi Alpar.

Megyer geçidini arkada bıraktıkları vakit akşam oluyordu.

Kayıkçı uşakları kıyıda oturmuş yarenlik ediyorlardı. Kayık nehrin ortasında ilerliyordu ama, kıyıdakilerin sesleri iyi duyuluyordu. Suyun yüzüne çarparak etrafa dağılan bu sesler öbür dünyadan gelen sadaları andırıyordu.

Alpar birden kendini topladı. Ne idi o?

Suyun ötesinden piskopos Gellert'in adını duymuştu...

Piskopos Gellert!

Geniş suyun üstünde onun adı bir çan sesi gibi inlemişti... Başbuğun çehresi karardı, ağzı çarpıldı... Hayır, hayır! Onu aklına bile getirmek istemiyordu! İyiliğin ve şefkatin ta kendisi olan ve yine de insanlar üzerinde anlaşılmaz, büyülü bir kudretle hüküm süren o papaz hakkında hiçbir şey işitmek istemiyordu... Düşmana saldıran alayının önünde kılıcını çekmiş koştururken o karşısına çıkmış olsaydı belki de elinden silâhını düşürürdü... Ne olur, dünyada bu kadar dehşetli iyilik olmasa!

Dümen küreğini derince suya daldırdı ve kuvvetli bir hamle ile kayığı ileri itti. Hansag'lılar da kürek çekmeyi hızlandırınca kayık suyun üzerinde ok gibi kaymağa başladı. Çılgın bir hızla, soluk soluğa Buda ören şehrinin karşısına varmışlardı. Bilinmiyen, çoktan izi kaybolmuş bir ulusun soğumuş yuvası yanında Buda'nın alçak palanka duvarı görülüyordu.

Gün batarken Peşte'deki sivri kayanın yanını vardılar. Nehrin üzerine doğru çıkıntı yapan dik kayalığın dibinde, oraya yapışmış gibi birkaç tahta kulübe vardı. Küçük Peşte şehri karşıda, nehrin sol kıyısındadır, Tuna'nın kenarında bir meydan var, yeni dinlilerin kilisesi oradadır.

Alpar dümen küreğini elinden bırakarak başını hayretle kiliseye doğru çevirdi.

Çanlar törenle çalınıyordu, bin insanın bir ağızdan okuduğu dua sesi çan uğultusunu bastırıyordu. Yeni dinin mukaddes ilâhisi paganlığa dönen memleketin kalbinde pervasızca ve zaferle yükseliyor! Kilisenin açık kapısından ve pencerelerinden karanlık geceye sessiz, tatlı bir ışık seli taşıyor. Açık kapıdan, içeride sırma urbacı, asıl kılıklı insanların ışık içinde yüzerek dolaştıkları görülmektedir... Dışarda, karanlık meydanda ise yüzleri kiliseye dönük bin insan dizçökmüş. Hepsinin de hayranlık ve coşkunluk veren bir tek duygunun dehşetli ağırlığı altında ezilmekte oldukları duruşlarından belli. Alpar:

— İçerdeki o! diye mırıldandı.

Ve birdenbire kendini büyüdü bir korkuya kaptırdı. Piskopos Gellert'in kiliseden çıkıp, ayağı ıslanmadan suyun üstünde yürüyerek kendisine yaklaşıcağından ve eskisi gibi tatlı bit gülümseyişle sevgili genç kanonokuna sesleneceğinden korktu... Ne olur, dünyada bu kadar korkunç cana yakınlık olmasa! İleri! İleri!

Gecenin karanlığı ışıkları yuttu, ilâhi sesleri kesildi. Şimdi yalnız nehrin kapkara, soğuk suyunun kaynaşması duyuluyordu. Kayık yine تنها, alçak kıyıları arasında ilerliyordu.

Biraz sonra Csepel koluna girmişlerdi...

Birdenbire kulaklarına kesik, şikâyetli bir feryat çalındı. Başbuğun yüreğine ağır, onarılamaz bir felâket sezişinin acısı çöktü.

— Peçenek, heey!

Kıyıda beliren kara bir gölge atını suya sürüyordu. Başbuğ sordu:

— Kimdir o? Atlı bağırıcı:

– Hurtoba kulunum! İhtiyar serdardı.

– Hurtoba, alayım nerede?

– Beş yüz kadarı Levente beyin karargâhında seni bekliyor!

– Ya gerisi, Hurtoba?

– Gerisi Tuna'da yüzüyor, beyim. Peşte tepesinin dibinde boğazlanmış yatıyorlar.

– Ne oldu, Hurtoba? Canın tatlı ise anlat!

– Canımdan bezmişim, beyim, ama emrin başım üstüne. Zaten başbuğuma hesap vermek için sağ kaldım.

– Alayımın başına ne geldi?

– Emrin üzerine alayı Mosony'dan alıp, atları hep Tuna kıyısından sürerek Csepel'e götürüyordum... Bundan üç gün evvel Peşte kayasının yanına vardık, orada aramıza gezgin koca şaman katıldı, felâket güneşi de o gün üzerimize doğdu... Gözcülerimiz Andras bey ordusunun yaklaşmakta olduğunu haber verdiler... Kaya tepenin dibinde bir alay yeni dinli ile karşılaştık, bunlar bayrak ve haç altında Arpadoğlunu karşılamağa gidiyorlardı. Önlerinde papaz takımından birçok adam ilerliyordu, içlerinde Marosvar piskoposu Gellert ile Böd, Besztered ve Beneta diye çağırıldıkları üç büyük papaz da vardı... Koca şaman yeni dinlileri görür görmez ağzından köpükler saçarak erlerini üzerlerine saldırttı, onlar da yeni dinlileri doğramağa başladılar... Yeni dinlileri boğazlamamız bize Andras ve Levente beylerin adına emredilmişti.

Alpar sordu:

– Ya piskopos Gellert?

– Ötekilerle beraber onu da öldürdüler, içlerinden bir Beneta kaçabildi.

Alpar'ın başı önüne düştü...

— Ah efendim, benim iyi yürekli Gellert efendim! Bir zamanlar Peçenek böğürtleninden üzüm devşirmek istediğini söyledin. İşte onun dikeni yine kanattı seni!

İhtiyar Hurtoba anlatmağa devam etti:

— Ben çok yiğidin öldüğünü gördüm ama, ölümü o papaz kadar cesaretle karşılayan kimse görmedim. İnsan onun ölümüne seve seve atıldığını sanırdı. Yaralarından kanlar akarken o tatlı tatlı gülümsüyor ve istavroz çıkararak bizi takdis ediyordu. Erlerim buna öfkeleniyor, onu tutup tepenin üzerine sürüklediler ve orada ellerine geçen bir el arabasına bağladıktan sonra uçuruma itiverdiler²⁶. Cenazesi şimdi Peşte kilisesinde, halk akın akın ziyaretine gidiyor...

Alpar, çehresi karararak sordu:

— Ya alayım nerde?

— Erlerimiz yeni dinlilerin hesabını görürken Andras bey ordusuyla çıka geldi. Ne iş gördüğümüzün farkına varınca hemen boruları çaldırdığı gibi üzerimize yürüdü. Habersiz avlandık, erler etrafa dağılmıştı, çoğu atlarından inmişti. Zaten cenk de değildi o, daha ziyade bir boğazlama idi. Bizi perişan ettiler, istedikleri gibi tepeleye tepeleye Tuna'ya sürdüler... Kanlara bulandıktan sonra da başımıza gelenin ne olduğunu anlayamadık. Zira biz kanımızı Andras bey için döker, yeni dinlileri onun buyruğu üzerine temizlerken o, elinde haçla bizi bastırılmış, kılıçtan geçiriyordu. Koca şaman da orada, Rus baltası altında can verdi...

²⁶ Gellert'i yuvarladıkları bu tepe Buda'dadır ve bu gün de Gellert dağı diye anılır.

Serdar susmuştu. Alpar'ın göğsü derin bir hırıltı ile kalkıp iniyordu. Kalbinin üzerine kocaman bir taşın yuvarlandığını duyar gibi oldu. Ve bütün ömrü boyunca da bu yükün altından kurtulamadı.

Pagan başbuğu Kitab'ın sözlerini tekrarlıyor:

— Sakındığım korku başıma geldi! diye mırıldandı.

Serdar yine anlatmağa başladı:

— Alayımдан geri kalanları topluyarak onları Levente beyin karargâhına götürdüm. Ben de burada pusuya yatarak seni gözlemeye başladım, çünkü bu yana geleceğini biliyordum, iki gündür buradayım... Fakat sen beni suçlu buluyorsan işte kılıcın, işte boynum.

— Beni Levente'nin karargâhına götür! dedi Alpar.

İhtiyar Angyika'ya baktı, sonra yavaş bir sesle:

— Onu yanında götüremezsin, ulu beyim, dedi. Levente bey sert bir başbuğdur, beylerin hovardalıklarını duyunca çadıra girecek olan kadının boynunun vurdurulmasını emretti. Ne kadar şarapları varsa hepsini Tuna'ya döktürdü. Sonra Alamandan ele geçirdikleri bütün o süslü eşyayı toplayıp ateşe attırdı. Levente bey hayın kardeşinin kanuna bulamadan kılıcını kınına koymuyacağına andiçti ve şimdi tümenlerini yola çıkarmak için ikinizi, Vata beyle seni bekliyor.

O aralık başbuğun çadırcıları, Ekese ve Omode ile birlikte kıyıda göründüler. Alpar, kafileden iki uşak seçtikten sonra Ekese'yi yanına çağırdı.

— Hemen yola çıkacak ve Angyika'yı Bege Peçenek obasına götüreceksin, hem de başbuğ Alpar'ın karısı olarak. Her Peçenek, kellesi karşılığında ondan sorumludur.

— Başüstüne, beyim! dedi Ekese.

Başbuğ kıyıya atlıyarak serdara emretti:

— Levente'nin karargâhına götür beni! Zenobia yavaş bir sesle:

— Alpar, beni bırakma, diyordu.

Fakat Alpar cevap vermiyerek eğere sıçradı. Zenobia bir kere daha: Beni bırakma, Alpar! dedi.

Başbuğ atını mahmuzlayarak mızraklılarıyla beraber uzaklaştı... Kulağı bin erkeğin ölüm hırılıtiyle dolarken bir kadının feryadını kim duyar? Bir hayli uzaklaşmışlardı ki, gecenin karanlıkları içinde o umutsuz, ölgün ses yine kulağına çınladı:

— Alpar, beni bırakma!

VIII

Hurtoba alayı durdurduğu ve erlerine ses çıkarmamaları işaretini verdiği zaman ay Soroksar kıyıları üstünde epeyce yükselmişti.

Gecenin derinliğinden nal sesleri ve at kişnemeleri duyuluyordu.

İleri yollanan gözcüler Tisza beylerinden bir kolun önlerinde ilerledikleri haberiyle döndüler. Bunlara belki Vata bey kendisi, belki de başka bir ilerigelen komuta ediyordu, çünkü yanlarında çok hizmetkâr ve yedek hayvan vardı.

Başbuğ Alpar boruları üfletti, Tisza beyleri de buna yine boru sesiyle cevap verdiler. İki kabile karşılaştığı zaman gerçekten onları, birkaç meşalecinin arasında, Vata bey karşıladı.

Birbirlerinin ellerini sıkarken Peçenek başbuğu komutanın başının sargılı olduğunu farkettiler. Halbuki hatırında kaldığına göre Mosony çenginde Vata yara almamıştı. Üstü başı da perişan ve kanlı idi; bu hal, Bellus'lu büyük beyin debdebeli savaş kıyafetinden hoşlandığını bilen Alpar'a garip göründü. Delikanlı sordu:

— Nereden geliyorsun, ağam? Başkomutan ona göre cevap verdi:

— Szekesfehervar cümbüşünden.

— Andras bey ile memleket işi üzerinde görüştün mü?

— Görüştüm.

— E, ne cevap verdi? Vata, sarılı başını eliyle göstererek:

— Kıralın cevabı işte kafama yazılı, dedi. Peçenek ürkerek sordu:

— Bizden olan Vaszoly'un oğluna ne diye kıral diyor-sun?

— Szekesfehervar'da kendisine kırallık tacı giydirtti de ondan. Ben oraya geç vardım ama, yine de cümbüşlü bir düğün olduğunu söyleyebilirim. İstvan'ın tacını onun başına piskopos koydu, türedi Macar kıralı da ondan sonra haçı öptü ve kilisenin itaatli bir kulu olacağına andiçti.

Bu dehşet verici şeyleri Vata bey hep hafif alay tarzında anlatıyordu. Alpar sordu:

— Ya halk, halk ne oldu?

Daha yakın vakte kadar kendisine tapılan halk başbuğu eliyle hakareti anlatan bir işaret yaptı.

— Halk mı? Kıral halka gümüş para saçtırdı ve halk da Kyrie eleison! diye bağırdı.

Bir müddet sustular, sonra Vata kuru bir sesle devam etti:

— Ben Fehervar'a vardığımda cümbüş bitmişti... Kıralla sokakta karşılaştım ve atının gemine yapışarak ona: Köpeğin doğurduğu Andras, sen bir hayınsın, dedim. O bir şey söylemedi, yalnız Ruslarına işaret etti ve onlar kırallın cevabını baltayla kafalarımıza çaktılar. Biz yabanlık urbamızla piyade idik, onun için kolayca hakladılar bizi... O aralık şehrin önünde karargâh kurmuş olan tümenime saldırdılar. Erlerimi şarap tulumlarının başında bastırarak kılıçtan geçirdiler. Başadamlarımızdan çoğunu kaybettik. Ben ve uşaklarım kendimize şehirde kılıçla yol açarak kaçıp kurtulabildik.

Alpar sordu:

— Şimdi ne yapacağız, efendim? Vata omuz silkti.

— Ben yalnız Venedik'li Peter'in gözlerini oydurduğuma yanıyorum. Mosony'dan Zamor'a kadar kovaladım onu, -altındaki at iyiydi kırallın- orda bir Alaman konağında sıkıştırdım... İki buçuk gün bir yaban domuzu gibi savundu, sonunda yine ele geçirdim ve gözlerini oyurdum. Fakat inan olsun, o kör herife bir daha raslarsam kendisini kırallın tanıyacağım... Tanırım elbet! O biberli bir kırallın, orası öyle fakat Andras zehirli bir kırallın! Yağmurdan kaçarken doluya tutulduk, kertenkeleden ürkerken yılanla sarıldık. Peter yeni dindendir, Alamanın önünde dizçöker, ama Andras'ın dini imanı belirsiz. O, eğer atının önünde dizçökmekle bir taca konacağını bilse hiç düşünmez, yapar. Tavus kuşunun kuyruğundaki gözler kadar gözü olsa ve ben hepsini çıkarttırsam Peter'in iki gözüne yine de yazık oldu derim. Alpar bir daha sordu:

— Şimdi ne işliyeceğiz, efendim?

Vata başını çalımla kaldırdı.

— Mademki etini yedik, suyunu da içeceğiz. Harb mi lâzım harb olsun! Bozkırda daha sağlam bacaklı tay bulunur... Fehervar'daki yılanın üzerine bizim Csepel'deki ejderi, hilekâr Andras'a alev kusan Levente'yi salıveririz... Levente gerçek Arpad kanı: çelik gibi sert, temiz ve lekesiz... Andras her Arpadoğlu gibi yavuzdur ama, Levente yavuzların yavuzudur. Bu gece yapacağımızı biliyor musun? Levente'yi kalkanlarımızın üstünde havaya kaldırıp Macaristan'a kağan yapacağız.

Vata bey, bunları gür sesle söylemişti, etrafında ilerleyen beyler de dediklerini uygun bulduklarından aralarında bir sevinç uğultusudur yükseldi.

O aralık Taksony dolaylarına varmışlardı. Kıyıdağın akaçlar sıklaşmağa başlamıştı. Atlılar çok geçmeden sulak bir ormana daldılar. Yol kocaman, budaklı, kamburlaşmış ağaç gövdeleri arasından dolanıyordu.

Biraz sonra Levente ile, dünyaya ün salmış bir soyun belki en babayiğit evlâdiyle karşılaşacakları düşünceyi Alpar'la beraber bütün beylerin de gönlünü dindar bir duygu ile doldurmuştu. Çünkü yalnız Macarlık değil, tâ eski çamlardan beri Doğunun bütün atlı kavimleri Almos'un efsanelere karışan şovuna karşı büyük, âdeta büyümlü bir saygı beslerlerdi. İnsanları buyruğu altına almak için yaratılmış olan bu soy öteki insanlardan bedence olsun ruhça olsun, tek başına dolaşan asıl yırtıcı ile birarada otlayan sürünün ayrıldığı gibi ayrılırdı ve bunu Volga'dan Lajta'ya kadar bilmiyen yoktu. Bu soyun erkekleri aslana

benzerler, ağırbaşlı, zeki ve güçlü olurlar; hepsi de atalarının, iyilikte ve kötülükte mucizeler yaratabilen korkunç irade kudretine konmuşlardır. Onlar için gülmesini de ağlamasını da bilmedikleri söylenir. Kadınlarına gelince, ozanlar türkülerinde onları kargalar içinde doğan diye överler; bütün öteki kadın mahlûklarından daha cesaretli, daha gözalıcı, daha ateşlidirler.

Alpar o sırada birden atını durdurarak Vata'nın koluna yapıştı:

– Görüyor musun, efendim? Görüyor musun?

Ötede, ormanın derinliğinde sonsuz görünen bir uzaklıkta kızıl ışıklı bir yıldız parlıyordu.

– İşıtiyor musun, efendim? İşıtiyor musun?

Gecenin koynunda derinden derine bir ezgi duyuluyordu... Bin insanın bir ağızdan söylediği bir ezgi... Bu bir ezgi de değil, acısı yüreklere çöken bir uluma idi. Kara bir umutsuzluğun, çılğın bir ıstırabın yas türküsü, yavrularının kanlı leşi başında uluyan bin dişi kurdun sesi.

Vata fısıldadı:

– Ölüm töreni yapıyorlar! Alpar ürpererek sordu:

– Kimi gömüyorlar acaba?

– Bilmem ki. Fakat ölen koca tanrının kendisi bile olsa, orman halkı onun için de başka türlü yas tutmaz...

Korkunun sade adını duymuş olan iki pagan başbuğunu soğuk bir titreme aldı. Biri de atını mahmuzlamağa cesaret edemiyordu. Hayvanlar ayaklarına kurşun bağlanmış gibi gerile gerile gidiyorlardı. Ama o tüyler ürpertici yas yerine yine de oldukça vaktinde ulaştılar.

Ormanın ortasında büyük bir açıklığa varmışlardı. Cenaze ateşi burada yanıyordu. Belki kiral Attilâ'nın gömülmesinden beri görülmemiş büyüklükte bir odun yığını vardı. Yas tutan kalabalık, binlerce insan alevin etrafını sarmıştı. Kocalar, delikanlılar, parlak urbali ilerigelenler, yırtık pırtık giyinmiş fakirler, fakat hepsi de savaşçı insanlar dertli kümeler halinde, kimi oturmuş kimi ayakta, dalga dalga yükselen alevi kuşatmışlardı. İçlerinden bir çoğu, babaları ölmüş kardeşler gibi birbirlerine sarılıyorlar, kimisi, acısının şiddetinden başını yanındakinin omzuna dayıyor, bazıları çimenler üstünde kıvranıyordu. Bütün orman inliyor, hıçkırıyor, kıvranıyordu.

Vata, atından inerek bir kocaya seslendi:

— Kimi gömüyorsunuz burada?

İhtiyar, camlaşmış gözlerini ona çevirdi, fakat cevap vermiyerek sade ak saçlı başını salladı.

O zaman Vata bey kalabalığın arasından kendine yol açarak aleve yaklaştı.

Ateşin ortasında, bıçaklanmış savaş atıyla yanyana, parlak silâhlı, uzun boylu bir genç yatıyordu. Yükselen alev henüz ölünün vücuduna dokunmamıştı, fakat etrafını sarmış, tepesinde ateşten, kocaman bir çan meydana getirmişti.

Vata bey genç ölünün yüzünü görür görmez sahibi için uluyan bir köpek gibi acı ve kısık bir sesle inledi, sonra kuşağının arasından çıkardığı bıçağıyla sol şakağından bir tutam saç kesip ateşe attı.

Alpar da alevin yanına varmıştı.

Orada yatan yiğiti ömründe bir kere olsun görmemişti, öyle iken şimdi hemen tanıdı. Yüzünün çizgileri tunç gibi sağlamdı. Burnu fazlaca kemerli, ağzında ve alnında yüce bir sakinlik, yüksek bir gurur ifadesi var... Kafası bir kaplanınki gibi yuvarlak ve iri. Kol ve bacakları bütün Arpadogullarında olduğu gibi uzun. Esmer, damarlı elinin katılmış parmakları başbuğluk topuzunu sımsıkı tutuyor. Tırnakları kartal tırnağı gibi sivri ve eğri... Ateşte yattığı yerden bile etrafında birikmiş olan yığına hükmediyor.

Alpar, saçından bir tutam kesmek için bıçağını incili kınından sıyrıyor...

Bitti, her şey bitti! Macar ovaları, Macar bozkırları göz yaşlarıyla dolun, yaşlara bürünün, çünkü Levente ile birlikte Macarlığın koca tanrısı da öldü. Ona tepelerde kurban sunan son Arpadoglu Levente idi. Artık bundan böyle ona kimse kurban adamıyacak, o artık hür beylerin tanrısı değil, sade ormanların ıslak, loş bucaklarında adını fısıltıyla anacak olan miskin dilencilerin tanrısıdır... Ve artık eski Macarlık da ölmüştür. Bundan böyle Macar hür olmayacaktır, çünkü talihini kendi dilediği gibi değil, tapınaklar önünde dizçökerek, uluslar meclisinde madrabazlıklar yaparak, dilenerek yöneltecektir. Öz Macar tanrısı artık yoktur, Macar dünyasının tatlı hülyası sona ermiştir; artık Macar bundan sonra uluslar sürüsünün ortak otlağında itişe kakışa ötekilerle birlikte yayılacaktır. Bitti, artık her şey bitti! Demek ki gökleri kuşatmak ve güneşi durdurmak için boş yere, ölümlerden dağlar yığmışlardı; zamanın her şeye hâkim nefesi onları türedikleri yerin tozu içine üfleyiverdi. Paganlığın pervasız atılışı boşa çıkmıştı; ön-

lerine yine zamanın göklere değen demir hisarı dikilmiş, her şey bitmişti.

Alpar düşünceler içinde dalgın dalgın ateşi seyrederken ruhunda bir ışık parladı. O zaman anladı ki, onların savaşları başlangıçtan beri umutsuzdu. Paganlık daha atına gem vururken cengi kaybetmişti. Zira onlar vücutları yoketmek için silâhlanmışlardı, korkunç düşman ise vücutlarda değil ruhlarda yerleşmişti. Kuvvetli bir dine karşı mızrakla değil ancak daha kuvvetli bir dinle savaşılabilir. Halbuki onların dinleri yok. Şamanların ve kâhinlerin sâf boşınanları onu ve herhalde Vata beyi de çoktandır kandırmıyordu, kanmış gibi görünüyorlar, inanmak için kendilerini zorluyorlardı, fakat inanamıyorlardı. Ah, o kara papazlar, doğrusu iyi iş başarmışlardı! Yeni dini her kalbe işliyememişlerse bile eskisini herkesin kalbinden sökmüşlerdi. Vata kendisi de artık eski dinli değildi, o sade yeni dinin zalim baskısına karşı isyan etmişti. Komutanların içinde en koyu paganlar bile, mademki Arpad beyimiz cenneme gitmiştir, bizim yerimiz de orası, diye düşünüyorlardı. Onlar ta içlerinden yeni Tanrı'yı inkâr etmiyorlardı, fakat onun sıkı gözcülüğü ve sınırsız kudreti taşkın hürriyet sevgilerinin önüne set çektiği için ayaklanıyorlardı. Ve bu ayaklananlar içinde çoğu gizlice, öteki dünyada cezaya uğrıyacaklarına ve böylece hürriyet aşklarının uğrunda şehit olacaklarına inanıyorlardı. Hürriyetlerini kendi selâmetlerinden üstün tutan, yurtlarını cennetten çok seven gerçek Macarlar onlardı. Fakat bu inatçı pervasızlıklarının, gizli korkularının ardında yeni din sinlenmekteydi. Yok, onlar artık gerçek pagan değillerdi, ataları pagandı. Onlar çalımlı, güçlü hayvanlar gibi bozkırı do-

lanırlar ve hayata inanırlardı. Ve bu inanla hayatı kendisi için yaşar, sonu ne olacağını hiç de sormazlardı. Lâkin o kara papazların büyük bir gayretle saçtıkları ölüm tohumu artık bir kere gençlerin kalbinde filiz vermişti ve işte o zamandan beri de hayat gerçek hayat değildi. İçlerinde hep o, sonra ne olacak? sorusu. Bu korkunç soru şimdi, son pagan beyin alevi önünde dururlarken yine ruhlarında çaktı. Kimi hiçbir şey olmayacağına inanıyor, bazısı da bir şey olacağını sanıyordu. Her iki ihtimal de paganların kendilerine olan inani sarsmaktaydı. Kara papazlar ulusa dehşetli bir hüner, düşünme hünerini öğretmişlerdi. Tassasız hayvan insan olmuştu, insan ise ıstırap çeker, çünkü düşünür.

Alpar ıstıraplı bir başdönmesi duydu. Bu, mesut şuur-suzluğun bin yıllık sisi içinden sıyrılarak hayatının sınırlarını ilk defa sezen ihsanın başdönmesi idi. Artık bundan kurtuluş yoktur, son erkeği mezarına kadar götürcektir bu duygu.

Peçenek yavaşça sordu:

— Vata beyim, şimdi ne olacak? Komutan elini atının yelesine götürdü.

— Artık olacak bir şey kalmadı. Çiftliğime gidip yulaf ekecek, tay yetiştireceğim. Sen de git yine. Marosvar kapitulumuna, bıraktığın yerden dualarına devam et. Kara papazlar seni sevinçle karşılarlar, onların tanrısı sürüye dönen kuzunun kıymetini bilir.

IX

Herkes, pagan kasırgasının devamı yeni dinin körpe ekinini yokedecek sanıyordu. Halbuki işte o kanlı fırtına

faydalı olmuştu. O ruh ekini şimdi eskisinden daha gür, daha canlı gelişıyordu.

Papazlar ölüm-incilinin yapıcı olduğunu boşuna yaymamışlardı: canlariyle elde edemedikleri zaferi ölümleriyle elde etmişlerdi. Ve böyle oluşu da tabii idi, çünkü hayatları kusursuz değildi, fakat ölümleri kusursuzdu.

Hele piskopos Gellert'in ölümü paganlık davası için dehşetli bir yenilgi olmuştu. O, ölümiyle belki bütün ömrü boyunca yendiğinden fazla pagan yenmişti. Onun ruhu, ince zarından sıyrılarak bulutların üstünde, ahiret kürsüsünde bir dev gibi görünmüş ve bir zamanlar zayıf sözlerle yabancı dilden yaymağa çalıştığı iman şimdi gök gürültüsü halinde bütün ülkeyi sarsmağa başlamıştı. Halk ise dizçöküyordu.

Mosony cenginden sonra Vata: artık memlekette hıristiyan kalmadı! demişti. Halbuki memlekette birdenbire paganın tükenmek üzere olduğu görülmüştü. Onlar kiralın zulmüne, yabancıların şımarıklıklarına kızgınlıklarından akıllarını yitirmiş birtakım azgın insanlardı. Şimdi birdenbire o kanlı sarhoşluklardan ayılmışlar, ne yanlış yollara sapmış olduklarını ürpererek anlamışlardı.

Gizlenen papazlar şimdi şuradan buradan meydana çıkıyorlardı. Göründükleri yerde halk onları içten gelen bir sevinçle karşılıyordu. Tövbelerle ayaklarına kapanıyorlar, gözyaşları içinde kucaklayıp öpüyorlar ve onları alayla köylerine geri götürüyorlardı.

Eskiden halka eziyet eden papazlar da İsa'nın hizmetkârları olduklarını hatırlamışlardı. Her şeyi unutup affettiler. Üstelik onlar, gizlendikleri yerlerde çektikleri sıkıntılardan sararıp solmuş olan bu adamlar, suçlarının bağışlan-

dığına bir türlü inanamayan manda güçlü katillerini yatıştırıyor, onlara cesaret veriyorlardı. Kendi yüce gönüllülüklerinden duygulanarak daha birkaç gün evvel çılgınca bir kan dökme hırsıyla onları arıyanları takdis ediyorlardı. Bu açık ve iyi davranışlarıyla en yavuzları bile yola getirmişlerdi. Bu şaşılacak bir şeydi ve tanrısından kopmuş millet umutsuzluk içinde gökten gelecek işareti bekliyordu.

Halkın ateşli günlünü yeni bir merak, tövbe merakı sarmıştı. Memleketin her yanında halktaki hayranlığı artıran birtakım alâmetler belirmektedir. Gellert'in cesedi hâlâ Hazreti Meryem'in Eski Peşte'deki kilisesinde yatıyordu, onun ne türlü mucizeler yaptığı ise sınırlarda bile dillerde dolaşıyordu. Onun kanının aktığı toprağı öpen körlerin, sakatların gözleri açılmış, vücutları sapsağlam olmuştu. Bir pagan, torbasında sakladığı bir tutam saçı kafadarlarına göstererek bu saç, memleketi ataların dininden döndürmek isteyen o suratı tıraşlının saçı diye övünürken birdenbire çıldırmış, kendi kendini didiklemeğe başlamış, derken birden ölüvermiş.

Csongrad'ta gün battıktan bir saat sonra kapkara gökyüzünde İsa'nın dikenli tacı biçiminde ateşli bir alâmet görülmüştü. Boğazlaşma günlerinde yeni dinlileri Tuna'ya yuvarlıyan Szalankaman balıkçıları da gece yarıları suyun içinden apaşikâr dua sesleri duymuşlar, korkularından başlarını alıp gitmişlerdi.

Kanlı fırtına geçmiş, hava açmıştı. Sade bir tek kara bulut parçası güneye doğru koşuyordu; bu, Alpar'ın döküntü halindeki Peçenekleri idi.

Altınordu düşmanla kaç kere vuruşmuşsa her zaman üstün gelmişti, öyleyken şimdi eski ağıtçı Macarlar²⁷ gibi kırılmış, bitkin bir halde dönüyordu. Yolda sık sık, şehit düşen bir papazın mezarına giden tövbeci kafilelere raslıyorlardı.

Peçenek alayını köylerin hepsinde kilise ilâhisi karşıliyordu. Yaptıklarına pişman insanlara bir cesaret gelmişti. Szeged dolaylarında ise yollarını kara binişli arık bir adam kesti. Kara adam yalnızdı ve elinde bir haç tutuyordu. Yüksek sesle onlara:

— İsa'nın önünde eğiliniz! dedi. Bu papaz iyi yürekli cemaatinin o kırım günlerinde saklıyarak canını kurtardıkları papazlardan biri olacaktı. Anlaşılan sonradan, şehitlik pahasına ebedî selâmete erişen arkadaşlarını kıskanmıştı ve şimdi ne olursa olsun kendisi de o şerefe, o ruh kazancına konmak istiyordu. Ama Peçenekler -her nedense- içlerinden bir tanesi bile ona el kaldırmaksızın, yanından köskös geçip gittiler. Szeged balıkçıları sonraları bunu da mucize diye hatırlarlardı.

Alpar'ın alayı Kenezsna'da Tisza'yı geçti, Ajtony beyin eski ülkesinin sulak toprağına ayak bastıkları zaman kalın bir sis vardı, ileriden sık sık kılavuz boruları duyuluyordu. Daha sonra, dağılmağa başlayan sisin arasından güneş yüzünü göstermiş, Peçenekler buluttan bir denizin beyaz dalgaları içinde kalmışlardı. O sırada öncüler, buğular

²⁷ 955 de Almanlarla yaptığı Augsburg meydan muharebesini kaybeden Macar ordusundan alil bir halde memleketlerine dönmüş olan yedi Macar savaşınsına bu ad verilmiştir.

içinde heyulâ gibi uzamış, kiral Csaba'nın²⁸ cin ordusunu andıran yabancı atlılarla karşılaşmıştı.

Surbanlar önce yollarını Kör Becs'in kuzucukları kestiler sanarak ok kuburluklarına el attılar; fakat çok geçmeden mızraklıların Seruzad'ın obasından gelme kolcular oldukları anlaşıldı. Bozkır hatunu başbuğun dönüşünü haber almış ve birkaç atlı haberciyi ona karşı yollamıştı.

Alay biraz sonra Oroszlamos manastırına varmıştı. Bu manastırı Csanad bey başbuğ Ajtony'a karşı kazandığı savaşa anıt olarak yaptırmıştı, öldükten sonra da kendisini buraya gömmüşlerdi.

Bu sisli havada şimdi manastırın yerinde isli bir yıkıntı yığını duruyor, yıkılar üzeninde de koca bir sürü karga dolaşıyordu.

Altınordu kısa bir mola verirken Alpar hayvanını yokuşa sürdü ve kilisenin harap duvarları arasına şöyle bir gözattı. İçerdeki direklerin hâlâ ince ince tütmesinden buranın daha yenilerde talana uğradığı anlaşılıyordu. Dağınık kül-ler arasında birkaç kömürleşmiş insan ölüsü de yatıyordu. Şu geçen haftalar içinde Alpar bunlar gibi yüzlerce ceset görmüştü, hepsi birbirine benzeyen kara, şekilsiz şeylerdi ve hepsinin de yanık kolları göğüsleri üzerine büküktü.

Güneye saparak atlarını Harangod suyuna sürüp geçerken Bege obasının subaşısı da çıkıp geldi ve hemen başbuğun önüne dikilerek o seferde iken olup bitenlerden

²⁸ Macarların Hun efsanesine göre Csaba Atillâ'nın en küçük oğludur. Yine bu efsaneye göre Macar kavminin talihi kötüye dönünce Csaba komutasındaki cin ordusuyle Saman yolundan onların yardımına gelir.

hesap verdi. Önce Aşağı-Tuna ve İtiller-arası Ulupeçeneklerinin kağanı Tyrak hanın Bege obasına elçiler yolladığını en önemli haber olarak bildirdi. Elçiler Alpar'ı orada bulamayınca, yine geleceklere söz vererek Karam vâdisine, Karapeçeneklerin obasına gitmişlerdi. Fakat ne maksatla geldiklerini söylememişlerdi.

Subaşı ondan sonra Seruzad hatunun iki gün önce Oroszlamos manastırını ateşe verdiğini anlattı. Hatun bununla, çayırda dolaşan birkaç sınır gözcüsünü vurduran Csanad kale komutanı Kör Becs'e cevap vermişti. Manastıra yağlı paçavralar attıkları sırada tapınakta, başlarında kapitulum başpapazı Tazilo efendi ile Marosvar'lı ziyaretçiler varmış. Ziyaretçilerin çoğu da kadınmış. Hepsi de orada yanıp gitmişler. Sonunda bozkır hatunu Kör Becs'i kızdırmak için Csanad beyin tabutunu kırdırarak yol üstüne sürükletmiş.

Başbuğ bunları dinlerken hep oba borazancısının atına bakıyordu. Atın alnında, belki hıristiyanlıkla alaydan ziyade süs olsun diye takılmış mavi mineli küçük bir haç sarkıyordu.

Alpar birdenbire borazancıya soruyor:

— Adın ne senin, oğlum? Bu sorudan şevke gelen delikanlı yüzü kızararak:

— Ompud oğlu Katapan, beyim, dedi.

— Nasıl şeymiş o senin kulanın alnındaki haç? Nerden geçti eline?

— Arkadaşım Fancsal verdi dün. Bir bileği taşıyle değiştik.

— Fancsal nerde bulmuş?

- Onu bilmiyorum, beyim. Ama obaya gidince anlarım.
- Getir, bana sat onu.

Başbuğ küçük haçı eline aldı... Zenobia göğsünde bunun gibi bir haç taşıyordu... Uğur muskası olarak urbasının altına takınıyordu; kimse göremezdi, sade Alpar biliyordu... Buna benzer bir şeydi, yoksa bu olmasın?

Bir daha baktı. Üzerindeki mavi mine, sanki ateşte kalmış gibi, bir yerinde eriyip akmıştı. Altın zambak, baygın çiçeğin şimdi acaba nerede açıyor? Altın kitar, o tatlı sesin acaba şimdi nerelerde tınıyor? O kız vücudunun ve ruhunun bir türlü anlayamadığı, kollarının arasında iken bile içini acı bir hırsla ve hoşnutsuzlukla dolduran yabancı cadı, o incelik şimdi birdenbire bütün duygularını ayaklandırdı.

Başbuğ nöbetçiyi yanına çağırdı.

- Karargâha bir cariyeye yollamıştım...
- Görmedik, ulu beyim.
- Ekese ile yollanmıştım, çalgıcı Ekese ile, anladın mı?
- Ekese obaya uğradı, ama yalnızdı. Cariye sözü etmedi. Kendisi şimdi karargâhta değil...

Öteden birisi söze karışarak Ekese'nin yanında başka bir uşakla Bege sazlığına çekildiğini, orada kendilerine cerge kurduklarını söyledi. Kolcular sık sık görürlermiş...

Alpar vahşi gözlerle etrafına baktı...

Peçenekler, Macarlar, size söylüyorum, eğer o kıza bir şey olduysa vay halinize, bozkırı baştan başa kana boyarım!

Büyük Bege sazlığına varınca, oradaki nöbetçilerden daha yanlarına katılanlar oldu. Borazan erine küçük haçı

veren Fancsal da bunların arasında idi. Ompud oğlu Kaptan haber verdi:

— Efendimiz, mavi haçın nereden geldiğini öğrendim. Oroszlamos yağmasında ele geçmiş.

Alpar işaretle delikanlıyı susturdu. Ağzını açamıyor, boğazından insan sesine benzemiyen dehşetli bir ses çıkacağından korkuyordu. Gözleri havada dolaşıyordu. Sis artık dağılmıştı. Gökyüz kül rengi idi, yalnız bir yerinde gözalıcı bir ağırtı parlıyordu. Gökteki bu ışıklı nokta insana sonsuz yüksekliklerden, soğuk bir bakışla aşağıyı seyreden bir göz gibi görünüyordu.

Pagan başbuğ içinden gelen bir korku ile duaya başladı.

— İsa Hıristos, yalvarırım sana! Mucize ancak sana vergidir, ne olur bir mucize göster, şu olanları olmamış eyle. İşte bak, kalbimi gör! Orada senin hoşlanmadığın ne varsa çıkar, at. Benimle uğraşma, ne olur uğraşma, zira sen bir tanrısın, benimse kudretim, iradem yoktur. Sen de Merzem Anamız, sen de Gellert efendimiz, hepiniz bana merhamet edin!

O sırada sazlıktan bir ses duyuldu; perişan kılıklı iki kişi tabura doğru koşup gelerek Alpar'ın önünde dizçöktüler. Bunlardan biri Ekese idi.

Boğulacak gibi hıçkırıklar içinde:

— Hepsinin sebebi bozkır karısı, diyordu.

Başbuğ karıkmış bir sesle haykırdı:

— Anlat!

— Büyük beyim, buyruğuna göre yolalıyorduk... Selâmetle Csongrad'a ulaştık...

— O ne oldu?

— Csongrad'ta hanım kızın içinde bir sıkıntıdır başladı... Ağlıya ağlıya bize, kendisini Peçenek obasına götürmemiz için yalvarıyordu, bozkır karısından pek korkuyormuş, Csanad kalesine götürün daha iyi, diyordu... Elimden geldiği kadar ona cesaret vermeye çalıştım ama, Csongrad'tan beri yana artık büsbütün rahatı kaçmıştı. Obaya yaklaştıkça korkusu da artıyordu.

— Anlat! Anlat!

— Kenezsna'da Tisza'yı geçtik, aksi gibi o sırada da Kör Becs'in akıncılarıyla karşılaştık... Elli kadar varlardı ve kale komutanı da başlarında idi... Angyika hanım kız imdat için bağırmasaydı belki yine de sazlıkta bir sinlenecek yer bulurduk... Kale komutanını tanıyınca: Becs beyim, bozkır karısından kurtar beni! diye bağırды. Kuzucuklar peşimize düştüler ve Harangod kıyısında içimizden üçünü tuttular. Angyika hanım kız da ellerine düştü. Kör Becs o üç arkadaşın başını vurdurdu; kaçarken attığımız ok kalçasına geldiğinden pek kızmıştı. Hanım kızı ise yanında kaleye götürdü... Angyika için kellemizi senin önüne koyalıdan beri hep kale kapısının etrafında dolaşıyorduk, yanımda benimle beraber kurtulan bir arkadaşla. İşimiz rasgelir de cariyen yine elimize düşer diye umuyorduk... İki gün önce talih gülecek gibi de olmuştu. Oroszlamos manastırını ziyaret için şehirden bir alay gidiyordu. Alayın başında senin Tazilo efendi vardı... Kaledekilerin birinden bugün duydum; başpapaz düşünde Gellert efendiyi görmüş, güya piskopos ona, eline kan bulaşmamış otuz hristiyan Csanad beyin kabrinde otuz dua okuyup

üfliyecek olursa pagan ayaklanması durur demiş. Onun için olacak, ziyaretçilerin çoğu kadın takımı idi, onlar kan dökmemişlerdir. Tazilo efendi, piskopos dinsizlere karşı mızrakla değil İsa'nın adıyla korunmamızı buyurdu, dediğinden kafilenin yanına silâhlı adam da almamışlar.

— Lâfi uzatma, onun ne olduğunu anlat!

— Angyika da ziyaretçiler arasındaydı... İyi gördüm, sinlendiğim kamışların on adım kadar ilerisinden geçti... Karalar giyinmişti... Ben ziyaretçileri gözetirken arkadaşım, Seruzad hatuna haber iletmek için kestirmeden obaya koştu. Başkadın hemen atlara binilmesini emretmiş, kendisi de hayvanına atlıyarak yüz mızraklı ile çıkıp gelmiş... Seruzad'ı daha hiç bu kadar öfkeli görmemiştim! Gelir gelmez güm güm manastırın kapısını vurmağa başladı, fakat Bizanslı papazlar içeri çekilmişler, pencereden üzerimize ok atıyorlar, bir yandan da belki şehirden duyulur diye çan çalıyorlardı... O zaman başkadın, hiddetinden köpürerek, manastırın çatısına yağlı paçavralar atılmasını emretti... Bir dişinin bu kadar yavuz olabileceğini bilmezdim... Daha hücumdan önce kendisine ziyaretçilerin dönüşünü beklememizi, o zaman çayırılıkta kadınları istediğimiz gibi tepeliyeceğimizi söyliyerek beyhude yalvardım durdum; Seruzad bana, atının nalı altında çırpınan bir böcek kadar bile aldırış etmedi... Çatı tutuştu, derken alev alev yanmağa başladı... Yangın büyüktü, çok büyük... O vakit ziyaretçilerin hepsi de kiliseye çekildiler, yanık sesli ilâhiler çağırışarak ölüme hazırlanıyorlardı...

Başbuğ tok bir sesle sordu:

— Hepsi de yanıp gitti mi?

– Hepsi! İlâhi sesleri ancak çatı büyük bir çatırtı ile üzerlerine çöktükten sonra kesildi... Mesele bu kadar, büyük efendim. İşte ikimiz de önünde dizçökmüşüz, Alpar beyim, istersen ikimizin başını da vurdurabilirsin.

Altın zambak soldu. Altın kitara sustu. Sonsuzluğa kadar...

Alpar'ın yüzünde hiçbir değişiklik görülmedi. Sade sisli gökyüzüne bulanık bir bakışla baktı.

.....
Bozkır hatununun çadırı önünde atından inerken gönlünün bütün acısı kine dönmüştü. İhtiyar serdar kaygılar içinde efendisinin ardından yürüdü.

İlerde onları, yerlere kadar eğilerek Lombardiya'lı kız karşıladı.

– Hatunu görmek isterim, dedi başbuğ.

Rozvita gülümsiyerek cevap verdi.

– Şimdi olamaz, büyük efendim. Başkadını giydireyorlar.

– Ben onun paçavralarını değil, yüzünü görmek istiyorum.

Rozvita ürkerek erkeklerin önünde geriledi. O sırada kapının kilimi hışırdadı ve Seruzad içeri girerek sükûnetle:

– Buradayım! ne istiyor benim beyim? dedi.

Sırtında ipek gibi yünlü beyaz bir koyun postundan başka bir şey yoktu. Postu ince beline dolamış, göğsünün altından kayış kemerle boğmuştu. Maden renkli saçı çözüktü. Esmar omuzları, kolları ve dizkapaklarına kadar bacakları çıplaktı. Başbuğun önünde, kolları açık, başı dik,

vücudunda ve gönlünde gizlenecek hiçbir şeyi olmayan sade ve sâf bir bozkır hayvanı gibi durdu.

– Efendimin emri nedir? Alpar sordu:

– Manastırı ne diye talan ettin? Kadının dudaklarında uçucu bir gülümseme belirdi.

– Kiliseleri yakıp yıkmanızı, yeni dinlileri tepelememizi bize başbuğumuz emretmedi mi?

Alpar'ın göğsü acı bir hırıltı ile sarsıldı. Gökteki için kolay! Savaşmak için ona kılıç lâzım değil, paganı kendi elindeki kılıçla yüreğinden vurur o!

Kadın oynadığı bu ikiyüzlü oyuna pişman olmuş gibiydi. Başbuğa yaklaştı ve onun bakışını üzerine çekti, kendine bağladı. Öfkesini yenmeğe çalışarak kısık bir sesle:

– Alpar, ne için yaptığımı pekâlâ biliyorsun, derken yüzü kıpkırmızı olmuştu, dudakları seyriyordu.

Yaradılış düzenini altüst ederek kanlı bir boğuşmada rakibini yendikten sonra bir hayvan isteğiyle erkeğin karşısına dikilen dişinin görünüşü tiksindirici, fakat yine de eşsiz bir görünüştü.

Başbuğ iğrenerek Seruzad'a arkasını döndü, sonra serdara:

– Bu kancığı obamdan sür, çıkar! dedi.

Bu dehşetli sözden ihtiyar Hurtoba da ürkmüştü.

Bozkır hatunu bir an başı dönerek, gözleri kapalı, Alpar'ın önünde durdu. Fakat sade bir an. Gönlünde ne kadar kızgın arzu varsa öfkeye çevrilmişti...

Artık o bir kadın değil, öldürücü bir yara almış vahşi bir hayvandı. Kanında bozkırın bütün yavuzluğu tutuşuyor, köpürüp dalgalanıyordu...

Çadırın duvarında başka silâhlarla beraber iki avcı kargısı asılı idi. Seruzad'ın fıldır fıldır dönen kanlı gözleri bunlara takıldı ve bir atmaca gibi yırtık bir çığlıkla atılıp onları kaptı. Kargılardan birini şimşek hızıyla ve yaman bir kuvvetle Alpar'a fırlattı. Serdar içgüdümlü bir hareketle araya atıldı ve öldürücü atış ona rasgeldi. İhtiyar, boğazındaki demirle, hırliyerek halının üzerine serildi ve akan dumanlı kara kanlar ortalığa yayıldı. Bir an sora kadın çadırdan kaybolmuştu.

Dışardan çığlıklar ve nal sesleri duyuldu...

Seruzad çadırın önünde görüldüğü zaman hizmetkârlardan biri Alpar'ın savaş atını geminden tutmuş gezdiriyordu; kadın bir pars sıçrayışıyla buna atladı ve olduğu gibi, yarı çıplak, saçları dağınık, kargısını yüksekte tutarak bozkıra sürdü.

Oradakiler sade: Ben Kean kağanın kızıyım! diye bağırışını duyular.

Ardından giden olmadı ve obada kimse bir daha onun sözünü etmedi.

X

Gök kül rengi, toprak sarımtırak, sular kara. Bozkır, üzerine ölen yazın cesedi uzatılmış kocaman bir tabut.

Buğulu havada sonu görünmiyen kuzgun sürüleri cenaze alayına geliyorlar. Geceleri ise artık sazlıklarda kurtların yaşlı ulumaları başlamıştır. O kadar hüznü bir güz ki, sanki bahar hiç gelmeyecek gibi. Tükenmeğe yüz tutan Peçenek ulusu güzün bu soluk ıssızlığında kanadları donmuş toy gibi umutsuzlukla pençeleşip oturmaktadır.

İlk kırağı düşer düşmez Tyrak hanın yolladığı Ulupeçenek elçileri Bege obasında yeniden göründüler.

Yanlarında birçok hizmetkâr ve yedek hayvanla gelenler Aşağı-Tuna'lı iki beydi. Orada görünüşleri ve yabancı tutumlarıyla karargâhta hayli merak uyandırmışlardı.

Başkanları vaşak suratlı bir koca idi. Kızıl sakalı göbeğine kadar geliyordu; seksen yaşında kadar olmalıydı, adımını bile zor atıyordu, fakat bir kere eğerine oturtular mı, geyik boğasının boynuna yapışmış kene gibi, oraya yapışıp kalıyordu. Arkadaşı yağız çehreli bir devdi. Teni o kadar kara idi ki, insan Habeş de diyebilirdi; ellerini, boyununu, hattâ yüzünün elmacık kemiklerini bile kara kıllar sarmıştı. Obada kaldığı müddetçe kimse onun konuştuğunu duymadı. Delikanlı için Han'ın en güçlü uşağı, ihtiyar için de en kurnaz adamı olduğu söyleniyordu. Sahiden de ihtiyar, Haram kalesi beyinin aklını öyle çelmişti ki, adamcağız bunları sınırdan içeri bıraktığı gibi, yanlarına silâhlı hizmetkârlar da katmıştı.

O çağlar tarihçilerinin sade *crudelissimi bissanti*²⁹ adıyla andıkları Ulupeçenekler Aşağı-Tuna bölgesiyle İtiller-arasına sahiptiler. Boyları bir araya geldiler mi savaşa, aralarında dünyanın en hızlı ve en yavuz okçuları olmak üzere, yüz bin atlı sokabilirdiler. Bunlar Macarlığın hısumı ve eski göç yollarında en amansız düşmanları idi. Macarların yurt kuruluştan önceki çağlarını kaplıyan loşluğu Peçeneklerle yaptıkları kanlı savaşların ışığı aydınlatır.

Peçenek boyları ortak hanlarına barış zamanlarında da itaat gösterebilirlerdi, Doğu-Avrupa'nın çehresi bugün herhalde başka olurdu. Ne çare ki, onlarda Macar kar-

²⁹ En amansız Peçenekler demektir.

deşlerindeki kadar bile millî tutkunluk yoktu. Büyük hanlarından bazısı zaman zaman onları bir düzene sokabilmişse de hanın şahsındaki büyüklü kudret ortadan kalkınca, kaynar kanlı boylar taze kuvvetlerle, tokuşan koçlar gibi birbirine girmişlerdi. Onların ülkeleri, durmadan kaynıyan ve kanlı köpükler saçan bir kazandı. Yolcu kısmı aralarına girmeği pek de göze alamazdı. Vaktiyle Thonuzoba'nın Surban kolu da kanlı boğuşmalar yüzünden dağılan Peçenek kovanından oğul olarak çıkıp Macar sınır dağlarını aşmıştı.

Elçiler o sırada Alpar'ın çadırına girdiler. Âdetleri üzere getirdikleri armağanlarla birlikte Han'ın babaca selâmını genç başbuğa sunduktan sonra yaşlısı, bal gibi tatlı, süslü Doğu diliyle Tyrak beyin yolladığı haberleri anlattı.

Han bütün Ulupeçenek boylarını bir araya getirip önelerine düşerek Bizans kayserine bir baskın vermeğe hazırlanıyor ve girişeceği bu işe Alpar'ın kılıcını da kazanmak istiyormuş. Ona lâzım olan belki Alpar'ın kılıcı da değil, daha ziyade büyük Thonuzoba boyunun adını hâlâ parlatan, yüreklere kuvvet verici ışıkmuş.

Han'ın böyle büyük bir işe girişmesinin sebebi, hemen bütün Peçenek savaşlarında olduğu gibi, yine şahsi bir hakaretti. Peçenek başbuğlarından Kegen adlı biri, Tyrak beye saygı göstermek istememiş ve çadır halkını topluyarak Bizans toprağına kaçmıştı. Kayser bu azılıyı efendisine teslim edeceği yerde ona ikram göstermiş ve halkına toprak dağıtmıştır. Tyrak bey buna pek ziyade öfkelenerek bu hakaretin hesabını sormak için gelecek baharda Bizans'ta kendisini ziyaret edeceğini imparatora bildirmiş. Bu sefere seksen bin atlı ile gitmek istiyor ve Bizans boyunduruğu

altında inliyen Bulgarlarla Sırları da ayaklandırdıktan sonra imparatorluk şehrinin kalın surlarını ele geçireceğini umuyordu.

Büyük Han birleşik orduda kendisine nasıl bir rütbe vereceğini ve yağmadan ele geçecek ortak ganimetten ne kadarının onun olacağını bildirerek Alpar'a ücretli bir antlaşma teklif ediyordu.

Elçiler başbuğa düşünmek için bir hafta zaman verdiler.

Alpar armağanlarla çadırda başbaşa kaldı. Tyrak bey ona altın zincir, gümüş şarap boynuzu, Kafkas kılıcı, Acem çultarısı ve bir top Bizans ipeklişi yollamıştı.

Başbuğ, akıcı ateş gibi pır pır yanan ipeklinin üzerinde elini gezdirirken burnuna tatlı, bildik bir koku geldi... Bu garip koku Angyika'nın urbalarından da taşardı! Bizans'ın kokusu idi bu; genç başbuğun mermer saraylar ve imparatorluk bahçeleri üzerinde her zaman uçtuğunu sandığı koku! O uzak periler şehrinin duyguları gıcıklayan sembolü olan parıltılı, hışırtılı ve kokulu ipekliyi durup durup okşuyordu. Bir anda kendini yine kızgın bir heyecana, Temes kıyısında bir kere Zenobia ona şehirler şehrini anlatırken kapıldığı hırsı kaptırdı. Ah, Altın Bizans!

Alpar çadırın açık kapısından dışarıya baktı. Çıplak bozkırın üstünde, üzüntü veren boz renkli gökte, batan güneşin altın sarısı ışıklarını süzen bir bulut aralığı belirmişti. Ve bu uzak bulut aralığında periler şehrinin manzarası, genç barbarın hayalinde yaşattığı gibi görünüyordu... Binbir kuleli periler hisarının mermer duvarlarını mavi köpükler yıkıyor, masallara yakışan altın kubbeleri erguvan renkli göğe sokuluyor... Eski büyümlü düşlerini çocuk-

luk arzularının hatırası başbuğun kalbini altın çınlayışlı tatlı bir kadın sesinin şarkısı gibi ürpertti.

Göçebeler evlâdının içinde birden eski göç dürtüsü uyanıyor. Atalarını Doğunun uzak bozkırlarından ayartıp çıkaran o esrarlı ve karşı koyulmaz arzu kanadlarını açmağa başlıyor, kartal pençesini yüreğine geçiriyor... Uzaklaş buradan, bu tasalı ve ölümlü soluk bozkırdan, bilinmiyen, gümüş sisli uzak ülkelere git! Koca nehrin ötesinde, koca dağın ötesinde şehirler şehri Bizans var! Bizans hayat ve saadettir. Yabancı güzelliğiyle bir kadın gibi uzaktan işaret ediyor, ateşli, sarhoş edici, öldürücü bir kucaklayış vadeden kollarını kendisini alacak yiğite uzatıyor.

Zenobia'nın dudağından bir damlasını tattığı alkım renkli, bal gibi tatlı, altın çınlayışlı saadetin ferahlık verici pınarını orada, mermer duvarların ardında bulacağı düşüncesi Alpar'ın başını döndürdü.

Ertesi gün Peçenek obasında başka bir elçilik görüldü. Bunlar Marosvar tarafından geldiler ve hep bir ağızdan yüksek sesle Meryem-Ana ilâhisi çağrışarak obaya girdiler. Elçiler, Csanad kapitulumunun ilâhi hocası Valter ile Benedictinus papazlarının piri Fülöp baba idi.

Dinciliğin alıp yürüdüğü o günlerde kilise adamlarının cesareti şaşılacak derecede artmıştı. Gellert efendinin gösterdiği örnek o kadar tesirli olmuştu ki, şimdi artık içlerinde en yüreksizleri de dünyadaki hayatlarını hiçe sayar olmuşlardı. İşte bu kendi halindeki iki ihtiyar da ellerinde istavroz tutarak ejder inine girmeyi böyle göze almışlardı.

Fülöp'le Valter'in gelişleri murtat kanonoku yeniden dine çevirmek, itaat altına almak içindi. Giriştikleri bu mukaddes işi ya başarabileceklerdi ya başaramıyacak-

lardı; böyle fikir yürütüyorlardı. Eğer başarabilirlerse, o zaman bundan bir yığın dünya şerefiyle ahiret mükâfati kazanacaklardı. Yok eğer aksi çıkacak olursa, o zaman daha iyi, tam bir hıristiyanın elde edebileceği şereflerin en büyüğünü kazanacak, mukaddes şehitliğin nurlu tacını kolayca başlarına geçireceklerdi.

Kır bekçileri iki ihtiyarı daha Harangod kıyısında tutarak doğru başbuğun katına getirmişlerdi. Fülöp efendinin içine büyük bir korku çökmüştü, yüzü bembeyaz olmuş, dişleri çarpıyordu. Valter hoca korkmadı. Fakat bir zamanlar o kadar candan sevdiği kanonokun karşısına çıkıp da genç adamın saçlarını kar gibi ağarmış görünce kalbine öyle acı saplandı ki, kendini tutamıyarak ağlamağa başladı.

— Ah, kanonok Marton, dedi ihtiyar, bu ne türlü karşılaşma bizimki? Bak oğlum, senin sevimli başın günden gün ağarmış.

Marton acı acı gülümsiyerek cevap verdi:

— Günden gün sade yarısı ağardı, yarısını zaten sevap ağartmıştı.

— İsa'nın beş yarası hakkı için söyle, sevgili oğlum, Marton, cevap ver: hayatının gidişi mesut mu şimdi?

— Değil, efendim, nasıl ki sizin aranızda yaşarken de mesut değildi.

— Yaradana karşı geliyorsun, sevgili oğlum, Tanrı bunun için seni cezalandıracaktır. Alpar sordu:

— Tanrı insanı nasıl cezalandırır?

— Senin için en sevgili olana elkoymakla.

— Öyleyse artık beni cezalandıramaz, zira benim en sevgili şeyime zaten elkoydu. Tanrı bana karşı öfkeli bir

kıral gibi davrandı: bütün rehinelerimi boğazlattı, bundan böyle bana artık söz geçiremez.

— İsa aşkına yalvarırım Marton, söyle, cevap ver: sönmez ateşe inanmıyor musun, cehennemden ürkmüyor musun?

— Ona inanmış olsam hiç de ürkmem, a benim efendim, çünkü orası babamın, büyük Thonuzoba'nın oturduğu yerdir.

— Aman evlâdım, Marton, nasıl katı yüreğin var ki, muhabbet ateşinden bile yumuşamıyor? Kulağın çamurla nasıl tıkanmış ki, gerçek yolu gösteren söze inanmıyorsun?

— Yüreğim katı ise onu öyle yapan Tanrı'dır. Kulağım sağırsa onu çamurla Tanrı tıkamıştır. De bakalım, Valter baba, Tanrı bunu bana neden etti? Ve eğer o böyle yapmışsa sen niçin benimle çekişiyorsun, neden onunla çekişmiyorsun?

Bu dehşetli günah sözleri, duyunca ihtiyarlar titrediler. Valter bir daha ağzını bile açmadı, fakat onun yerine bu sefer, dünya kurnazlığından da biraz anlıyan Fülöp baba söze başladı.

— Sevgili oğlum, Marton, ne olur kendine acı. Başının üstünde yokedici bir fırtınanın bulutları toplanıyor, haberin olsun. Kilisenin baştutanları senin ve ulusun hakkında hükmünü vermiş bulunuyor. Becs ağamızın adamları memleketi dolaşıp asker topluyorlar. Keve ve Haram komutanları senin için kılıçlarını bileyorlar. Senin ulusun azalmış ve cesaretleri kırılmıştır. Günü gelince bilmiş ol ki, biri de akibetinden kurtulamıyacaktır.

Alpar gülümsiyerek sordu:

– Öyleyse bu tehlikeden ne türlü kurtulabilirim ?

– Bütün ulusunla mukaddes kilisenin kucağına dönersen kurtulursun, o zaman birinizin kılına zarar gelmez.

– İşte, dedi Alpar, siz Tanrı'nın düzme kâhyalarısınız. Sizi buraya benim imanımı satın almak için yollamış. Siz ise benim korkumu ona götürüp: İşte başbuğ Alpar'ın imanı! demeğe can atıyorsunuz. Fakat Tanrı katında yalancılık yakışık almaz. Ne dersiniz, papaz efendiler? Alpar Tanrı evinin on kulesini yıktı, papazlarından yüzünün canına kıydı da yine korkmadı. Şimdi onun fakir evine tehlike yaklaşmaktadır, sefil hayatı da tehlikeye girmiştir, onun için mi şimdi bu korku? Size söylüyorum, Tanrı böyle tövbe ve pişmanlık istemez. Mademki gerçek tanrıdır, kendisine köpeklerin değil, erkeklerin taptığını ister. Diyeceğim bu kadar, başka sözüm yok.

İhtiyarların keyfleri kaçarak birbirlerine bakıştılar. Kannonok Marton artık onların dilinden, papazlar da onun-
kinden anlamıyorlardı. Onlar manastır okulunun dilini kullanıyorlar, o ise bozkır diliyle cevap veriyordu.

XI

Oroszlamos talanından beri Bege paganına yan bakan Kör Becs obada birtakım hazırlıklar olduğunu günlerden beri biliyordu. Nihayet bir gün kolcuları gelip bozkırdaki Peçenek karargâhının yerinde olmadığını haber verdiler. Surbanların eski göçebe-kuş huyları ayaklanmış, çadırlarını topluyarak uçup gitmişlerdi. İlk kar düşmeden Aşağı-Tuna'ya ulaşmak için acele etmişlerdi. Kışlaklarıyla

fazla ot ve samanlarını yakmışlar, başka neleri varsa arabalara yükleyip götürmüşlerdi. Irmak boylarında dağınık mezar tümseklerinden maada burada pek bir şey bırakmamışlardı. Bir zaman onların memlekete gelişlerine sevinen olmamıştı. Şimdi ise artlarından kimse ağlamadı...

Peçenekler birkaç günlüğüne büyük Keve ormanına daldılar, orada baltaları gece gündüz işledi, sonra Tuna'ya açıldılar. Koca ağaç gövdelerinden çatılmış sallar uzun bir sıra halinde suyun üstünü kaplayınca Keve ve Haram kalelerindeki halk bu görülmemiş manzarayı seyr için hisarlara tırmanmışlardı. İhtiyar nehir uluslar göçünün bu son döküntüsüyle şenlenmişti. Uzaktan bakınca, üstlerinde kaynaşan mızrak kalabalığıyla salların her biri suda yüzen birer büyük kirpiyi andırıyordu. Arabalarla ayakları bukağılı atlar salların ortasında gidiyordu. Uzun, ağır küreklerin saplarına yapışmış olan Peçenek uşakları yağız vücutlarını iki büklüm ileri uzatarak güçlü hamleler yapıyorlardı. Başbuğluk salı boru ile ötekilere komuta veriyor, aradakiler yeni boru sesleriyle, kıyı dağlarında yankılar uyandırarak arttakilere ulaştırıyorlardı.

Geçtikleri yerde kıyı halkı öfkesinden bunlara dış gıcırdatıyordu ama, onlara çatmak için kimsede cesaret yoktu.

Tuna'nın ortasında tek başına duran ve suyun içinden, boğulmakta olan bir devin yumruğu gibi uzanan kayayı geçip de dağlar arasına ulaştıkları zaman Alpar bey, buralarda su yolunu iyi bilen balıkçılardan birkaçını tutup getirmeleri için uşaklarını kıyıya yolladı. Hantal sallar hemen hızlandı ve suyun üstünde, dört nala giden atlar gibi kolaylıkla kaymağa başladılar. Tuna'daki su perileri ise Altınorduğu derin uğultularla selâmlıyorlardı.

Dağların arasında şurada burada, dere kenarlarına ilişmiş sefil manzaralı ufacık köyler, sonra etrafları sırkla, dikenli çalı ve her çeşit öteberi ile çevrilmiş eşkıya yatakları görünüyordu. Bu inlerin ağızları da çitle örtülü idi; adamlar oralarda kıyı kırlangıçları gibi gizlenmekte idiler. Sağ kıyıda eğleşen insanlar sallarmın yaklaştığını görünce demir kalpaklarını hemen başlarına geçirmişler, kısa kargılarını koltuklarına kısırdıkları gibi ormandaki kuytu yerlerine çekilip gitmişlerdi. Kıyıda sade koca kara köpekler kalmıştı, bunlar öfkeli öfkeli, salıcılara ürüyorlardı. Peçenek kafilesi geçtikten sonra bu kıyı insanları küçücük sandallara atılarak Tuna'da bir aşağı, bir yukarı telâşla dolaşmağa başlamışlardı.

Üçüncü gün Peçenekler dik kayalıklı kıyıları arasına vardılar. Kayaların üstünde, ta tepelerde dönen altın başlı kartalları, ulusun sevgili kuşunu görünce Altınordulular pek sevindiler.

Sağ kıyıda, kayalar arasına uzun bir patika oyulmuştu. Ulupeçenek elçilerinin biri, ömründe çok şeyler görüp geçirmiş olan ihtiyar, Alpar'a bu yolu eski yapıcı ulusların açmış olduklarını anlatıyordu. Onlar kunduz tabiatlı insanlar olduklarından durmadan kazar, oyar, kendilerine yer yaparlarmış; gerçekten böyle oldukları da anlaşılıyormuş, yoksa buraya bir günlük uzaktaki Peçenek ülkesiyle Bulgar kıyıları arasında şimdi de görülen kule gibi taş ayakları Tuna'nın dibine nasıl koyabilirmiş? Sınır-Orsova'sı kalesine yakın kıyıda bir taş üzerinde onlardan kalma büyüü bir yazı bile varmış³⁰.

³⁰ Burada Aşağı-Tuna'da Roma'lılar zamanından, imparator Traianus'tan kalma yol, köprü ve yazıtlar anlatılmaktadır.

Koca yiğit biraz sonra kıyıdaki bir yıkıntı yığını gösterdi. Peçenekler uzaktan bunu parçalanmış kayaların kırıntılarında meydana gelmiş moloz yığını sanmışlardı, fakat yaklaşınca hepsinin insan kemiği olduğunu gördüler.

Dağın sırtından Tuna'ya kadar uzanan yarın içinde yarı çürümüş binlerce iskelet yatıyordu. O kadar garip bir tablo idi ki bu, sanki o bir sürü kemik-insan hepsi sarhoş olmuş, birbirini ite, kaka bayırdan aşağı yuvarlıyorlarmış gibi görünüyordu. Daha aşağıda, kıyıda kafatasları yığılmıştı. Büyük Bizans imparatoru Bazilios, son Bulgar tümenini tepedeki düzlükte kuşatarak hepsini kılıçtan geçirmişti. Angyika'nın haşmetli dedesi Bulgarkıran adını böyle kazanmıştı. Canlarını veren o erler için ölümlerinden sonra da rahatlık yokmuş. Tuna onları kendine çekmek istiyor, yağmur suları onyıllardan beri, çay suyunun taşlarını itiş gibi, kemikleri vadiye sürmeğe çabalıyordu.

O ana kadar sesini kimsenin duymadığı kara elçi şimdi birden dile geldi. Kemik yığınlarını seyrederken asık suratı yumuşamış, dudaklarında keyfli bir gülümseme belirmişti.

Gırtlaktan gelen bir sesle:

— Aşkolsun! diye homurdandı.

Biraz sonra sallar yine sol kıyıya doğrulurken Ekese ile beraber başbuğün hizmetkârları arasında bulunan Omode baba ufak tefek nesi varsa bohçaladı ve İblis'in gemini vurmağa başladı.

— Büyük beyim, bana izin, dedi. Alpar sordu:

— Beni bırakıyor musun, ihtiyar?

— Bırakıyorum, beyim. Gayri ben kocadım, dişi, tırnağı dökülenin hayrı mı olur? Ömrümde çok uçuşlar yaptım,

tüylerim döküldü, benim kanadım Bizans'a, kadar dayanmaz artık. Ya, beyim, dumanı gözükmese de benim ocağım yanıyor. Manastıra dönüp günahlarımın kefareti-ni perhizle ödiyeceğim. Fülöp efendi kötü yürekli adam değildir, beni çabucak yine temize çıkarır. Zira İsa benim için de ölüverdi!

İhtiyar ondan sonra eski alacağı on iki dinarını istemek için Ekese'nin yanına gitti. Ekese, dördüncü salda giden birinde alacağı olduğunu, Sınır-Orşova'sında o parayı alırsa borcunu hemen ödiyeceğini söyledi. Omode ozana artık fazla bir şey demedi, başbuğdan kendisini kıyıya bıraktırmasını rica etti. Onu kayıkla götürdüler, İblis de arkalarından yüzerek gitti. Omode ile birlikte, başbuğun azat ettiği Rozvita, Seruzad'ın cariyesi de kıyıya çıktı. İhtiyar onu Marosvar'a götürmeyi üzerine almıştı. Kıyıda ikisi de bir kayanın üzerine oturdular; Omode çenesini avuçlarının içine almış, Rozvita da ellerini kucağında kavuşturmuş oldukları halde, son salın geçişini dalgın dalgın seyrettiler. Sonra birlikte dağ yolunu tuttular.

İlk sal Tuna'nın büyük kıvrımına vardığı sırada akşam oluyordu. Altınorduda ansızın bir kımıldanma oldu. Bütün gözler kıyıya çevrildi.

Suya doğru çukuntılı sarp bir kayalığın tepesinde, taş taban üzerindeki heykel gibi bir atlı duruyordu. O kadar hareketsizdi ki, insan taştan yontulmuş bir put olduğuna şüphe edemezdi. Vaşak gözlü Surbanlar önce hayvanı, ancak ondan sonra üstündekini tanıdılar.

Bu atlı Seruzad hatundu. Bir kamışlık kartalı gibi gözlerini köpüklü suyun akışına dikmiş bakıyor, derin dü-

şüncelere dalıyordu. Sirtında şimdi de belinden kayışla sıkılmış koyun postu vardı; çözüük kara saçları yele gibi omuzlarına sarkıyor, kargısını elinde tutuyordu. İnciklerinde altın pazıbentleri parlıyordu, bunlar oraya dökülmüş olduğundan yitemezlerdi. Çıplak yerleri bir düziye yağızlaşmıştı, gür saçı ise darmadağındı. Çektiği yokluğun ve güz havasının üzerindeki izi bu kadardı. Fakat bu hal onun sülün gibi narin yapısının yabancı güzelliğini bir kat daha artırmıştı. Öne doğru eğilmiş uzun, kuvvetli boynunun ve yuvarlak göğsünün asil çizgileri soluk göğ karşı bütün keskinliğiyle göze çarpıyordu. Korkunç yalnızlık içindeki bu duruşuyla erkek baskısından kurtulmuş gururlu, fakat bahtsız kadınlığın büyükanası gibiydi.

Başbuğun salı şimdi kayanın altına varmıştı. Kürekçilerin gözleri de hep başbuğun bakışlarına dikilmiş, uzun kürekleri daha ağır çekmiye başlamışlardı. Ondan bir emir bekliyorlardı. Fakat Alpar sessiz ve hareketsiz kaldı. Kepeneğine bürünerek salın burnuna durmuş, tasalı tasalı, gökte yüzen bulutların seyrine dalmıştı.

Uzaklaşan salın acayip hayali akşam sisi içinde gözden kaybolurken Seruzad'ın güzel çehresindeki sertlik ve gurur -ömründe belki ilk defa- yavaş yavaş eridi, onun yerinde, kadınlara vergi olan şaşkın, kaygılı ve yumuşak çizgiler belirdi.

Sınır-Orşovası yakınlarında Surbanlar uzaktan sık sık gelen bir at kişnesine kulak kabarttılar. Kıyıda başı boş bir binek hayvanı dolaşıyordu. Kâh Tuna'yı yüzüp geçmek ister gibi ayaklarını suya atıyor, kâh yolu tutup nallarından kıvılcımlar saçarak koşuyordu. Sallardaki Peçenek atları kişniyerek ona sesleniyorlardı.

En arttaki saldan ilki uşak kayıkla kıyıya çıktılar. Hayvanı kolayca yakalamışlardı. Seruzad'ın binek atı idi. Göğsü, bacakları kanlı sıyrık ve bereler içinde olan hayvanın çok yüksek bir yerden yuvarlandığı belliydi. Uşaklar atı sala götürdüler, fakat binicisinin hiç sözü geçmedi.

Kıral Kean'ın kızının sonu ne olduğunu ne Macarlardan, ne Peçeneklerden kimse öğrenemedi.

Orşova'daki küçük toprak kalenin ötesinde Ulupeçeneklerin ülkesi başlar. Kıyıyı mızrak kalabalığından diken diken olmuştu. Ünlü Thonuzoba'nın oğlunu orada büyük bir atlı kümesi, yaman, korkunç savaşçılar, Ulupeçenekler bekliyorlardı.

Gökyüzü o sırada kızıl alevlerin ışığıyla aydınlanmıştı, fakat Tuna vâdisi akşam karanlığına gömülmüştü.

Ekese genç başbuğun ayakucuna oturmuş, yavaştan kopuzunu tınlatıyordu; ozan, yurt özleminin gamlı güzelliğiyle dolu, atalardan kalma bir Macar havası çalmaktaydı.

Koca sal, parlak güneşli Doğu'da dünyaya gelmiş ve Batı'nın karanlığında can vermiş bir tanrının tabutu gibi, yaşlı bir süzülüşle, ağır ağır kıyıya yanaşıyordu.

SON

NOT:

Bu hikâyede adları geçen insanların ne oldukları hakkında elimizde bazı verintiler daha vardır.

Aziz Gellert'e ait mübarek eşyanın mucizeli tesirleri üzerine olan eski bir kayıt bu kabildendir. Bu kayıta beş mucizeli hâdiseden bahsedilmektedir ki, bunlardan biri, mübarek eşyanın Csanad'taki Meryem-Ana kilisesine konmasından bir müddet sonra olmuştur. Kroniğin dediğine göre vaktiyle Ajtony'un, sonra da Becs'in karısı olan bir kadın şiddetli bir sıtmaya yakalanmıştı. Bu kadın Aziz Gellert'in türbesine gider ve âdet olan adağı adadıktan sonra evliyanın deve tüyü hırkasını öper ve bundan, eskimiş olan hastalığı geçer.

Kıral Andras'ın Csanad beyliğine Kör Becs'i getirdiğini ve Zenobia'nin anasının olgun çağında üçüncü defa kocaya vardığını buradan anlıyoruz.

Başka bir kaynaktan ise Altnordunun çıkıp gitmesiyle Macaristan'da Thonuzoba'nın soyunun kesilmiş olduğunu öğrenmekteyiz. Yazılarda Thonuzoba'nın oğlu ve Tomaj soyunun cediti olan Urkund veya Örkönd'ün sözü geçmektedir.

Alpar'ın küçüğü olan Örkönd pagan ayaklanışı çağında bir rol oynayamıyacak kadar küçüktü. Fakat sonraları sivrilerek bellibaşlı bir adam ve gayretli bir hıristiyan olmuştur. Tomaj soyunun dalları Macaristan'da bugün bile vardır.

Vata bey hakkında bildiğimiz, yeni nizama hiçbir vakit uymamış olmasıdır. O ölünceye kadar Borsod'ta, Hamukö ve Aldoçökö kesimlerindeki arazisinde yaşamıştır.

Kıral Andras bu inatçı beyin kolayca hakkından gelebilirdi ama, onu hiçbir zaman rahatsız etmedi.

Ya Alpar? Onun hayatı tamamıyla Ulupeçeneklerinkine karışmış, büyük savaşların fırtınalı dalgaları arasında adı kaybolup gitmiştir.

Tyrak hanın seksen bin atlısı Tuna'yı ancak iki yıl sonra, 1049 da geçmiştir. Peçeneklerle Bizanslılar arasındaki kavgalar çok sürdü, fakat bu savaşlar hakkında fazla bilgimiz yoktur. Yalnız Peçeneklerin Sofya ile Niş arasındaki çıplak bozkıra yerleşerek burada yıllarca dayandıkları muhakkaktır. Peçenekler daha sonra Osma nehri kıyısında toplanmışlar ve o zaman üstüste üç Bizans ordusunu yoketmişlerdir. Harbe asıl sebep olan âsi başbuğ Kegen burada yine Tyrak'ın tarafına geçerek Bizanslılarla çarpıştı. Fakat bunlardan Halic'i gören olmadı, meğerki esir olarak...

1065 tarihi Peçenek boyunun kanlı batışının yılı olmuştur. Korkunç kardeşleri Uzlar, sonra da Kumanlar bunların üzerine akın ettiler. Peçenek kaplanının üzerine Kuman aslanını saldırtabilmesi Bizans siyasetinin parlak bir zaferi olmuştu. Peçeneklerin yaman savaşçılıkları bir kere daha parlıyarak yüzyılların tarihini aydınlattı ise de, bu dehşetli zorlamaya dayanamıyan ulus eridi gitti. Kahramanlığın asıl yurdundan çıkıp gelen taze kuvvetli Kumanların saldırısları onları ezdi. Ondan sonra artık Peçenek soyu yoktur. Kumanlar sonra Bizanslılara dönmüşler ve altmış bin atlı ile imparatorluk ülkelerine, hattâ Hellas'a bile yayılmışlardır. Fakat Bizans'a kadar onlar da varamadılar.

Başka bir hısım ulus Altınkapı'dan içeri girinciye kadar hemen dört yüz yılın geçmesi lâzımgeldi.

